This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Konung
GUSTAF
Den Förſtes
Hiſtoria,

6375

Förra Delen;
Efter gamla och oſtridiga Handlingar
ſammanſkrefwen
af
Dr. OLOF CELSIUS,
Biſkop öfwer Lunds Stift, Pro-Cantsler, Commendeur
af Kongl. Maj:ts Nordſtierne-Orden, och en af
de Aderton i Swenſka Academien.

ASTOR LIBRA
NEW-YORK

Tredie Uplagan.

LUND 1792.
Trykt hos Prof. JOHAN LUNDBLAD, och på deß
egit förlag.

Til
Swea-Rikets borne
Arf-Prints
Prints GUSTAF.

Den glädje Swenſke Män äga, at ſe en Swenſk Arf-Prints uti deras Konunga-hus, är ſå obeſkrifwelig, ſom deras wäntan warit långſam och deras hopp ringa. Deras önſkningar, hwilka tilförena alle woro ſtålde uppå Hans Födelſe, wåndas nu in uppå Hans tilwäxt och förkofring.

Då wi ſe Honom, tycka wi oß ſkönja uti Hans ſpäda wäſende lika ſom tekn deraf, at Han märker wår nyfikenhet. Wi inbilla oß, at Han förſtår wåra nitfulla Lyck-önſkningar; och ehuru wi weta, det Han är född ett barn, så förekommer oß dock, lika ſom wore Han uti Födelſen redan förſedd med alla de förmoner, til hwilka andre igenom tid och öfning måſte förkofras; och at Hans förkofringar, i följe deraf, måſte wara ſådane, hwilka andra aldrig ernå.

Detta härflyter af den Himmelſka tanke wi fattat om wårt Guda-Par, de höga Föräldrarne, då wi tro, at det möte, ſom här ſker af ADOLFS och ULRICAS fullkomligheter, icke kan utgöra något annat, än det, ſom öfwergår Naturen, och uti ſig allena finner ſit mönſter.

Men wi beſinna intet det wår Alſkade Arf-Printſes förmoner deſto mer fördunklas, ju mer de göras til nödwändige; eller at dygden icke blir Hans, om den icke står til Hans wal. Der uti beſtår fördenſkul wår rätta fägnad, nämligen at ſe Honom, faſt född med wåra ſwagheter, lika fullt lyſa af högre Fullkomligheter, än dem wi kunna efterſträfwa: At ſe Honom bland Hofwets farliga ſmicker, och de tuſende wälluſts tilfällen, ſom yppa ſig mera omkring Honom än andre, mognas uti förſtånd, och idoghet: ſamt at ibland tuſende efterdömen, de der ſtällas för Hans ögon, altid leta de wiſaſte til ſin efterſyn.

Wi äro nu alle uptände af en brinnande längtan, at ſnart ſe wår Arf-Prints ſjelf ſkönja wårt hopp och den kärlek, wi för Honom hyſa. Wi räkna derföre med otålighet Hans månader, och önſka det Hans år måtte nu löpa ſå fort, ſom wi framdeles gärna holla dem tilbaka.

Til Hans Kongl. Höghet har äfwen jag driſtat mig at öfwerlemna denna min bok, af längtan, at tidigt få begynna lefwa under Hans Kongl. Höghets höga förſwar, ſamt at med et ſå högt och älſkadt namn, göra mit arbete för det allmänna deſto tacknämligare.

Då Hans Kongl. Höghet börjar at fylla ſina tankar af ſine Ärerike För-Fäders bedriſter, och framdeles roa ſina ſinnen med at beſkåda deras målningar, ſkal det falla Honom behageligit, at uti ſin Stamfars Hiſtorie läſa de gerningar, för hwilkas utöfwande, han hos ſig ſjelf finner en medfödd böjelſe; då äfwen wördnaden för et så ſtort mönſter, lär utwerka uti hans ſinne, någon Nådig ärindran af den, ſom wågat afſkildra det ſamma.

Hans Kongl. Höghet får, igenom nära Arf af ſin Makalöſa Mor, wår Allernådigſte Cron-Printſeſſa, kärlek för Wetenſkaper; lika ſom Hans Stora Far uti Rättwiſa och Mandom Honom förelyſer. Och då han dageligen ſer, med hwad obeſkrifwelig ſamt upmuntrande Nåd denna Skyds-Gudinna uplifwar de hit in tils nedſlagne Swenſke Snillen, blir det et ibland de förſta fotſpor, uti hwilka han träder. Han ſkal ſåledes få ſe, hwad få af hans ärerike För-Fäder hafwa ernåt, nemliga ſin Nord lyſa af wittre ſinnen, de der alle, endaſt honom til ära, täfla at wiſa werlden, det den ort, ſom kunnat, uti hans Perſon, frambringa en ſå fullkomlig Prints, äfwen äger de hjernor, ſom förſtå at wörda Hans dygder.

Jag lefwer med underdånig nit til mit ytterſta

Eders Kongl. Höghets

Underdånigſte och tropliktigſte
tjenare
Olof O. Celſius.

Företal.

Den ſtore Konungen, hwars bedrifter här äro beſkrefne, äger ännu, efter mer än halft annat hundrade år, den wördnad iblanḋ oß, at hans namn enſamt är det kraftigaſte Företal til den bok, uppå hwars titulblad det läſes. Jag behöfwer fördenſkul icke något annat ſkäl, at upwäcka läſarens nyfikenhet, än det jag tager af ſjelfwa ämnet til mit arbete.

Det äro redan några år förflutne, ſedan jag fattade den tanka, at bruka min lilla förmåga til någon dels utarbetande af den Swenſka Hiſtorien. Min hog föll ſtraxt på den tiden, ſom wåre Guſtavianiſke Konungar, hafwa gjort märkelig med ſina makalöſe Regementen; och jag ſmickrade mig ofta af den förmätna tanka, at någon gång blifwa Auctor för en ſå behagelig och efterlängtad Hiſtorie. Jag kände icke då ännu min ſwaghet, och hade icke förſökt hwad ſtyrka det fordrar, at följa ſådane hjeltar i fotſporen, med en uttryckelig beſkrifning af deras gerningar. Det drögde äfwen länge, för än jag kom uti ſtånd, at något deruti göra til ſaken. Ty Hiſtorien äſkar intet mindre, än Skaldekonſten, en otwungen tid och et ledigt ſinne. Jag önſkade mig en tjenſt, ſom kunde lemna mig bägge deße förmoner,

ner, och lade åfwen den tredje dertil, nemligen et *Archiv*, der jag kunde finna de handlingar, ſom befrämjade mit ändamål.

Min önſkan fyldes, då hans Excellence Riks-Rådet och Preſidenten, Herr Grefwe CARL GYLLENBORG, täcktes ſtälla mig wid det Kongl. Bibliothequet i Upſala, der jag jämte et anſenligit bokförråd, fant en ej mindre ſamling af ſådana Documenter ſom jag åſtundade. Jag fick til dem et närmare tilträde, då hans Excellence aktade nödigt, at detta *Archiv*, igenom min förſorg, ſkulle bringas uti ordning. Om ej hogen för deſſe Studier hade warit tilräckelig, at leda mig in i detta dryga företagande, ſå hade dock en ſå anſenlig ſamling af handlingar, hörande til denna Hiſtorien, hwilka jag nu fåt under mina händer, pålagt mig den ſamma ſom en ſkyldighet. Jag företog mig då GUSTAF den Förſtes Hiſtoria, af hwilken den Förra Delen nu lemnas, benägne Läſare, til dit omdöme och tjenſt.

At Norden har frambragt många ſådane ſtora Perſoner, de der med Roms och Grekelands Hjeltar, til alla delar kunna jämföras, derom är werlden, igenom werkeliga prof af deras ſtyrka, blefwen öfwertygad. Men at deras minne lefwat ſå kårt, och at många ſådane Nordiſke Hjeltar, åfwen til ſina Namn nu äro obekante, det härflyter af en wårdslöshet, wid hwilken wi efterkommande hit intil måſte kännas.

I ſanning, då wi förebrå Tyſkarne deras myckna ſkrifwande, må de förewita oſs det fel ſom är twärt deremot. De, tyckas med något ſkäl kunna ſluta, at Norden icke måtte wara ſå rik uppå ämnen til Auctorer, ſom uppå ämnen til *Heroër*, och at en Hjelte, må ſkatta ſig det för omildt öde, at wara född uti den delen af werlden, der hans minne aldraminſt ſkötes.

Andre folkſlag arbeta med flit och ifwer uppå, at förwara Minnet af ſine Konungar, och då något beſynnerligit ljus ibland dem tändes, bemöda de ſig at hindra, det ej des ſken må inneſlutas innom deras enſamme gräntzor. Ej fyller en Kejſer *Carl* den Femte förr up den Europeiſke werlden med ſine bedrifter, än tuſende Spanſke och Tyſke Auctorer wiſa ſig, de där täfla, ho med den bäſta penna må göra ſig förtjent af hans taſka. Huru hafwa icke Frantſoſerne utarbetat ſina ſtora Regenters Hiſtorier, hwilka nu af alla läſas med lika begärlighet och nytta, ſom de gamlas? Finner man icke alla Politiſke böcker upfylde med efterdömen, tagne ur de Franſke, Tyſke, Spanſke, Italienſke Hiſtorierne, då wåra deremot ſällan eller aldrig nämnas.

Skulle Frantſoſerne hafwa ägt en *Axel Oxenſtierna*, eller *Johan Baner*, af hwilke den förre med ſin Stats-ſlughet och den ſenare med ſin tapperhet förwärfwat ſig allmän förundran, då hade man längeſedan ſedt deras lefwerne af åtſkillige händer, ända intil de aldraminſta omſtändigheter ſammanfattadt. Men wi Swenſke känna dem blott til deras namn, och måſte ſöka hos Utländſke Auctorer, då wi åſtundom at weta något mer.

At wi hafwa få Hiſtoriſke Skrifter i wårt Land, länder mig til förmon, då jag framgifwer denna min läroſpån. Jag wille önſka det jag wore ſå god Målare ſom jag är upriktig uti mine berättelſer; Jag ſkulle då förſöka, at beſkrifwa den Stora GUSTAFS gerningar med ſamma eld, ſom han dem å daga lagt; och man ſkulle finna uti denna Printſens Lefwernes beſkrifning, den aldraſundaſte ſedolära, ſamt aldrafaſtaſte Stats-Reglor. Det är wäl icke något beſynnerligit, at ſe en underſåte bana ſig wägen up til Konunga-Stolen; ty Hiſtorierne gifwa många efterdömen af dem, ſom ifrån ringa ſtånd bragt ſig up til denna blänkande ära, och den Perſiſke *Thamas Kulikan* är ännu et lefwande wedermäle af denna konſt. Men deruti beſtår det märkeligaſte af GUSTAFS Hiſtorie, et han förtjent det ſteg han gjort, ſamt at han icke gjorde det förr, än han aflagt ſådana prof af Mandom och Nit för ſit Foſterland, ſom ſatte honom ſtrax långt öfwer allas afwund, och hwilka icke kunde belönas utan med en Krona.

Wi få uti denna Konungens Hiſtorie igen den ſanſkyldiga åder, ur hwilken Swea Rikets olycka uti alla tider upwäller, nämligen Medborgarenas misförſtånd och inbördes hat. Detta hade dragit dem det Danſka oket öfwer ſkuldrorne: detta hade äfwen ſå när hindrat dem at blifwa det qwitt. Så länge de förnämſte Preſta-Ämbeten af Adelens barn innehades, drefwos deße bägge Ständen af enahanda affikter. Borgarenas wilkor woro ſå ringa, at de föga kunde förmå, och Bönderna, ſtyrdes uti ſin enfaldighet, efter alla wäder. Man kan icke utan med förundran ſe, huru förſiktigt den unge GUSTAF underhölt jämwigten emellan deſſe, och med hwad ſkickelighet han wiſte at draga Adelens intereſſen ifrån Preſternas tilſamman med ſine: hwarigenom han ſatte deſſe de mägtigaſte ſtånden uti rörelſe emot hwarannan. Under det han koras til Konung företager han ſig, at reformera ſine tilkommande underſåtare, och at ur Riket utrota en Religion, hwilken ifrån flere hundrade år tilbaka, haft nog tilräckelig tid at rota ſig. Man ſkulle tro det förſigtigheten hade fordrat, at ſnarare lämpa ſig efter de Catholſke Prelaternas nit, hwilka denna tiden hade magten emellan ſig, och kunde ſnart enſamme ſätta Konungar både af och til. Men GUSTAF tog icke förr Kronan uppå, än han hade rykt dem wäldet ur händerne, och tillika med twänget utdriſwit widſkeppelſen. Ho ſkulle tro, at alt detta icke koſtat honom mer än några få års Möda, och at den widlöftiga Catholſke hopens ſtormande ſå litet emot en enda Perſons arbete kunnat förmå? Han företog Reformations-Werket ſtraxt wid början af ſin Regering, då ännu hans lyſande förtjenſter ſå intogo allas ſinnen, at ej annat kring Riket omtaltes. Munkarne ſjelfwe woro af den wördnad för hans Dygd och Mandom intagne, at de behöfde någon tid, för än de kunde afkläda ſig den ſamma; och folket ſom ifrån ytterſta träldom hade blifwit förſatte uti ſin frihet, woro ännu ſå inſänkte af glädje deröfwer, at de icke ſjelfwe kunde ſkönja hwad annat ſom förehades. För än Munkarne hade hunnit at reta underſåtarne, och hos dem förkolna den brinnande kärlek, de boro för ſin Konung, woro redan fötterna ſå undan dem ſlagne, at både de och

Allmogen måſte ſedan alt fort ſtällq ſig efter hans behag.

Jag hänwiſar Läſaren til ſjelfwa Hiſtorien, at der ſe denne ſtore Konungen ſtyra ſit rike utan Miniſtrar, och ſnart ſagt utan rådgifware; åtminſtone ſådane på hwilka han kunde lita. Man får der ſe huru enkel hans Stats-ſlughet war, men dock mer werkande, än alla de konſtige och hemlige drillningar, med hwilka denna Läran annars upfylles. Han talade ſjelf för menigheten, och want derigenom, at de ſaker, ſom ſkulle dem föreſtällas, icke igenom någon enſidig mun blef förwänd. Han tog icke mindre del i utförandet än anläggandet af ſine förrättningar, och arbetade med ſådan ifwer, at underſåtarne ſporde alſwar i hans wäſende. Han lät icke endaſt kalla ſig en Far för ſit folk, utan gjorde äfwen ſådane gerningar, hwaraf alle kunde ſkönja, det han af hjertat wille främja deras wälſtånd. Hans gerningar woro ſå rena, at han utan fara kunde ſätta dem i dagen, då det fordrades: och hans ſamwete war ſå fritt ifrån förebråelſer, för konſtige ſteg och illgrep, at han äfwen kunde bjuda ſig under ranſakning, då några ytrade et oförſtåndigt mißnöje öfwer hans Regemente.

Ifrån denne Konungens tid räkna Wetenſkaperne och Handelen ſin början uti wårt Fäderneſland. Bägge deſſe ſtycker woro under det Catholſke enwäldet ſå wanhäfdade, at GUSTAF, då han anträdde Regementet, ägde innom Riket ganſka få Swenſke, ſom med ſkrifwande och räknande kunde betjena honom. Det kan ej annat än falla ſällſamt, då man uti denna Hiſtorien läſer, at *Olof Petri* än war Cantzler, än Schole-Måſtare, än Preſt, än Skrifware. Men Konungen måſte på ſådant ſätt nyttjade ſå ſkickeliga ämnen, dem han hade at tilgå. Igenom *Doctor Lutheri* och *Melanchthons* anſtalt, med hwilka han plågade flitig Brefwäxling, ſkaffades åtſkillige Utlänningar in i Riket, dem han uti en ſådan briſt nödgades tillita. Preſterne woro ſå uſle, at deras Erke-Biſkop *Johan Magnus* ſielf bekänner, det de icke kunde läſa Latin innan, än mindre förſtå den ſamma. Denna tidſens ſmak war icke för ſådane Studier, ſom höra til en ſanſkyldig lärdom, och Påfwarne hade länge öfwat det Statsgrepet, at hålla folken uti et ſådant mörker, ſom ſkulle hindra dem, at ſe de Andeligas bedrägeri. Men GUSTAF ägde af Naturen det förſtånds ljus, ſom trängde ſig igenom denna töcken, til Munkarnas förderf. Han uprättade Scholarne; lät ſkickelige ämnen reſa til Utländſka Academier, i ſynnerhet til Wittenberg, at inhämta den lärdom, ſom kunde bidraga til Fäderneslandets upkomſt, och bragte läro-werket uppå den fot, at han ſnart af egit förråd kunde betjena ſig.

Hwad Handelen beträffar, må man billigt undra, huru denne Herren, af egen driſt och omtanka, redan i ſin tid och under det mörker, hwaruti alt låg inweckladt, kunde hyſa många ſådane tankar, dem wår högt uplyſte tid nu förſt ſig företagit at utarbeta och werkſtälla. Huru förſigtigt wiſte han icke at indraga de Lybſkas dagtingningar? Den Ryſke, Franſke, Ängelſke och Hollendſke Handelen ſattes ju af honom uti gång? Hwad herlige inrättningar gjorde han icke med Rikſens Mynt? Han underſtödde Bergwerken, låt efterſöka Salt-grufwor, anlade Humlegårdar, och upmuntrade dem med Prämier, ſom något gagneligit kunde uti Riket åſtadkomma. Deraf hände, at de Skattkamrar, hwilka han toma emottagit, woro wid hans död med otrolige rikedomar upfylde.

Alt detta, min Låſare, ſkal du finna i min lilla Bok utfört och afhandlat. Icke ſå tilräckeligen ſom ämnets widd fordrar; utan allenaſt i en kårt och ſådan författning, ſom til någon del kan hjelpa den ſtora briſt af underrättelſer om deſſe ting, dem wi hos oſſ hit tils förſport. Man kan ju innom en trång tafla innefatta hela Jordeklotet; ſå må det ej eller falla dig underligit, at innom ſå trånga gräntzor ſom deſſe, ſe denna ſtora Printſens gärningar inneſlutne. Jag har wid utarbetandet betjent mig af åtſkillige handſkrefne Crönikor, hwika alla warit ſammanſattade af ſådant Män, de der lefwat under den ſtora GUSTAFS Regemente, och ſjelfwe deltaget uti de allmänne rörelſerne. Det lår icke falla dig obehageligit, om jag til beſtyrkande af mit arbete, något närmare beſkrifwer deſſe hjelperedor, dem jag haft wid handen, och ur hwilka jag hemtat åtſkillige omſtändigheter af Konung GUSTAFS Lefwerne, ſom hit tils warit obekante.

Erasmus Ludvigſon, eller *Rasmus*; ſom han ſjelf kallat ſig, war Secreterare wid Konung GUSTAFS Cantzelie (*), ock har efter *Thuns* Berättelſe (**) warit den förſte, ſom bragt detta Werkets Handlingar i någon ordning. Han blef, jämte detta ſit ämbete, af

---

(*) Han dog Anno 1594.

(**) Uti Palmſkiölds Lefwernes Beſkrifning.

Konungen ofta brukad i wigtige Rikſens wärf; och då han wid den anſtälde Reductionen af Kyrko-Godſen, igenomſökte de gamle Rikſens Handlingar, ſamt de Adelige Huſens ſlägt-regiſter, ſkaffade han ſig all den nödiga kundſkap, ſom hade fordrats wid ſammanſatningen af en fullkomlig Hiſtoria om ſin Konungs Regemente. Den Crönika, han lemnat oß, är dock ſnarare at kalla en *Annal* än en Hiſtoria, der han, efter ſin tids enfaldiga ſätt, uptecknat de förnämſta ſaker, ſom då förelupo. Man finner af ſjelfwa Annalerne, at han dem upſatt i Kong JOHANS tid, och om man ej förmärkt, det han i åtſkillige händelſer litat på minnet, då Documenter ej warit wid handen, hade man kunnat til hans arbete hyſa et större förtroende. Men däraf är händt, at han uti Tideräkningen underſtundom tagit miſte, ſamt blandat händelſerne om hwarandra. Hwaraf jag til Exempel wil nämna det, han anför om *Berndt von Melens* förrädeliga framfarande med Calmare Stad, ſamt den Belägring, ſom GUSTAF der moſte anſtälla; ſåſom timad före det Mötet, hwilket de bägge Nordiſke Konungarne hade uti Malmö: då likwäl, ſå wäl andre Auctorer ſom oſtridige Documenter utwiſa, at Konungen detta icke företog förrän efter återkomſten til ſit rike.

Cancelliſten i Kongl. Krigs-Collegio, Herr *Samuel Forslind* har, då han förſporde, at jag arbetade i detta ämnet, haft den godheten, at meddela mig en ganſka tilförlitelig handſkrift af denna Crönika, hwilken år 1599, nemligen på det femte efter uphofsmannens död, warit en *Anders Larſſon* tilhörig, hwars namn tillika med årtalet, på perman finnes uptecknade. Detta rara Document gömes nu, efter Herr Cancelliſtens egen benägne anſtalt, uti Kongl. Upſala Bibliotequet, ſåſom en tilhörighet til den *Palmſköldi*ſke Samlingen, hwareſt äfwen tilförene fants en annan dock yngre afſkrift deraf, efter de ändringar och tilſatzer, dem den gamle Grefwe *Pehr Brahe* uti detta werket gjordt. Han war en ſon af den olyckelige Konung GUSTAFS ſwåger, Riks-Rådet *Joachim Brahe*, och äger fördenſkul i denna tidſens Hiſtoria ſå mycket giltigare witsord. Jag har jämfört dem bägge, och funnit åtſkilligt af Grefwen wara ſå wäl utſlutit ſom ändrat, dock komma de i det mäſta öfwerens.

En annan ej mindre gammal Crönika, är mig, wid ſamma tilfälle och til ſamma rum worden lemnad af Herr Cammeraren *Schalien*, om hwars uphofsman jag icke ännu kunnat ernå någon tilförlitelig uplyſning. Framledne Secreteraren *Johan Lagercrona* har ägt en afſkrifft af den ſamma, hwilken han, efter *Palmſkiölds* berättelſe, jämfördt med en annan Crönika, ſom tilſkrifwes fordne Cancellie Secreteraren *Raſmus Carlſon*, och funnit dem emellan en ringa åtſkilnad. Om denne ſednare berättar *Loccenius*, at den allenaſt ſkal inneholla et kårt ſammandrag af något ſtörre werk; hwilket ſtämmer öfwerens med den förre, beſynnerligen wid ſlutet der hon är ganſka kårt och otilräckelig. Det äro de ſom tro, det denne ſkulle wara den ſamma Crönika om Konung GUSTAF, ſom deß Hof-Preſt *Petrus Svart* ſäges hafwa ſammanſkrifwit. Uti hwilken tanke jag äfwen blifwit ſtyrkt deraf, at den början ſom *Palmſköld* af *Svartens* anför, med dennas aldeles är enahanda. Men ſom *Loccenius* och Salig Erke-Biſkopen *Eric Benzelius* intyga, det *Svartens* Crönika icke ſträcker ſig längre än til Året 1533. Då likwäl denna går alt in til Konungens död; ſå måſte antingen den afſkrifft ſom *Loccenius* och han af detta arbetet ſedt, icke hafwa warit fullkomligit, eller är icke denna Crönika med *Svartens* enahanda. Jag har jämfört hänne med *Rasmus Ludvigſons*, och ſedt, det Auctor denna Crönikan på mångaſtällen ord ifrån ord afſkrifwit, hwaraf jag tykt mig kunna ſluta, at detta är det utdrag ſom *Rasmus Carlſon* bör tilägnas.

Secreteraren *Sven Eloſſon*, ſom under fyra Konungars tid, näml. GUSTAFS, ERICS, JOHANS, och CARLS, ſielf war wid de allmänna förrättningarne tilſtädes, har lemnat oß et arbete det han kallat *Annales XL. Annorum*. Man finner åtſkilligt af hwad ſom hörer til detta ämnet, här wara uteſlutit, emedan Auctor, ſom han uti Företalet ſielf berättar, ſig föreſat, at intet annat uptekna, än det han med egna ögon ſedt och erfarit. De taga ſin början med året 1556. och ſkulle, efter Titulbladets lydelſe, ſträcka ſig til året 1594. Men af åtſkillige jämförde exemplarer kan man inhämta, at uphofsmannen icke fört arbetet til ſlut. De åtſkillige afſkrifter häraf, hwilka ſtanna wid olika år, hafwa förorſakat någon oreda för dem, ſom tala härom. *Thun* hwilken rättat ſig efter Titulbladet, ſträcker deße *Annaler* til året 1594. *Loccenius* ſluter dem wid året 1579. Der de äfwen, efter den Upſaliſke *Codex*, hwilken Herr *Palmſkiöld* tagit af *Sven Eloſſons* exemplar, ſtadnar, ſåſom ock den, hwilken finnes i det Kongl. Bibliotheket i Stockholm.

Jämte deße Crönikor har jag warit förſedd med den brefwäxling, hwilken Biſkopen i Lindköping, Doctor *Hans Braſk* hollit med GUSTAF, dels ſom Riks-Föreſtåndare, dels ſom Konung. Deße äre ſkrefne emellan åren 1523 och 1527. Då Biſkopen reſte af Riket; och innehölla ſådana omſtändigheter, hwilka tilſkynda denna Hiſtorien ömnigt ljus. Jag har ur Salig *Archivi-Secreterarens Palmſkiölds* widlöfftiga ſamlingar, haft et godt förråd wid handen, af GUSTAFS egne bref, jämte andre allmänne Acter, dem *Plamſkiöld* af det Gamle Cancelliets originaler, til ſtörre delen med egen hand, afſkrifwit. Jag hoppas fördenſkul läſaren lärer finna det jag icke bygt detta mitt arbete uppå någon lös och ſtridig grund.

Eric Jöranſon Tegel, hwilken under Kong CARL den IX:des Regements tid utgaf GUSTAF den Förſtes Hiſtorie uti twänne delar, har äfwen haft deſſe documenter tilſtädes, dem han icke ſällan ord ifrån ord afſkrifwit. Wid början af hans Hiſtoria, ſom dock icke är annat än *Annal*, har han på detta ſätt betjent ſig af *Braſkens* bref. Medel-tiden är tagen af den omtalte *Svartens* Crönika, och hwad han om Konungens ſiſta Regements år anför, är ej annat än utdrag af den berättelſe, hwilken wi ännu hafwa efter *Sven Eloſſon* om Konungens ſiukdom och aflidande. *Tegel*, ſom ſkulle ſkrifwa denna bok, til en wederläggning på *Arild Hwitfelds* Danſka Krönika, har ſnarare ända in til Danſke ordaſätten, följt och afſkrifwit den ſamma. Af detta *Tegels* widlyftigare arbete, har Salig Aſſeſſoren i Kongl. Swea Hofrätt *Ægidius Girs* ſammandragit en kårtare Hiſtoria om Konung GUSTAF, hwilken både til-ſkrifſätt och ordning är bättre. *Jobus Ludolphus* berättas äfwen hafwa af ſamma bok på Latin upſatt denna Konungens lefwerne, det han warit ſinnad at låta utgå med en Dedication til Drottning *Chriſtina*.

Ibland dem, ſom gjort ſig måſt förtjente af denna ſtora Konungens Minne, bör jag ſå mycket mindre förgåta Lagmannen *Tobias Weſtenhielm*, ſom hans widlöfftiga handſkrefna Hiſtoria i 5 Tomer, warit mig til oförliknelig nytta och hjelp. Några blad af den Andra Tomens början, har jag ibland *Palmſkiölds* Samlingar funnit tryckte, men wet ej orſaken, ſom hindrat fortgången deraf. Den Förſta Delen, hwilken inneholler Inledningen til Werket, gjorde mig god nytta wid de åren ſom förelupo ifrån Konungens födelſe, til den tid han ſielf började deltaga i Regementet; och då jag til *Weſtenhielm* fogade, hwad *Widekindi* anför i en kårt och tryckt beråttelſe, med hwilken han ſöker upfylla den briſt, ſom år emellan ſlutet af *Johan Magni* och begynnelſen af *Tegels* Hiſtorier, fant jag måſt alt hwad mig war af nöden. Jag kan dock icke undgå at påminna, det detta-ſiſtnämde *Widekindi* arbete, år föga annat än en afſkrift af den Danſke *Hwitfelds* Crönika.

En Franſöſk penna har åfwen i detta angenåma åmnet wiſat ſin konſt, och under namn af *Revolutions de Svede* gifwit en ſmakelig Hiſtoria om denna Konungen. Det förlopp någon tid efter bokens utgifwande, innan man fick weta at en Abbot wid namn *Vertot* war des uphofsman. Man bör göra denna Auctor den heder, och bekånna, at hans ſkrifart år ogemen behagelig, och at, hwad denna boken i ſynnerhet betråffar, han ſkrifwit långt tilförliteligare, ån man af en utlånning kunnat förmoda. Då denna Hiſtorien förſt utgafs, gjorde den hos det Catholſka Preſterſkapet en ſtor rörelſe; emedan de anſågo den, ſom en wågwiſare för Konungen i Frankrike, at afſkudda ſig det Romerſka oket. De dock icke kunnat hindra, at ju boken öfweralt blifwit läſt, berömd, och flera gånger uplagd. Hon utkom den förſta gången, utan Auctorens namn; och då Holländarne, efter ſin plägſed, ſkulle göra af den Pariſiſke editionen en ny uplaga, togo de ſig den frihet at giſſa det *Fontenelle* woro deſs Auctor, hwars namn de äfwen på Titulbladet bifogade. Et ſådant mistagande war för deſſe berömde Auctorer hederligit, hwilka bägge ſmickrade ſig deraf, at den enas arbete kunde den andra tilägnas; men at ſätta ſaken i ſit ljus, lät dock den ſanſkyldige Auctoren kårt derefter, en annan uplaga förfärdigas der han gaf ſig öppen. Man finner det *Vertot* icke warit ohugat, at til utarbetande företaga ſig flere delar af den Swenſka Hiſtorien. Til hwilken ända han ur wåre Archiver och Bibliothequer blifwit med goda hielp-redor förſedd; men hans ſiuklighet (*) har hindrat honom at werkſtälla någon af deſſe ſine tankar, dem han dock i följande bref tydeligen gifwit wid handen.

Lettre de Mr. l'Abbé de Vertot, a Monſeigneur Le Comte D'Avaux.

Monſieur.

Trouvez bon, que je vous reïtère mes tres humbles actions de graces, pour les bontés, dont vous continuez de m'honorer. J'attendrai tranquillement & ie recevrai avec bien du reſpect les marques honorables *de*

(*) Han dog år 1735. ſe hans Eloge uti *Hiſtoire de L'Academie Royale des inſcriptions* &c. T. III. p. 187.

de l'eſtime d'un grand Roy, & je tacherai de les meriter par mon travail & par un zéle pour la gloire de ſa nation, qui ne le cédera jamais qu'à l'attachement, que ie dois à la veritè. Ie veux bien même prendre des engagemens, de ne rien imprimer en France, qui n'ait été lû auparavant en Suede & ſi vous avez la bonté d'en donner vôtre porole aux Miniſtres de ce Prince, j'oſe vous aſſeurer, que ie la tiendrai exactement & avec toute la fidelité & le reſpect que ie vous dois. Aprés cela, ie conviens, Monſieur, qu'il faut traiter auec des egarts delicats & d'une main legére le regne d'Eric 14. ſa depoſition, & la mort même de ce Prince dans ſa priſon. Les negotiations de De la Gardie à Rome & ſur tout celles du Ieſuite Poſſevin, Agent de cette Cour Eccleſiaſtique, demandent beaucoup de circonſpection; cela regarde le regne de Jean 3. La depoſition de Sigiſmond 3. ſon fils, Prince gouverné par les Ieſuites, eſt pleine d'écueils pour un hiſtorien trop hardi; Le regne de Guſtave Adolphe eſt pour ainſi dire une moiſſon de Lauriers pour le heros & pour l'auteur. Ce Prince fut ſi grand, qu'on peut, ſans ſcrupule ſ'abandonner á tout le feu de ſon imagination, ſans craindre d'aller au de là de la verité. Le miſtère de l'abdication de Chriſtine a des endroits, que je ne ſçais ſi tout le monde doit aprofondir, ſon regne fut heureux par l'habilitè du Chancelier Oxenſtiérn, & par la valeur des généraux qui agiſſoient ſous les ordres de ce grand miniſtre, qui ſçeut conſerver la reputation & les conquêtes du grand Guſtave. Charles dix, ſon petit fils, & grand pére du Roy regnant, a remply nos livres & toute l'Europe du bruit de ſa valeur; il conquit deux Royaumes en moins de temps,

qu'il ne faut pour les parcourir, La Pologne & le Dannemarc ſentirent tour à tour l'effort de ſes armes, & ne pourois je point, Monſieur, compter une troiſiéme Couronne au nombre de ſes conquetes? celle de Suede ne vint elle ſur ſa tête que par l'abdication de Chriſtine? n'ai-je pas lû quelque part, que pendant que cette Princeſſe faiſoit des decouvertes dans les ſciences, il gagnoit par la reputation de ſa valeur les coeurs de tous les Suedois, & moins ſçavant & plus habile que cette Reine, il ſçeut la reduire par les voeux de touts ſes peuples, ou à luy céder le Thrône, ou à le partager avec luy? Il me ſemble, qu'on doit à la memoire d'un ſi grand Roy, de la rendre publique, en pluſieurs ſortes de langues; j'offre de bon coeur mes ſoins & mon application, ſi on m'en croit capable, j'attendrai, Monſieur, vôtre reponſe, pour ſçavoir, ſi je dois commencer, & par quel regne le Roy ſouhaite, que j'entame la matiére. En attendant permettés moi de vous aſſûrer que je &c.

Det är en ſtor ſkada, at denna ſkickeliga penna ſkulle hindras ifrån ſit lofwärda upſåt: hwilket hade bidragit både til wår Hiſtories ſå wäl ſom des Auctors ömniga heder. Hwad mit wälmenta arbete beträffar, ſer du, min Läſare, på hwad grund det är fäſtadt, och om du der ſaknar den Franſke Auctorns angenäma ſkrifart, ſå är den briſten erſat med en deſto tilförliteligare berättelſe. De omdömen, ſom det Allmänna täckes lämna öfwer denna min förſtling, ſkal blifwa mig rättesnören i den delen hwilken återſtår, och den jag med det ſnaraſte ſom ſke kan, ſkal ſöka at utgifwa.

Kom, Werld, och ſe på ärans fält
En ärans Son af högſta orden,
En Hjelte och en Kung i Norden,
Som gjort ſit Rike ſtort och ſält.
En GUSTAF, Foſterlandets pris,
Förſynens redſkap, Hjeltars ära,
Naturens prakt, och Kungars lära,
Wår frihets arm, Tyranners ris.
Sin krona Han förtjena wil,
Sit höga mål med ſwett Han hinner,
Och genom ädel möda winner
Hwad andra Printzar födas til.
Hans fagra mod frambryter ſig
Igenom tuſen måln och hinder;
Förſåt med magt ſig ſammanbinder:
Men winner ej på Hjeltens ſtig.
Så wärdigt Han til Thronen går,
At blott förtjänſt Hans rätt uttyder:
Så wärdigt Han ſin Thron bepryder,
At Purpurn dubbel höghet får.
Ja, Swerje, du, ſom ammat opp
En Kung, ſom lagt din ſällhets grunder,
Hwars namn för werlden är et under,
Betrakta nu Hans Hjelte-lopp.

Hans dyra leſnad har du här:
Hon kan nu trotſa glömſkans ifwer,
En ſpegel och et ljus hon blifwer
För GUSTAF, ſom nu födder är.
Den almagts hand, ſom bringat fram
Wår Stora GUSTAF til ſin ära;
Wälſigne denne Grenen kära,
At den må blifwa lik ſin Stam,
At Swärje aldrig ſakna må
Den ſällhet, at med Kungar ſkryta:
At ej GUSTAVER må og tryta,
Dem lärda ſnillen priſa ſå.
Wårt land, ſom nu har dubbla ſkäl,
At aldrig GUSTAFS namn förglömma,
Hur lär det ej den hand berömma,
Som ſkildrat har des bild ſå wäl.

Af

HEDVIG CHARL. NORDENFLYCHT.

Förteckning
uppå
Reſpective Prænumeranterne
til både Delarne af detta wårk.

Herr

	Exempl.
Agardh (*Jurgen*) Handelsman.	1.
Areſkog (*Nils*) Comminiſter, Phil. Mag.	1.
Aſkelöf (*Magn.*) Kyrkoherde.	1.
Aſp (*Fried.*) Fabriqueur.	1.
Bagge (*Benjamin*) Großhandlare.	1.
Barfoth (*Hendric Ej:ſon*) Kyrkoherde.	1.
Beckman (*Mauritz*) Reviſor.	1.
Berg (*Petter*) Kongl. Räntemäſtare.	1.
Bethen (*Nils*) Auditeur.	1.
Bilberg (*Jöns*) Kyrkoherde.	1.
Bilberg (*Otto*) Kyrkoherde.	1.
Björk (*Abr.*) Kyrkoherde.	1.
Björnmark (*And. Pet.*) Öwerſte-Lieuten. Sw. Riddare.	1.
Blomberg (*Chriſt.*) Kyrkoherde.	1.
Blomdahl (*Joh. Ulr.*) Studioſus.	1.
Bogemark (*Peter*) Stads-Notarius.	1.
Bohman (*Arvid*) Lagman.	1.
Bonde (Grefwinna *Wiwica*) född *Trolle*. Riks-Rådinna.	1.
Borg (*Ant.*) Kongl. Hof-Predikant, Härads-Probſt.	1.
Borg (*W.*) Controlleur wid Sjö-Tullen.	1.
Borup (*Olof*) Kyrkoherde.	1.
Brag (*Carl*) Studioſus.	1.

Brock

Herr	Exempl.
Brock (J.) Probſt.	1.
Bring (Erland Samuel) Hiſtoriar. Profeſſor.	1.
Brunſkog (Jacob.) Juris Candidat.	1.
Cedercrantz (Joh. Wilh.) Landshöfding, Riddare.	1.
Centerwall (Birger) Academie Notarius.	1.
Cronholm (Carl Fred.) Kyrkoherde.	1.
Cronius (L.) Handelsman.	1.
Cronſiöe (C.) Secreter.	1.
Dahlberg (Mag. *Pet.)* Kyrkoherde.	1.
Darin (Bernh.) Kyrkoherde.	1.
De Beſche (Gerdt Carl) Cornette.	1.
Djuberg (Nils) Probſt.	1.
Ekman (Guſt. H.) Studioſus.	1.
Elmgren (Mårten) Kyrkoherde.	1.
Engelhart (Joh. Henr.) M. D. och Med. Pract. Prof.	1.
Engſtedt (Lars) Kyrkoherde.	1.
Faxe (Adolph) Probſt.	1.
Faxe (Wilh.) Mag. Doc. Theol. & Not. Conſiſtor. Eccleſiaſt.	1.
Flink (M.) Landt-Secreter.	1.
Florman (Arvid. Henr.) Anatomiæ Proſector & Medicinæ Doctor.	1.
Follin (Elias) Kongl. Hof-Predikant, Probſt.	2.
Fredriçſon (Joh.) Bergmåſtare.	1.
Fremling (Matth.) Philoſoph. Profeſſor.	1.
Froſt (Lars) Phil. Mag. Comminiſter.	1.
Gadd (Lucas) Rector Scholæ.	1.
Grahm (Joh.) Härads-Probſt.	1.
Fru Grefwinna *Gyllenkrok*, född *C. C. Mörner*.	1.
Gyldenſtolpe, Major, Riddare.	1.
Hæggroth (Nicol.) Phil. Theor & Pract. Adjunct.	1.
Hallenborg (Adolph Ludv.) Ryttmåſtare.	1.

Herr	Exempl.
Hammilton (*Adolph*) Grefwe, Kammarherre.	1.
Hedenberg (*Petter*) Tulförwaltare.	2.
Hegardt (*Corn.*) Handelsman.	1.
Hellman (*Joh.*) Theol. Doctor, Profeſſor.	2.
Henſchen (*Salom.*) Härads-Probſt, Ledamot af K. Nordſtjerne Orden.	1.
Hermanſon (*Joh. v.*) General-Major. Com. af K. Sw. Ord.	1.
Heſſlen (*Nils*) Theol. Doct. Profeſſor.	1.
Hjerta, Major, Riddare.	1.
Hjort (*Nils And.*) Kyrkoherde.	1.
Hoffgardt (*Pehr Guſt.*) Kyrkoherde.	1.
Hoffman (*G. A.*) Lands-Canzliſt.	1.
Hollbeck (*Chriſt.*) Kyrkoherde.	1.
Hollbeck (*Lars*) Probſt.	1.
Hollen (*Joh.*) Kyrkoherde.	1.
Holmberg, Bokhandlare.	10.
Holmberger (*P.*) Rector Scholæ i Nork.	1.
Hummel (*H. C.*) Bataillons-Predikant.	1.
Jacobſon (*H. T.*) Handelsman.	1.
Kahl (*Mauritz*) Probſt.	1.
Kallerin (*Bengt*) Rector Scholæ.	1.
Kallman, Probſt.	1.
Kemner (*Chriſtian*) Probſt.	1.
Kihlgren (*Chriſt. A.*) Phil. Magiſter.	1.
Krok (*S.*) Paſtor.	1.
Krutmeyer (*Lars*) Kyrkoherde.	1.
Lannerus, Kyrkoherde.	1.
Leche (*Carl*) Häradsſkrifware.	1.
Lefler (*Sv. Pet.*) Studioſus.	1.
Lemchen (*Achatius Gabr.*) Studioſus.	1.
Liden (*J. H.*) Profeſſor.	8.
Lieberath (Mag. *Joh.*) Kyrkoherde.	1.
Liedberg (*Jöran*) Myntproberare.	1.
Liljewalch (*Oluf*) Rådman och Handlande.	1.
Lindbom (*G.*) Lands-Canzliſt.	1.

Ljung

Herr	Exempl.
Ljung (*W. A.*) Lands=Secreter.	1.
Lommander, Comminiſter.	1.
Lundberg, Frälse=Inſpector.	1.
Lundberg, Rector Scholæ.	1.
Lundborg, Rector Scholæ.	1.
Lutteman (*J.*) Lyſt Paſtor i Norrköping.	1.
Lundſtröm (*Nic.*) Phil. Mag. V. D. M.	1.
Löhr, Regements Paſtor.	1.
Malmſtröm (*Lars*) Probſt.	1.
Malmſtröm (*Pehr*) Probſt.	2.
Mellgren (*Jac. Henr.*) Handels=Bokhållare.	1.
Molin (*Lars*) Candidat, Hus=Predikant.	1.
Morian (*A.*) Borgmäſtare.	1.
Morſing (*Mich.*) Kyrkoherde.	1.
Munck (*P.*) Theol. Doct. Domprobſt och Profeſſor.	1.
Mörner (*Chriſten*) Fendric.	1.
Norberg (*Sam.*) Boktryckare.	22.
Noren (*Joſeph*) Kyrkoherde.	1.
Norling, Fabriquer.	1.
Nyman (*Carl. Fred.*) Kyrkoherde, Phil. Mag.	1.
Nymanſon (*Jacob Ulric*) Studioſus.	1.
Ollman (*Adam J. J.*) Handelsman.	1.
Olsſon [*Jöns*] Probſt.	1.
Palm [*S. P.*] Paſtor.	1.
Pylſon, Controlleur.	1.
Quiding [*Joh.*] Kyrkoherde.	1.
Ramel [Baron *Malte*] Riks=Råd. Com. af Nordſt. Ord.	1.
Retzius [*Chriſtian*] Handelsman.	1.
Ris [*Knut*] Probſt.	1.
Roſenblad [*Eberhard*] Med. Doct. & Profeſſor.	1.
Roſentwiſt [*A.*] Major, Riddare.	1.
Rudsberg [*G.*] Krono=Befallningsman.	1.

Runnow

Herr	Exempl.
Runnow [*Guſtaf*] Contoirs-Skrifware.	1.
Rutenſköld [*G. A.*] Capitain.	1.
Rålamb [Baron *Anders Sigfrid*] Capitain.	1.
Rönbeck [*Anders*] Probſt.	1.
Rönbeck [*Carl*] Comminiſter.	1.
Santeſon [*Sante Joh.*] Probſt.	1.
Scharling, Probſt.	1.
Schewenius [*G. L.*] Kyrkoherde.	1.
Schlüter [*Sewerin*] Contracts-Probſt.	1.
Schmalenſee [*G. W.*] Ryttmäſtare.	1.
Schröder [*Math.*] Probſt.	1.
Schiött [*Gudmund*] Kongl. Hof-Predikant och Probſt.	1.
Segerwall [*Sw.*] Contracts-Probſt.	1.
Sellander [*Magnus*] Rådman och Auditeur.	1.
Sellander [*Math. Chr.*] Probſt.	1.
Sjöberg [*Joh. Fr.*] Probſt.	1.
Sjögren [*Haqu.*] Theol. Lector och Probſt.	1.
Sjöſtedt, Probſt.	1.
Sjöſtedt [*Carl Joh.*] Extra Regements-Predikant.	1.
Sommelius [*Guſtaf*] Profeſſor och Bibliothecarius.	1.
Sommelius [*Nils*] Borgmäſtare.	1.
Sparre [*G.*] Friherre, Landshöfding och Sw. Riddare.	1.
Stahl von Holſtein (*J.*) Baron, Ryttmäſtare.	1.
Stahl von Holſtein, Baron, Fidei Commiſſ. til Wapnö.	1.
Stenberg [*Jac.*] Kongl. Hof-Predikant, Kyrkoherde	1.
Stenſtröm [*Daniel*] Handelsman.	1.
Stricker [*Joh. Chr.*] Theol. Doct. Kongl. Hof-Predikant och Contracts-Probſt.	1.
Ståhl [*Lars*] Härads-Probſt.	1.
Sundius, Collega Scholæ.	1.
Swanander, Probſt.	1.
Swars [*Guſtaf*] Kammarſkrifware.	1.
Tauſſon [*Petter Otto*] Arendator.	1.
Tegman [*Pehr*] Matheſeos & Phyſices Profeſſor.	1.
Tengwall [*Lars*] Juris Profeſſor.	1.
Textorius [*Valentin*] Handelsman.	1.

Thor.

Herr	Exempl.
Thorbjörnſon, Häradshöfding.	1.
Trendelenburg, Med. Doct. Profeſſor.	1.
Tönning, Handelsman.	1.
Unge, Provincial-Medicus.	1.
Wadman [*N. A.*] Kyrkoherde.	1.
Wallerius [*Joh. Dawid*] Studioſus.	1.
Wankif [*Nils*] Kyrkoherde.	1.
Weideman [*Thure*] Biſkop, Theol. Doctor.	1.
Wennerberg [*H. P.*] Probſt.	1.
Winding [*Elias*] Kyrkoherde.	1.
Wolff [*Joh. B.*] Probſt.	1.
Wåhlander [*Joh.*] Kyrkoherde wid Hedwigs Förſamling i Norrköping.	1.
Wåhlin [*Chriſt.*] Hiſtoriarum Adjunct.	1.
Åkerman [*Joachim Peter*] Kyrkoherde.	1.
Öller [*Jör.*] Kongl. Hof-Predikant, Probſt.	1.
Öſtman [*Jacob*] Kyrkoherde.	1.

* * *

Konung

Konung GUSTAF den Förſtes Hiſtoria.

Förſta Boken.

WAsar och Sturar, af hwilka Kon: Gustaf Ericson leder ſin ſtämma, hafwa ifrån äldre tider warit högt älſkade ſlägter uti Swea Rike. De härſtammade af de forna Nordiſke Konungarne, och ſträkte ſig fördenſkul, med ſina grenar, in uti de mägtigaſte Europeiſke Konungahuſen. Dock föddes den kärlek ſom landets inwånare för dem, lika ſom igenom arf, hyſte, icke ſå mycket af wördnad för den gamla ſtammen, ſom faſt mer af det nit de altid wiſat för friheten, och det upriktiga biträde, ſom de gjordt ſine medborgare at afſkudda ſig de främmandes ok.

Eric Johanson til Rydboholm, wår Gustafs Fader, ledde ſina ahnor, på Fädernet af Wasarne, och på Mödernet af STURARNE (a). STEN STURE den äldre hade gifwit honom ön Åland med Caſtelholms Slott uti förläning, men han wiſtades dock mäſt wid hofwet, der han egde ſtor kärlek och högt anſeende.

År 1490 (b), wid den tiden hans husfru CECILIA ſkulle falla i barnſäng, reſte hennes Herre med henne undan ſtads-bullret, til ſin gård Lindholmen, der hon efter någon tids wiſtande lyckeligen blef förlöſt med en ſon.

Wid hans födelſe woro åtſkillige Fruer tilſtädes, hwilka betygade, at barnet då det kom til werlden, hade lika ſom en hjelm öfwer ſitt hufwud, ſamt et rödt kors uppå bröſtet. Skulle man tro mirakel, ſå hade de ſannerligen bordt wiſa ſig wid detta barnets födelſe (c).

Man kallade honom GUSTAF efter ſin Faders Moder-fader, *Guſtaf Sture* Lagmannen i Upland; hwaraf efter-tiden, ſom ſpordt fruktan af hans mandom, tagit ſig tilfälle, at kalla honom de Göthers ſtaf, (d) lika ſom hade äfwen i ſielfwa namnet legat någon beſynnerlig förſyn förborgad.

När

(a) De fela fördenſkul, ſom ſammanblanda WASA och TROLLE ſlägten, anförandes GUSTAF ERICSON ſåſom af den ſenare härſtammande. Se *Analecta Societ. Caritat. & Scient.* T. 1. p. 653. och andra.

(b) Om årtalet twiſtas: ty andre mena 1495. ſåſom Gr. Pehr Brahe uti des Hiſtoria om K. GUST. Man har dock mäſta orſak at tro det anförde. Uti den Tyſka editionen af Locc. H. S. p. 197. ſtår 1480. ſom är Boktryckarens fel.

(c) Gref Pehr Brahes Hiſtoria om K. GUST. Mſct.

(d) En annan och ganſka illwillig tillämpning af detta namnet, gör Joh. Magnus uti des H. S. p. 297. ed.

Når han började at umbära fruntimrets ſkötzel, tog Herr Sten Sture den äldre honom til ſitt hof, at tidigt hos honom inplanta ſådane tankar, ſom i framtiden woro tjenlige, både för hans härkomſt och fädernesland. Långt ifrån at upfoſtra honom til weklighet och fåfänga, låt han pilten ifrån ſpädaſte åren awänja ſig wid en ſådan lefnads art, ſom gifwer en ſtadig kropp och ſtarka lemmar. Han åt tarflig ſpis; roade ſig med jagande, och ſpräng uti bergsklyfterna wid Lindholmen, ſå ofta honom behagade.

Det märktes redan i ſpäda åren, hwad företräde naturen honom tildelt för andre af ſamma år och ſtånd.

Konung Hans ſom denna tiden war inkommen i Riket, anſåg med ſärdeles upmärkſamhet detta barnet. Wid det tilfället, at han war *Sten Sture* den äldres gäſt på Stockholms ſlott, har han utur fenſtret blifwet warſe wår Gustaf på borggården. Han har ſtrax kallat honom til ſig, klappat honom på hufwudet, och ſagt: Än blifwer du en Man uti dine dagar, hwar du får långe lefwa.

Konungen tog af hans ännu ſpäda anlete ſina ſpådomar. Han war mißtänkſam på all Swea-Rikes adel; men beſynnerligen anade det honom, at denna pilten ſkulle upwäxa til hans undergång. Han anſåg honom fördenſkull redan ſom farlig, och begärde af *Sturen*, at han måtte få det artiga barnet til Dannemark, hos ſig at upfoſtras.

ed. Rom. der han byter namnet Goſtavus uti Gostagus, och uttyder det Godstagare; pekandes dermed uppå denna ſtora Konungens ändring med Kyrkio och Cloſter-godſen.

Den förſiktige Herren, ſom wäl ſåg afſeendet, afbögde förſåtet, och ſwarade, det han wore ännu alt för ung at tagas ifrån de ſinas ögon, och lät ſtraxt ſända honom undan til Åland.

Sedan *Sten Sture* den äldre år 1503. war afleden, anfördes GUSTAF ERICSON med ſamma ömhet af SVANTE STURE. Denna Herren ägde ſynnerligit beröm. Han war ſielf mild och rättrådig, och tolde ej heller andre omkring ſig, än dem han wiſte äga ſamma dygder. Smicker hatade han, och Hofwet anſågs almänt ſom en öpen Schola för alla Ridderliga dygder, dit folk af beſynnerlig frägd ſamlade ſig. Sådant umgänge ägde GUSTAF til ſitt nittonde år, då han lemnade Hofwet, och reſte til Upſala.

Uti denna Staden war 1509. en Schola och Academie någon tid förut, af den äldre *Sturen* inrättad, wid hwilken Herr GUSTAF ERICSON i ſex år wiſtades.

Twärt emot den förderfwade tankan, ſom härſkar hos en del af de förnäma, at mognare framſteg i bokwet icke allenaſt ſkola wara onödige för en Riddersman, utan äfwen göra honom til de högſte Embeten oſkickelig, winlade ſig GUSTAF fram för andra, med all flit om Studier. Uti Scholen läſte han ſin Auctor, under en Danſk, wid namn Mäſter *Iſvar*, med hwilken han, af den inplantade wederwiljan emot des Landsmän, intet wäl kunde komma öfwerens.

En gång då *Iſvar* talade något föraktligit om de Swänſka, drog GUSTAF ERICSON ut ſin lilla wärja, högg twärt igenom boken, ſom han hade för ſig, och gick bort, utan at någonſin komma tilbaka (e).

Man

(e) Erkeb. Nic. Bothn anteckning ibland Palmſk. Collect.

* * *

Man ſkulle tänka, at det mörker och den grofwa ſmak, ſom då intog, intet allenaſt Norden, utan hela werlden, äfwen hindrat wår GUSTAF, at uti witterhet göra de framſteg, ſom kunde förtjena wår nu uplyſta tids upmärkſamhet. Men man finner, at hans eld brutet igenom de töknen, och at han derigenom blifwit wår förundran ſå mycket wärdare.

Snart fattade han de ſtycken, hwilka då woro wanlige, och lade den grund uti Theologien ſamt Jus Canonicum, ſom hade han redan wetat, hwar til det ſkulle tjena.

Henric Sledorm, *Matthæus Erici*, *Chriſtopher*, och flere då warande Profeſſorer i Upſala, woro hans handledare uti wetenſkaperne (f). Muſiken utwalde han til ſit tidsfördrif, och har ſielf förfärdigat inſtrumenter af åtſkilliga ſlag, hwilka, til en åminnelſe af hans ungdoms ro i många år blefwo giömde uti et ſärſkilt rum på Stockholm ſlott.

Då han gick i Upſala, brukade han en röd Engelſk räck. Han war af et gladt ſinnelag, och roade ſig med ſina wänner, emellan läſe-tiderne, omkring ſtaden, beſynnerligen uti Qwarneboda, ſom ligger der i någden, ſamt i Wänge och Biörklinge Präſtegårdar (g). Någon ſäger, at deße påminnelſer ej hafwa rym uti et ſå högt och rikt ämne, ſom GUSTAF ERICSONS Hiſtoria är. Men man wet, at ſådane förträffelige Perſoner alt in til de aldraminſta omſtändigheter af ſin lefnad, äro oß angenäme.

(f) *Meſſen.* Sc. ill. T. IV. p. 66. 67. 68.
(g) Palmſk. Coll.

Under det Gustaf ſåledes förnötte ſin ungdom, tiltog han både i lemmars och ſinnes ſtyrka. En reſlig och wålſkickad kropp, en mild och behagelig upſyn; et gladt och muntert wäſende; et oförſkräkt hjerta, ſom ſtråfwade om icke högre, til det minſta at nå förfädrens beröm. Härtil kom et makalöſt minne, det han ej ſaknade, förr än i ſena ålderdomen. Elden war hos honom naturligare än kallſinnigheten, men han war likwäl ägare af både. Hans flytande tunga underſtöddes af djup och mogen inſickt uti alla ſaker. Oberedd kunde han hålla de prydligaſte tal: Hans behageliga målföre lade dertil en beſynnerlig wigt. Tolamod blandat med hurtighet uti råd och beſlut, gjorde at ſakerne mognades under hans händer, men blefwo dock tidigt utförde; med et ord, Gustaf ägde redan alla de ſtora egenſkaper, ſom utmärkte det höga äreſtälle, til hwilket naturen honom ämnat.

Då han 1515. war uppå ſitt femte och tjugonde år, började han at jämt wiſtas i Hofwet wid den yngre Sturens ſida. Hans förmoner lyſte ſtraxt uti allas ögon, och han fick här tilfälle at med erfarenhet grunda den kundſkap han ſig förwerfwat.

Uti Hofwet war äfwen Doctor Hemming *Gadd*, en ganſka förſtåndig och lärd Råds-herre, ſom igenom Sten Sture den äldres tilhjelp blifwit utwald til Biſkop i Linkiöping, ſkönt han ſyntes af naturen ſnarare ämnad at bära hjelm än Biſkops-möſſa. Den äldre Sturen, ſom dog utan barn, lemnade honom ſit fädernes wapen, at bära til et minne af den upriktiga och faſta wänſkap, ſom warit dem emellan (h).

(h) *Meſſen.* Theatr. Nob. S. p. 124.

Gadden hade genom mycken flit och widlöftig omſorg förſkaffat ſig namn af den lärdaſte och ſkickeligaſte Man på ſin tid. Han war wältalig, djerf, och därhos en god Stats-man. En tid hade han warit Påfwens *Alexandri* den tredjes Mathematicus, och want då ſådant förtroende uti det Romerſke Hofwet, at den äldre Sturen igenom honom kunde alt efter ſin önſkan uträtta. Men ſedan han emot Påfwens wilja trängde ſig in uti Linköpings ſtift, förbyttes den wänſkapen uti ytterſta förföljelſe. Då Staden Lybeck år 1501 ſökte de Swänſkas biträde emot Konungen af Dannemark, hölt han et ganſka ſkarpt och behjertat tal emot det Hofwet, och råkade derigenom uti de Danſke medhållarnes bittra owänſkap. Han hade äfwen befälet, tillika med den yngre Sten Sture öfwer den Swenſka flottan, ſom kort derefter ſlog de Danſke, och blef derföre af Påfwen banlyſt (i). Wid ſamma förtroende ſom han hade ägt hos de både äldre *Sturarne* Sten och Svante, bibehölt han ſig nu hos den yngre, och war näſt honom i Riket mäſt acktad.

Gustaf Ericson want ſnart denna mannens wänſkap, och förſummade ej at bruka des umgänge til ſin fördel. Han gick til honom ſom til en Far, at hämta underrättelſe i Stats-kunſkapen, och Hemming Gadd, hwilken lofwade ſig i Gustaf et ſtort biſtånd emot de Danſke, dem han högeligen hatade, öpnade för denna Lärjungen det innerſta af all ſin klokhet och förſiktighet. Han hade ſammanſkrifwit en Hiſtoria öfwer Swea Rike, ſom af Riks-föreſtånda-

---

(i) Westenb. R. Gust. Hiſt: uti inledningen.

ren högt wärderades, och i Hofwet af alla läſtes (k). Denna utwälde GUSTAF til ſin handbok, och inhämtade der de upmuntringar, ſom ſedan följt honom under alla hans ſtora och makalöſa wärck. I detta Riket woro wid denna tiden åtſkillige mägtige Hus, ſom delte det almännas förtroende ſins emellan, och kitzlades af den luſten at lyſa öfwer hwarandra. De förnämſte woro STURARNAS och *Trollarnas*. Låtom oß gå något tilbaka, och leta igen grunden til denna orolighet. STURARNE bragte ſig up igenom ſin närſkylde, Kong CARL den ottonde, hwilken då han låg uppå ſitt yterſta, öfwertalde Ständerne at antaga *Sten Sture* den äldre, hwilken då war Riks Hofmäſtare, til Riks-föreſtåndare; gifwandes honom derjämte den förſiktiga åtwarning, at aldrig trakta efter Konungs-namn. Den ärelyſtnaden, ſade han har bräkt min lycka och koſtat mit lif (l).

Detta rådet följde STEN STURE den äldre i all ſin tid ſå troget, at han hwarken af ſina wänner, närſkylte, eller ſielfwa Påfwen kunde derifrån öfwertalas. Sedan han igenom ſtort bekymmer och inbyrdes oro til Riks förſtånderſkapet war kommen, brukade han det enfaldiga, men ſäkra Stats-grepet at intaga ſina Landsmäns ſinnen igenom rättrådighet, mildhet, ömhet för de lidande, nit för fäderneslandets frihet och andra dygder; och folket ſom ifrån lång tid tilbaka warit wandt wid at lida orätt, twång och öfwerwåld,

---

(k) Joh. Magn. Hiſt: S. ed. Rom. p. 752. och Meſſ. Præf. til XV. T. af S. illuſtrata.

(l) Joh. Magn. l. c. p. 742. Had. Rimkr. P. I. p. 501.

wåld, började ſtraxt at ropa, det STURARNE woro ſände af himmelen til deras förſwar.

Kring hela Europa blef STEN STURE den äldres lyckeliga regemente bekant, och man ſade almänt, at han war oöfwerwinnerlig, emedan han hade ſå många ſtridbare män med ſig i fält, ſom han hade borgare i Riket (m). Dannemark och Ryßland woro hans fiender, hwilka ſammanſwuro ſig til hans undergång. Här til kom en inbyrdes mißhällighet emellan STEN och Riksmarſkalken SVANTE STURE, ſom ſyntes bedröfwelig för Riket, förr än den igenom Hemming Gaddes hielp blef ſtillad.

Biſkoparne inkallade den Danſke Kong HANS, för hwilken änteligen STEN STURE den äldre måſte gifwa tapt. Han blef med förgift af daga tagen efter tretio års regering, och owännerne ſom giorde detta dråp, trodde ſig nu wunnit ſin åſtundan, emedan han intet lemnade någon arfwinge.

Men Hemming Gadd, hwilken war tilſtädes, då Riks-föreſtåndaren afled i Jönköping, fattade ſtraxt det upſåtet, at ſätta SVANTE STURE uti deß ſtälle. Han förböd dem, ſom hade dödsfallet ſig bekant, wid lifsſtraf, at tala derom.

STEN STURES lekamen lät han hemligen föra til Hufwudſtaden, och utwalde en af den dödas trognaſte tienare, wid namn Päder Börjeſon (n), hwilken äfwen war ſin förra Herre ganſka lik, at emidlertid antaga ſig des perſon. Denne hölt ſig måſt wid ſängen, och föregaf det en ögneſjuka hindrade honom, at mycket

---

(m) Joh. Magn. Hiſt: S. p. m. 743.
(n) Had. Rimkr. P. I. p. 569.

wiſa ſig hos menigheten. Då Hemming Gadd war anländ til Stockholm, kallade han utan drögsmål, Stadſens menighet tilſamman, och förkunnade dem Riks föreſtåndarens död, ſamt föreſtälte dem ſå ſaken, at de, förrän de åtſkildes, utropade Svante Sture för Sten den äldres efterträdare, ſamt gingo, anförde af Gadden, up til Slottet, at önſka honom lycka.

Svante Sture war tapper, ädelmodig, ſträng uti befalningar, medlidande, och altſå wärd den lyckan ſom honom träffade. Han war tilförene Swea Riksmarſkalk, och hade i kriget emot Ryßland förwärfwat ſig högt anſeende. Uti ſin företrädares regering hade han et fulkomligit mönſter för ſig, och beflitade ſig ej mindre än den förre, at förtiena folkets kärlek. Hans endaſte fiender woro de Danſke, ſedan freden med Ryßland blifwit ſluten.

Uti otta år förde Svante Sture Regementsſtafwen, och afled ſedan intet utan mißtanka, at hafwa blifwit förgifwen. Hemming Gadd wiſte ſig äfwen wid detta ſwåra tilfället oförſkräkt och tiltagſen. Han förteg i några dagar den träffade olyckan, och nyttjade den lilla tiden, at updikta ett bref uti den dödas namn til Stockholms Borgerſkap, hwaruti Svante Sture, ſom ſade ſig nu ligga uppå ſit ſiſta, tackade för all kärlek, och betygade at han oförnögd ſkulle ſluta ſin, för dem ſå kära lefnad, om han icke wore förſäkrad, at de efter hans död, wille lemna Sonen Sten ſamma wälwilja och förtroende. Sonen, ſom war deß wärdig, fick ſåledes åtnjuta Fadrens kärlek, och blef ſtrax af de fleſta förklarad Efterträdare, men kunde dock icke utan widlöftigt kifwande med *Eric Trolle* komma dertil.

Trolle-ſlägten war af Danſk blod urſprungen, och hade deraf lika ſom en medföd böjelſe för detta Riket. *Eric Trolles* fader war *Arvid Trolle*, hwilken i all ſin tid tjent det Danſka Hofwet. Då Rikerne woro ſammanbundne, hade deße ſå fördelt ſig, at *Eric Trolle* tog i Swea Rike ſit hemwiſt. Han hade nu redan en lång tid haft ſäte ibland Swea-Rikes Råd; war uti ſin aftagande ålder, och hade här ſamlat ſig mer beröm för bokwet och ett ſtilla upförande än Stats-kunſkap. Han hölts på ſin tid för den lärdaſte man uti många wetenſkaper, men en wiß ſenfärdighet, ſom följde honom uti alle deß gierningar, giorde honom obeqwämlig at bekläda något Riks-ämbete.

Eric Trolles Husfru Ingeborg ägde det mod och den tiltagſenhet ſom honom felades (o). Retad af en ärelyſtnad, hwilken ofta följer det könet, talade hon honom uti et ſinne, ſom war twärt emot hans egen luſt och böjelſe; och de Danſke medhållare, hwilka wille nyttia honom ſåſom hufwudman för ſin flock, hulpo här under; ſamt ſatte hos *Trollen* ſtora tankar om deß ſkickelighet.

När det fördenſkul kundgiordes, at Sten Sture, den afledne Riks-föreſtåndarens ſon, blifwit utkorad; wäxte modet på denne *Trollen* och hans folk af afund och frucktan. Walet utropas ſtraxt ſåſom olägligit: De uprörde himmel och jord, at få det öfwerända kaſtat. Man talade om twång, och ſade, at *Sturarne* omginges med Konunga tankar. Tiden ſkulle wiſat. STUREN war en yngling, men *Trollen* deremot en mogen Man: med mera.

(o) Joh. Magn. Hiſt. Metrop. p. 111. *ut magno genere, ita animo excelſo atque vehementiore exiſtens, credebatur virile cor fœmineo corpori inſeruiſſe.*

Uti Upſala woro Stånderne förſamlade på St. Erics dag, at här om rådpläga. *Trollen* hade ſin flock på torget förſamlad, men *Sturen* drog utom Staden til en äng, icke långt ifrån Mora Stenar, der de forne Swea Rikes Konungar bliſwit utwalde, och för hwilka almogen hyſte en gammal wördnad.

Jacob Ulfſon (p) war ännu uti en hög ålder, Erkebiſkop i Upſala, en ganſka ſpitzfundig och beſlagen man. Igenom *Sturarnas* tilhielp hade han giordt ſin lycka, då Kong CARL den ottonde ſökte at afſtänga honom wägen til den andeliga ſtolen, men war dock ſå otackſam, at han uti alt ſökte deras undergång.

En beſynnerlig egennytta dref Präſterna at träda på de Danſkas ſida. Ty utom det, at de under Unions-tiden hade bekommit ſtor egendom i Dannemark, hwilken det Hofwet brukade ſom et betzel, at leda dem efter ſin wilja, kitzlade dem den förmätne luſten at täfla med den werdſlige Öfwerheten uti prakt och myndighet.

Erkebiſkopen tillika med de äldſte af Rådet, ſom alla woro på *Trollens* ſida, yrkade, at Rikets ömma omſtändigheter fordrade en fullmogen man, och kunde intet utan anſwar lemnas uti en ynglings händer. *Eric Trolle* hade mer erfarenhet: hans tienſter uti ſiſta kriget emot Ryßland, borde belönas; han kunde efter utſeendet intet länge lefwa, och den unge *Sten Sture* ſkulle emedlertid wid hans ſida bliſwa tilwänd, at efter honom emmottaga denna wärdigheten. Men de

ärligare

(p) Örneſot.

ärligare ſade deremot: At tilſtåndet fordrade ſnarare en ung och munter Anförare, än en ſom med åren ådragit ſig orklöshet och ledsnad wid werlden. Man ropade öfwerljudt, at alle *Trollar* woro ſlafwar af de Danſke Konungarne; Man kunde uti deße omſtändigheter intet tro dem. *Sturarne* deremot hade af ålder wiſt ſin kärlek för fäderneslandet, och ſom *Sten Sture* njöt ſina förfäders kärlek til godo, ſå måſte äfwen *Trollen* umgälla de ſinas hat (q).

Denne elden hade ſå när icke utan blods-utgiutelſe kunnat ſläckas. Både hoparne begåfwo ſig til Stockholm uti wredt ſinne. *Sturen* med ſina unga bußar tog ſtraxt in Staden, med Slottet, och *Trollens* flock lägrade ſig på Gråmunkeholmen. Man föreſtälte ſig ei annat, än at det ſnart ſkulla bryta löſt uti et allmänt uplop; men de yngre Råds-herrarne, hwilka alle woro för *Sturen*, grepo ſig med ſådant alfwar an, at de andre änteligen måſte gifwa ſig.

Således blef änteligen *Sten Sture* ſtadfäſtad wid regementet, och *Trolle*-ſlägten måſte uptänka en ny utwäg at befäſta ſig. *Eric Trolle* hade en ſon wid namn *Guſtaf*; hwilken wid denna tiden wiſtades i Rom. Hos denna låg nu deras hopp. Både de gamla, *Jacob Ulfſſon* och *Eric Trolle*, lutade fördenſkull ſina hufwuden tillſamman, at lägga et nytt giller för Riks-föreſtåndaren. De kommo öfwerens, at *Jacob Ulfſſon* ſkulle, för ſin höga ålder affäga ſig ämbetet (r), och lemna det til den unge *Trollen*, på det, at öfwerwigten ändå ſkulle tagas ifrån den andra ſidan. Men ſom detta ej kunde ſke utan Riks-föreſtåndarens ſamtycke, ty ſkulle de förblinda honom ögonen med ſken af wänſkap, och ſöka at winna hans bifall.

(q) Joh. Magn. Hiſt. S. p. m. 778. ſäger: *Sed hæc omnia non tantum ei prodeſſe poterant, quantum illi oberat, quod Trolliorum familia, publicum patriæ odium, ob Danicæ factionis ſtudium, contraxiſſet.*

Jacob Ulfſon påtager ſig at utföra denna ſaken. Han går til STUREN; föreſtåller honom hwad fara det wore för Riket, om twänne ſå mägtige hus ſkulle lefwa i beſtåndig täflan emot hwarandra. Hans nit för det allmänna dref honom at uptäcka någon läkedom för et ſå farligit ſår. Riks-föreſtåndaren ſkulle intet undra, at den wälförtjente gråhårs-mannen *Eric Trolle* wore onögd med det ringa affeende man haft uppå hans år och förtjenſter. Han borde blidkas, och ſedan ſkulle de wäl kunna draga öfwerens, "at återſtälla den kärlek eder emellan, ſade denna illiſtige Prelaten, hwilken i åfwen igenom blods-band ären hwarandra ſkyldige, wil jag lemna den ſtafwen ur mina händer, ſom jag nu uti fyratio år burit. Den unge *Guſtaf Trolle* ſkal ſåledes kunna winna den lyckan, ſom intet welat gynna hans far, och J ſom både ären af lika eld och år, torde til åfwentyrs, bätre förlikas (s).

(r) Meſſ. Sc. ill. T. IV. p. 73. Joh. Magn. H. Metrop. p. 112. De Herrar, ſå äldre ſom yngre, hwilka hafwa öfwerſatt Pufendorfs inledn. til S. H. på Franſöſka, hafwa ej förſtått det Tyſka originalet. Et prof deraf är at de anföra Jacob Ulfſon ſom död, emedan de ej annorlunda förſtått det ordet Abdanken, hwilket Autor brukar.

(s) Meſſ. Scond. T. IV. p. 73.

Den unge Riks-föreſtåndaren emottog detta förlikningsmedlet med et ädelmodigt ſinne. Ehuru han wäl ſåg påföljden, hölt han dock förſiktigaſt, at ſnarare befordra än afſlå denna ſaken. Han wille at intet medel ſkulle på hans ſida efterſättas til enighetens befrämjande, och des utan ſåg han wäl at detta, ſom mera ankom uppå Dom-herrarne i Upſala än honom, ſkulle ſwårliga kunna hindras. Han underſkref fördenſkul *Guſtaf Trolles* wal, och afſände twänne ifrån Upſala Dom-Capitel, til Rom, at gifwa den nya Erke-biſkopen denna glada tidning, jämte en anſenlig penninge ſumma.

Erke-biſkops ſtolen war wid denna tiden uti det änſeende uti Swea Rike, at Riks-föreſtåndaren måſte åtnöja ſig at ſe den flyttad främ för ſin. Des innehafware kallades, med GUDs Nåde Sweriges Furſtar, och inmängde ſig i det werldſlige regementet, utan återhåll. Man kan lätt inbilla ſig med hwad förnöjelſe den *Trolliſke* Slägten nu ſåg en af des lägg, til det äre-ſtälle änteligen upſtegen, ifrån hwilket han kunde ſe STURARNE under ſig.

Guſtaf Trolle hade aldeles ſin högdragne mors ſinne-läg; han blef uti ſin barndom, til Swea Rikes olycka, bland tre des bröder, ſom omkommo, frälſt ifrån döden, när modren Fru *Ingeborg* drunknade (t). Deräſt pilten icke af en blott ſlump fått i ſinnet at, twärt emot ſin moders enſtändiga wilja, blifwa qwar i Strengnäs, då hon, med de andre barnen, gaf ſig uti en liten och belaſtad båt, at ſegla til en af des gårdar, hade ſakerne i efter-tiden haft et annat utſeende.

(t) Palmſk. Coll.

Således grundas Rikens ſtörſta rörelſer och omwäxlingar, ſom oftaſt på de minſta omſtändigheter.

Guſtaf Trolle war en lärd man, men hade et hårdt, enwiſt och oſtadigt ſinne. Upammad til de tankar, ſom *Trolle* ſlägten länge hyſt, hade han nu intet behöft någon ny orſak, at upretas emot Sturen, hwilken han med moders miölken hade lärdt at hata. Til de enſkylte afſikterne kommo nu de, hwilka han ſåſom Erke-biſkop måſte bewaka. Både Herrarne hade et ungt och hitſigt blod, af hwilket alt de förſtändige i Riket ſpådde en lång påfölgd af olyckor. Tiden war nu för de ſammanſwurne angelägen, och *Guſtaf Trolle* måſte ſkynda med ſin reſa. Han war anländ til Lybeck då Christierns, Konungens i Dannemark, bref träffade honom. Han påminnes der, om ſin ſlägt och den orätt ſom fadren lidit igenom *Sturens* wal. *Trolle* ſlägten, ſom war den förnämſte i Riket, borde ej ohämnad lida et ſlikt förakt. Han borde träda i ſina förfäders fotſpor, ſom alla hyſt en ſynnerlig böjelſe för den Danſka Kronan. De i Swea Rike nys upkomne Riks-föreſtåndarſkapen, woro ſå farlige för Erkebiſkops-ſtolen, ſom för den Danſka Kronan, och borde de fördenſkul med ſamlad hand arbeta uppå des afſkaffande. Han ſkulle ſedan, under detta Hofwets anförande, äga högſta myndigheten uti ſitt Fädernes Land. *Guſtaf Trolle* förſäkrade Konungen tillbaka om ſin tilgifwenhet; och ſåledes blef Riket uti Lybeck dem emellan bortſålt, för Erke-biſkopens ärelyſtnad, ſom nu, full af eld, haſtade med öfwerfarten.

Sturen giorde i Stockholm åtſkillige koſtſamme anſtalter til ſin förmenta wäns emottagande. Men

Trolle,

Trollen. Som upſoſtrad uti det Romerſka Hofwet, och wid den ſluge Leo den tiondes ſida, hade aldeles intet lärdt den konſten, at förſtälla ſig. Så ſnart han war kommen Stockholm något när, lemnade han ſit ſkepp, och reſte i löndom til Upſala, hwareſt han emot alla förſigtighets reglor ſtrax lät ſpörja ſina tankar.

Omſtändigheterne emellan deſſe båda Herrar, 1515. woro ſådane, at misförſtåndet dem emellan nödwändigt måtte tiltaga. Ty hos *Sturen* uppehöllo ſig alla de ſom på något ſätt ådragit ſig Präſterſkapets owilja, hwilka, befrucktandes at förlikningen emellan de täflande ſkulle föda af ſig deras olycka, blåſte ſtändigt under elden. På den andra ſidan infunno ſig åter alla de, ſom af *Sturarne* på något ſätt blifwit ſtötte; hwilka igenom den bittre Prelaten ſökte hämna ſig (u). Så ſnart fördenſkul ſom *Trollen* war ſtegen på Swänſk botn, felades icke de, hwilka inbillade honom, at under denna *Sturens* höflighet låg et förgift, ſom woro honom ämnat, ſå ſnart han anländt til Hufwud-Staden. Riks-föreſtåndaren fant ſåledes det han länge wäntat. Men felet ſkulle intet wara på hans ſida. Han ſatte ſig före at, oacktat denna wanwördning, ännu gå längre uti ſin höflighet och årebetygelſe. De unge och upeldade Buſſarne, ſom woro omkring honom, wille ſtrax hämnas. De ſökte öfwertala *Sturen*, at med wärjan i handen aflägga, hos den högmodiga *Trollen*, ſin lyck-önſkning; ſamt at låta honom förnimma hwad ſwärdet, då det är i rätta händer

Den

(u) Joh. Magn. H. Metr. p. 112.

1515. der, kan förmå emot en Biſkops-ſtaf. Men Riks-föreſtåndaren ſkref honom i det ſtälle til; lät intet förmärka det minſta miſstroende; kallade honom ſin far; och emedan *Stürens* Fru *Chriſtina* (x), wid ſamma tid blef förlöſt med en ſon, ty böd han honom til fadder; och yttrade ſig uti många rörande ords-ſätt. *Trollen* tänke emedlertid på intet annat, än at mätta ſitt högmod. Han inrättade ſitt hof långt präktigare och rikare än Riks-föreſtåndaren, och under det, at lyck-önſknings-tiden warade, ſparade han ej med mål-tider och dagelige gäſte-bud. Den gamle *Jacob Ulfſon* inwigde honom uti Upſala Dom-kyrka, och log i ſitt ſinne, under en ganſka helig upſyn, at ſe ſin anläggning ſå wäl utförd. Til det nya hofwet ſtötte nu et ſtort antal af Adel och Präſterſkap, hwar och en full af ſin afſickt. Alla de ſom på något ſätt hade at klaga öfwer Riks-föreſtåndaren, blefwo här hörde. Både Erkebiſkoparne hulpos åt, at inſätta hos Präſterne tienlige tankar, och man ſåg intet annat än hopar af ſamlat folk, på gator och i huſen, ſom rådlade med hwarandra.

CHRISTJERN, Kong Hanſes ſon, hade efter Fadrens död emottagit twänne Kronor, den Danſka och Norſka, ſyſtandes nu efter den tredie. Swenſka ſpiran lyſte härlig i hans ögon, men *Sturen* tog wid Kong Hanſes död tiden i ackt, at rycka honom den ſamma ur händerna, ſamt at afſkudda ſig det ok, ſom hans förfäder blifwit påtwingat. Kong Hans tappade, för ſamma lyſtnad, åtſkillige ſlaktningar emot både de förre *Sturarne*, och hade kort för ſin död nödgats at ingå med *Svante Sture* en wapne-hwila. Då 1518. Fadren lefde, hade CHRISTJERN ſitt hof i Norge, och förde ifrån ungdomen et oroligt lefwerne. Då han en gång wiſtades i Bergen, den ſtörſta köpſtad uti hela Norſka Riket, blef han kär uti en ringa qwinsperſon wid namn *Divicka*, hwilken han tillika med modren *Sigbritt* uptog uti ſit hof. *Sigbritt* war en gammal och illiſtig Holländſka, ſom lärde ſig ſå wäl at fånga den enfaldige CHRISTJERN, at hon, ſedan han kom til regeringen, uträttade mer än någon annan i hofwet. Alla tienſter blefwo igenom denna qwinnan bortgifne. Hon flyttades uti et hus bredewid ſlottet, och hade ſin hand uti de hemligaſte ärender, mer än någon af Råds-herrane, hwika altid igenom henne måſte bana ſig wägen til Konungen. *Sigbritt* ſtyrde ſåledes både Konungen och Riket, och war mäſtarinna för hela den anlägningen, ſom emot Swea Rike förehades. De Danſke ſjelfwe woro redan ledſne wid CHRISTJERNS regemente, och han måſte tåla at höra ſig öfwerliudt, af ſine egne underſåtare tadlas.

(x) Gyllenſtierna.

CHRISTJERN hade et hårdt och otamt ſinne, ſom endaſt törſtade efter blod, och en nedrig ära. Förbunden med de förnämſta Konunga-huſen uti Europa, war han i ſine egne tankar oöfwerwinnerlig. Man inbillar ſig lätteligen, med hwad frögd denne Printſen inhämtade underrättelſe om inbyrdes miſshålligheterne uti detta Riket. Den gamle *Jacob* gick honom med berättelſer til handa, om alt hwad här förehades. *Sigbritt* fant fördenſkul rådligit, at nyt-

1515. til detta tilfället, och war ſå ſäker om utgången, at hon tykte ſig redan ſe Kronan på Christjerns hufwud.

Sturen öfwerwunnen af ſine wänners trägne råd, och retad af *Trollens* otackſamhet, hade åhteligen beſlutat at gripa honom an med wapen; men de andelige, och ibland dem beſynnerligen, den nys utwalde Biſkopen i Lindköping, Hans Braſk, föreſtälte honom hwad påföljd det kunde hafwa at angripa hufwudet af den andeliga kroppen; ſådant hade in til den tiden warit i Chriſtenheten ohördt, och kunde aldrig wäl ſlutas. Regerande måſte ej ſå ſnart ſom enſkylt folk låta reta ſig til hämd, ty det angår ej deras perſoner allena, utan en hel Menighet, ſom deraf oroas. Han brukade de wanlige wapnen och hotade med tordön ifrån Vaticanen, i fall något ſådant ſkulle ſke, ſamt rådde honom at än en gång förſöka, om ej ſaken med wänlighet ſkulle kunna hielpas. Biſkoparne ſatte ſig fördenſkul tilſamman, ända in til *Jacob Ulfſon* ſielf, ſedan de ſågo ſaken lutande och *Sturen* i högſta hugg, at med bref ſtilla *Trollens* bitterhet.

1516. *Sturen* giorde äfwen ſielf et nytt ſteg dertil. Han reſte wid Diſtings-tiden til Upſala, gick up uti Domkyrkan, at ſielf tala med Erke-biſkopen, aflägga ſin lyck-önſkning til det höga ämbetet, ſamt at beklaga det han ej efter ſin önſkan fick taga emot honom wid ankomſten ifrån Rom. De woro nu på et heligt rum tilſamman, der all ſkrymtan borde å ſido lemnas, och om någon kallſinnighet igenom emellan-löpares ogrundade tal wore upſtegen, ſkulle de nu, inför Altaret ſluta en helig wänſkap til det utmattade Fädernes-landets bäſta. Men all denna höfligheten bemöttes af *Trollen* med en plump fräckhet (y). Han 1516 war upblåſt af de ſtora löften, ſom CHRISTJERN honom giordt, gaf ſit bittra ſinne aldeles löſt, och nyttiade den ſtunden, ſom *Sturen* war hos honom allenaſt til at låta förſtå, det han nu woro ſatt i det ſtånd, at han kunde utan fruktan ſe honom öfwer axel. Riks-föreſtåndaren tog fördenſkul kort affked, reſte i haſt tilbaka, och affärdade bref til Rom om handräckning. Imedlertid upretade CHRISTJERN Stor-Furſten i Ryſland at på ſin ſida angripa Riket, emedan han ſjelf wäntade uppå at ſtilleſtånds-tiden ſkulle löpa til ända. Det Danſka bandet, ſom in til denna tiden i löndom warit fördelt omkring riket, fick nu luft, och ſamlade ſig uppenbarligen under *Guſtaf Trolles* beſkydd; hwilken med alt alfwar lät befäſta ſitt Slott Ståket, der han ſkulle med de ſina förſwara ſig emot *Sturens* anfall.

När fördenſkul Riks-föreſtåndaren lät igenom bref kalla honom til den Riks-dag ſom i Södertälje war berammad, och på hwilken Erke-biſkopen efter Lag borde lemna Riket och des Föreſtåndare ſin trohets ed, ſamt rådſlå om de utwägar, ſom tagas borde emot den Danſke Konungen, kom han icke allenaſt intet tilſtädes, utan ſamlade, twärt emot, ſina Ständer tilſamman på Ståke ſlott, med dem at rådſlå på hwad ſätt Riks-föreſtåndaren ſkulle båſt kunna ſtörtas, och den Danſke Konungen förhielpas til Thronen. Man beſlöt der, at CHRISTJERN ſkulle rådas, at med det ſnaraſte bryta ſtille-ſtåndet, på det den tiden måtte nyttjas, uppå hwilken *Sturen* med ſitt folk

---

(y) Meſſen. Scond. illuſtr. T. IV. p. 75.

1516. emot Ryßen war ſyßelſatt. Detta ſkulle i all hemlighet wärkſtällas. Men någon af bandet, ſom ej kunnat tiga, giorde anlägningarne ſå kundbare, at de ſnart kommo för *Sturens* öron. Och emedan det berättades, at Ståthållaren på Nyköpings ſlott hade lofwat, at wid Danſka Konungens ankomſt lemna ſlottet, reſte *Sturen* ſtraxt ifrån Riks-dagen til Nyköping, lät fängſla Ståthållaren, ſamt föra honom til Stockholm. Detta war et dunderſlag för de ſammanſwurne. De lupo nu om hwarandra med bleka anleten, i fruktan at hela anlägningen ſkulle förrådas, deråſt ej den fängſlade hade det modet at kunna tiga och dö. Denne uſlingen war ej heller ſit anhang trognare, än at han uppå ſit yterſta bekände alle *Guſtaf Trolles* förrädelige anſtalter, ſamt at den gamle *Eric Trolle* åfwen hade ſin hand deruti, förutan Ståthållaren på Stockholms Slott och andre. Den ſenare af deße miſte fördenſkull ämbetet, och den förre, nämligen *Guſtaf Trolles* Fader, ſattes uti fängelſe.

Här war nu mera ej annat at wänta än fegd. *Trollen*, beſäſt på ſit ſlott, fick nu nytt ſkäl til bitterhet af Fadrens fängſlande, och beſlöt at emottaga alla fientligheter, i förtröſtan uppå den Danſke handräckningen. *Sturen* lagade ſig med alſwar til at belägga ſlottet, ſamt aftwinga honom det han ej med wänſkap kunde erhålla.

Herr *Guſtaf Erikſon* hade nu redan en lång tid tagit del uti alle deße rörelſer, och detta blef nu för wår unge Riddersman en bedröfwelig Schola, at emot ſine egne lands-män aflägga de förſta mandoms profwen.

CHRISTJERN hade nu ondt om kundſkaper ifrån 1516. Sturens ſida, ſedan hans förtrognaſte, med Trollen, bleſwo inſtängde på ſlottet. Han wände ſig til fruntimbret (z), och utforſkade at emellan Sturen och des ſtiufmoder Märta (a), war owänſkap upkommen, för några gods ſkull, dem han efter ſin Faders död henne ifråntagit. Denna oenighet brukade CHRISTJERNS handtlangare ſå til ſin förmon, at Fru Märta ſnart för dem uptäkte alt Sonens företagande, och ibland annat, det et ſkepp med krigs-förnödenheter belaſtadt förwäntades ſnart ifrån de Lübſke, hwilket de Danſke ej förr fingo weta, än de infunno ſig i Trawemynde, ſamt togo bort ſkeppet med all des beſättning.

Men belägringen gick lika ſtarkt för ſig, och Erkebiſkopen förſattes uti ſådan nöd, at han efter hand 1517. måſte låta bequäma ſig. Arboga Riks-dag, hwilken wid ſamma tid påſtod, hade för Trollen och hans folk en ſwår påföljd. Sturen anförtrodde utförandet af belägringen uti GUSTAF ERICSONS hand, haſtande ſielf til detta mötet, at underrätta Ständerne om ſakernas belägenhet. Der woro folk af både ſlagen förſamlade, och man ſökte dageligen at förſtärka den förrädeliga hopen med mutor och löften.

Men Sturen trädde fram för Menigheten, upeldad af en ädel nit för ſit fädernes-lands båſta, och föreſtälde uti et bewekande tal den öfwer hufwudet ſwäfwande faran. Han uptäckte både Erke-biſkoparnas ſammanlagde råd emot Riket: Trollens otack-

---

(z) Arild Hvitf. Danmarks R. Kr. T II. p. 1116.

(a) Lejonhufvud.

1517. ſamhet wille han intet räkna, emedan utom det woro många felſteg, ſom giorde honom broſlig. Han förgat ej, at anföra det ſamtal de hade med hwarannan i Upſala Dom-kyrka; och med hwad ſpotſkhet Erke-biſkopen beſwarat alla wälmenta föreſtällningar. De woro alle ſälde: CHRISTJERN war redan inkallad af deſſe illwiljare. Stilleſtåndet hade Konungen redan brutit wid Trawemynde, och man woro oſäker, om icke Rikſens ſlott torde blifwa öpnade för honom. Det wore nu fördenſkul fåfängt at ſamlas i Halmſtad, ſedan han redan wändt ifrån dagtingan på ſin ſida. Och wi böre, ſade han, beſluta, at häldre lemna wårt blod til witne för efterkommanderne, huru högt friheten warit oſs kär, än med et neſligit ſtillaſittande wåda under en börda, ſom trycker oſs til jorden. Alle närwarande rördes af *Sturens* tal. Ingen af de ſammanſwurne tordes yttra ſin bitterhet; ty myckenheten bulrade och talade hårda ord emot *Trollens* folk. Den gamle *Jacob* borde fängslas, ſade man, utan afſeende på de grå håren och den andeliga myndigheten: och *Trollin* förklaras owärdig det höga ämbete han innehade. Stäket ſkulle än hårdare antaſtas, beſkiutas och i grund nederrifwas. Det hade länge nog warit et näſte för de Danſke. *Sturen* ſkulle underrätta Påfwen om orſakerne til Erke-biſkoparnas fängslande. Den giorde öfwerenskommelſen med de Danſke, om mötet i Halmſtad, förföll af ſig ſjelf, ſedan freden på CHRISTJERNS ſida blifwit bruten. De wille nu alle med wärjan i handen följa ſin behiertade anförare, at under den hetaſte krigslåga förſwara ſig.

Wid

Midlertiden ankom Påfwens ſwar uppå Sturens förenämnde bref. Han lät här utinnan den goda förſtälnings gåfwa han ägde, och utlät ſig i ganſka wänliga ord emot *Sturen*; förklarade ſit wälbehag för Biſkoparne; ſamt förmanade denne, wid det Apoſtoliſka ſätets ogunſt, at ej längre fortfara uti ſin owilje emot den werldſlige Öfwerheten. Men Riks-föreſtåndaren wiſte ſielf ganſka wäl, huru detta borde anſes; och huruvida det Romerſke hofwets deltagande i deſſe Nordiſka oenigheter war beſkaffadt; ſamt at des fördelar fordrade, det de andelige, ſom woro Påfwen tilſwurne, ſkulle här äga högſta myndigheten, ſå i det werldſliga, ſom kyrko-regementet. Höfligheterne emellan det Swenſka hofwet och det Romerſka, beſtod altſå i blott förſtälning å båda ſidor; och ſå litet ſom Påfwen talade af hiertat, då han utlät ſig wäl; ſå litet aktade Riks-föreſtåndaren hans hot då han bannades. 1517

Belägringen gick wid Stäket alt fort; under det at Rikſens Präſterſkap, och beſynnerligen Hans Braſk i Lindköping, bulrade deröfwer, at den gamle *Jacob Ulfſon*, efter Arboga beſlut, war blefwen fängſlad. Man hade in til denna tiden ej kunnat föreſtälla ſig ſom möjeligit, at en Erkebiſkop, hwilken i ſäte och myndighet war anſedd fram för Rikſens Föreſtåndare, och näſt Konungen, ſkulle kunna fängſlas. Detta ſteget af *Sturen* anſåg CHRISTJERN ſom en fullkomlig orſak til owänſkap; och lät nu uppenbarligen, igenom Erkebiſkop Birger i Lund, förſtå ſin tanka.

1517. Detta Erkebiſkops ſätet hade i de äldre tider ägt företrädet för Upſala, men war ſedan kommit i miſtning deraf. Wid detta tilfället, då et ſå behageligt miſförſtånd war upkommit emellan Hofwet och Upſala Erkebiſkop, trodde den ärelyſtne Birger wara hög tid at ſöka återwinna ſit fordna anſeende; hwartil CHRISTJERN äfwen ſtyrkte, med löfte at derwid bibehålla honom. Brefwet, ſom Birger ſände omkring riket, war, utom hotelſer och bandlyſning, upfylt med förmaningar, at emottaga den Danſke regeringen. Men det hindrade intet, at ju *Guſtaf Trolle* ſå hårt anſattes på ſit Slott, at han ändteligen måſte ſöka Riks-föreſtåndarens ſamtal, det han tilförene med ganſka höga later afſlagit.

Konungen i Danmark hade nu fått underrättelſe ifrån Swea Rike, om tilſtåndet. *Trollen* hade uti ſin nöd påmint honom om den utfäſte handräckning; och wäntade nu ſtundeligen på biſtånd. CHRISTJERN flydde åter til Påfwen Leo med hårda klagomål emot Riks-föreſtåndaren, och yrkade aldramäſt Erkebiſkoparnas antaſtande, ſåſom en ſak, hwilken närmaſt ſkulle förmå at upreta Vaticanen til bitterhet. Han föreſtäller äfwenledes, at *Sturen* af en omåttelig äreluſtnad hade utſtängt honom ifrån den Swenſka Thronen, til hwilken han förmente ſig wara rättmätig Arf-Herre. Och wiſte ſåledes ganſka wäl at betiena ſig af den råddhoga ſom Påfwen hade för Keiſaren under det Lutherſke bulret i Tyſkland, ſeendes förut, at den helige Fadren för ſlägtſkapen ſkul ej tordes wara honom emot (b).

(b) Joh. Magn. Hiſt. Metr. p. 139.

Hanſe Städernas och de Nordiſka Rikens omſtändigheter woro denna tiden mycket ſammanblandade. Staden Lybeck, ſom ibland deſſe war den anſenligaſte, hade under ſig ſlagit all handel, ſå i Swea ſom Danmarks och Norges Riken, och måſte fördenſkul taga ſtörſta delen uti alla de twiſter, ſom förehades deſſe Magter emellan. Lybeckerne wiſte dock ganſka wäl den konſten at hielpa den ſwagaſte, och at kaſta ſig alt ſom jämwigten dem emellan, på någons ſida, ſyntes lida. Med Danmark hade de warit wänner och owänner innom en ganſka kort tid. Misförſtåndet dem emellan war dock beſtändigare än wänſkapen. De hade afſkuddat ſig det Danſka oket ſom de i fordna tider twungne måſt undergå. Hwarför åfwen Konungarne i Danmark giorde dem altid intrång uti de anſenlige och nåſtan olidelige handels fördelar dem de ſig betingat. Uti Kong HANSES tid ſammanbundo de ſig med *Svante Sture* emot Danſka Kronan, och ſedan CHRISTJERN, uti deras egen hamn, borttog det ſkeppet, ſom til Swerges tienſt war ämnat, ökte dem emellan owiljan ganſka mycket. CHRISTJERN började nu ſynas dem altför mägtig och högmodig; hwaraf de ſpådde ſig, det han framdeles ſkulle, intet allenaſt i ſitt, utan åfwen i Swea Rike, ſtympa deras förmoner, dereſt öfwerwigten blefwo på hans ſida. Tilſtåndet fordrade altſå, det de nu ſkulle ſöka at hielpa de Swenſke up igen, och emedlertid nyttia deras beträngda belägenhet. 1517.

CHRISTJERN, ſom wäl ſåg Lybecks tankar, och hwad ſtark hielp *Sturen* af denna ſtaden kunde wänta

ta

1517 ta ſig, ſände nu dit ſine bud, och lät biuda dem förlikning för det borttagna ſkeppet, bad och hotade dem deruti twenne års tid innehålla med all handel på de Swenſke ſtranderne. Han wille, ſedan ſaken wore förd til ſlut, erſätta dem den ſkadan igenom påökning uti deras förmoner. De Lybſke blefwo twungne, at twärt emot egen fördel gifwa ſit bifall.

Sedan CHRISTJERN ſåledes hade uprört alt, hwad ſom utom Dannemark upröras kunde emot Swea Rike, ſtyrkt Stor-Furſten i Ryſland at anfalla Carelen, Lybeckarne at innehålla med all handel, Påfwen at banlyſa, tänkte han med alfwar uppå at gripa til wapn, och, ſom han mente, med ringa möda mätta den koſtnad, hwilken koſtat hans Förfäder många förlorade ſlagtningar. I penninge-nöd förſtörde och mördade han åtſkillige rika hus af den förnämſte Danſke Adelen, pålade Allmogen owanlige utſkylder, förhögde tull och afgifter til det högſta, och ſamlade, tillika med en ſtor rikedom, et allmänt hat af ſit egit folk.

Guſtaf *Trolle* fattade under ſin olycka tuſende förſlag. Än beſlöt han at upgifwa ſlottet til *Sturen*, åter ſmikrade honom hoppet om hielpens ſnara ankomſt. Under detta måſte han öfwertala ſit högmodiga ſinne, at foga ſig efter Riks-föreſtåndaren. Dagen utſattes, på hwilken de ſkulle komma til tals. Her *Guſtaf Ericſon* blef af Erke-biſkopen fordrad i borgen; och befalning war af *Trolle* redan til des folk utgifwen, at de wid det minſta, ſom honom wederfors uti *Sturens* Läger, ſkulle hänga den unge Herren utan för ſlotsmuren. Men ſedan *Sturen* tillika med Rikſens-Råd, uti twänne timmar öfwer tiden, 1517. och under et ganſka häftigt rägn, wäntat hans ankomſt nedan för ſlottet, ſände han Slotsfogden neder at berätta, det han ännu ej inom halfannan månad wille ingå någon dagtingan. Orſaken til detta upſkof war et haſtigt rykte om hielpens ankomſt. Han fick änteligen den hugneliga tidning, at en Danſk Skeps-flotta wiſt ſig i ſiön. Straxt ſteg hans mod til ſin förra högd. Redan ſåg han i ſin inbilning *Sturen* nedſtört uti ytterſta förderf och ſig regerande. *Joachim Trolle* och Söfrin Norrby anlände kort derefter til Stockholms ſkär. Den förre af deße Norſke Adelsmän, war *Guſtafs Trolles* Farbroder, och den ſednare en ganſka beſlagen ſamt wäl förſökt ſiöman. Han hade af CHRISTJERN i förläning emottagit Gothland, ſamt lagt ſnart hela Nordiſka Siön under ſin lydna; hwarföre han äfwen ſielf tagit ſig det förmätna namnet af Ammiral öfwer det Baltiſke Hafwet (c). Deße hade Konungen lämnat en krigs-magt af fyra tuſende man at frälſa Erke-biſkoparne, ſamt at betwinga de Swänſke under oket.

När deße anländt til Dufwenäs, en liten udd ſom ſtraxt utom Stockholm löper uti Siön, afſtängdes dem wägen til Slottet igenom *Sturens* wakſamhet. Af en fånge fick Riks-föreſtåndaren förnimma alle *Trollens* och CHRISTJERNS anlägningar. Han ſände fördenſkul ſtraxt några af Rikſens Råd til ſlättet, och förmante *Trollen* at ej med ſin bitterhet bringa ſit Fädernes-land uti än ytterligare förderf. Han ſkulle åtniuta all heder, ro och trygghet, ſom han kunde åſtunda, om

---

(c) Weſtenhielm uti Inledn. til K. Guſt. Hiſt.

1517. han ännu wille förena ſig til Fäderneslandets förſwar. Men *Trollen* war oöfwertalelig. Swaren blefwo fördenſkul förmåtne och korte. När Riks-föreſtåndaren ſåg, at intet kunde med foglighet uträttas, beredde han ſig at göra änfall på de Danſke. Fienden låg ännu wid Duſwenäs, och giorde ſtändige förſök med brännande uti Roſlagen, men blef altid med förluſt tillbakadrefwen.

Nu ſamlades all magten tilſammans på båda ſidor. *Sturen* och *Guſtaf Ericſon* gingo fram för ſit folck, efterfölgde af Rikſens ungdom, ſom alle brunno af ifwer at göra ſin ſkyldighet under deſſe älſkade Anförare. Krigsmagterne ſtormade tilſamman med ſtor häftighet och giorde på ömſe ſidor, et ganſka blodigt nederlag. Det war den förſta krigs-läga, ſom wår unge Gustaf kändt; han wiſte ſig dock ſå tapper, ſtridbar och oförſkräkt, ſom hade han ägt många års förfarenhet. Med wärjan i handen ruſade han allena in i fiendens hop, och giorde på en kort ſtund ſegren tydelig. De andre upeldade af et ſå ſtort och oförmodat efterdöme, bragte ſnart den Danſke hopen uti oordning, och Gustaf förfölgde fienden med ytterſta häftighet alt neder til ſiön, der de intogo ſkeppen, och giorde ſig i ſtörſta haſt ſegelfärdige til Dannemark tilbaka (d).

Guſtaf Ericſon fick priſen för denna ſegren. Han började nu alt mer och mer lyſa öfwer ſina gelikar: och

---

(d) Emot all ſanning, och de Danſkas egne witnesbörd, ſäger Meurſius uti H. D. p. 195. At Sturen flytt ifrån ſlottet, och lemnat ſit läger, då han fick kundſkap om ſin fiendes ankomſt.

Man anſåg honom med förundran och afwund. Riks-föreſtåndaren innehölt ej med de årebetygelſer; ſom den unge Herren förſkylt; och berömde ſom en beſynnerlig ting, at Gustaf wid den förſta gång han brukat ſit ſwärd, kunde wiſa et ſå oförſkräkt och ledigt ſinne. 1517.

Ifrån denna tiden fick han del utaf de hemligaſte och angelägnaſte Riks-ärender, och hans råd, oaktat hans ungdom, räknades hos Riks-föreſtåndaren mer än något af de ålder-ſtegne Råds-Herrarnas. Hans Fader Herr *Eric Johanſon* gläddes at ſe ſin Son öfwerträffa ſig ſielf uti förmoner. Han war nu til åren, och fördenſkul ſå mycket mindre drifwande i ſina gärningar, ſom han äfwen af naturen intet ägde ſamma eld och driſtighet, ſom den unge Hielten, hwilken han hade haft den lyckan at bringa til werlden.

De öfwerblefne af den Danſke hären, giorde, under det de flydde, ſtor ſkada. Städerne Söderköping och Weſterwik, ſamt Stegeholms Slott (e), Öland och Finland blefwo rof för deſſe hämdgirige qwarlefwor. Emedlertid förde *Sturen* tilſamman ſin lilla ſegrande hop, och lade ſig nedan för Stäket. Han lät nu kundgöra Erke-biſkopen om de Danſkas nederlag.

(e) Autor til Rim-Kr. P. I. p. 581. och 2. far aldeles will uti denna Hiſtorien. 1. Sättes der Guſtav Trolles ankomſt ifrån Rom orätt på A: 1520. 2. Sammanblandas detta K. Christjerns krigs-tog, wid hwilket han ſielf war tilſtädes, med det förra, ſom utfördes illa af hans Höfwids-män. 3. Nämnes Stockholms Slott i ſtället för Stegeholms Slott, ſåſom afbränt. Här af har Loccenius uti des H. S. blifwit förledd.

1517. ſig. *Trollen*, ſom ſåg alt ſit ſtora hopp om intet, blef wäl beſtört, men behölt oaktat ſin olycka, et oförändradt anlete. Med ſamma befallande röſt ſom tilförene, låt han berätta Riks-föreſtåndaren, det han wäl wille inrymma honom Slottet, men påſtod deremot, at fri och obehindrad få komma til ſin kyrka. *Sturen* kände nu *Trollen* alt för wäl, at kunna ſläppa honom til något wälde tilbaka: han ſwarade det ſådane föreſtälningar göras alt för ſent, ſedan ſå mycket Swenſkt blod runnit för hans ſkul. Saken hemſköts dock til Ständernas afgörande, hwilkas förtroende *Sturen* ägde, ſom fördenſkul med det ſnaraſte ſammankallades 1517. uti Stockholm, dit äfwen Erke-biſkopen fordrades.

Trollen framträdde för Ständerne med all frimodighet, och ſå oförſkräkt anlete, ſom hade han alt ganſka wäl beſtält. Han ſade ſig ej erkänna dem för ſina domare: ej heller borde han tiltalas för den blod, ſom blifwit förſpild, emedan ſå wäl det werldſlige ſom andelige ſwärdet wore honom gifwit. Han hade ſökt at bibehålla ſig och Riket wid den hylnings ed, ſom de ſwurit det Danſke huſet, och borde den ſnarare anſes ſom förrädare, hwilken förledt ſina Landsmän at träda derifrån. Den makt, ſom Ständerne honom icke gifwit, kunde de honom ej ifråntaga. Han hade giordt ſit ſamwete tilfylleſt, och ſkulle in för den Apoſtoliſke dom-ſtolen wiſa ſin oſkuld, ſkönt lyckan och utgången ej welat ſwara emot ſakens rättmätighet. Här är et twång i Riket, ſade han; Ständerne äro intet frie, utan ſlafwar af en gåſande yngling, ſom opofrar dem til ſin ärelyſtnad. *Sturen* behöfde intet förlägga detta *Trollens* trotſande. Han fick ej heller rum at tala för folkets buller, ſom wiſte ſig nu bitrare emot Prelaten öfwer hans förſwar, än öfwer ſielfwa gärningen. Menigheten ropade at et ſå fräckt ſinne borde dämpas. Riks-föreſtåndaren ſkulle wara dem til anſwar, om han lät beweka ſig til någon dagtingan. *Trollen* hade fört afwog ſköld (f) emot ſitt fädernes-land, och dragit derin fremmande krigsfolk. Han ſkulle derföre afſättas, och Påfwen tilſkrifwas om någon wärdigare at bekläda et ſå angelägit rum. Stäket ſkulle de ſtraxt i grund nederbryta, ſamt ſtå en för alla och alla för en, uti de beſwär, ſom detta beſlut kunde föda af ſig. Med upräkte finger ſwuro de, uti *Trollens* närwaro, hans undergång, ſå endrägteligen, at icke en af hans wänner kunde draga ſig undan. 1517.

Tróllen gick ned ifrån de förſamlade, lika oförändrad, och reſte til ſit olyckeliga ſlott, der han beſlöt at i det ſiſta ſträfwa emot ſit hotande öde. Kort derefter wärkſtälde Riks-föreſtåndaren det fattade beſlutet, och angrep Slottet med ſådan häftighet, at *Trollens* egit folk nödgade honom at upgifwa det ſamma. När han kom neder uti *Sturens* Läger, ſtormade den förbittrade hopen med ſådan häftighet emot honom, at han ſnart hade af dem blifwit til döds trampad, deräſt icke Riks-föreſtåndaren med möda tagit honom undan deras åſyn. Men den harm, de ej fingo emot honom ſielf yttra, utguto de på ſlottet, det de ſå i grund nederrefwo, ſom det än för ögonen

---

(f) Hadorp. Rim. Kr. P. II. p. 436.

1517. ſynes. Erkebiſkops-ämbetet måſte han ſkrifteligen afſäga ſig, ſamt anſe för nåd, at uti Weſterås kloſter (g), ſåſom fångſlig frambringa ſin tid. Denna domen koſtade kort här efter många Swenſke måns lif.

Christjern war ſå trägen ſom olyckelig i ſit upſåt, och tänkte at med mattande uträtta, hwad han med wåld på en gång icke förmådde. Han hade ej förr inhämtadt af de tilbaka komne den obehageliga tidningen om nederlaget, än han började at tänka uppå nytt förſök.

Wid denna tiden ankom, år 1517, til deßa Nordiſke orter et Apoſtoliſkt ſänningebud, *Johannes Angelus Arcimboldus*, med Påfwens befalning, at drifwa handel uppå deßa orter med ſyndernas förlåtelſe. Denne mannen woro både Rikerne omtänkte at winna på ſin ſida. Då han wiſtades i Danmark, låg Christjern ſtändigt honom i öronen med förklenlige afbildningar af *Sturen*: huru han föga wårdade det Apoſtoliſke Sätets myndighet: hade i fängelſe kaſtadt twänne Rikſens Erke-biſkopar, wore deß utom en olaglig innehafware af den Swenſka Konungaſtolen, förutan annat. Wille *Arcimboldus* wid ſin ankomſt til Swea Rike ſå bedrifwa ſaken, at *Sturen* antingen blef öfwertald at träda på Konungens ſida, eller til ſin hop ſå förſwagad, at han föga uträtta kunde, ſkulle Påfwen deraf i framtiden hafwa ſina förmoner, och *Arcimbol-*

(g) Meurſius uti H. D. p, 195. felar, då han ſäger, at de Danſke togo Guſtaf Trolle med ſig til Danmark, då de år 1518. efter belägringen för Stäke reſte hem, ſamt at han ſåledes dömdes frånwarande: ty Hvitfeld, utom flere af Danſkarnas egne Auctorer äro, ſå häruti ſom uti andra ſtycken emot honom.

dus ej heller hafwa tient förgäfwes. *Arcimboldus*, ſom 1517.
wiſte ſig benägen, fick del af Konungens hemligaſte anſtalter, och på det han wid ankomſten i Riket ej ſkulle förtaga ſig uppå folket, meddeltes honom en uptekning uppå alla dem, til hwilka han kunde lita ſig (h).

De ſtora tankar at en gång blifwa ſå mäktig 1518.
i Norden, ſom deß Swåger, Keiſer CARL den femte war uti den öfrige delen af Europa, underhöllo CHRISTJERNS mod och hug at ſkynda med krigets fortſättande. Den Danſke Skeps-flottan anlände åter ganſka wäl utruſtad för Stockholm år 1518, och CHRISTJERN wille med egen närwarelſe gifwa belägringen ſtörre eftertryck; lika ſom hade hans frånwaro förorſakadt den ſiſta motgången. Krigsfolken gingo af ſkeppen, och lägrade ſig på den Södre Malmen af Staden. Men emedan föga på denna ſidan kunde uträttas, ty gaf han befallning, at krigs-makten ſkulle gifwa ſig något ifrån ſtaden och ſöka fältet. *Sturen* ſom nyligen blifwit om fiendens ankomſt underrättad, ilade med ſit folk ifrån Södermanland, och want den fördelen at komma ſin fiende på ryggen. H. Magdalenas dag är ännu märkelig af det bekanta ſlaget, ſom då ſtod wid Bränne Kyrka, då *Guſtaf Ericſon* förde hufwudbaneret, och ſkaffade *Sturen* en den härligaſte ſeger. När Danſkarne blifwit uti oordning bragte, och begrepne i flygten til ſit läger på Södermalm, föllo de ſegrande efter dem med ſådan mandom, at de ſom undſluppo Walplatſen, til ſtörre delen nederlades, och trehundrade fördes med triumph in uti Hufwudſtaden.

(h) Hvitf. T. II. p. 1112.

1518. Christjern hade nu, tillika med manſkapet, tappat både mod och råd. Han uppehölt ſig med ſin lilla återſtående hop, ſtundom i lägret; ſtundom på ſin flotta; men *Sturens* ſnälla och tidiga utfall af ſtaden, nödgade honom at mäſt wiſtas på watnet. De fångne utlöſte han med penningar, på det icke *Sturen* ſkulle ſticka dem in ibland ſit manſkap, och beſlöt at reſa den wanlige wägen tilbaka igen: Men motwädret twingade honom at fördröja alt in til wintertiden. Han började nu önſka, at denna reſan warit ogiord. Motwädret öktes, och underhållet förminſkades ſå, at han för hungers ſkull nödgades at wid Elfsnabben låta ſätta i land et antal knektar; hwilka då de ſågo ſig förlätne af ſin Konung, tilbudo *Sturen* ſin trohet, och önſkade gärna at utan beſoldning tiena honom. Men han, wahn wid de Danſkas löften, lät med det ſkyndſammaſte föra dem öfwer grentſen in uti deras land.

Christjern behöfde nu ſtilleſtånd, hwilket *Sturen* honom bejakade, i mening, at med honom komma til fredshandling. Konungen lät hos ſig förſpörja ſamma längtan, men war dock til intet mindre benägen. Tiden ſkulle på detta ſättet förhalas, tils wädret wille medgifwa honom en ſäker återfart.

Til Staden anlände fördenſkul Biſkopen af Wiborg med någre andre af Konungens folk. Deſſe föreſlogo i rådet et ſamtal emellan *Sturen* och ſin Regent. Sakerne kunde på det ſättet kortaſt och bäſt afgöras, och tiden å båda ſidor winnas. Deras Herre ſkulle uti ſine påſtåenden intet wara obillig: Han war nu trött af ſå många års oro, och längtade, intet mindre än de Swenſke, efter en ewig fred. Riks-föreſtåndaren ſkulle uppå Konungens ſkepp niuta all heder, och deras egne hufwuden lemnades til hans ſäkerhet i borgen, under ſammanträdet. 1518.

Sturen ſjelf, en ej mindre behjertad än upriktig Herre, wiſte ſig ſtraxt willig at gå ut til Konungen. Han trodde ſig wara ſäker nog uti den borgen ſom buden war. Tilfället borde tagas i akt, och fiendens beträngde tilſtånd nyttjas til en hederlig fred. Rikets ſwaga wilkor fordrade det man måtte möta Konungen på halfwa wägen, och ej afſlå det tilbud ſom han wid minſta ſakernas omwäxling ſkulle taga tilbaka. Men *Guſtaf Ericſon*, Hemming Gadd och de andre af Rådet, woro af annan tanka. Ingen må tro, ſade de, at Konungens tilbud war ſa enkelt ſom det ſyntes. Wil han hafwa fred, kunde den igenom fullmägtige å både ſidor betingas. *Sturens* lif war dem kärare och angelägnare än det borde anförtros uti dens wåld ſom andrig hullit ed och löften, och CHRISTJERN torde wäl wara ſinnad at låta *Legaternes* hufwuden ſpringa, allenaſt han fingo om händer den perſon, ſom med ſina förfäder i ſå long tid warit honom til hinder uti hans förmätenhet.

Tiden förlop, och Tyrannen ſåg nogſamt, at hans redlighet drogs uti twifwelsmål. Han borde fördenſkul ſätta en annan färg uppå ſin falſkhet, om den ſkulle kunna förblinda ögonen på det Swenſke Rådet. Andre bud afſändes med det förſlag, at emedan *Sturen* wägrade komma til Konungen, wille Konungen komma til honom, på det at fredswärket ej måtte hindras. Til giſlan begärade han det *Guſtaf Eric-*

1518. *ſom* tillika med några af Rådet måtte honom lemnas. Han ſkulle förſe dem med aldrakraftigaſte förſäkringar, at frie och obehindrade, wid Konungens återkomſt ur ſtaden, ſå reſa tilbaka igen, och wille, ſå ſnart de anländt til hans ſkep, ſielf utan drögsmål infinna ſig i ſtaden.

Man antog detta tilbudet, och *Sturen* wiſte et undrans-wärdt efterdöme af en mild Segerherre. Ty då CHRISTJERN igenom hunger och feltſiuka, war bragt uti ytterſta uſelhet, ſände han honom tilräckelige lifsmedel, wiſandes dermedelſt, at han kunde öfwerwinna ſin fiende ſå wäl i ådelmod ſom med wapn.

De utnämde Herrarne, *Guſtaf Ericſon*, **Hemming Gadd**, **Lars** och **Jören Siggeſon** (i), **Olof Nilßon Rynning**, **Birger Nilſon** (k), gåfwo ſig efter befalning på wägen med tolf Båtsmän. Aftal war giordt, at då deße woro komne til Kongshamn, ſkulle andre Giſlare på Konungens wägnar gifwas; Men knapt hade de afgiordt halfwa wägen, då et Danſkt ſkep med hundrade man afſkar dem den återſtående. **Tyge Krabbe**, ſå war dens namn ſom förde detta ſkepet, ſade, det Konungen åſtundade, at de wid Elfsnabben ſkulle wara honom til mötes, der han förut wille afhandla med dem några ſaker af beſynnerlig wigt. Men *Guſtaf Ericſon*, ſom förde ordet, ſwarade, at ſådant woro dem ej uti befalning gifwit: De woro ſände ſom giſlare, och ej ſom fullmägtige, och ſkulle fördenſkul antingen dröja uti Kongshamn til Konungens ankomſt, eller wända om

---

(i) Sparre.

(k) Grip. Tegel kallar honom orätt Benct.

tilbaka. Tuſende eder aflades af de andre, at förſäkra dem om Konungens upriktighet, men troddes deſto mindre. Herrarne woro orörlige från ſit upſåt, och kunde intet utan med wåld twingas at gå ifrån ſin föreſkrift. Spelet war dock wunnit, och Tyrannen af ſeglade, emot all folks rätt, til Dänmark med ſit rof. 1518.

Hwad buller och upror denna trolösheten i Staden förorſakade, inbillar man ſig lätt. *Guſtaf Ericſon* war högt älſkad af alt Stadſens folk, och ſlägtingarne woro intet de endaſte ſom uptändes til hämd. Hade ſkep och brukbare fartyg warit för handen, wiſſerligen hade folket hoptals ſtormat ut at taga honom med deß ſtallbröder åter; Men briſten deruppå, ſamt den oförmodelige winden, ſom i haſt förde Danſke flottan undan, ſatte dem utom ſtånd at göra annat än harmas. Förtreten at ſe ſig bedragen war för *Sturen* olidelig, ſom utaf ſå många prof hade bordt känna CHRISTJERNS egenſkaper; Men den förſiktigaſte måſte ſtå tilbaka, der all wördnad för ed och lag är förgäten; Och *Sturen*, hwilken ſielf hade et ädelt ſinne, kunde intet tänka om ſin fiende ſå nedrigt, ſom han af utgången ſåg honom hafwa förtjänt (l).

(l) Herr Vertot far fördenſkul will. T. I. p. 158. då han ſäger, at Sturen tillika med Adelen for efter Chriſtjerns flotta, ej heller finnes det hos de Autorer han anfördt. Men än grofware felar Meurſius uti deß Hiſt: Dan. ed. Hafn. p. 229. då han ſäger det Guſtaf Ericſon ej fördes til Danmark förr än efter Sturens död, och ſedan Riket blifwit af Chriſtjern intagit.

1519. Det följande året 1519 hade föga märkeligit med ſig. Man ruſtade allenaſt på båda ſidor, de Danſke til nytt anfal, och de Swenſke til motſtånd. *Arcimboldus*, ſom nu ankom ifrån Danmark, började ſtraxt at efter löftet yrka uppå *Guſtaf Trolles* inſättande i åmbetet, ſamt Ståkets upbyggande. Jacob Ulfſſon började åfwen här wid at upreſa ſit lutande hufwud, och förklarade widlöftigt för *Legaten* ſin oſkuld. Men *Trollen* hade nu änteligen lärt ſig at falſkas. Han iklädde ſig en ledſnad wid werlden: förklarade ſig obenägen at återtaga et åmbete, ſom han med ſå mångas mißnöje ſkulle bekläda: ſkref Dom-Herrarne uti Upſala til, och förmante dem at lemna ſina namn under den dom ſom i Stockholm emot honom fäld blifwit, och ſade ſig hafwa beſlutit, at i tyſthet beſkåda ſakernas hwälfwande. Alt detta ſkulle, utan twifwel, göra *Sturen* ſofwande och ſäker.

Under det *Arcimboldus* ſom mäſt arbetade för den aſſatte Erke-biſkopen, ankom Påfwens bref af ſamma innehåll. Men om Påfwen har den heder at kalla Konungar och Regerande Söner, ſå har han ock den ohugnad af ſtörre delen ſine barn, at de äro honom olydige. *Sturen* förebragte de orſaker ſom drifwit honom til detta förfarandet med *Trollen*, och hemſköt ſaken under et nogare Påfwens bepröfwande. Emedlertid hölt han högſt angelägit at winna *Arcimboldus*. Denne mannen war girug och högfärdig: Det war altſå deße lyſtnader ſom hos honom ſkulle ſmikras. Aflatskrämarens wänſkap war *Sturen* angelägnare än den ſyndaförlåtelſen med hwilken han handlade: at winna den förra, måſte han dock tilhandla ſig för en anſen-

1519.

anſenlig penninge-ſumma aflats-bref. Han intalade alla ſina wänner at äfwen handla, och med flit föröka *Legatens* inkomſter. Höge och låge, rike och fattige, gamle och unge ſtötte hopetals til, då de förnummo at det war *Sturen* angenämt, och *Arcimboldus* ſamlade uti haſt en oräknelig rikedom. *Sturen* låt utom deß förfärdiga et bord af ſilfwer, det han honom förärade, och andre förmögne i Riket följde hans efterdöme. Under måltider och wälplägningar wiſte *Sturen* ganſka wäl at ſkicka ſig efter hans ſinne. Man giorde honom äfwen föreſtälning i tyſthet, at Erkebiſkops-ſtolen i Upſala woro ledig til hans tienſt, och at Rikets Preſterſkap aldrig kunde ſöka ſig något wärdigare hufwud uti *Guſtaf Trolles* ſtälle. Efter ſå många upplyſningar hade *Arcimboldus* warit alt för blind, om han intet ſnar låtit ſig öfwertyga om *Trollens* brott, och CHRISTJERNS orättmätiga ſak. Han lofwade at ſielf hos Påfwen arbeta på *Sturens* ſida, och afwända alt hwad CHRISTJERNS folk der ſammanſpunnit: han ger ſig för honom aldeles öpen, förrådandes alla de hemligheter ſom uti Danmark blifwit honom förtrodde.

Sedan *Sturen* ſåledes war ſäker om *Arcimboldi* tilgifwenhet, åtminſtone ſå länge han innom riket wiſtades, wille han det *Trollen* ſkulle äfwen af honom på det Apoſtoliſke ſätets wägnar, dömas ſkyldig. En Riksdag ſamankallades fördenſkul i Arboga, der *Guſtaf Trolle* tillika med ſin Fader, Eric, andra gången, ſåſom förrådare af *Sturen* ſielf anklagades. *Arcimboldus* fant ſtraxt de groſwa felſteg, ſom giorde dem brotslige, och rådde dem både, at åtnöja ſig med den dom, ſom afkunnad blifwit wid den förra Riksdagen.

1519. Han underrättade kort derefter Påfwen igenom bref, om de Swenſkas frikoſtighet och lydnad, ſamt huru han hördt den afſatte Erke-biſkopen på et allmänt möte öfwertygas om des groſwa fel, för hwilka han blifwit med rätta dömd. Påfwen ſkulle förden ſkul intet af Konungen i Danmark låta intala ſig, at med någon bandlyſning göra de olyckelige Swenſke än olyckligare, Christjern hade mindre än *Sturen* förtjänt den Apoſtoliſke ſtolens bifall: Han hade utan alt ſkäl, och af blott bitterhet afſatt ifrån ämbetet Biſkopen uti Othenſe, och wägrade twärt emot Påfwens befallning, at ſätta honom uti des ſticht tilbaka. Men Chritjerns anhang war uti Rom ſtarkare än *Sturens* (m). Detta brefwet kunde aldeles intet hålla tilbaka den tordön ſom ſwäfwade öfwer Riksföreſtåndarens hufwud. Et öppet bref ifrån Påfwen giordes få dagar derefter allmänt, uti hwilket *Sturen* tillika med Swea Rikes Råd och underſåtare förklarades för afſällige ifrån det Chriſtna ſamfundet, och ſkulle ſaſom Kättare med brand och mord utrotas af jorden, för det de driſtat ſig at fängſla en uproriſk och förrädiſk Biſkop, och Christjern ſom i ſit rike afſatt en oſkyldig Biſkop, wid ſamma tid anbefaltes, at på det eftertryckeligaſte gifwa detta band ſin werkſtällighet.

Påfwen giorde detta på Christjerns blotta intalan, utan at ifrån andra ſidan låta underrätta ſig. Men ſå grufwelig ſom hans bandlyſning ſyntes, ſå litet aktades den i Riket, ty Preſterne öfwade med lika andakt ſin Gudstjenſt, och *Sturen* wärde ſig med lika tapperhet emot ſin fiende.

(m) Joh. Magn. Hiſt. Metropol. p. 139.

Den Danſke Tyrannen hade detta bref i ſina händer, och war mon om, at det ej ſkulle kundgöras, förr än han blef i ſtånd at fullfölja deß innehåll. Til ſine medhollare uti Swea Rike ſkref han, och bad dem hos Ständerne utwärka ſig någon tids wapnehwila, men de Swenſke ſwarade, det ſtilleſtåndet ej kunde bewiljas förr, än de ſex bortförde giſlare blefwo dem återſtälde. 1519.

Den olyckelige *Arcimboldus* blef emedlertid et efterdöme för alla mellanlöpare. Det utloſwade Erkebiſkops-dömet gick han qwitt; hos Påfwen föll han i ogunſt, och CHRISTJERN, underrättad om hans upförande, tänkte uppå hämd. Til en början lät han fördenſkul anhålla alla de rikedomar ſom *Arcimboldus* i Swea Rike ſamlat, och hwilka den oförſiktige *Legaten* hade afſändt til Danmark, i mening at ſielf komma efter. Brodren *Antonellus* lät Konungen dränka på Gothland der han wiſtades, och ſå ſnart *Arcimboldus* ſielf kom til Lund uti Skåne, fant han för ſig Konungens befallning at der afbida deß behag. Alle deß klageſkrifter, utfylde med hot och böner, kunde intet uträtta. CHRISTJERN behöfde penningar, och anſåg fördenſkul på wiſt ſätt med fägnad, at *Arcimboldus* giordt ſig förtjent af deß owänſkap. *Sibritta* låg med ſina aſſikter diupare än Konungen. Hon föreſtälde honom, at det ej wore nog det *Arcimboldus* miſt ſin ſkatt; han hade fått kundſkap om Konungens angelägnaſte hemligheter; en ſådan owän wore farlig, och borde undan rödjas. Men hon ſielf hade ſwårt wid at tiga. *Sibritta* ſade uti et ſamqwäm, at om hon wore Konung, ſkulle *Legaten* med alt ſit ſälſkap länge ſedan

blifwit

1519. bliſwit dränkt. Här med förlorade hon hela ſin anlägning; ty då detta kom för *Arcimboldi* öron, klagade han deröfwer uti et långt bref til Konungen, och ſkyndade ſig undan (n)

Wid Refle giorde Christjerns ſkep några förſök emot de Swenſke ſom der wiſtades, men bleſwo med twänne ſkeps förluſt tilbaka drefne. Öland och Borgholms Slott måſte dock öfwerlemnas dem. Det ſamma ſökte de wid Calmar, men men med olika framgång, ſå at åfwen 700 Man, hwilka Konungen ditſände til de andras undſätning, nederlades aldeles af Smålänningarne, dem *Sturen* ſielf anförde.

Christjern, högmodig af ſine förwandtſkaper, och bitter af den motgång han ſporde, ſkulle nu draga tilſamman all ſin makt, och oroa hela Europa til *Sturens* underkuſwande. Sina underſåter pålade han åter en odrägelig ſkatt: Af *Ludvig* den *XII* uti Frankrike fick han et tuſende man fotfolk, hwilka en Frantzos, *Jacob de Walle*, anförde. Han lät hos Romerſke Keiſaren utfordra ſin brudeſkatt, tre hundrade tuſende Rhenſke gylden. Uti Tyſkland beſoldade han fyra tuſende ſoldater. England, Skottland och Nederländerne måſte biſpringa honom med manſkap. De Lybſke bleſwo på nytt påminte om Handelens innehållande på Swenſke ſtrander. Hertig Fredrik i Holſten ſände et ſtort antal Holſtenare, Frisländare och Meklenburgare til hans tienſt. Med de inländſke giorde nu deſſe tilſammanlagde en ganſka ſtor och fruktans wärd krigsmakt.

(n) Arild. Hvitf. Danſk. Hiſt. T. II. p. 1135.

Wid början af året 1520. förkunnades kriget 1520.
af deſſe orſaker.

1. At Calmare *Unionen* blifwit af de Swenſke bruten, efter hwilkens innehåll deſſe Nordiſke Riken borde wara under et hufwud. CHRISTJERN, ſåſom Son af Konung *Hans*, anſåg ſig fördenſkul ſom laglig arftagare, och hade redan i ſin Faders tid blifwit dertil utnämd.
2. Wille han hämnas det Fadren, en lagkrönt Swea Rikes Konung, blifwit af Thronen ſtött.
3. Wore honom af Påfwen pålagt at ſtraffa det bandsmål, ſom *Sturen* med de andre i Riket ſig ådragit.

Deſſe orſakerne blefwo af Riksföreſtåndaren uti få ord beſwarade. De Danſke Konungarne woro med wilkor emottagne, och ſom de förſt blifwit brutne på Danſka ſidan, woro Swea Rikets Ständer qwitte ſin ed och löfte.

Hela Europens ögon ſtäldes nu på Norden, at ſe utgången af deſſe krigsrörelſer, hwilka man wiſte blifwit ſpundne uti den illiſtige *Sibrits* hierne. Uti Swea Rike war et beklageligit tilſtånd. De Mäktige woro ſå fördelte, at här ytrades fruktan, frimodighet och glädje efter ſinnens åtſkillige beſkaffenhet. Den beſtåndige krigsmakten beſteg ſig ej högre än til femhundrade Man, förutan det lilla antal ſom Riksföreſtåndaren ſielf kunde ſammanſöka. Hans trognaſte och tappraſte Anförare Guſtaf Ericſon och Gadden

woro

1520. Gergerſon (o) affändes fördenſkul, tillika med Riksrådet Magnus Green, at föreſtälla *Trollen* Rikets wåda, ſamt påminna honom deß giorde löften om wänſkap. Erke-biſkopen emottog, emot förmodan, deße Herrar med et gladt och wänligit anlete. Hans tal war nu ſå mildt och ſmilande, ſom det tilförene warit groft och plumt. Jag har nu en afſky, ſade han, för de fördömde mellanlöpare, ſom ſtichtat ondt emellan mig och min frände. Rikets olycka qwäljer mig ſå högt ſom *Sturen*. Långt ifrån at biträda Tyrannen, ſkal min högſta omſorg wara at ſtå honom emot (p). Budſkapet gaf ſig förnögt på återreſan, at fägna den bedröfwade Riksföreſtåndaren med detta, men fant honom beklageligen död wid ſin ankomſt.

Således ſlöt denne Hielten ſina dagar til Rikets undergång, och ſina Medborgares ſtora ſorg. At ſe fäderslandets öde, och ſig utom ſtånd at kunna anföra ſit folk til deß räddande, plågade honom mer än ſåret. Han war af Allmogen älſkad ifrån ſin barndom; ty då Fadren *Svante*, ſom underſtundom war något haſtig til ſinnes, pålade dem ſtränga utlagor, giorde altid Sonen knäfall, at ſkaffa dem lindring (q). Så ſnart han kunde båra wapn, brukade han dem emot Rikſens fiender, och hade tillika med Hemming Gadd befälet öfwer krigsmakten redan uti den äldre *Sten Sturens* tid. Regements-ſtafwen förde han med intet mindre förſiktighet än mandom. Han kallade folket ſina underſåter (r), och hedrades af dem tilbaka, utom namnet, ſom Konung. Sedan Guſtaf Erikſon och Hemming Gadd, de trogne och upriktige wännerne bleſwo tagne ifrån hans ſida, hade han ſtor briſt uppå mogne och wälſinte rådgifware. Månge af dem, ſom ſedan woro omkring honom, förtröto fördenſkul det han emot dem inſkränkte ſit förtroende, och i deras ſtälle, wid ſlutet af ſin regering, ſmickrade dem ſom intet warit deß wärdige (s). Man ſörgde honom dock oaflåteligen, och Almogen war näſtan otröſtelig öfwer hans död. 1520:

(o) Lilja.
(p) Meſſ. Scond. ill. T. IV. p. 83.
(q) Joh. Magn. H. S. p. 779.

Konung GUSTAF den Förſtes Hiſtoria.

Andra Boken.

Då detta i Fäderneslandet förehades, wiſtades Guſtaf Ericſon uti Danmark under hård upſikt. Der hade warit åtſkillige rådplägningar angående de fångſlade, hwad man med dem göra ſkulle. Deras död war wäl beſluten, men man hade ännu intet uptänkt deras brott. Hemming Gadd förekaſtades ändteligen, det han uti Kong Hanſes tid warit CHRISTJERNS moder Drottning *Chriſtina* ganſka hårdt emot,

---

(r) Se et Sten Sture den yngres bref af Ao. 1513. infört uti Lohmans Arb. Kän. p. 167.

(s) Joh. Magn. H. S. p. m. 779.

1520. mot, då hon af STEN STURE den äldre belägrades på Stockholms Slott. I allmänhet föregafs, det de alle ſkulle umgälla, at några Danſke Adelsmän en gång blifwit uppå en klippa uti Siön ſtraxt utan för Stockholm af de Swenſke upſatte; ſamt at uppå dem borde hemnas det förakt, ſom *Sturen* ytrade emot deras Konung, då han nekade at beſöka honom. Deße förwitelſer giordes dem redan under reſan til Danmark, och Herrarne wiſte ej annat, än at det ſkulle wid framkomſten gälla deras lif. Men *Sigbrit* rådde Konungen at bruka deras huſwuden til et twång för *Sturen* och de Swenſke, då det någon gång kunde behöfwas. Det war äfwen den enda orſaken, ſom hölt ſwärdet tilbaka. Herrarne blefwo ſtraxt omkring landet fördelte.

Guſtaf Ericſon, uppå hwilken et beſynnerligit öga hades, lemnades til Eric Baner, ſin frände, at uppå Callö Slott förwaras, det han uti förläning innehade.

Baneren älſkade GUSTAF, och ſeendes det twång ſom honom plågade, ſå länge han wiſtades under CHRISTJERNS egen upſikt, mödade han ſig hos Konungen, at få denne högſinte fången under ſin wård emot ſex tuſende dalers wite der han förlorades.

Efter *Sturens* död hwälfde alt uti oreda hos de Swenſke. Rådet ſamlades nu på Engsö, nu på Tynnelsö gårdar at rådgöra. Folket flöt omkring och ropade efter Anförare: Men ingen fans ſom uti deße förwirrade omſtändigheter tordes ſtiga fram för dem. Anteligen utnämdes en af de äldſte ibland Rikſens Råd, Thure Jönſon (t) der til; men Almogen,

---

(t) Kos.

ſom intet hölt honom wuxen at båra en ſå dryg börda, 1520
wägrade honom ſin lydnad. *Sturen* lemnade twänne ſöner, *Nils* och *Svante*, om hwilka några talade; men tilſtåndet tålde nu intet någon ſådan Anförare, ſom hade förmynderſkap af nöden. Således lupo folket rådwille om hwarannan, ſomlige ropade, Wi wilja gifwa oſs under CHRISTJERN; andre ſade, at de förr ſkulle låta ſin blod rinna: En del war behierſad, en del modfäld. Emedlertid ſamlade ſig en myckenhet af Adel, Bönder och Borgare uti Illerſund, en ort wid Strånganäs, ſinnade at emottaga fienden, hwilken nu til Weſterås war ankommen. Men då deras mandom fodrades, begyntes et ſorl af de förnämſte, ſom ropade, at de wille weta för hwem de ſtrida ſkulle, hwarefter de alle ſkingrades.

Under alt detta giorde fienden ſtundelige framſteg, och ſade, at bönder ſkulle få regna af himmelen, men ändå intet förmå at betaga honom ſegren. De uſle Swenſke ſpridde ſig omkring Riket, at undkomma det tärande ſwärdet, och Otto Krumpe töfwade intet at låta hylla dem til ſin Konung på alla orter, der han framtogade. Biſkopen i Strångnäs war den tiden tillika Rikſens Cantzelär. Matts Gregerſon, ſom nu innehade båda deſsa höga ämbeter, trodde fördenſkul ſin plikt wara at åtaga ſig Rikets angelägenheter, i ſynnerhet ſom ingen Erkebiſkop ännu efter *Trollen* blifwit tilſatt. Han war wälmenande, hade warit beſtändig på *Sturens* ſida, och brukades äfwen af honom uti många angelägne mål. Men briſt på behiertenhet giorde honom obeqwäm, at allena föra Regerings ſtafwen.

1520. Til denne mannen ſamlade ſig de, ſom wid Illerſund ſkingrades. Nedſlagen och förſärad af deßas flykt, ſände han utan drögsmål til den Danſke Feltherren, at utwärka en wapnehwila uppå elofwa dygn.

Ständerne ſamlades emedlertid i Upſala, dit *Guſtaf Trolle* åfwen begaf ſig, återtagandes det åmbete, ſom han ofta tilförene ſig afſwurit. Biſkoparne Matts Gregerſon, Otto i Weſterås, Hans Braſk uti Lindkiöping, och ſiu andre af Rådet, trädde tilſamman med *Trollen* at rådgiöra. Den tiden, ſom *Trollen* under ſin ſtilla lefnad efterlångtat, war förhanden, och allas ögon wändes nu til honom, ſom den endaſte, hos hwilken någon hielp ſtod at förmoda.

Rikets beträngda tilſtånd afmålades här långt wärre och uſlare än det war. Man anſåg ſom en aldeles omöjelig ting at emotſtå fienden.

Trollen fant nogſamt förut, ſade han, at oanſedt Christjern än en gång ſkulle kunna drifwas til rygga: Skulle dock Riket i framtiden blifwa oroat; ty de Danſke Konungar hade redan, med några och tretio års enwishet, låtit ſkönja, det de aldrig kunde förgäta ſin förmenta rättighet til denna Kronan. Hade ej *Sturarne* retadt ſina medborgare til upror, ſå hade Riket haft en beſtåndig fred. Han föreſtälde dem, at deße Nordiſke Riken woro lika ſom af naturen ämnade at lefwa under et hufwud. Samma ſpråk och ſamma ſeder wiſade at de alle woro af en ſtam. Folket uti deße tre Riken woro igenom ſlägtſkaper och giftermål med hwarannan ſå inwiklade och ſam-

manbundne, at äfwen ſjelfwa blods-bandet 1520.
fördrade deras förening. De ſkulle ju af hela Europen blifwa befruktade, ſå länge de woro uti en kropp. De äldre tiders krönikor utwiſte, at ſielfwa det ſtolta Rom måſte kufwa för Norden. Hwad hindrade, at de icke nu bibehöllo ſig i ſamma myndighet? Riket ſkulle nödwändigt hafwa en Konung. Sedan den gamle Konunga Slägten blifwit utdödd, kunde ingen Swenſk Adels-man, utan afwund och oſämja, uphäfwas til det äreſtället. CHRISTJERN war af et gammalt Furſteligit Hus afkommen. Såſom en telning af de gamle Swenſke Konungar (u), kunde han äfwen hafwa någon rätt til Riket. Man kunde ju antaga honom med betingning, och förſe ſig med all möjelig ſäkerhet. *Trollen* nämde intet, at ſkönt än de Danſke och Swenſke, uti ſpråk, ſamt åtſkillige ſeder, likna hwarannan, woro de dock uti ſinne-lag wida åtſkilde: at de Danſke ſielfwe hade fallit uti utländſke Konungars händer, hwilka ſkulle hyſa föga kärlek för folk, ſom de ſig påtwingat. At wilkor och löften ofta tilförena blifwit giorde, men aldrig hållne. At CHRISTJERN ådragit ſig de Danſkas hat, hwilket borde tiena de Swenſke til warning. At Norriget redan förfarit deſſe Konungars Stats-grep, hwilket beſtod uti mäktige och förnäme ſlägters utrotande ur de Riken, ſom de wille hålla under beſtändigt ok.

(u) Hans Farfader, Gref Chriſtian af Oldenburg, hade til Mor K. Magni Ladulås ſon dotters dotter ſons dotter Hedvig.

1520. Men fruktan och öfwerilning hade nu aldeles intagit de ſamlades ſinnen. De wiſte at *Trollen* war Konungens förtrogne wän, ty woro de alla mone om at ſkicka ſig efter hans behag. De fingo des utan höra, at en Grefwe, *Simon von der Lippe*, nyligen war ankommen til fienden med en förſtärkning af femtonhundrade man. CHRISTJERN blef altſå i Upſala antagen för Swea Rikes Konung, ſamt freden, på des wägnar, underſkrefwen af *Otto Krumpe* och *Carl Knutſon*, med de wilkor at

1. All wederwilja ſom warit Rikerne emillan, ſkulle på båda ſidor i enighet förgätas.
2. Swea Rike wid des gamla lagar och ſedwänjor bibehållas.
3. Ingom ifråntagas de förläningar, eller andre förmoner, ſom dem af Swea Rikes Regering blifwit tildelte.

Denna afhandling ſändes ſtraxt kring Riket, med tilſäjelſe af eld och ſwärd öfwer den ſom ſatte ſig deremot.

Under en ſå allmän bäfwan, och då Swea Rikes Inwånare ſtötte tuſendetals til de ſegrandes Läger, at lika ſom hwar för ſig göra fred, fattade Fru *Chriſtina*, den afledne Riks-föreſtåndarens efterlefwerſka, et upſåt ſom anſtod en *Sturens* Enka, nämligen at hämnas ſin mans död, och at aldrig ſamtycka til Tyrannens antagande. Denna Fru war Kong *Carl* den Ottondes dotter-ſons-dotter, af *Nils Ericſon Gyllenſtierna*. Hon hade ſtraxt efter *Sturens* död, begifwit ſig med twånne ſöner til

Stockholm, der hon ärfde ſin Herres kärlek. Borgerſkapet gaf hänne löfte, at til ſiſta man emotſtå fienden. Hon hade äfwen några wänner i Lands-orterne af Ridderſkapet, ſom woro hänne upriktigt tilgifne. Staden war med alla nödtorfter ſå wäl förſedd, at han kunde, utan fara, tåla den långſta belägring. När fördenſkul de i Upſala förſamlade Ständer ſände Fru *Chriſtina* kundſkap om det ſom der blifwit beſlutit, ſwarade hon driſtigt, at hännas och deras tankar woro wida åtſkilde. Hon ſände utan drögsmål hemligit bud til Påland, begärandes undſätning af manſkap emot rik betalning (x), och då *Sigismundus* det afſlog, emedan han war CHRITTJERNS Bunds-förwandt, giorde hon uti Staden Lybeck hemligen ſamma förſök; låtandes lemna ſin lilla Son *Nils Sture*, åt hwilken hon ämnade Regerings-ſtafwen, uti Dantzig, at der i ſäkerhet afbida tiden (y). Lybeckarne ſom woro williga at gå wår Hieltinna til handa, afſände ſtrax en Holſtenſk man, Staffan Saſſe, med ſkepp och manſkap. *Guſtaf Trolle* blef ganſka förbittrad öfwer detta oförmodade motſtåndet af et fruntimmer. Han togade med femtuſende man emot Stockholm, i mening at ſkräma hänne. Wid ankomſten til Sponga kyrkia, afſände han Hendrik Sledorm och *Olof Petri Phaſe* at fordra hänne til tals med ſig; hwilka, då de anlände på Norre-malmen, funno broen emellan Malmen och Staden upkaſtad. 1520.

(x) Meſſen. Sc. T. IV. p. 84. Joh. Magn. H. S. p. 181 Herr Puſendorf har altſå orätt, då han uti denna omſtändigheten wil wederlägga Varillas, och nekar at Chriſtina uti Påland ſökte undſätning.

(y) Se Meſſ. Sc. l. c.

1520. kaſtad. De bliſwo fördenſkull der ſtåendes, tils en af Stadſens Rådmän kom på den andra ſidan, och loſwade at föredraga *Chriſtina* deras ärende; men under det de wäntade hans återkomſt, har en af Råds-Herrarne, *Magnus Green* (z), ſom innehade Helge Andes Holmen, ſwarat dem uppå *Chriſtinas* wägnar, med några ſkott, hwilka giorde dem wägen kort tilbaka.

Folket i lands-orterne, ſom af den haſtiga olyckan bliſwit ſkrämde, då dem felades upmuntran, togo åter mod til ſig, wid det de ſporde *Chriſtinas* tapperhet. Man hörde ſnart ét allmänt uplop kring hela Riket. Bönder ſkockade ſig tilſammans, walde de reſligaſte af hopen til anförare, och ſlogo de Danſke ehwar de dem råkade. På Balunds-ås utan för Weſterås, ſökte de up fienden, och wid Upſala, der den Danſka hufwud-armeen tagit winter-läger, antaſtade de, på lång-fredags aftonen, hela krigsmagten med ſådant eftertryck, at, förutan ſtort antal af de gemene, månge af de befallande, ſåſom Grefwen af *Eſſens*, *Sivard von Melen*, och andre, der måſte lemna ſina lif. Således war redan en god del af den fienteliga krigs-magten efter hand förſtörd. Genom en oförſicktig anſtalt, hafwa dock mer än tiotuſende Swenſke Bönder, ſedan ſlaget war ſlutat, af den Danſka myckenheten bliſwit kringrände och mördade.

(z) Denne Herren, ſom äfwen på Mödernet war ſlägt med Guſtaf Ericſon, war en håtſk Chriſtierns fiende, ſkönt än hans Farfar Måns Stenſon Green, uti K. Carl VIII. tid warit de Danſke mycket tilgifwen, hwarom den tidſens Hiſtorier tala.

I lands-orterne hade Allmogen ſamma upförande. 1520. De antaſtade och fängſlade alle dem ſom ådragit ſig den minſte mißtancka at hålla med fienden. Biſkops gården i Lindköping belägrades, emedan Biſkopen Hans Braſk hade underſkrifwit Upſala beſlutet. Riks-Rådet *Eric Abrahamſon* (a), den gamle Erke-biſkopen *Jacob* och Biſkopen *Otto* i Weſterås, plundrades och fängſlades. Staffan Saße låg wid Elfsnabben til reds då det ſkulle gälla; och ehuruwäl de Danſke hade der af något rykte, wiſte dock denne wälöfwade Siömannen at altid hålla ſig bak om bergen.

Saken war altſå för Konungen igenom *Chriſtinas* wård, återbragt uti ſit förra obeſtånd, han ſkyndade ſig fördenſkul, nyſiken och bekymrad, ſielf med en ſtor Skeps-flotta för Stockholm, dit han wid Pingeſt anlände. Här war intet med wåld at uträtta. Tyrannen tog ſig et mildt och wänligt anlete; ſtadfäſtade ſtraxt Upſala beſlut, och upfylde i haſt Riket med ſine förſäkrings-bref. En ſtor del af Rikſens Adel och Präſterſkap drögde ej at infinna ſig hos honom, och Biſkop *Matthias Gregerſon* war af alla den ſkyndſammaſte (b).

Hemming Gadd wiſtades äfwen i Konungens ſälſkap. Denne Mannen, ſom tilförena hyſt det aldrabittraſte hat emot de Danſke, hade under fångenſkapen låtit förleda ſig at träda på deras ſida. Det är ſwårt at utleta de ſkäl, ſom CHRISTJERN måtte hafwa brukat, at winna en ſå hätſk fiende. Man ſkulle tro *Gadden* efter *Sturens* död gifwit alt förlorat; eller

---

(a) Lejonhufvud.

(b) Weſtenb. H. G.

1520. at hans wänſkap för Tyranen allenaſt warit et förſtält wärk til at möta liſt med liſt, om han ej antagit ſig med ſtörre ifwer Konungens ſak, än at det kunnat ſke af et falſkt hierta. Det ſannolikaſte är, at han låtit dåra ſig af Konungens löfte om Lindköpings Biſkops-Döme, hwilket han tilförene innehaft, men måſt afſtå. Ty man finner at uti de bref, ſom wid denna tiden af Tyranen utfärdades, är Hans Braſk uteſluten, och *Gadden* ſåſom utwald Biſkop til detta ſtiftet nämd worden (c).

Mats Gregerſon och Gadden bleſwo af Konungen brukade at öfwertala Menigheten. De woro både wältalande Män, och folket, ſom til dem hyſte förtroende ſedan *Sturens* tid, ſtod ſahnerligen icke, utan deßas tilhielp, at bringa uppå Tyranens ſida. I hufwud-ſtaden hade likwäl Gadden med ſit lifs förluſt ſå när måſt bewitna den behiertade *Christinas* ſtåndaktighet, ſom intet utan häftigaſte ſinnets rörelſe ſåg en ſin Herres förtrognaſte wän ſåledes förändrad.

Christinas hopp tiltog dageligen, och Tyranens mod aftynade. Weſterås Slott war än hänne tilgifwit: Hufwud-ſtaden på underhåll ſå rik, at inwånarne intet igenom tidens utdrägt kunde twingas (d). Icke heller kunde Konungen anſe ſig för rätt Segerwinnarne, och ſäker om rofwet, ſå länge denne platſen innehades af hans fiender. I Danmark ſyntes den präßade Allmogen wilja nytia Konungens frånwaro til uprot. Här til kom briſt på underhåll ibland CHRISTJERNS folk, ſamt det ſtundeliga ſorl han hörde af de främmande och mißnögde Soldaterne, ſom pockade uppå ſin ſold och wille ſkingra ſig. Sommaren war måſt fruktlös förlupen, och om höſten kunde med belägringen intet fortfaras. Tyrannen bragtes af alt detta uti den trångſel och förtwiflan, at han ofta ytrade ſig hårdt öfwer dem ſom ledt honom in uti detta kriget (e). Miniſtrarne måſte ofta umgälla ſina Herrars dårſkap. 1520

(c) Se åtſkillige K. Chriſtiern II. bref uti Had. Rimkrönika. p. 11.

(d) Meſſ. Scond. Hvitf. D. Cr. altſå felar Herr Vertot då han tilſkrifwer Stadens upgifwande briſt uppå lifsmedel.

Men mutor och löften uträttade dock CHRISTJERN ſå mycket, at Stockholms Borgerſkap gingo ifrån det aftal, de med *Sturens* Enka giordt, och biföllo Konungens påſtående. Då detta *Chriſtina* förebragtes, giorde hon ſitt yttersta at bibehålla dem wid deras förra beſlut, men ſaken war redan afgiord, och hon, lemnad af ſitt folk, måſte änteligen träda under oket. Hon ſände fördenſkul ſina befalnings hafware at med Tyrannen dagtinga. Alle förbehåll wordo af honom med många eder bewiljade, och Staden emot följande wilkor öpnad.

1. Riket ſkulle wid des gamle lagar bibehållas.
2. Inge pålagor göras utan Swea Rikes Råds och Ständers ſamtycke.
3. Det i Upſala giorde beſlutet ſkulle än widare bekräftas.
4. Det motſtånd ſom *Sturen*, eller des Enka, Fru *Chriſtina*, Konungen giordt, ſkulle dem ej tilräknas.

5. Hwad

(e) Hvitf. D. K. p. II. p. 1149.

1520. 5. Hwad wid Stäket med *Guſtaf Trolle*, eller annars med de andre Biſkoparne, war förelupit, ſkulle förgätas.

6. Fångarne ſkulle på både ſidor oſkadde lösgifwas.

7. Rikſens betiening med Swenſkt folk beſättas.

Uppå deße förbehåll gaf Tyrannen kraftiga förſäkringar med eder, inſegel och underſkrifter. *Chriſtina* fick af honom et enſkylt bref, uti hwilket ſtora löften giordes, om månge förmåner, dem hon framför andre af Swea Rikes Adel, ſkulle åtniuta. Uti detta bref woro äfwen på hännas begär nämde, *Guſtaf Ericſon* och Biſkop *Arvid* (f) i Åbo, med några andre af *Chriſtinas* wänner, dem Konungen utfäſte ſig at taga uti fullkomlig wänſkap.

Twänne dagar efter denna afhandling, gingo om morgonen bittida Stadſens Borgmäſtare, at öfwerlemna Konungen nycklarne til Stads portarne. Intåget ſkedde ſtrax med ſtor högtidelighet, och ſedan han hade afſändt det främmande manſkapet, ſamt utſat dagen til ſin kröning, afſeglade han ſtolt och högmodig til Köpenhamn. Månge Swenſke woro ſå förkiuſte uti ſin olycka, at de gladdes och fägnade ſig häröfwer. Bönderne hadde af Tyrannen blifwit med ſalt och ſill nedtyſtade, ſom han ſtrax wid ſin ankomſt til Staden låtit utdela. De ſatte derföre en fullkomlig förtröſtan til hans löften. Man hörde ej annat än CHRISTJERNS beröm kring hela landet, och ſå mon ſom Tyrannen war at bedraga Swea Rikes Inbyggare, ſå angelägne woro de om, at wiſa honom en upriktig trohet. Hemming 1520. Gadd giorde der til det måſta med ſin wåltalande tunga. Han ſom ofta tilförena intrykt uti den unge *Guſtaf Ericſons* ſinne et mistroende til alle Konungens löften, anförde nu den Danſke krigsmagten uti Finland, och trugade folket at emottaga Lag af den, ſom han nys förut bittert hatade.

(f) Kurk

Wid ſamma tid återkom Herr *Guſtaf Ericſon* ifrån ſin fångenſkap. Han hade i Danmark måſt höra dagelige förſmådelſer utöſas emot ſit kära Fädernes-land. Hos *Baneren* ågde han umgånge med de förnämſte af CHRISTJERNS Hof. Man ytrade ſig der ofta, mer än förſiktigheten tillät, om Konungens företagande, och hwad tanke han hade emot Swea Rike, ſå ſnart det kommit under hans lydnad. Detta upwäkte hos wår GUSTAF en häftig ångſlan, hwilken under de nöjſammaſte tidsfördrif, ſom för händer hades, giorde hans anlete misnögdt. Man hade åtſkillige förſök at winna hans ſinne, och föreſtälte honom Gaddens efterdöme, det man wiſte hafwa tilförene hos honom warit gällande. Men lärjungen öfwergick här wida ſin måſtare, orörlig ifrån dygden, och kärleken til Fädernes-landet. Omkring fälten wid Callö Slott ſpaßerade han i enſlighet. Deruti beſtod hans enda ro. I förſtone måſte han tåla en dräng efter ſig, ſom ſkulle märka uppå hans företagande. Dock intog han, med ſit behagelige umgänges ſätt, ſå *Banerens* och des husfolks ſinnen, at honom ſnart lemnades ſtörre frihet. Men GUSTAF påminte ſig ſtändigt ſin oförtiente fångenſkap. Hans närwarelſe uti Fädernes-landet

1520. war högſt nödwändig. Oförſkylt hade han bliſwit antaſtad; hwad hindrade fördenſkull honom at ſöka ſin befrielſe?

En morgon wid Solens upgång, klädde han ſig uti Bonde kläder, och begaf ſig ifrån Slottet. Han gick den förſta dagen tolf mil, igenom obekanta fält, och anlände den följande, wid midags tiden, til Flensburg, der han befruktade at bliſwa förrådd. Utan för Staden träffade han lyckeligen et ſällſkap af Saxiſke Köpmän, ſom ifrån Jutland hade drifwit oxar, hwilka de uti Tyſkland ſkulle förytra. Hos deße gaf han ſig uti tienſt, och undkom ſåledes lyckeligen alle de förſåt ſom *Baneren* tilredt wid des ſökande.

År femtonhundrade nitton i September månad, anlände Gustaf til Lybeck. Strax gaf han uti Rådhuſet ſit namn tilkänna, hwilket förut war noga bekant, och begärade at ſom en gäſt bliſwa befredad emot Christjerns trolöshet. *Baneren* förſummade ingen tid at infinna ſig uti denna Staden, ſå ſnart han förnummit det Gustaf der wiſtades. Här börjades en ſkarp twiſtighet. Både lemnade ſig under Regeringens Dom, och wiſte ſig fördenſkul in för Rådet.

Baneren beropade ſig uppå de fördublade freds-handlingar ſom woro Danmark och Staden emellan. Gustaf hade, emot det löfte han gifwit, at ej reſa längre än en mil omkring Callö Slott, mißbrukat *Banerens* fromhet. En trolöshet den han ej förmodat af en Riddersman, än mindre af en ſlägting. Han påminte med hwad möda Konungen låtit öfwertala ſig, at ſläppa Gustaf ifrån Köpenhamn. *Banerens* wälfärd och egendom war lemnad i borgen. Regeringen borde finna 1520. huru det af Konungen ſkulle anſes, om de befredade en deß hätſkaſte fiende. Om Konungens wänſkap woro dem angelägen, ſkulle de fördenſkul gifwa GUSTAF tilbaka uti hans händer. Han öfwerlemnade dem äfwen et bref ifrån CHRISTJERN fullt med hotelſer, i fall fången ej återſtältes. Råds-Herrarne woro twehogſne, hwad de göra ſkulle. De fläſte, ſom intet ſågo längre än til det närwarande, höllo rådligaſt at ej reta Konungen. GUSTAF tilſades fördenſkul, med hårda ord, at han war CHRISTJERNS fånge, och at han borde gifwa ſig uti *Banerens* wåld. Han ſwarade:

At jag blifwit fångſlad, emot all folks rätt, eder och löften, då jag ſom en giſlare trädde in på Konungens ſkep, är öfwer all Norden bekant. Wiſe mig någon ut den platſen, uppå hwilken jag blifwit af honom tagen til krigs-fange? eller förwite mig någon det brott, med hwilket jag förtient hans bojor. Jag wiſtas nu uti en friſtad, och in för en Regering ſom är berömd för rättwiſa och de förföljdas befredande. Skal jag då aldeles blifwa bedragen uti den tanke jag fattat? Trolöshet kan mig ej med ſkäl förebrås af den ſom ſielf aldrig hållit ed och löften. Icke heller må någon undra, at jag frälſt mig ur en fångenſkap, ſom jag icke förtient med något annat fel än det, at jag trodt Konungens förſäkringar. Den penning-ſumman, ſom af Konungen fordras, ſkal wid min ankomſt til Swea Rike ſtraxt öfwerſändas, på det jag ej må wara *Baneren* til ſkada, ſom tagit mig uti ſit hus

undan

1520. undan Konungens hårda upſeende, och wiſat mig ſin wänſkap (g). Gustaf gick ſtraxt neder af Rådhuſet, och den behageliga frihet, med hwilken han talade, giorde åter Regeringen omtänckſam.

På tredie månaden hade Gustaf blifwit uppehållen uti denna Staden, då han inhämtade *Sturens* död, ſamt framgången af Tyrannens wapen. Häraf ökades Hieltens oro och längtan, at ſe ſit Fädernesland. Men *Banerens* enwishet och Regeringens twehugſenhet lågo honom i wägen. Doct. Luther hade wid ſamma tid börjat at almänt utſprida ſin lära kring alle orter i Tyſkland, och Gustaf nyttiade ſit drögsmål uti Lybeck, at låta underrätta ſig om deſſe Religions twiſtigheter (h).

Borgmäſtaren uti Lybeck, Nils Bröms, war en förſtåndig, myndig och tiltagſen man. Han ſåg diupare in uti ſakerne än Rådet, ſom ſatt omkring honom, om fant at Christjern intet wid det tilfället kunde wara för Staden och deſs handels friheter ſå farlig, ſom i framtiden, dereſt han bleſwe Mäſtare öfwer hela Norden.

Jämwigten emellan Swea och Danmarks Riken, uppå hwilken de Lybſkas förmon ſig grundade, hade redan fåt en ſwår ſtöt igenom *Sturens* död. Gustaf war af den förnämſta och äldſta ſlägt uti ſit Fädernesland, och et ämne ſom ſyntes lofwa något beſynnerligit. Han war äfwen den endaſte, hwilken uti deſſa hårda omſtändigheter kunde taga ſig ſit Fäderneslands beſkyd an; hwar til honom hwarken här-

---

(g) Br. Pehr Brahes Hiſt. Guſt. Mſcr.

(h) Baazii Inv. Hiſt. Eccl. S. p. 150.

komſt, förſtånd eller mod felades. Man borde föra 1520
honom hem, göra honom biſtånd, och dereſt han finge framgång, taga ſin fördel i akt. Detta föreſlog Borgmäſtaren med ſådant förſtånd uti Rådet, at det af alla gillades, och GUSTAF blef opkallad, ſom gaf dem ſtraxt wid handen det upſåt han hade fattat, at ſtiga uti *Sturens* ſtälle til Fäderneslandets förſwar. Regeringen utfäſte ſig, at

1. Föra honom ſäker och oſkadd öfwer til ſit Fädernesland.
2. Göra honom med penningar och manſkap biſtånd, då han det fordrade

Sedan ſakerne uti Riket bliſwit igenom GUSTAFS förſorg bragte uti ſtånd, ſkulle de åter öfwerlägga om wilkoren Staden och Riket emellan.

Regeringen lemnade fördenſkull GUSTAF et Köpmans ſkep, med hwilket han, full af nit och Swenſk iſwer, til Fäderneslandet afſeglade.

Wid ſlutet af Maj månad anlände han uppå den Swenſka redden. Han hade gierna landſtigit wid Stockholm, at ſåledes komma Fru *Chriſtina* til biſtånd, ſom der af CHRISTJERNS folk anſattes. Men den ſegelleden war oſäker för de Danſke Skeppen, ſom wida omkring ſiön kryßade. Den Danſke flottan intog deß utan hamnen. Han hade ſåledes intet utan ſtörſta fara kunnat bringa ſig fram. Straxt utan för Calmar wid et litet näs, Stensö kallat, gick han af Skepet. Slottet war ännu *Chriſtina* tilgifwit efter Ståthållarens död, men Norby låg dock med ſin flotta uti ſundet ſtundeligen färdig til anfall. Sedan GUSTAF underrättat ſig om ortens ſäkerhet,

1520. begåf han ſig hemligen in uti Staden. Ståthållarens änkia (i) emottog honom med ſynnerlig ärebetygelſe. Han gick ſtraxt ned uppå torget, wiſade ſig för menigheten, och föreſtälde uti et rörande tal den ſtora fara, under hwilken Riket ſwäfwade. Men här war redan alt mod och hierta folket betagit. De ſtodo handfalne och miſslynte öfwer hans upmuntran, låtandes med en almän tyſtnad förſtå, at de ej woro ſinnade til motſtånd. Han gick fördenſkul til beſättningen uppå Slottet, ſom beſtod af Tyſkt manſkap, i mening at igenom dem något kunna uträtta; men deſſe, trötte wid et långſamt krig, emottogo honom med ſådan hårdhet, at hans lif ſtått i fara, om ej Ståthållarens änka förſtuckit honom i Slottet undan deras ögon.

Gustaf ſåg ſig fördenſkul intet ſäker på något annat rum än wid ſpitſen af en krigsmakt. Orten war farlig, och Norby ſom ſamma dag ſtormade til Staden, nödgade honom at tidigt begifwa ſig derifrån. Hans ankomſt i Riket war redan bekant: och Tyrannen hade öfwer alt ſine ſpejare, ſom aktade uppå Hans lif. Hela Småland och Öſtergöthland war med Danſkt folk upfylt. Fördenſkul måſte Gustaf bruka ſtor förſiktighet, då han wandrade igenom deſſa orter. Han wiſtades än i ſkogar, än på fälten. Förklädd gick han mit ibland fienden, utan at blifwa igenkänd. Under et ringa och föraktligt utſeende måſte han således förborga ſit driſtiga och ädelmodiga förehafwande.

(i) Altſå felar Herr Vertot då han wid detta tilfället nämner Ståthållaren ſom lefwande.

Så fort ſom Chistjerns befalningshafware hyllade folket, arbetade wår Hielte, at upmuntra dem til wapn emot Tyranen. På ſöndagarne, då bönderne wid ſine kyrkior woro förſamlade, brydde och wilrådige hwad de företaga ſkulle, ſtod Gustaf uti ſin bonde-drägt i hopen och upmuntrade dem. Han påminte dem om deras fordna tapperhet: berättade hwad han om Tyranens trolöshet förnummit, och hwad de hade af honom at förmoda. Men hans landsmän woro af et långſamt förtryck ſå wane wid träldom, at de ej tålde upmuntring. Ej lår ſalt och ſill, ſwarade de honom, fela oß ſå länge wi lyda Konungen, men ſkulle wi reſa oß, då woro wi ſäkre om undergången. 1520.

Almogen förkiuſt af Tyranens ſmicker, bemötte illa Gustafs upriktighet, och ſkuto ofta efter honom med pilar, då han wille fortfara.

Med ſå mycken möda, fara, förföljelſe, motſtånd och åfwentyr, måſte wår Hielte förtiena den ära, til hwilken andre af en ſlump födas. Efter många farligheter anlände han igenom Södermanland til Joachim Brahe uppå deß gård Terna. Denne Herren war Swea Rikes Råd, ännu en ung Man, och förmäld med Gustafs Syſter *Magareta*. En obeſkrifwelig glädie yttrade deße Syſkon, då de omfamnade hwarannan: och Gustaf förnötte tiden in på nätterne at berätta ſine öden. Beſlutet af hans tal war, at han wille wåga ſit lif emot Tyranen, och at hans Swåger borde göra et med honom deruti. De ſkulle ſamla ſig en krigs-magt tilſamman af ſine betiente och andre ſom för ſold tiena wille, ſamt på alla ſidor upmuntra Almogen at följa ſig til frihetens förſwar. En ſå far-

1520. lig föreſatz giorde hans Swåger beſtört. Den unge Råds-Herren föreſtälde honom, at ingen, utan namn af uprors ſtiftare, kunde företaga ſig något emot Regeringens och Ständernes beſlut.

Jag är redan förſed med Konungens förſäkringar, ſade han, och ſkal i deße dagar begifwa mig up til Stockholm at biwiſta hans kröning. Jag har Konungens ſynnerliga befalning at inſinna mig. Om jag droge mig undan, monne icke då min huſtru och Edre egne föräldrar fingo umgälla min driſtighet? Med eder är en annan ſak. Man wet ej på hwad ort I wiſtas. I är ej kallad til kröningen, ej är der heller rådeligt at I wiſen Eder för Konungen, förr än I undfått hans förſäkring (k).

Margareta, Herr Joachims Husfru, giorde ſin flit, at med tårar och böner öfwertala ſin Bror ifrån deß beſlut. Hon tog ſig ſkäl af det uppenbara förderf, hwilket han ſåledes ſkulle draga öfwer ſig ſielf och ſin hela ſlägt, hwilken utom deß war hos Tyrannen illa nog anſkrefwen. Hon föll honom om halſen och bad honom för den kärlek ſkul ſom woro dem emillan, följa Swågrens råd. Men hos et ſå ſtadigt och orörligit ſinne kunde Fruntimrets aldrabewekligaſte ord föga förmå, då det angick et ſå angelägit ämne, ſo Fäderneslandets wälfärd.

Swågrarne ſkildes ſåledes åt, den ena i upſåt a hylla Konungen, den andra uti full tanke at drifw honom af Thronen; Den ena at falla uti den olyck

ha

(k) Gr. P. Br. H. G.

han med ſin lydaktighet tänkte undfly; den andra at 1520. hindra den olycka ſom alle honom för hans motſtånd ſpådde.

GUSTAF war nu öfwergifwen af ſine närmaſte Anförwanter. Han begaf ſig til ſin Fädernesgård Råfsnäs, der han uti enſlighet och under tuſende tankar någon tid wiſtades. Den gamle Erke-biſkopen Jacob Ulfſon bodde i denne negden uti Mariefreds kloſter. GUSTAF wände ſig til denna Mannen at taga Råd, och at förſöka om han ännu hyſte ſine förre tankar. Jacob rådde honom at ofördrögligen kaſta ſig til CHRISTJERN's fötter. De andre *Sturens* forne medhållare hade på detta ſätt wunnit Konungens wänſkap, hwilket ſkulle för GUSTAF wara ſå mycket lättare ſom han redan blifwit nämd, af Fru *Christina*, uti det förſäkrings bref, hwilket hon af Konunger undfåt. Jacob ſkulle ſielf ſkrifwa til ſina wänner ſom wiſtades omkring honom och förfordra denna ſaken til GUSTAFS bäſta. Men detta rådet kom aldeles intet öfwerens med GUSTAFS behiertade aſſikter.

CHRISTJERN war emedlertid kommen tilbaka ifrån Danmark tillika med ſin Drotning: Men *Sigbrits* närwarelſe ſyntes i Danmark angelägnare. Hans kröning ſkulle i Stockholm firas på den utſatte dagen. De förnämſte af Rikſens Adel och andra underſåtare infunno ſig fördenſkul man-grant, efter Konungens bref, och Stockholm inneſlöt på en gång innom deſs portar, ſielfwa blomman af Riket.

CHRISTJERN lät den 30. Octobr. uti Gråmunke Kloſtret ſtraxt ſamla Swea Rikes Råd, hwilka blefwo twungne at förklara honom ſom laglig Arftagare

1520. re af den Swenſka Thronen. Fem andelige och tjugu werldſlige underſkrefwo denna olyckeliga wal-act.

Twänne dagar derefter, den 2. Nov. ſammankallades menigheten uppå Brunkeberg. Högſt der uppe war en Altan bygd, men under berget, och på alla deß ſidor blef det Danſke krigsfolket upſtält i fulle wapn, af hwilka de Swenſke blefwo inneſlutne. Biſkopen Jöns Beldenacke ſteg uppå Altanen, och hölt för Menigheten et tal, hwaruti han ſökte wiſa det CHRISTJERN efter S. Erics lag war en Arf-Herre til Swea Rike. Han förebrådde dem det motſtånd, ſom Konungen ſport, och frågade, om de icke woro nögde at erkänna CHRISTJERN för Regent. Folket modfält af deße twingande anſtalter, mumlade fram et twungit bifall, ſamt ſworo, med upräkte finger, den wanlige trohets eden. Hwarefter Jöns Beldenacke, med hög röſt, utropade CHRISTJERN den andra för Swea Rikes Konung.

Denna Jöns Beldenacke (l) war en Skomakare ſon. Uti ungdomen hade han ſå beflitat ſig om wetenſkaper, at han bragte ſig up til Biſkops wärdigheten (m). Han hade för någon tid ſedan fallit uti CHRISTJERNS onåd, och blifwit ſatt ifrån ſit Stift. Men klagade deröfwer hos Påfwen, och twingade ſåledes Tyrannen, at lofwa ſig befordran uti Swea Rike, ſå ſnart det kommit uti hans wåld. Här förſtack ſig fördenſkul en enſkyld afſikt hos denna Prelaten, wid CHRISTJERNS förfrämjande.

Råſt

(l) Kallas ſå emedan han war flint-ſkallig. Hvitf. D. Cr. T. II. p. 1119.

(m) Hvitf. Biſkops Cr. p. 94.

Näſt denne hade en annan, wid namn Didrik Slaghök, förwärfwat ſig Konungens hela förtroende. Han war född i Weſtphalen, men hade uti Holland tient ſom Feltſkärs dräng. Andre föregifwa det han warit *Sigbrits* ſlägting, och at han, genom hennes medarbetande, banat ſig wägen til Erkebiſkops wärdigheten i Lund. Slaghök kände ganſka wäl ſin Herres ſwagheter: wiſte ſåledes altid at tala til des behag: och CHRISTJERN, ſom aldeles war ſåld under Jöns Beldenackes, Slaghökens ſamt *Sigbrits* wilja, uteſtängde alle andre, ſå Danſke ſom Swenſke, ifrån ſit närmaſte förtroende. 1520.

Tyrannen trädde nu up uti Stads-kyrkian, efterföljd af ſin hop, at änteligen emottaga den kronan, efter hwilken han ſå länge lyſtrat. Wid denna högtideligheten, hade de Swenſke wäntat, at fram för andre blifwa anſedde och brukade. Men Tyrannen wille, ifrån förſta början af ſit Regemente, wäna dem wid at ſe ſig undertrykte. Han betiente ſig fördenſkul af utländſkt folk. Feltherren Otto Krumpe bar kronan, Ammiralen Norby ſpiran, Henrik Gös äplet, och Jöran Påwiſk ſwärdet. Sedan *Guſtaf Trolle* förrättat kröningen, ſtod CHRISTJERN up, at emottaga ſin Swågers Keiſer *Carl V.* lyckönſkningar. Des Legat *Johan Suckot* ſteg fram, och bar på händerne en guldkädia, wid hwilken hängde den Gyllene Ullens Orden. Efter et prydeligit Latinſkt tal lades denna kädia öfwer Konungens hals, och ſedan han uti få ord ſwarat, framkallades åtſkillige utländſke Herrar, hwilka af honom ſlogos til Riddare: hwarwid han äfwen lät utropa, at emedan Swea Rike

1520 blifwit med wapn intagit, borde de Swenſkas hedrande upſkiutas til en annan gång. Et förebud af det påföljande.

Efter kröningen anſtältes präktige måltider. Här ſpordes ej annat än frögd och glädie, under Ridderſpel ſamt andre luſtbarheter, ſom öfwerflödigt anſtältes. CHRISTJERN yttrade för de Swenſke et förſtält förtroende, och emedan han fant, at Herrarne woro upmärkſame uppå det förakt han wid ſin kröning dem wiſat, ſökte han nu at upmuntra dem med de aldrawänligaſte utlåtelſer. Han umgicks med dem mera ſom jämlik än Konung, och inſöfde dem ſåledes uti hopp om en makalös regering.

Tiden war angelägen. Det föll utom deß den blodtörſtige Konungen omöjeligit, at längre kunna, emot ſin naturliga böjelſe, behålla det antagne milde anſeendet. Han träder altſå uti Cabinettet med de förtrognaſte. Här rådlägges. Han föreſtäller dem det de Swenſke woro af naturen ſwartſiuke om ſin frihet, och ſkulle fördenſkul intet länge tola et ſträngt regemente, om man ej i tid och på en gång kufwade dem. Hans Förfäder hade warit efterlåtne, ſom icke redan i ſin tid renſat Riket. Så länge Anförare finnas ibland dem, ſade han, kunna de aldrig ſtyras. Huru är icke redan min konungsliga magt omkringſkuren, medelſt deras betingningar? De hafwa ju ſåledes föreſkrifwit mig lagar, i det ſtället de bordt emottaga mina (n). De myndige och förnäme ſlägter böra fördenſkul utödas, ſå här ſom uti Norge, och landet med en trälaktig ſamt wärnlös Almoge upfyllas. Det war nu om medlet til görandes, huru denna ſaken ſkulle ſå kunna anſtällas, at icke Konungen ſyntes träda ifrån ſin ed och förſäkringar. Somlige föreſlogo, det man ſkulle underhand upwäcka twedrägt imellan borgerſkapet och Konungens krigsfolk, då man uti uploppet kunde dräpa dem man åſtundade. Men de förſiktigare funno, det de Swenſke ſå ſnart torde nyttia et ſådant tilfälle, ſom Konungen, och at utgången deraf woro ganſka oſäker. Andre ſade det man kunde ſtrö krut uti Slottet, ſamt angripa de Swenſke Rådsherrarne ſom uphofsmän. Men **Didrik Slaghök** upfant det bäſta Rådet. Konungen, ſade han, förde wid detta tilfället twänne ſwärd, det werdſlige och det andelige: Det ſenare uppå Påfwens, det förra uppå egne wägnar. Påfwen och Konungen borde noga åtſkiljas. För ſin del kunde han dem tilgifwa, men ej för det Apoſtoliſke ſätets del. Han ſkulle altſå ſom Konung ſit löfte hålla, men lika fult ſtrafſa dem på kyrkans wägnar. Banlyſningen borde wärkſtällas, och under det ordet **Kättare** kunde ſpelet drifwas. 1520.

(n) Weſtenh. H. G.

Detta Rådet gick närmaſt til Tyranens natur. Han priſade Slaghökens förſtånd, och beſlöt at i löndom låta föreſtälla *Guſtaf Trolle*, om han icke wille gå in med dem uti denna anläggning, ſamt nyttia detta tilfället at hämnas uppå ſine fiender. Prelaten blef inkallad: Han ſåg nu redan en bedröfweligare följd af ſin tilgifwenhet til den Danſke hopen, än han ſig kunnat föreſtälla; rördes wäl något af et ondt ſamwete, men lät dock med hotelſer öfwertala ſig at blifwa ſine medbröders anklagare.

1520. På den tredie måltids dagen, då alle woro wid förnögt ſinne, och Konungen ſielf wiſade ſig förtroligare än någonſin tilförena, trädde *Guſtaf Trolle* fram, begärandes med få ord; at Ståke ſlott måtte å nyo byggas, ſamt alle de med böter beläggas, ſom warit wållande til hans, ſamt Jacob Ulfſons olycka. Tyrannen förtörnades deröfwer, at *Trollen* med foglighet framſtälde ſit klagomål; afbröt derföre ſamtalet denna gången, och låt imedlertid hwiſka Erkebiſkopen i örat, at deß hufwud ſkulle ſå ſnart ſpringa ſom någon annans, om han ej med ſtörre alſwar ſaken angrepo. Den följande dagen låt CHRISTJERN ſammankalla et Ting, hwars alle ledamöter woro honom tilgifne, och *Guſtaf Trolle* ſkulle der ſielf både föra klubban ſamt anklaga. Uti en lång ſkrift öfwerlemnades klagomålen, ſom woro ſtälde emot Fru *Chriſtina*, Swea Rikets Råd, ſamt Stockholms Rådhus.

Chriſtina ſkulle här öfwer höras. Hon trädde fram för Tyranen med et ärbart och oförfärat anlete: påminte honom Upſala beſluts innehåld, och de förſäkringar han gifwit. Beſwor honom wid de eder han aflagt, ſamt det heliga Sacrament han anammat, til beſtyrkande af ſina löften, at lemna deß afſomnade Herres ben uti ro, ſamt at hafwa ömhet för et fruntimmer, ſom utan förſwar, utan wänner, intet annat hade öfrigt än ſin ſorg och ſina tårar. CHRISTJERN låßade ſom ſkulle detta gådt honom til hiertat; ſade, at han för ſin del ingen wille oroa, men nödgades lemna detta mål til de andelige Fäders afdömmande. De tilſatte Domare togo fördenſkul klagomålen under ſkärſkådan, och *Chriſtinæ* anförde Ständernes beſlut, ſamt den dom ſom på Riksdagen emot Erkebiſkoparne och om Ståke ſlott blifwit ſtadfäſtad. Men inge urſägter kunde gälla inför deſſe domförande. Alle de ſom beſlutet underſkrifwit, kallades Kättare, och måſte dö. 1520.

Vincentius, Biſkopen i Skara, hade ſtändigt warit Konungens fiende. Då *Sten Sture* den yngre waldes til Riksföreſtåndare, talade han emot *Trollarne* med ſtor nit (o). Han hade äfwen warit Konungens krigsmagt hinderlig wid framtogandet genom Wäſter-Göthland.

Matts Gregerſon (p) uti Strängnäs måſte nu umgälla ſin beredwillighet at tiena Tyrannen. Hans tienſt war twungen, ſade man, och ſå färdig ſom han warit at falla Konungen til, då nöden dref honom, ſå lätſint kunde han wara at falla ifrån honom wid en annan ſakernas belägenhet. Biſkopen Otto (*) uti Wäſterås, och Hans Braſk uti Lindköping gofwos löſe, den förre ſåſom CHRISTJERN tilgifwen, den ſenare, emedan han wid beſlutets underſkrifning hade förborgat en ſedel uti ſit Sigill, uppå hwilken han ſkrifwit, det han blifwit twungen at ſätta ſit namn derunder. De Swenſke Rådsherrarne woro alle ſådane män, ſom ſyntes farlige för framtiden. Borgmäſtare och Råd uti Stockholm, hade hulpit Fru *Chriſtina* at emotſtå Konungen, och hade redan gifwit honom något teckn af ſit miſſnöje. Således blef Slottet i ſtörſta haſt med fångar upfylt. På al-

le

(o) Joh. Magni H. S. p. m. 778. Har fördenſkul Herr Vertot giort denna Biſkopen orätt, då han T. I. p. m. 228. ſäger det han warit Tyrannen tilgifwen.

(p) Lilje, ſtår orätt Lilja. (*) Svinehufvud.

1520. torg i Staden upreſtes galgar; och bödlar ſändes, utan drögsmål til de fångſlade, at boda dem dödsdomen.

Den ottonde uti Nowembr. månad, war den förſkräckelige dagen, uppå hwilken det faſeligaſte mord blef begångit, hwars like aldrig tilförene här i Riket bliſwit ſpordt. Bittida om morgonen ſlogos Stadſens portar til, uppå alla ſidor, at hindra det ingen måtte reſa ur Staden, och göra förehafwandet kunnigt uti landsorterne. Alle ſluppo fördenſkul in, men ingen ut. Gatorne upfyltes med ſtark wakt. På torgen planterades fältſtycken, hwars mynningar wändes emot de ſtörſta gatorne at ſtyra folket. Med Danſkt krigsfolk beſattes den wägen ſom löper ifrån Slottet wäſter om ſtora kyrkan til torget. Trompetare redo omkring Staden och ropade, det alle ſkulle wid lifsſtraff tilſluta ſine portar, och hålla ſig i huſen. Men meningheten, förfärad öfwer deße mordiſke anſtalter, ſtod med inge hotelſor at af hålla. De föllo haſtigt ur ſin ſtora glädie uti diupaſte bedröfwelſe, giorde tillopp på alla gator, och wäntade med häpenhet at ſe utgången häraf.

Wid middags tiden öpnades Slotsportarne. Swea Rikes Biſkopar, ſamt Ridderſkap och Borgmäſtare, tillika med Stockholms ſtads Rådmän, fördes, uti en bedröfwelig ordning, emillan bödlar och krigsknektar, til den utmärkte platſen uppå det ſtora Torget, mitt för Rådhuſet. *Vincentius* och *Matthias* gingo främſt uti ſine Biſkops prydningar. Rådsherrarne hade ej fått tid at aflägga ämbets drägterne. Alle gingo med frimodige åthäfwor, och det an-

ſeende ſom ägnade Swenſke män. De gamle och 1520.
wördige Fäder, upwäckte med deras grå hufwuden
och uprichtige ännen, en häpenhet och högaktning,
äfwen hos deras mördare. Här börjades et ſorl, en
jämmer, en klagan ibland myckenheten, ſom ſtormade
til ifrån alle orter, och woro witnen til detta förehafwande. De Danſke knektarne fingo derigenom tilfälle at oſtraffat utöfwa all ſin grymhet. De ſtötte,
ſlogo och mördade på alla ſidor, och tilhöllo, med et
förſkräckeligit framfarande, folket at ej yttra ſin bedröfwelſe.

Så ſnart de woro framkomne til platſen, ſtod en
af Tyrannens folk färdig med et tal til menigheten,
förmanande dem, at ej låta förfära ſig öfwer det ſom
förehades. *Guſtaf Trolle* hade twänne gånger gjordt
knäfall för Konungen, och anhållit om hämnd för det
ofog honom ſkedt. Den helige Fadren Påfwens befalning måſte efterkommas; och churuwäl Konungen för ſin del dem förlåtit, hwad honom woro emotbrutit, måſte han doch på den andeliga ſtålens wägnar ſtraffa dem. Man hade äfwen förnummit, at
deße Herrar låtit ſtrö krut uti Konungens rum, at komma honom om lifwet. Utom åtſkilligt annat det denne förrädaren updicktade. Konungen, ſade han, war
högſt bedröfwad här öfwer: Han hade måſt åtlyda
Guſtaf Trolles enſtändiga begäran, hwilken twänne
reſor, på ſine bara knän, och med tårar i ögonen, hade budit honom derom.

Biſkop *Vincentius* tog här wid til orda, och berättade, med jämn ſamt ſtadig tunga, ſin oſkuld. Han wederlade de updicktade tilmälen, ſom dem gjorde woro;
berät-

1520. berättade den otrohet, hwilken de af Konungen förſport: upmanande de Swenſke at hämnas deras död, hwars oſkyldige och rena blod de nu ſnart ſkulle ſe rinna. Hans tal kunde knapt för de omkringſtåendes tårar och ſuckningar höras. De Danſke knecktarne bulrade med flit uti ſine gewär, at hindra honom: Men han fortfor med lika ifwer och alfwarſamhet. Sedan han hade ſlutat, började den äldſte Borgmäſtaren, ſamt efter honom åtſkillige andre af Stadſens borgerſkap at tala. Biſkoparne begärade änteligen, at dem ſå lång ſtund unnas ſkulle, ſom de kunde behöfwa, at anamma Sacramentet, och at af någon Präſt låta bikta ſig; men Tyrannen lät ſynas, ſom wille han ſträcka ſin hämd äfwen in uti det tilkommande. De blefwo förbudne at tala, och bödlarne framkallades.

Som Matts Gregerſon war den förſte, hwilken wid Konungens ankomſt i Riket, föll honom til, ſå fick han äfwen nu den heder, at förſt träda under ſwärdet. Biſkopen hade tagit med ſig til kröningen twänne bröder, *Laurentius* och *Olof Petri*, ſom både woro uti des tienſt. Då deſſe öfwer alt hörde ropas det Rikſens Biſkopar och Adel woro på torget utförde at mördas, lupo de häftigt til, at tala med ſin Biſkop, ſom då, med ſammanknäpte händer, ſtod uppå knä at emottaga hugget, men hunno ej fram förr än hans blod börjat rinna. *Olof Petri* ropade i det ſamma med hög röſt: Ach hwilken tyranniſk och omenſkelig gierning begiks uppå denna ärlige och fromme Mannen. De Danſke ſom ſtodo omkring, ſläpade ſtraxt både bröderne inom ſpetsgården,

gården, och *Olof Petri* nedböjdes at undfå ſamma öde: men en Tyſk, hwilken med deſſe twänne bröder utom Riket Studerat hade, ropade, då ſwärdet uplyftes, at deſſe män, ſom ej woro Swenſke, borde änteligen ſkonas. 1520.

Matts Gregerſons hufwud lades imellan hans fötter, och *Vincentius* blef ſtraxt derefter framdragen. Efter honom *Eric Abrahamſon* (q), ſedan *Eric Johanſon* (r), GUSTAFS Fader, ſamt de andre af Rikſens Råd, och Stadſens Borgareſkap. Man hade wid handen en uptekning efter hwilken alle framkallades. Torget blef uppå en kort ſtund upfylt af döde kroppar, ſom flöto i blod, och Stadſens gator boro ohyggelige wedermälen af Tyranniet. Man hörde de omkringſtåendes klagande och ſuckar ſammanblandade med de mordiſke krigs-knektarnas eder och ſkriande. De förre inſläppades dock ſå fort ſom man blef dem warſe, och dödades. Konungen, rädd at någre af dem ſom han ämnat til döden måtte hafwa i huſen ſtungit ſig undan, gaf knektarne lof at ſtröfwa omkring Staden. Alle ſom då woro ſå olyklige och mötte deſſe raſande ſamt wilſinte menniſkor, blefwo nederſtötte. Männerne mördades uti ſine egne hus. Huſtrurnas, ſamt barnens bittra tårar, knäfall och böner tiente dem til intet wärn. Då ryktet häraf lupit omkring malmarne, ſökte folket fåfängt at frälſa ſig utom Staden, hwars alla portar woro med ſtark wakt beſatte. De gömde ſig fördenſkul uti källare, och dolde wråar, at undkomma faran; hwilket ſå ſnart

---

(q) Lejonhufvud.
(r) Waſa.

1520. Tyranen förſport, låt han på alla Torg och gator upläſa et tilgifts-bref, uti hwilket alle dem ſom öfwerblifwit, fred och ſäkerhet lofwades. De låttrogne Swenſke låto ſåledes åter lockd ſig uti ſnaran. Knapt hade de framkrupit ur ſine gömmor, förr än de obarmhertigt blefwo nederſtötte. De reſande, ſom ej hade den minſta kundſkap härom, ſläpades af häſtarne i galgan. En ung man, wid namn *Magnus Johannis* (s) blef korsfäſt. Han talade en lång ſtund på korſet, til ſine med-bröders upmuntran, hwaraf alle förſkräktes. Tyranen ſände ändteligen knektar, hwilka refwo honom hiertat ur bröſtet, och kaſtade det uti hans anlete, ſamt ſönderſleto, ſom hungroge wildiur, des döde lekamen. Fyra och nitio perſoner blefwo ſåledes, på den förſta dagen mördade. Kropparne lågo uti twänne dygn uppå torget, odiur och foglar til rof. Då änteligen Jöns Beldenacke rådde Konungen at låta hämta dem ur folkets åſyn, ſom nu började beſinna ſig, och låta ſpörja något större mod. De aflifwade woro lagde uti tre högar, de Andeligas, Adelens och Borgareſkapets, hwilka alle på tredie dagen fördes ut til Södremalmen af Staden. Det felades nu uti Tyranens nöje intet mer, än at STEN STURE den yngre, igenom en alt för tidig död, undkommit hans galla. Han låt upgräfwa des lik, och Tide-Böckerne berätta det han ſom et otamt diur ruſat til och bitit uti des döde lekamen, ſom til en del ſönderſtyckades och ſändes kring alle orter uti Riket (t). Den lille *Sturen* ſom hwilken något för ſin Far war afſomnad, uptogs likaledes utur ſin graf, och kaſtades at ibland de mördades kroppar förbrännas. 1520.

(s) Så kallas han af Ol. Magn. p. m. 332. ſom ſielf harwarit tilſtädes och ſedt detta mordet. Andra kalla honom Johannes Magni.

(t) Meſſ. Sc. T. IV. p. 89.

Den ädelmodiga *Christina*, hade intet allenaſt den ſmärta, at ſe ſin kära Herres ben ſålunda oroas och wanäras; Hon framkallades, och måſte hos Tyrannen afhöra all den otidighet, ſom af en obetänkt menniſkas mun utöſas kan. Det kunde intet något ſå ſwårt ſtraff uptänkas ſom icke denne Fru ſyntes wärdig. Hon ſkulle wälja at antingen förbrännas, dränkas eller lefwande begrafwas. Den olyckeliga *Christina* föll här wid mållös och half död neder för Tyrannen, ſom utan minſta ſinnes rörelſe kunde anſe et ſå ömkeligit och hiert-rörande äfwentyr. De wid handen warande, öfwertalade Konungen at lemna henne lifwet, ſamt at förbyta ſtraffet uti hånlige bojor, dem hon anſåg ſwårare än den tilämnade döden. Hennas ålderſtegne Mor, Fru *Sigrid*, blef lagd uti en ſäck ſamt uti watnet nedſtoppad. Hon hade der ſlutat ſit lif om ej böner emellankommit. *Christina* måſte ſielf kalla ſin unga Son, *Nils Sture* ifrån Dantzig, at deltaga med ſig uti olyckan.

Uti Finland blef, wid ſamma tid, et lika blodbad, af Tyrannens folk anſtält, der Hemming Gadd, ibland många andre, med ſit lif fick umgälla den dåraktiga lit han haft til CHRISTJERNS löften. Efter deſſe anſtalter, och ſedan han hade lemnat Stockholm uti Norbys, Jöns Beldenackes ſamt Didrik Slaghöks händer, af hwilka de twänne ſiſte woro giorde til Biſkopar, den förre uti Strängnäs och den ſenare uti Skara, beredde han ſig at fara af

1520. Riket, ſamt at under togandet reſa ſin Eriks-gata. Til den ändan bygdes galgar uti alla Städer, til hwilka han wäntades, och hans folk utſpredo det rykte ſom ſkulle alle Bönder uti Swea Rike, et ben och en hand afhuggas, emedan, ſom man föregaf, de ſom intet woro födde at bära wapn, wäl med et ben och en hand kunde gräfwa och ſkiöta ſin jord.

Wid Juletiden anlände han til Linköping och ſort derefter til Wadſtena. Åtſkillige, dem Biſkopen Hans Braſk hade namngifwit, blefwo der rådbråkade och uppå ſtegel ſatte. Han ſökte på deſſe orter, med ſynnerlig flit efter alt mankön af Ribbinge Slägten, dem at utrota, lemnandes alleſtädes mordiſke tekn efter ſig. Af deſs blodige gierningar är dock ingen grymmare än den han begick wid Jönköping (u), der twänne ſpäda Ribbingar afliſwades, af hwilke den ene war 6 och den andre 9 år. At roa ſig, låt Konungen knyta knutar på barnens här, hwarigenom kaflar träddes, med hwilke de höllos i luften, då deras hufwuden afhögs. Hans nöje war at ſe huru kropparne föllo hufwudlöſe til marken. Det berättas at då den ene brodren ſedt, den andras blod, har han ſagt til Bödelen: Käre, fläcka icke ſå mine kläder ſom min brors, jag får annars bannor af min Mor. Bödelen har derwid kaſtat ſwärdet ifrån ſig, och då han wägrade at fulkomna den grymma gierningen, har en annan blifwit framkallad, ſom ſå ſnart han hade rättat Pilten, fick befalning at åfwen afhugga Bödelens hufwud.

Wi

(u) Andre nämna orätt Enköping.

Wid Rydala Cloſter emottogs Tyrannen, af Abboten och Munkarne, med all ärebetygelſe. Han gjorde ſig doch ſwepſak med dem, och lät dränka fem (x) Munkar, tillika med deras Förman, ſom ſlet ſig lös uti watnet, men blef med hårda ſlag tilbaka ſtött. En Munk lopp, då han förnam faran, in uti Konungens Canzelli, der Secreteraren kaſtade en kappa öfwer honom, ſatte honom en penna uti handen, och lät honom ſåledes ſticka ſig in ibland des ſkrifware, hwar igenom han blef frelſt. 1520.

Således woro nu Sex-hundrade menniſkor, inom en ganſka kort tid, af Konungen ömkeligen mördade. Men hans blodgirughet kunde med det antalet ej ſtillas. Han lät på alla orter ſöka efter Rikſens Adel, och hans knektar hade en naturlig böjelſe at följa ſin anförares efterdöme. Här behöfdes nu intet mera det antagne ſkenet af bandlysningen, ſedan alt blifwit uti en allmän willerwalla och uſelhet inweklat. Det war redan en misgerning för de Swenſke, at härſtamma af förnäme och rike ſlägter, men om någon uti Lands-orterne träffades, ſom hos Menigheten ägde myndighet och förtroende, den borde framför alle andre upoffras.

De Swenſke bidrogo ſielfwe mer til fortgången af ſin olycka, än til des hemmande. De retade ſinnen, ſom ifrån äldre tider underhollit hos ſig et frätande hat och inbördes owänſkap, hade icke af all denna wedermöda blifwit brutne. Här funnos de uti Fädernes-landet, ſom gladdes öfwer de tilfällen dem nu gafs til inbyrdes hämd. De updiktade

oſan-

(x) Andre nämna ſex, andre tolf.

1520. oſanningar, ſwärtade hwaranan hos Tyrannens Befalnings-män, utan återwända, och upgåfwo ſielfwe liſtor uppå dem ſom de höllo döden wärdige.

Hos Söfrin Norby, hwilken låg med ſin flotta wid Gothland, hade dock åtſkillige af Rikſens Adel ſin friſtad. Denne drefs af en högre ande än Christjern förmodade, och hade, ſedan han ſatt ſakerne uppå Gothland uti ſådant ſkick, at han ſtyrde denna Ön mera ſom Regent än Befalnings-hafwande, fattat de tankar, at ſå ſnart fäſta den Swenſka Kronan uppå ſit egit, ſom uppå Tyrannens hufwud. Efter *Sten Stures* död wäxte des förmätenhet ännu mer, då han äfwen i ſamma afſeende, ſökte at förbinda ſig med des efterlefwerſka Fru *Chriſtina*, hwilken under ſin ſwåra fångenſkap af honom förſporde ſtort biträde. Tyrannens omenſkelige framfarande öpnade honom aldeles wägen til de betwingade Swenſkas förtroende, det han med mildhet och de förtryktas fredande ſökte winna, och drog ſåledes til ſig alle dem, ſom igenom tuſende äfwentyr, undkommit Tyrannens ſwärd.

Christjern ſåg redan hwad farlig medtäflare han hade uti denne underſåten, och driſtade ſig fördenſkul intet at updraga honom allena befälet, då han drog af Riket. *Guſtaf Trolle* tillika med Fadren *Eric*, woro, ibland de Swenſke, de endaſte uppå hwilka de kunde wåga. Beldenacke och Slaghöken ſkulle dock handhafwa ſakerne, tillika med twänne Tyſkar *Bernhard* och *Hindrich von Melen*, hwilka innehade Nyköpings ſamt Weſterås Slott, at ſåſom förläningar hålla Tyrannen tilhanda. Lands-orterne woro desutan upfylde med Danſke Befalnings-män, ſom uttogo af Almogen den ſkatt dem hälſt ſyntes, wäl wetande, at de deſto mera ſkulle behaga ſin Herre, ju hårdare de kunde plåga des nya underſåtare. 1520.

Konung
GUSTAF den Förſtes
Hiſtoria.

Tredie Boken.

GUSTAF efterſöktes förgäfwes, faſt med all flit. Han dolde ſig på Räfsnäs: Fördref den ängſlige tiden med åtſkillige Landt-nöjen, ſamt utſände ſom oftaſt ſine frälſebönder, at inhämta kundſkaper om ſakernas tilſtånd. *Joachim Brakes* Räntemäſtare, en gråhårig man, hwilken hade följt ſin Herre til Stockholm, och warit wittne til des ſwåra öde, kom, ännu darrande, hem til Gripsholm Slott, hwilket i negden är beläget. Med hwad häpenhet och hjertfrätande ſorg ſporde icke GUSTAF, af denna mannen, de ſinas olycka? Den gamle kunde ej för tårar föra orden: han tecknade med händerne, och giorde berättelſen ſå ömkelig, ſom ſann, med ſina åthäfwor. Hjelten bleknade, då han äfwen hörde ſin Fars Namn, ibland dem nämnas, ſom mäſt lemna ſina hufwuden til en ſå neſlig död. En Frälſe-bonde, den han några dagar tilförena utſändt, kom äfwenledes tilbaka

1520. och giorde ſamma berättelſe. Gustaf tänckte widt omkring ſig, hwad utwäg han taga ſkulle. Christjern hade beröfwat honom all hans ſlägt och wänner. På alla ſidor war han med fienteligit folck omgifwen. Stort peninge wärde war ſatt uppå hans hufwud, och den med dödsſtraff hotad, ſom honom ſökte undanſticka. Til ingen torde han ſig förtro, och alle orter ſyntes lika farlige. *Jacob Ulfſon* war, wid alt detta, helt ſtum och rådlös. Men wår Hjelte lät dock ſnarare upmuntra än kufwa ſig af olyckan. Han lade i haſt tilhopa det förnämſta af Guld och peningar, ſom wid handen war, ſamt begaf ſig, uti tyſthet, til häſt, ifrån Råſsnäs.

Dalarne äro belägne ytterſt wid de Nordiſke Fiellar, och begripa under ſit namn, et widlöftigt land, hwilket, ſkönt det är ofrucktbart på ſäd, aflar dock af ſig en otrolig myckenhet af folck. Deſſe äga, af ortens och luftens beſkaffenhet, en twär, hård och enſinnig natur. Swartſiuke om ſine förfäders ſeder och bruk, lefwa de innom ſig, olike alle andre Rikets inwånare, både til tungomål och klädedrägt.

Deſſe bergsboer hafwa altid lefwat otwungne, och deraf fådt något högre anda än den andra hopen. De wilja fördenſkul, med fog och beſynnerlige lämpor ſtyras. För arbetſamhet, ärlighet, upricktighet, ſtridbarhet, ſtyrka och beſynnerlig mandom äſka de beröm; och hafwa äfwen, ifrån uråldrigaſte tider, wiſat en oförtruten ifwer för ſit Fädernesland, ſå ofta de af kloka och wälmenande hufwudmän blifwit förde.

Hit wänder Gustaf ſina tankar, ſom til den endaſte ort, uppå hwilken något ſkulle kunna företagas. Han hade, af alla ſine gamle och trogne tienare, utletat en, ſom den redeligaſte och mäſt bepröfwade, til följe. Denne beſinnade, då de woro under wägen, ſin Herres ſwåra tilſtånd, huruledes han af alla öfwergifwen, och ſtundeligen efterſpanad, knapt kunde undwika Tyranens hand, då det ej woro rådeligit at finnas uti hans ſälſkap. Tog ſig fördenſkul tilfälle, då de foro öfwer Koleſund, at rymma med ſin Herres egendom, tilbaka. Gustaf, ehuru ſent han blifwit warſe den bofwens otrohet, begaf ſig dock efter honom, med ſådan häftighet, at drängen nödgades lemna häſten, tillika med det han förde, hafwandes ſielf ſtor möda at undkomma ſtraffet. 1520.

Tiden tillåt ej wår olyckelige Riddersman at förfölja bedragaren. Han måſte nu ſielf föra ſit lilla förråd, och ſkynda undan de farligheter ſom trampade honom på hälarna. Änteligen anlände han til *Fahlun*, Helge Andreæ tid. Det war betänkeligit, at wiſa ſig uti den drägt, ſom ſtåndet fodrade. Den lilla ſkatten, hwilken nyligen frälſtes ur röfwarens händer, blef honom mera til beſwär än gagn, ſedan han måſte gripa til ſit wanliga beſkyd, och under bondekläder fördölja ſit namn. Han klipte ſina hår korte, tog uppå ſig en trind hatt, och en ſtackot walmarströja. Med yxa uppå axelen, wankade han, ſom de andre drängarne, orten omkring, at ſöka arbete. En dag anlände Herr *Guſtaf Ericſon* til en gård, Rankehytta benämd, hwilken en rik Bergs-man *Anders Pehrſon* innehade. Han tog der arbete för dags-pen-

1520 ning, och tröſtade uti denne mannens lada (Y). Det andre tienſte-folket blef ſtraxt upmärkſamt uppå den nykomne arbetaren. De funno, wid förſta umgänget, något högre och ädlare, än det de ſins emellan woro wane wid. En piga gaf i ſynnerhet ganſka noga acktning uppå denna drängens upförande, och blef warſe en dyrbar ſilkes kraga ſom ſtuckit ſig fram undan räcken. Här af börjades ſtraxt et ryckte folket emellan, hwilket ändteligen bragtes för deras Husbonde.

Anders Pehrſon nyſiken at bliſwa underrättad om denna ſaken ſammanhang, tager ſin förmente arbets karl aſſides, finner rycktet ſant; igenkänner Gustaf, ſedan den tiden de umgåts wid *Academien* uti Upſala. Han omfamnar ſin wän, och wiſer honom all upriktig förtrolighet. Wår hielte upmanade honom at taga det betryckte Fäderneslandets öde ſig til hjertat. Berättar det förſkräckelige blodbad, ſom i hufwud-ſtaden förelupit, och hwaraf rycktet intet ännu hunnit up til denna orten. Säger ſig wara färdig at ſtiga fram för den minſta flock, ſom wille angripa Tyranen, och ber om råd uti deſſe hårda omſtändigheter: *Anders Pehrſon* tordes ej, af frucktan för Christjerns onåd, hyſa den olyckelige Herren uti ſit hus. Han rådde honom at ſom oftaſt ombyta ort, ſamt at taga ſin wäg hemligen, än längre up åt bergen, der han kunde bliſwa bättre förborgad.

(Y) Denna Lada A. 1668. af Kong Carl den XI. efterfrågad, och en peninge-ſumma til des underhold förordnad, för hwilken hon, ſom et Rikſens monument, årligen ſkulle wid magt hållas. Se des Bref af den 26. Apr. til Riks-Skatt-Måſtaren och Kongl. Cammar-Coll.

GUSTAF begaf ſig ſåledes ifrån Rankehyttan, 1529. och hade, då han ſkulle gå öfwer en is, ſom nys war ſamman lupen, ſå när med ſit lif, förſpilt Swea Rikets wälfärd. Wid ferjeſtaden hwilken är emellan Wika och Törs-ångers ſocknar, föll han ned uti watnet under armarne. Han kaſtade ſig dock ſnält up tilbaka, och ſedan han uti ferje-karlens ſtuga, hade torkat ſina kläder, träffade han en annan Herregård kallad Ornäs.

Wår Hielte war ej bekant uppå denna ort, och hade deraf ſå när råkat uti elden. *Svinehufwud* ſlägten, Biſkop *Ottos* uti Weſterås anhörige, woro här omkring ſtrödde. *Arendt Pehrſon* (*) på Ornäs war förmäld med Biſkopens Syſter-dotter, Fru *Barbro* Stigs-dotter. Swär-fadren *Stig-Hanſon* wiſtades i negden. *Ottos* Broder *Chriſtopher Oloffſon*, hade ibland denna Allmogen ſtor myndighet. Deße ſom de woro af et hus, ty regerades de äfwen af enahanda affikter. *Arendt Pehrſon* tiente uti den yngre *Sturens* tid, under GUSTAFS anförande. Fördenſkul, då Hielten anlände til des gård, blef han med all wördnad emottagen. *Arendt* yttrade ſtor fägnad at ſe ſin gamla Felt-Herre, och GUSTAF trodde ſig wara helt ſäker om des förtroende. Han ſkulle någorſtädes begynna at wärkſtälla ſina tankar. Han öpnar för denna ſit hjerta, och upmuntrar honom til biträde. *Arendt Pehrſon* fattar ſtraxt de förrädeliga tankar, at ſelja denna ſin owärdeliga ſkatt. Han ſtäller ſig ganſka medlidande och lika ſom toge han den aldranärmaſte del uti Hieltens olyckor. Utröner alla des af-

---

(*) Örneſlycht.

1520. afſikter, gör förſlager och angifwer ſig ſjelf at wilja, med alt alſwar, arbeta uppå fortgången deraf. Men under det Gustaf fägnar ſig öfwer hans beredwillighet, reſer han, ſåſom at ſpana och utröna grannarnes tankar, i haſt, til en af ſina wänner *Magnus Nilſon* (z), berättar honom det han, af en oförmodad lycka, hade fåt den ſå länge efterſökte Christjerns fånge uti ſit hus, och tänkte ofördröjeligen, at gifwa honom an hos Konungens folk. Winſten derwid woro anſenlig, och faran ej mindre, om man honom länge hyſte. *Magnus* afråder ſin wän ifrån en ſå neſlig gerning, och *Arendt*, mißnögd med ſwaret, begifwer ſig ifrån honom, til Konungens Befallnings-man Brun Benktſon på Sättra, anmålandes med ſtor nyfikenhet, huruledes Gustaf kommit til honom, yttrat ſina tankar om Dala-Allmogens upreſande emot Konungen, ſamt begärt hans biträde. Han nämde derjämte, huruledes han, för omſlag ſkul, bifallit Gustafs förſlager; huru Gustaf wäntade uti des hus uppå god tro, och kunde der utan möda gripas. Om aftonen gjorde deße ſig glade öfwer den lycka dem träffat, och ruſtade ſig at, den följande morgonen, tiugu man ſtarke, anfalla honom.

Början af wår Hieltes anträde til åran war likaſom en kådja af olyckor, hwilka hade betagit alle andre både mod och magt. Men himmelen, ſom ſå ſnält kaſtade deße prof-ſtenar honom i wägen, endaſt at göra honom deſto wärdigare ſit höga öde, afröide dem med lika behändighet. *Arendt Pehrſons* huſtru,

---

(z) Svinehufwud.

Fru *Barbro*, Stigs-dotter (a), kände ſin mans falſkhet, och hade ſedt honom då han ifrån *Måns Nilſon*, haſtade ſin egen gård förbi, til Konungens Fogde. Hon förſtod ſtraxt hwad det wille betyda: rördes af medömkan: gaf GUSTAF faran wid handen; lät förſe honom med häſt och ſläda, ſamt rådde honom at ofördröjeligen reſa ſin wäg. Detta ſkedde; och då hennes man, med ſit främmande, om morgonen kom tilbaka, at gripa fången, föregafs det GUSTAF, redan om aftonen bliſwit ſaknad, utan at någon kunnat berätta hwart ut han ſtält ſin koſa. 1520

GUSTAFS gamla bekantſkaper, dem han hade ſedan han wiſtades i Upſala, woro honom til hielp. Kyrkio-herden uti Swerdſiö Förſamling emottog honom med en beſynnerlig glädje, och högaktning. Han wiſtades der med god ſäkerhet, uti otta dagar (b), öfwerläggandes med den redelige Preſtmannen, om utwägar til Fädernes-landets frälſande. GUSTAF beſlöt änteligen at ſielf tiltala Dalekarlarne, och upmuntra dem til wapn. Men ſedan den falſke *Arendt* hade gjordt hans upſåt kunnigt, och Brun Benktſon med ſit folk ſtundeligen efterſpanade honom, nödgades han lemna Preſte-gården. Kyrkio-herden förde honom öfwer et litet ſund, til en by Iſale wid namn, dereſt en redelig dane-man Swen Nilſon bodde, hwilken tillika med ſin huſtru, hade all flit oſpard at hielpa honom.

En

(a) Hon war på mödernet en Svinehufwud.

(b) Hwad Herr Vertot berättar om denna Preſtmannen, huruledes han dolt Guſtaf Ericſon uti Kyrkan, finnes ej wara ſant.

1520. En gång, då han uti ſin wanlige dränge klädning ſtod uti bonde ſtufwan, kommo de Danſke ſtöfware, ganſka hete och ſyſleſatte in, frågandes Bonden om han bliſwit någon ung Herre-man warſe, hwilken wiſtades på denna orten at ſtifta upror emot Konungen. Bonden ſwarade nei; hans huſtru, at ännu mer betaga dem all mistanka, gaf Herren et hårt ſlag med en bröd-ſpade, bannandes honom för det han ſå långe ſtod fåfäng, och ej ibland det andre folket på Logen (c) arbetade. Han har ſtraxt efterkommit hennas befalning, och undflydde således fiendens förſåt, hwilken intet mindre föreſtälde ſig, än at Felt-Herren för den Swenſka Krigs-magten woro dold under en ſådan perſon. Swen Nilſon, hwars namn af denna händelſe, är wärdt at ihogkommas, förde ſin angelägne gäſt, uti et halmlas ifrån ſin gård up til Rättwiks Förſamling. De Danſke hade beſatt grinder och broar med ſtark wakt. Deße ſtungo genom det mistänkte halm-laßet med werjor och ſpiut, träffandes Herren ſå diupt i benet at bloden började wiſa ſig på wågen. Konſten hade således bliſwit yppad, om ej den beſlagne Bonden, då han förnam tilſtåndet, ſå behändigt hade ſkurit ſin häſt uti foten, at han kunde inbilla dem det bloden deraf ſyntes.

Han war kommen til Rättwiks Förſamling, då han förſt började at ytra för Allmogen ſina tankar.

(c) Weſtenb. H. G. Mſcr. Denne Lada war ännu i behåll då Högſt S. Konung Carl den XI. A. 1684 den 12. Jan. wid des förbireſande ifrån Geſle til Fahlun, den ſamma beſåg, och til des hielpande gaf 10 Rikedaler.

De woro förſamlade uppå kyrko-wallen och afhörde, icke utan ſtörſta förſkräckelſe, GUSTAFS berättelſe om Tyrannens framfarande. Rörande utlåtelſer, ſamt bewekelige åthäfwor, felades ej wår Riddersman. Sorgen, ſom ſyntes uti anletet, ökte hans wältalighet. Han frågade dem, om de påminte ſig hwars barn de woro. Om icke nu den tid woro för handen, uppå hwilken de kunde inlägga ſamma åra ſom förfäderne. Främmande ok hade ju ſynts dem förhateligit, ſkönt det warit långt drågeligare än detta. De hade ännu liten känt Tyranens bitterhet. Långt ſtörre plågor och förföljelſer woro dem årnade, o. ſ. w. Bönderne ſuckade wid hwart hans ord: de ſade ſig, wara beredwillige at gripa ſig an, allenaſt de fingo weta granarnes mening. Men här war dock ännu ganſka liten färdighet och nit hos menigheten. GUSTAF förnögd at ej finna dem aldeles motwillige, begaf ſig ſtraxt til Mora, den ſtörſta och folk-rikaſte Socknen af Dalarne. Ryktet om hans wiſtande uppå denna ort, hade redan kommit för *Henric von Melens* öron, ſom war Konungens Ståthållare på Weſterås Slott. Man ſpådde ſig deraf ſtora påfölgder, och ſåg nogſamt förut, at Dala Allmogen, uti ſådane tider ſom deſſa woro, ſnart ſkulle upretas. Dubbelt wårdeſattes fördenſkul uppå GUSTAFS hufwud. Befalning ſändes dit up, at han ſkulle fängſlas eller hemligen tagas af daga. Åtſkillige af Tyranens medhollare reſte åfwen til Dalarne, at möta GUSTAFS förehafwande, med falſka ryckten om CHRISTJERNS fromhet. Deſſe nekade det något mord i Stockholm ſkedt. 1520

De

1520. De ſmickrade Bonden med löfte, at utlagorna ſnarare ſkulle lindras än ökas, och uträttade ſå mycket med ſin närwarelſe, at åtſkillige rykten, ſanning och oſanning lupo om hwarannan uti landet. Ibland dem ſom här til mäſt bidrigo war, utom *Arendt Pehrſon*, *Stig Hanſon* och *Chriſtopher Olofſon* (d), en wid namn *Nils Weſtgöthe*, hwilken *von Melen*, för des tiltagſenhet, hade ſat til Underfogde uti Dalarne. Tyranens folk gjorde ſig ſäker om, at GUSTAF ej ſkulle undkomma deſſas hender.

En Danſk man benämd *Rasmus Juthe* war den förſta, ſom gaf ſig under GUSTAFS lydnad, och med handräckning ſwor honom trohet. Han hade tilförena tient wid *Sten Sture* den yngres Regementen, under hwilken tid han fattat beſynerlig högaktning för GUSTAFS egenſkaper, men war nu gift uti Dalarne, hwilken ort han utwaldt til hemwiſt. Knapt hade denne oförſkräkte mannen, ſport *Nils Weſtgöthes* ankomſt och ärende, för än han, at aflägga det förſta prof af ſin tilgifwenhet, drog bewäpnad til Ländsmans gården, der *Nils* wiſtades och ſlog honom ihjäl. Således gjordes det förſta ſteg til de ſtora ting ſom påfölgde.

GUSTAF fant emedlertid en ſtor myckenhet af Bönder, efter ſin begäran, ſamlade, uti Julehelgsdagarne. Han inſtälte ſig ſtrax i hopen, ſteg uppå en kulle och talade, ſom berättas, med Menigheten uti denna mening: Redelige Dalekarlar, ſade han: Jag ſer eder rika förſamling med ſå ſtor ſinnets förnöjelſe, ſom jag i hiertat ängſlas öfwer wårt til-

---

(d) Svinhufwud, Biſkopens i Weſterås Broder.

ſtånd. Med hwad fara jag uppenbarar mit 1520
namn, och omſtändigheter, weten J, ſom ſtundeligen ſen och hören huru mit lif eftertraktas. Men edert och mit beträngde Fäderneslands uphielpande är mig ömare, än at jag derwid ſkulle anſe mig ſielf. Huru länge ſkola wi wara trälar, wi ſom äro födde til frihet? De gamle minnas än, hwad twång, oro, plågande och förföljelſe Swenſke män, af de Danſke Konungar måſt lida. De unge böra ſpörja här om tilbaka, ſamt lära ſig ifrån barne åren, at hata och emotſtå ſådane Regementen. Til deſſe Tyraners lyſtnad, är eder egendom och ringa förråd upoffrade: Hafwen J redan förgätit, huruledes deſſe med ſtränge och ochriſtelige pålagor, hafwa ſugit muſten af wårt land; ſå at J af alt, ej ägen annat qwar än tome hus, magre åkrar och oſäkre lif. Kaſten tankarna tilbaka til K. *Eric* af Pommerens tid, och påminnen eder den Danſke *Jöns Ericſon*, Ståthållaren uti Weſterås; huruledes J af honom ären-wordne handterade. Här äro ſamma tider, ſamma olyckor. Wårt land flyter ſnart uti inwånarenas blod. Några hundrade Swenſke Män, hafwa måſt undergå en hänlig och oſkyldig död. Rikſens Biſkopar och Råds-herrar äro ömkeligen mördade. Jag har ibland dem miſt min Far och Swåger. (Härwid pråſſades tårar ur Hieltens ögon.) Alla deſſas blod ropa nu om hämd och fordra eder frimodighet. Dala-män hafwa i alla tider warit oförtrutne för ſit Fädernes-

land.

1520. land. Deraf äre J, uti wåra Krönikor berömde, och de andre Swea Rikes Jnbyggare, edre beträngde lands-män, ſom blifwit wane wid at anſe eder för frihetens beſkyddare, hafwa nu ſine ögon hitſtälte. Jag wil följa eder; hafwa egendom, lif och blod för friheten oſpard, och Tyrannen ſkal ſåledes förnimma, det Swenſke Män, äro ſå wäl behiertade ſom trogne, ſamt at de kunna ſtyras med lag, men ej med ok (e). Hwem ſkulle ej taga ſig ſådane föreſtälningar til hiertat? Bönderne ſwarade uppå hans tal med ſkriande och buller. Dock felades dem ännu det rätta modet. Folket war ſkiljaktigt. Somlige ropade hämd, lupo efter wapn och wille ſtrax följa honom. Andre föregåfwo ſken af förſiktighet.

Tyranens frikoſtighet, då han ifrån Danmark förſt anlände, låg i minnet. Nye utſkylder woro dem ej pålagde, Et långt och mattande krig, hwilket nys war ſlutat, gjorde dem ledſne wid wapnen. Den förföljelſen ſom omtalades, angick Adelen, men ej Bönderne. De kände ej heller den främlingen, ſom talade, och hwilken, af alla öfwergifwen, til dem hade tagit ſin tilflygt. Fördenſkul ſade de, det de wille förſt weta grannarnas tankar. GUSTAF ſkulle imedlertid, wara wiß om deras goda hierta, och ſöka ſig någon ſäker ort der han kunde uppehålla ſig.

Hielten, bekymrad öfwer denna Dale-karlarnas twehugſne ſwar, tänkte at gifwa ſig längre til Weſter, ſökandes uti ödemarken ſit beſkyd. Wid det ſamma ankom et parti af CHRISTJERNS folk til Mora,

---

(e) Gr. P. Br. H. G.

ra, dér de hade förnummit at Gustaf ſig uppehölt. 1520.
Deße foro fram med ſådan häftighet, at Bönderne, ſom ännu icke hade ſkingrat ſig, deraf förſårades; lupo til, och klämtade uti klockorne: hwilket ej ſkedde wid andre tilfällen, än då någon märkelig fara war för handen. Wädret låg up åt ſocknarne, och Bönderne kommo ſom moln-ſkyar ifrån alla ſidor. Tyrannens utſände woro hundrade til antalet, och Dalkarlarne, ſom trodde dem om ondt, ſtormade til Preſte-gården, dit deße tagit ſin tilflygt, ſtötte portarne up med ſtockar, warandes ſinnade at ſlå dem alla neder, om de ej med böner och förſäkringar, at ej tilfoga Gustaf någon olägenhet, hade frälſt ſine lif. Så ſtort intryck, hade likwäl wår Riders-man gjordt, uti Allmogens ſinnen, at de redan låto hans wälfärd wara ſig angelägen.

1521. Gustaf begaf ſig wid början af år 1521. til Weſterdalarne, och tänkte at ſkynda ur Riket. Månge af Swea Rikes Adel, dem Tyrannen efterſatte, hade tagit ſamma utwäg. De ſtötte nu, utan at weta af hwarannan, tilſammans uti Dalarne, och kommo efter handen fram ur ſine gömmor. Ibland andre anlände, i de dagar, til Mora en gammal, ſtridbar och förſtåndig man, *Lars Olofſon* (f), hwilken under den yngre *Sturens* och Gustafs anförande, hade aflagt åtſkillige prof af behiertenhet. Denne mannen började ſtrax at föreſtälla Bönderne Konungens framfarande. Han berättade dem, huruledes Tyrannen ſkulle innan kort, reſa ſin

---

(f) Biörnram. Hans ſon, Ärkebiſkopen M. Andreas Laurentii, adlades och tog det namnet.

1521. Eriks gata, efter gammalt Swenſkt bruk. Til den ändan war befalning utgången, det nya galgar, ſkulle wid hwarje Lands-mans gård upreſas. Ryckte war äfwen utgångit, at af alla Bönder ſkulle en arm och en fot afhuggas, at göra dem odugelige til Krigs-tienſt. En ſtor kåſtgård wore redan utlyſt, hwarom Konungens Bref ſkulle oförtöfwat komma up til Dalarne, m. m. Detta gick Allmogen närmare än ſielfwa mordet. De hade hit tils trodt at Tyrannens grymhet ſkulle endaſt utöfwas emot de förnäma i Riket, men de fingo nu höra, det äfwen dem woro ſamma öde ämnat. Bönderne ångrade det kallſinnige ſwar ſom GUSTAF undfått, och talade ſakta ſins emellan derom. Så ſnart *Lars Oloffſon* hörde denna Herrens namn ibland hopen nämnas, frågade han dem, med ſtor nyfikenhet, hwar GUSTAF ERICSON woro til finnandes. Han har warit här, ſwarade de, och tilbudit oſs ſin tienſt, men wi wiſte ej då hwad rådeligaſt wore at företaga. *Lars* förehölt dem den oförſicktigheten, och lät dem förſtå, at GUSTAF war den endaſte man uti Fäderneslandet, til hwilken de kunde ſig förtro, och ſom hade förſtånd, at föra dem ur en ſå ſtor, ſamt öfwer deras hufwud ſwäfwande fara. En annan wid namn *Jöen Michelſon*, kom wid det de talade, äfwen fram ur ſkogen och förde ſamma ord. Han gjörde dem en förſkräckelig och lång berättelſe om mordet, ſamt huruledes *Sten Stures*, deras högtälſkade anförares lik, blifwit oroat. Warnande dem allwarligen, det de ej ſkulle med ſtilla-ſittiande gifwa Tyrannen fria händer, och ſielfwe ſåledes draga öfwer ſig elåndet, det de kunde undfly. Dålkarlarne 1521. märkte nu at det war alſwar, hwad Gustaf dem berättat. De togo ſnart råd, och beſlöto at gripa til wapn. Bud ſändes i ſtörſta haſt efter Gustaf, hwilken de nu twiflade at träffa, emedan han, ſom de trodde, gifwit ſig öfwer gräntſen, in uti Norſka Riket. Men de utſände lupo på ſkider och kommo ſåledes ganſka fort. Uti Lima Socken funno de honom. Deras werf emottog han med obeſkrifwelig fägnad. Han haſtade tilbaka, och fant uti Mora Allmogen förſamlad, hwilken med wördnad och mångfaldig äre-betygelſe, tilſade honom tro och lydnad.

Sedan Dale-karlarne edeligen gifwit ſie under wår Hieltes befalning, började han at fatta bättre tankar om ſit öde. Han walde ſexton af de unge och raſkaſte karlarne, til lif-wakt. Någre dieknar, ſom kommo ifrån Weſterås, lät han ſtälla mitt uti hopen, at berätta hwad de wiſte om ſakernas tilſtånd nedre i landet. Deſſe ſtadfäſte det ſom af de andre blifwit bewittnat. Allmogen retades deraf och hopen öktes ſå, at deras anförare befant ſig, wid faſtlags-tiden, til tuhundrande man ſtark.

Gustaf hade nu fått det bekymmer och den omſorg han långe ſökt, och trodde ſig ſnart wara i ſtånd at börja något emot Tyrannen. Det förſta anfallet war det angelägnaſte, emedan manſkapet af des utgång, ſkulle antingen öka eller fälla modet. De ſpådde ſig ſielfwe fortgång af ſine wapn, och ſom Allmogen är widſkeppelig, ſå hade åfwen Bönderne anmärkt, at wädret altid blåſt ifrån Norden, då Gustaf med dem handlat, hwilket hölts för lycko-

1521. ſankt. Uti detta ſinne följde de ſin anförare til det förſta toget, ſom ſkedde emot Kopparbergs Län. Bergs-fogden, tillika med åtſkillige andre af Tyrannens folk, blefwo der fångſlade, och utläningarnes kram-bodar, ſamt annan egendom til ſköflings gifne. Här af ſtärktes Dalkarlarnes mod och hog at fortfara. GUSTAF lät uphämta Konungens afrad af detta Länet, och de penningar ſom han här ſamlat hade, lät han ibland manſkapet, ſåſom beſoldning utdela.

Ryktet här af gick ſnart ut kring bygden, och folk, ſom hit tils måſt ſöka ſit beſkydd ibland wildiuren, ſtrömmade ifrån alla ſidor med ſådan ymnoghet, til wår tappre Anförades Läger, at han innom några dagars förlopp, kunde räkna ſine bußar til tretuſende. Bland bytet wid ſidſta feltog, hade han fått et antal af ſidentyger och ſilke, hwaraf ſtrax Fahnor förfärdigades.

Uti detta ſkick drog han andra gången til Kopparberget, at handla med Menigheten, ſom utan genſägelſe ſworo beſtändig trohet. Dale-karlarne och Bergs-männerne ſkrefwo ſine grannar, Helſingarne til, om biträde. Herr GUSTAF ERICSON bifogade ſin egen ſkrifwelſe, hwaruti han på det bewekeligaſte ſätt, afbildade dem Fädernes-landets ömkeliga tilſtånd.

Men *Guſtaf Trolle*, ſom trodde ſig hafwa ſpelt måſtare öfwer ſine motſtåndare, förſummade ingen tid, ſedan han förnummit Dale-karlarnas förehafwande under en ſå mogen och behiertad Anförare.

Til Helſingarne och Dalkarlarne, lät han fördenſkul afgå bref, förmanandes dem ſträngeligen, at ej wika ifrån deras lag-krönte Konung. Deße bref wo-

re

ro underſkrefne af *Guſtaf Trolle*, fadren *Eric Trolle*, 1521.
hwilken Konungen til belóning fór des gjorde tienſter, hade begofwat med Uplands Lagmans-dóme, ſamt *Knut Benktſon* (g) til Engs-ó. De kallade ſig wid underſkriften, Swea Rikes Råd. Brefwen kommo wid ſamma tid til Helſinge-land ſom Dalekarlarnes. Der gick ſåledes en dubbel budkafla, den ena fór Gustaf Ericson, och den andra fór Erkebiſkopen. Inwånarne gjordes i fórſtone, af deße ſtridigheter twehugſne, icke wetandes hwad de góra borde. Dalekarlarne anſågo doch ſtraxt detta Erkebiſkopens górомål, med wederbórligit fóracht, och ſkåmtade med deras namn, hwilka ſåſom Rikſens Råd, hade ſamma bref underſkrifwit. Men Helſingarne woro ánnu owiße om utgången, och fordrade betánknings-tid.

Herr Gustaf Ericson fant derfóre nódigt, at uti egen perſon wiſa ſig hos dem. *Lars Olofſon* fólgde honom, med den del ſom ſtod under des upſikt, då *Olof Bonde*, en myndig Bergs-man, ſom nyligen med et antal knektar hade gifwit ſig uti Gustafs tienſt, *Peder Swenſon* och de andre af hans tilgifne, emedlertid ſkulle altfort ſtålla folket uti Weſterbergslagen under hans lydnad.

Med et tuſende och trehundrade, efter tidſens lågenhet, bewåpnade Ryttare, anlánde Gustaf Ericson, wid tredie dag Påſk, til Norrala Fórſamling uti Helſing-land. Han tog ſit wiſtande uti Konungs-gården, ánſtaltade om Krigs-folkets ſkótſel, ſamt ſánde, utan drógs-mål, åtſkillige af ſine betiente omkring orten, at handla med Allmogen. Folket,

---

(g) Sparre.

1521. mera af nyfikenhet än luſt at tiena Riket, ſkockade ſig til ſtort antal omkring Kongs-gården, då de förnummo des ankomſt. Han gick ut; föreſtälte dem Förfädrens efterdöme, hwilka altid gjordt et med Dalarne, uti de almänne rörelſer, och ſparde intet af ſådane utlåtelſer ſom kunde upelda dem. Men denna Menigheten ſtod ej ſtraxt at öfwertyga. De wille ſe utgången något närmare, för än de kaſtade ſig uti äfwentyret; beſlöto at ſittia ſtilla, och budo honom förſt förſäkra ſig om Geſtrikeland, ſå ſkulle de wäl weta ſin tid. Wår Felt-Herre, ſom kände Allmogen, och wäl wiſte på hwad ſätt han med dem umgås borde, lemnade dem ſin frihet.

Han begaf ſig ifrån denna orten til ſit förra Läger. Under wägen ankommo til honom ſände-bud ifrån Gefle ſtäd, de der, på ſtadens och landets wägnar, lemnade honom, friwilligen och opåminte, ſin trohet.

Åtſkillige Borgare (h) ifrån Stockholm, ſåſom *Peder Fredag*, *Jöns Warg*, och flere gåfwo ſig äfwenledes uti hans wänſkap. Han förſtärktes utom des, af et ſtort antal Swenſke hofmän, hwilka legat gömde på ſine gods, och trodde ſig nu under hans Fahnor äga den bäſta ſäkerheten. Hela Geſtrikeland war honom äfwen tilfallit. Säkerne ſyntes ſåledes äga god framgång.

Under Herr GUSTAF ERICSONS frånwaro, förelop en märkelig träfning emellan hans i Hedemora qwarlemnade manſkap och Konungens folk. Han hade alt gänſka lyckeligen uti Geſtrikeland uträttat, 1521. då en misshughelig berättelſe mötte honom, ſom innehölt, at alt hans folk bliſwit, wid Brunbäcks ferja, af fienden nedergjordt. Här af föddes otroligt bekymmer och omhurning. Men ſå ſnart han hant orten något närmare, befant han med oſäjelig glädje, at ryktet aldeles förwändt ſanningen deraf. Wi wilja berätta ſammanhanget.

(h) Så kallas de af Gr. Pehr Brahe uti des Hiſt. G. Tegel kallar dem Swenſke Hofmän.

Guſtaf Tolle och det Danſke anhänget, ſom bliſwit jämmerligen beſtörte öfwer Dalkarlarnes rörelſe, tänkte at med tidigt motſtånd hielpa ſin ſak. De ſamlade manſkap af fäſtningarne, och fingo på det ſättet tilſamman en Arme af ſextuſende man, fotfolk och ryttare. Med deſſe drogo de til Brunbäcks färja, der de togo ſit Läger, i mening at afſkära GUSTAF ERICSONS folk öfwerfarten. Man berättar, at under det de ſåledes paſſade uppå tiden, hafwa åtſkillige tal fallit de Danſke och Swenſke Herrar emellan, angående Dalekarlarnas kynne och egenſkaper. Jöns Beldenacke har frågat, huru mycket manſkap wäl denna orten kunde til wåga bringa, och fått til ſwar, at hwart hus woro fult med wuxne drängar, och at detta folket uti höga åldren ägde ſtyrka, ſå at, til det ringaſte, tiugutuſende raſke knektar af Dalekarlar kunde upſtällas. Widare har han frågat, hwarmed deſſe underhölle ſig: De äro wid ingen kräſelig ſpis upammade, ſwarade man, under tyngſta arbetet är groft miöl med watn ſammanblandat, deras näring. Bröd tilreda de af ſönderſtött bark, då ſäd dem felas. De hafwa föga käntſel af köld och heta, törſt eller

1521. hunger. Biſkop Beldenacke har häpnat derwid, och ſagt: Et folk ſom äter trä och dricker watn, twingar ej fanen, än mindre någon annan (i). Han gaf ſtrax t befalning til upbrot, och wille i haſt draga derifrån. Men ſå ſnart *Peder Svenſon*, Öfwerſten för Gustaf Ericsons folk, förnam det fienden rörde ſig, upmanade han ſina bußar, giorde utfall öfwer et annat ſtälle af elfwen, wid Utſunda färjeſtad, ſamt ſtormade til fienden med beſynnerlig tapperhet, och beſtyrkte ſåledes den tanke ſom Beldenacke nyligen fattat om Dalekarlarnas mandom. En del af de fientelige blefwo uti detta toget nederſtötte, andre wiſade ryggen och ſomlige togos til Krigs-fångar. Didric Slaghök och Biſkopen af *Othenſe* togo ſin wäg til Weſterås; men Erkebiſkopen *Guſtaf Trolle*, tordes ej töfwa förrän i Stockholm. Man tog här af en god ſpådom på Gustaf Ericsons ſida, och folket upmuntrades otroligt til beſtåndighet.

Gustaf fant wid återkomſten til Hedemora, alt uti godt ſtånd. Han öfwade ſit folk dageligen uti Krigs-wetenſkaper; lärde dem at göra ſpetſar, ſom woro tienlige at afhålla fiendens Rytteri och häftiga anfall. Deße woro twå eller tre fot längre än de ſom allmänt brukades, och kallades Liuranglar, eller Liurangle-ſtänger (k). Han öfwade dem, at ſluta ſina leder, at bryta igenom hwarandras rotar, o. ſ. w. Dalekarlarne underwiſade han om et nytt och bättre ſätt at ſmida ſina pilar, nämligen med ſneda ſkindor, och icke aldeles ſå lång ud, ſom tilförene warit brukelig: men deremot med bättre hullingar och ſå hwaße, at de kunde tränga igenom harneſken. Uti denna ſtaden uprättade han mynt, ſamt lät ſlå klippingar ſom til halten woro lika med Konungens, men hade på den ena ſidan en bewäpnad Man, och på den andra twänne Dalpilar. 1520.

(i) Pehr Brahe H. G.

(k) Ol. Magni Hiſt. Lib. VII. Cap. 5. p. m. 224. Se derjämte Gr. Pehr Brahe ſamt Weſtenh. Hiſt. Guſt.

Manſkapet inrättades nu uti rotar, under Befalnings-män och Höfwids-män; hwilket ſkedde uppå Ridder *Sanct Jörans* Dag, wid Romfertuna Kyrko. Hela Krigs-magten fördelades uti twänne halfparter, för hwilka *Lars Olofſon* och *Lars Ericſon*, en ſtridbar man, ſom nyligen antagit hans tienſt, ſattes til Öfwerſtar. Ibland Soldaterne hölt han en ſträng ordning, och ſkonade ingens huſwud, ſom med otro blef befunnen. Man förebragte honom det någre af dem ſom ſwurit honom tro, woro doch hemligen Tyranens wänner, ſkaffade deß folk kundſkaper, och förrådde den fattige Allmogen, ſom uti ſkogarne hade nedergrafwit ſin egendom. Häröfwer anſtälte han ſtraxt ſkarp ranſakning, och de brotſlige blefwo, utan nåd, med lifs-ſtraf anſedde. Sielf underſökte han och dömde. Sielf gaf han ut befalningar, och tilſåg at de wärkſtäldes. Han war wid minſta förehafwande ſielf tilſtädes, och for ſtundeligen omkring de orter, på hwilka manſkapet låg fördelt, at tilſe, det alt ſkulle wäl tilgå. Således want han kärlek och fruktan. At än mer öka deras tilgifwenhet, wille han lemna den lifwakt ſom i förſtone inrättades, ſäjande det han uti deras trohet, och innom ſit

1521. manſkap ägde nog ſäkerhet. Men folket, afſände ſine fulmägtige, de der, på alles wägnar, budo honom, det han måtte med större warſamhet handtera ſin egen perſon. Han ägde ſig intet ſielf, ſedan han bortgifwit ſig til Rikſens förſwar, och fingo fördenſkul intet altid följa den brinnande ifwer, ſom dref honom at wiſtas der ſtörſta faran wankade. Hans Företrädares, den unge *Sten Stures* efterdöme ſkulle tiena honom til warning; med flera kärlige föreſtälningar, ſom honom gjordes. Fördenſkul återtog han ſin lifwakt, och ibland andre redelige män, förordnade han der til *Anders Pehrſon* på Ränkhyttan, hos hwilken han nys, för dags-lön, arbetat.

Guſtaf Trolle war ännu beſtört efter flygten ifrån Brunbeck. Han förnam, det han intet war ſå faſt i ſätet, ſom han ſig ſielf föreſtält, och beſlöt en reſa til Helſingland, at holla underſåtarena til trohet emot Konungen. Dit följde honom *Staffan Henricſon*, ſom uti *Sturarnas* tid warit Fogde öfwer denne lands orten. De foro jämt med ſtranden, emedan *Trollen* ej tordes gifwa ſig in uti landet. Så ſlog honom redan et ondt ſamwete. Folket kallades tilſamman, och underrättades om orſakerne til mordet. CHRISTJERN utropades för den aldramildaſte och nådigaſte Herre, ſom lefwat i werlden. De ſkulle ej tro en uprors ſtiftare, hwilken endaſt wille bruka dem, ſom et medel, at hämnas ſin ſlägts olycka, och at mätta ſin äre-lyſtnad. Fogden förde ſamma tal och de ſworo både, det de til döden ſkulle tiena ſin Konung troget, ſkönt han af alla förſakades. Men GUSTAF ERICSONS rättfärdiga ſak, hade redan wun-

nit den framgång, at åtſkillige *Staffan Henricſons* 1521.
wänner rådde honom, at innehålla med ſine förplicktelſer. Den tid kunde wål komma, ſade de, då han ſkulle nödgas ſwåra om igen (l). Wid Geſle blef Erkebiſkopen med ſkott och pilar emottagen. Hwad förtwiſlade tankar han här af fattade, finner man lätteligen. Han reſte bedröfwad til Stockholm, och hans enda tröſt war, at gifwa Konungen deſſe farlige omwårligar wid handen.

GUSTAF ERICSON drog med ſit folk öfwer Långheden, och ämnade at anfalla Weſterås Slott. Han hade redan fattat den tankan före ſin afreſa til Helſingeland. I hwilket afſeende *Olof Bonde* emottagit hans befalning, at med ſit manſkap, anfalla ſtaden, den 29. uti April månad, på den wäſtra ſidan, då han ſielf ſå ſkulle ſtälla reſan ifrån Helſingeland, at han uppå den Norra ſidan, wid den nämde tiden, kunde wara tilſtädes. Men uti detta nyſs inrättade Regementet, ſaknades ännu den ſtränga undergifwenhet, ſom är högſt angelägen emellan Krigs-folk. *Olof Bonde* hade derigenom, at han afwek ifrån ſin Herres befalning, ſnart dragit honom i förderf. Sedan denne Höfwits-mannen, efter befalning, tagit trohets-ed af weſter Berslagen, ruſtade han icke til anfallet, ſom öfwerens-kommit war, utan lemnade manſkapet uti en annan oförfaren mans hand, wid namn *Peder Ugla*, och begaf ſig ſielf up til hufwud-lägret wid Hedemora. Denne

Ugla

(l) Gref Pehr Brahes G. H. Tegel, hwilken annars, näſtan ord ifrån ord följer denne Gr. Brahes Hiſt. nemner intet om denne Trollens Helſinge-reſa.

1521. *Ugla* war ej ſå förſiktig ſom wälmenande. Han hade förnummit huruledes en Danſk, *Anders Pehrſon*, bemödade ſig at hålla Allmogen uti de lands-orterne der han wiſtades, Konungen til handa. *Anders Pehrſon* hade under Kong *Hanſes* Regemente ſat ſig neder uti detta Riket, och igenom Adelig förmäling bragt ſig up til det anſeende, at han blifwit gjord til Ståthållare på Örebro Slott. Wid ſamma myndighet bibehölt han ſig under CHRISTJERNS korta ſtyrſel. Denna illiſtige och beſlagne illgreps-makaren ägde en talande tunga. Han brukade alle uptänkelige bewekelſer, ända in til tårar, at öfwertala Bönderne ifrån affall. Atſkillige af dem trodde honom för hans ömkelige åthäfwor ſkull, lofwandes Tyrannen en beſtändig tilgifwenhet.

Peder Ugla drar emot denne, och drifwer honom, med des ſällſkap, alt in til ſtaden Köping. *Uglan* trodde ſig redan hafwa fulgjordt ſin ſkyldighet; begifwer ſig, med ſtörre delen af ſit folk, til ſtaden, at taga förfriſkning. Öfwerſten och knecktarne dricka der om hwarannan. Han ſielf lägger ſig i all trygghet emellan lakan, at ſofwa, och hans buſar göra några hundrade eldar utom ſtaden, der de ſtrö ſig kring marken, utan all ſanſning och omtanka. Hwad händer? Den beſlagne Danſken inhämtar ſnart tilſtåndet. Han rycker, om natten til Weſterås, gifwer *Henric von Melen* det wid handen, får trehundrade man, med hwilka han ſkyndar ſig tilbaka, och dräper hela hopen tillika med ſielfwa anföraren, hwilken ſåledes borde umgälla ſin wårdslöshet. Denna olyckan tiente til warning för de andre Öfwerſtarne. Men *Anders Pehrſon* blef ej ohämnad. Ty 1521. ſedan GUSTAF ERICSON fört ſit werf til ända, fick han wäl benådnings-bref; Dock kunde deras wänner och fränder, ſom af honom blifwit förraſkade, icke blidkas. De ſlogo ſig icke dyſtomindre, ſex år derefter, tilhopa, angrepo honom, uppå Strö Konungsgård, i Köping Sockn, och låto honom med ſit lif betala de förras.

GUSTAF ERICSON låter igenom bref förkunna Tyrannens folk en uppenbar fegd (m), förebringandes de rättmätige orſaken ſom twungit honom til wapn.

CHRISTJERN hade 1. Igenom liſt och hemliga ſtämplingar bragt ſig til Thronen.

2. Woro han ingen laglig arftagare, ſedan Förfäderne redan förwärkat ſin rätt.

3. Woro de Swenſke med Hårs-magt, twungne at bifalla hans kröning.

4. GUSTAF ERICSON, hade för ſin del aldrig ſwurit honom trohet.

5. Hade han ej fullgjordt något enda af de löften han gifwit wid ſin kröning; dem han med ed och det Helige Sacramentets anammande bekräftat.

6. Fordrade de månge och redelige Swenſke måns blod, ſom af honom blifwit utguten, en eftertryckelig hämd.

Med Weſterås Slotts eröfrande, ſkulle Kriget taga ſin början. At förſwara denna angelägne orten, hade *von Melen* ſammandragit all ſin lilla förmåga. Tre dagar efter den olyckeliga drabbningen

---

(m) Meſſen. Sc. III. T. V. p. 2.

1521. wid Köping, togade Herr Gustaf, med ſin Krigsmagt emot ſtaden.

Här hade nys tilförene en ſtridighet, ſielfwa de Danſke emellan, upkommit. Ty *von Melen* war til Stockholm reſt uti ſine werf, och hade, under frånwarandet, lemnat Slottet til en af ſine Öfwerſtar, wid namn Hans Fynbo, tillika med ſex andre. Men ſå ſnart Biſkopen Didric Slaghök, förnam Dalakårens beſlut, at anfalla denna ſtaden, låt han tilſäja, Fynbo, det han ſkulle öpna ſtads-portarne för ſig och folket. Denne, ſom hade undfåt *von Melens* befalning, at holla Slottet honom och ingen annan tilhanda, wägrade at efterkomma Biſkopens åſtundan. Af detta motſtånd retades den äre-lyſtne Prelaten; låt ſine män anſätta ſtaden, lika ſom til belägring, och twang dymedelſt Fynbo at öpna portarne. Han tillika med deſs ſex rådgifware, måſte, ſamma dag, med ſine hufwuden, umgälla olydnaden.

Gustaf Ericson hade under detta hunnit til Balungs-ås, warandes ſinnad at ſlå ſit läger wid *Sanct Olofs Capell*. Den följande dagen war ämnad til anfal, men de Danſke, ſom woro öfwermodige och förtwiflade, tänkte at ſnarare förekomma än förekommas. De hade ej förr inhämtat fiendens ankomſt, än de ſtormade utaf ſtaden, i full ſlagt-ordning. Lars Olofſon war med fotfolket förſt ankommen, och fick fördenſkul emottaga förſta beſöket af de Danſkas Ryttare, ſom redo emot honom med ifwer. Han befalte ſtraxt manſkapet fälla ſina ſpetſar på armarne hwaraf anfallet ſaktades. Dalekarlarne brukade ſine nys gjorde pilar, med ſtor fördel. Fyrahundra af fiendens folk blefwo nederſkutne, och de öfriga omwände, med ſådan förſkräckelſe, til ſtaden, at de ruſade på ſit egit folk, ſom ſtod i wägen, förſtörandes en ſtor del med häſtfötterne. Felt-Herren ſielf, war näpligen på halfwa ſkogen anländ, då han ſporde, at ſlaget redan tagit ſin början. Han blef deraf orolig, och wille ſtraxt i egen perſon wiſa ſig ibland ſit folk, at gifwa ſaken eftertryck. Med böner ſtod han ej at afhålla. Ned fördenſkul ſå långt fram, at fienderne ſkuto på alla ſidor, dem neder, ſom woro omkring honom. Lars Ericſon efterſatte de flyende alt in uti ſtaden, til ſmedie-gatan. Lars Olofſon tog en annan wäg lång-gatan utföre, hafwandes dem fram för ſig, ſom ſtyrde fiendens felt-ſtycken, hwilka fördenſkul föllo uti de Swenſkas händer (n). Alt in til lilla åen efterſattes fienden. Dänſkarne woro utan råd. En del ſtupade ſig ſielfwa i ſiön, med häſtar och harneſk; ſomlige blefwo af myckenheten trängde uti åen, der de drunknade. Andre kaſtade ifrån ſig wapnen, och löpo in uti Klöſtren, at begära aflösning. Månge föllo uti de ſegrandes händer. Då ingen utwäg war öfrig för dem at bibehålla ſig, ſtucko de eld på ſtaden, hwilken tog wida omkring ſig, men blef dock af de Swenſke förekommen. 1521.

GUSTAF ERICSON hölt, då detta förelop, med ſin häſt öfwerſt på Balungs-åſen, och fick ſtundeligen glade tidender om de ſinas framgång. Men knektarnas oförſtånd hade åter ſå när bragt honom uti olycka.

(n) Läſaren finner ſkiljaktighet emellan denne och Tegels Beſkrifning om Weſterås ſlaget. Man har här, ſom tilförliteligare, följt Gref P. Brahes berättelſe.

1521. lycka. Bergs-männerne, och Bönderne, driſtige och oförwägne af ſegren, ſamt owane wid Krigs-ordningen, wille rikta ſig af bytet. De ſkingrades, ſtrax fienden blifwit til rygga drefwen, omkring ſtaden; ſlogo up köpmans bodarne, och delte kramen ſins emellan. De ſom älſkade dryckenſkap, wiſtades mäſt uti källrarne. Boro hela winfaten up uti Råd-hus-ſalen, ſtälde dem mit uppå golfwet, och ſig der omkring. Här af förſtördes all ordning, och fienden, ſom ſnart ſåg tilſtälningen, ſamlade ſig, ſkantſade wid lilla åen, der de blifwit ſtående, och tågade med werjan i handen, emot ſtaden, at nyttia denna otidige ſegerfiring.

GUSTAF ERICSON ſåg, ſom en förſiktig Felt-Herre, och hwilken kände Allmogens ſinne-lag, alt detta förut. Han befalte fördenſkul Lars Olofſon, at med det manſkap wid handen war, i haſt, rycka tilbaka efter fienden, och hindra honom återkomſten. Öfwerſten hade knapt hunnit til torget, förr än Danſkarne mötte honom, uti fulle wapn. Här börjades å nyo et ſkarpt fäktande; men fienden tog änteligen, andra reſan, flygten, och gömde ſig bak om de nys upkaſtade ſkantſar, der de fördröjde, til tredie dag Pingſt, tagandes ſedan wägen til hufwud-ſtaden; utom dem, ſom til beſättning uppå Slottet lemnade blefwo, hwilket Knut Bengtſon (o), til Engsö, Swea Rikes Råd, och *Trolle* ſlägtens wän emottagit at förſwara.

GUSTAF ERICSON anlände, wid det ſamma fienden afwek, til ſtaden, ganſka misnögd med Soldaternas upförande. Han gick ſielf omkring: föreſtälte dem dårſkapen och faran; ſlog med egen hand banden af alle dryckes fat, ſom funnos uti källrarne, och lät deße farlige wätſkor, hellre förloras, än at de ſkulle förlora knektarne. Manſkapet kallade han tilſamman och ſkickade alt uti ſin förra ordning. 1521.

(o) Sparre.

Månge tappre och förſtåndige Krigs-män gofwo ſig, efter detta ſlaget, ifrån de Danſkas ſida. En Swenſk Adels-man *Arvid Guſtafſon* (p), war, ibland dem alla, den märkeligaſte. Ryktet af denna fullkomliga ſeger, ſom haſtigt och wida utſpridde ſig, förökade ganſka mycket Anförarens förtroende. Bönderne lemnade hus och hem, och lupo til hans Här. Han ſielf war af alla anſedd ſom et under: och man trodde at han omedelbart blifwit ſänd af himmelen. Den Swenſke Krigs-magten war nu ſå talrik, at Felt-Herren, kunde dela den ſamme, och åfwen börja något märkande wid de andre Rikets Slott. *Arvid Guſtafſon*, ſom nyligen antagit hans tienſt, förſände han til Öſtergöthland at belägga Stegeborg. *Olof Bonde* fick ſin plats wid Örebro, och *Lars Pederſon* wid Nyköping. Södermanlänningarne lade han på den wäſtra ſidan för Weſterås Slott. En ſkants lät han upkaſta ut med åen, mit emot fiendens wallar. Lemnade der en tienlig beſättning, ſamt anförtrodde Slottets eröfring under *Lambrecht Matſons* anförande.

CHRISTJERNS omſtändigheter började ſåledes åter, at twingas uti ſin förra trängſel. *Trollen, von Melen,* ſamt både de Danſke Biſkoparne lågo på Stockholms Slott och kunde ej mer än allenaſt rådgöra. Norrby

---

(p) Weſtgöthe.

1521. ſwäfwade på watnet under Gothland, med ſina ſkepp, hafwandes föga alfwar at göra ſin ſkyldighet. Man ſade at Tyrannen, då han förnummit tilſtåndet, har högeligen ångrat, det någon Adels-man i Swea Rike, af honom lemnades wid lif. Han har gifwit Ammiralen hemlig befalning, at undanrödja ſå många af Swenſk Adel, ſom han kunde öfwerkomma. Men denne har, at behaga de Swenſke, ſnarare giordt anlägningarne uppenbare, än fört dem til wärkſtällighet. Konungens i Stockholm warande befalnings-hafware, wäntade förgäfwes uppå undſättning ifrån Köpenhamn. Ty han hade, uti ſine egne arfländer, redan giordt ſig ſå förhatelig, at des underſåtare uti de Riken, woro i ſamma begrep med de Swenſke, och wäntade allenaſt uppå en önſkelig lägenhet. CHRISTJERN förmådde fördenſkull intet mer, än at upmuntra ſine tilgifne med nådige utlåtelſer. En tröſt ſom *Guſtaf Trolle*, och de andre, uti detta betryck, war ganſka otilräckelig.

GUSTAF ERICSON hade emedlertid nalkats Erkebiſkops ſätet. Han ſände Öfwerſten *Lars Ericſon* förut med något fotfolk, och gaf befalning til en annan, ſom ſkulle öfwertala de omkringliggande Socknar, at ſamman-foga ſig med Öfwerſtens manſkap. Men denne har warit oförſiktig, och låtit förraſka ſig af *Guſtaf Trolles* betienter. *Lars Olofſon* fick fördenſkull Felt-Herrens tilſägelſe at göra det ämnade biſtåndet. Han tog med ſig, wid framreſan, Åſunda, Trögds, Lagunda ſamt Hagunda Härader, oc mötte, efter löftet, *Lars Ericſon* på en ſkog kalla

Ryth-

Rymmingen, der de ſlogo Läger, til de om beſkaffenheten uti Upſala låtit underrätta ſig. 1521.

Erkebiſkopen hade, wid afreſan til Stockholm, lemnat ſtaden uti ſin Fogdes händer. Så ſnart *Bengt Biug*, ſå war hans namn, hade fåt ryktet om Öfwerſtens ankomſt, ſände han några ſpejare, ſom ſielfwe wårdſlöſt, lupo i elden, och af Öfwerſtarnes folk upſnappades. Således fingo de tilräckelig kundſkap om fiendens ſtyrka, och beſlöto at ofördröjeligen tåga emot ſtaden.

Kong *Eric* den heliges högtid firades uti ſamma dagar. Preſterne gjorde ſig, wid detta tilfället, ringa ſamwete af at bruka Religionen til förſåt. Canikerne träda uti Capitlet tilſamman, och affärda, uti görligaſte haſt, fyra ſine ämbets-bröder, tillika med twenne af ſtadſens Borgare, de der ſkulle föreſtälla Öfwerſtarne, at emedan den ſtora högtiden woro för handen, uppå hwilken Kong *Eric* den Heliges ben plägade, med wördſam högtidelighet, bäras emellan det gamla och nya Upſala, ty borde ſå länge med alla fienteligheter innehållas. Öfwerſtarne, ſom ſtraxt förſtodo rätta meningen deraf, anhöllo buden och ſwarade, det Den Helige *Erics* Högtid borde af alla Rikſens Underſåtare, men ej af Preſterne allena firas. Det anſtodo Swenſke, ej utlänſke Män, at bära en Swenſk Konungs qwarleſwor: de wille derföre til ſamma högtid äfwen infinna ſig.

Upſala är en gammal ſtad, der de förne Swea Konungar haſt ſit ſäte. Erkebiſkoparne hafwa ſedan på denna orten ſat ſin ſtol. Men ſtaden har

1521. dock aldrig warit med murar förſedd. Uti de nyare tider är der et Slott upbygt och wallar upkaſtade. *Guſtaf Trolle* hade fördenſkul der lemnat en befalningshafwande, mera för anſeende, än i tanka at igenom honom kunna emotſtå något anfall. Men *Benkt Biug* ſtälte ſig wid detta tilfället, ſom hade han, af rådhoga och förtwiflan miſt förſtåndet. En oförſiktig wåghals. Emot den tiden Öfwerſtarne wäntades til ſtaden, lät han anrätta et präktigt gäſtabud uti en trägård, emellan den ſtörre och mindre Biſkops-gården. Planket lät han kaſta öfwer ända, och kallade folket at ſe huru litet han fruktade den förmente faran. Således roade han ſig med ſina knektar, emellan dants och dryckenſkap, in uppå ſena aftonen, och lade ſig ſedan bekymmerlös at ſofwa.

Wid kläckan tu om natten, anlände Öfwerſtarne til ſtaden. Med ringa möda rögdes wakten af wägen, ſom ſtod utom ſtads-porten. De hade mäſt upfylt alle gatorne, förr än *Biuggen* waknade. Han lät i haſt ſamla ſit, af wälplägningen, ännu oförmögna manſkap, tänkandes at igenom en löngång, ſom war af trä gjord, emellan Biſkops-huſet och Dom-kyrkan; komma fienden på ryggen; men Öfwerſtarne hade redan låtit förſtöra den ſamma. *Biuggens* folk ſkuto utan återhåld och utan wärkan. De Swenſke tände eld uppå Biſkops-huſet. At hämnas, lät *Biuggen* antända åtſkillige hus uti ſtaden, ſom dock efter Öfwerſtarnas befalning ſtraxt ſläktes.. *Biuggen* ſåg ſig bragt uti det ytterſta Han ſkulle nödwändigt antingen upbrännas eller fångſlas, dereſt han längre töfwade. Slår fördenſkul up porten, ſätter ſig med ſine hof-män til häſt, och ſkyndar undan. Men kunde doch intet undfly den wakſamme fiendens ögon, ſom ſköt honom en pil i armen, af hwilken ſkada, han någon tid derefter, i Stockholm, med ſtor ſmärta dog. 1521.

På tredie weckan hade Öfwerſtarne, med ſit folk wiſtats i Upſala, då Herr GUSTAF ERICSON ſielf dit anlände. Antalet af hans manſkap war nu anſenligen förminſkat, emedan han förlofwat ſtörre delen af Dale Allmogen, ſamt de andre Bönderne, at, för åkerbruket ſkull, reſa til ſine hemwiſt. De hade dock lofwat det de ſkulle, wid påkallan, åter infinna ſig. Felt-Herren talade med ſtadſens Magiſtrat och Borgareſkap, på det ſätt, ſom tiden krafde. Sielf gick han up uti Dom-Capitlet til Canikerne; Tilſporde dem huru de woro ſinnade. Han förebrådde de Helige Fäderne deras ſälſamme upförande emot Fädernes Landet. Det woro ännu i friſkt minne, hwad utländſke Konungarne, igenom deras hop uträttat, och hwad de infödde Regenterne af dem lidit. De ſom borde förmana och underrätta andra om lydnad emot Öfwerheten, hafwa ſielfwe altid förföljt krönte Hufwuden. Och woro ſåledes ſkyldige til all den blods utgutelſe, ſom i Riket föröfwades. Det woro dem ej nog, at underhålla ſin fetma, af med-Borgarnes egendom, den de med heligt ſken, ſlagit under ſig, at de ock ſkulle törſta efter deras blod. De brukade Religionen til en täckemantel för ſin girughet och äre-lyſtnad. De retade Allmogen och upfylte landet med falſka ryckten. Preſternas luſt at täfla med den werld-

1521 ſliga Öfwerheten, hade i alla tider giordt Rikets olycka. Man hade ju ſedt Biſkopar förbyta Chor-kåpan uti Harneſk, Möſſan i Hielm och Stafwen i Swärd. *Carl Knutſon* och *Sturarnas* Krönikor boro derom witnesbörd. Skulle Riket åga fred och blomſtras, måſte ju en ſadan obillig myndighet ſtäckas, och de Andelige tilhållas, at ej träda utom ſina ſkrankor: De ſkulle nu ofördrögeligen yttra ſig, om de wille, ſom Swenſke Män anſtod, bidraga til Tyrannens utdrifwande. I annat fall wiſte han wäl hwad göras borde.

Canikerne hade aldrig tilförena hört ſå mycken ſanning. De darrade wid hwart ord Hielten framförde, och budo ödmiukeligen, det dem måtte förunnas tilſtånd, at rådföra ſig hos ſin Erkebiſkop. De wille alfwarligen föreſtälla honom ſaken, och trodde det han ſkulle ſtå at öfwertala.

GUTSAF gaf ſit bifall. Han ſkref åfwenledes ſielf Erkebiſkopen til och förmanade honom, at öfwergifwa Tyrannen. En Canik afſändes med deſſe bref. Då de öfwerlemnades, har Erkebiſkopen, efter ſin wana, med ſpåtſke åthäfwor ſagt til Beldenacke, ſom ſtod honom näſt: Här äro bref ifran GUSTAF ERICSON, jag wil ſielf föra honom ſwaret, ſamt gifwit befalning at budet ſkulle anhållas.

Trolle begaf ſig ſtraxt på wägen, med tretuſende man fotfolk, och femhundrade Ryttare. Han ſtadnade ej förr än wid Widbo uppå åſen, ſom twå milar utom ſtaden är belägen. Åtſkillige berättade *Trollens* ankomſt, och warnade GUSTAF hwilken omöjeligen wille tro det fienden woro ſå när för handen. Öfwerlöpare, ſom uti fult ridande ankommo och medbragte ſamma tidning, bleſwo ej mera trodde än de andre. En annan, hwilken förde Felt-Herren femton häſtar, dem han tagit ifrån fienden, gjorde lika berättelſe. Änteligen återkom äfwen den häſtade brefdrägaren. 1521.

Detta är den endaſte gång wår Felt-Herre, med någon ſen-trogenhet kan beträdas. Så länge budet ej återkom med ſwar uppå de höfliga brefwen, förmodade han intet ondt. Ofta har han ſielf tilſtådt det *Trollen*, dereſt han ägt mod at ſträxt rycka in med ſit folk, hade kunnat tilſkynda honom ſtort förderf. Men Erkebiſkopen, inbillandes ſig, det hela den fienteligen magten woro för handen, wågade ej längre.

Den följande dagen, klockan ſex om morgonen, wiſade ſig fienden på wägen wid Dannemarks Kyrka. GUSTAF hölt med ſin häſt öfwerſt uppå det ſandberget, der nu Upſala Slott ſtår, och anſkådade fiendens ſtyrka, under des framtogande. Han fant omöjeligit at kunna, med det ringa antal ſom fölgde honom, göra motſtånd, och drog ſig fördenſkul, med all förſiktighet, tilbaka. Erkebiſkopen förſummade ej, at ſöka honom på det hårdaſte. En af des ſkickeligaſte och raſkaſte Höfwits-män, *Staffen Henricſon*, kom fördenſkul efter, uti fult ridande, med twåhundrade Ryttare. Wid Läby wad, wäſter om ſtaden, träffades de, då ännu en del af GUSTAFS Ryteri, ej hade hunnit öfwer. Felt-Herren war ſielf mit uti wadet, då hans drängar ſom fölgde honom tätt efter, bleſwo fienden warſe. En Finſk Adelsman

1521. rände, i häpenheten, ſå när in på ſin Herre, at den klipparen, ſom Felt-Herren red uppå, deraf ſtupade uti watnet. Wår Hielte hade derwid råkat uti en bedröfwelig olägenhet, dereſt icke hans behiertade bußar, ſtraxt wändt ſig emot fienden, och med beſynnerlig mandom afhållit honom, til des deras anförare wäl war öfwerkommen. Med ſiuttio mans förluſt wände *Staffan* tilbaka.

Felt-Herren lät i haſt ſamla ſit manſkap, och kallade äfwen dem åter ſom fått hans lof at reſa bort. Han war ſinnad, at wända ſig emot Erkebiſkopen, och låta honom finna, det återfarten utur ſtaden hade ſkedt af mogen förſiktighet, men ej af fruktan. Öfwerlöpare, hwilka ſtundeligen hos Felt-Herren infunno ſig, gåfwo tilkänna, det *Trollen* i de dagar beſlutit at toga til Stockholm, med hela ſin hop, warandes ej hugad, at wänta på de Swenſkas beſök. GUSTAF hölt Krigs-råd, och öfwerlade på hwad ſätt man måtte göra återreſan kort för Erkebiſkopen. Hans Öfwerſtar, wiſte derwid ſin hurtighet. De upbodade tilräckeligit manſkap af Lagunda, Håbo och Bro Härader; Lade ſig fördolt wid Linde-ſunds wärkor, dem fienden nödwändigt ſkulle förbi, och woro tilreds at med magt angripa honom. Men *Staffen Henricſon* uptäckte deras anläggning. Denne for alleſtädes förut, lika ſom på ſpor, at utſpana hwad för handen woro. Han hade blifwit warſe någre qwarleſwor af et ſlagtat creatur, liggandes wid wägen, hwaraf han fattade miſtankan. *Trollen*, underrättad af denne ſtöfwaren, om de Swenſkas upſåt, tog ſtraxt en annan wäg. *Lars Oloſſon*, förbittra des at ſe ſin anläggning fruckt-lös. Han upmuntrade ſtrax ſina bußar, ſökte up fienden, och föll honom, med ſtörſta häſtighet, uppå ryggen. Här började(s) oförmodeligen et grymt och blodigt handa-mänge. *Trollens* folk gjorde ſit bäſta, och höllo de Swenſke länge tilbaka; men den tappre Öfwerſten ökade med ſit egit efterdöme de ſinas mod. Han haſtade in uti fiendens hop, brukade med obeſkrifwelig färdighet, ſwärdet på alla ſidor, och gjorde wägen öppen för dem ſom följde honom. Under fäktandet blef han warſe den orolige Erkebiſkopen. Elden lyſte derwid ur Öfwerſtens ögon; Han gaf ſig ſtraxt til den ſidan, och rände, med ſådan ifwer, ſpiutet efter Prelaten, at han ſielf föll nedſtupa emot häſte-halſen, men träffade den allenaſt, ſom red *Trollen* näſt. Då man på walplatſen räknade de falna, befants det fienden förlorat ſiette-delen af ſit folk, emot en ringa miſtning på *Lars Olofſons* ſida. 1521.

Trollen hade nu ſedt ſit Reſidents för den ſidſta gången. Han ſkyndade, med öfwerleſworne af manſkapet, til Stockholm, och war hos den Danſke Regeringen föga wälkommen. De förebrädde honom, med ſtörſta ſkäl, den fåfänga återreſan, och den efterlåtenhet han brukat då han hade GUSTAF ERICSON lika ſom i ſina händer. När GUSTAF ERICSON hade inhämtat denna glada tidning, beſlöt han at ſe hufwud-ſtaden. Han fant, af ådaga lagde prof, ſina Öfwerſtars mandom, och knektarnas alfwar. Menighetens ombyteliga ſinnen, kände han ganſka wäl, de borde nyttias medan den förſta ifwern ännu påſtod. Den minſta ledſnad, motgång eller

1521. briſt på underhåld kunde ſnart dämpa hetan. Han war fördenſkul ganſka mon om, at ſolden ſkulle dem jämt och utan drögsmål, på wanlige tider, utmätas. Då penningar tröto, anwände han ſin egendom, låtandes mynta alt det ſilfwer ſom Förfädren honom lemnat. Af bytet behölt han ſällan något för ſig: War emot ſoldaterne wänlig, och nekade icke ens de ringaſte ſit ſamtal. Sielf emottog han deras klagomål: Lade ſielf handen wid de ſwåraſte arbeten, upmanandes der medelſt de ringare, til ſin ſkyldighet, och underhölt ſåledes den lag-löſa Menigheten, uti en beſtändig lydnad ſamt högaktning och kärlek för ſin perſon.

Felt-Herren ſlog ſit Läger under Brunkeberg. Det förſta ſom, wid ankomſten til hufwud-ſtaden, föll wår Hielte uti ögonen ifrån bergs-högden, woro fyra galgar, ännu upfylte med Swenſke mäns kroppar, til wedermälen af Tyranniet. Han ſuckade wid et ſå ömkeligit ögnamöte. Lands-män, ſade han, med hög röſt, wändandes ſig til Menigheten och ſträckandes handen emot berget, här ſen J ſporen af det Danſke Regementet. Myckenheten gaf derwid et ſorl och faſeligit gny. Den ohyggeliga åſynen, med de få ord Anföraren der til lade, uträttade mer än tuſende upmuntringar. De gniſlade tänderne af wrede, och wore utom ſig. GUSTAF gaf ſtrax befalning at kropparne ſkulle tagas neder, och anſtändigt begrafwas.

Den andre morgonen efter ankomſten, tildrog ſig et äfwentyr. Fyra Swenſke Hof-män, hwilka hade tient Biſkop *Otto* uti Weſterås, Tyrannens medhållare, men ſedan gifwit ſig uti de Danſkas wåld, 1521. woro några dagar tilförena, rymde ifrån Stockholm til de Swenſke. Deße hade af Herr Gustaf Ericson blifwit wäl emottagne, och wiſtades, den korta tid de woro i Lägret, ſtändigt omkring honom, at upſnappa nyheter. Man trodde dem, ſom Swenſke, om intet ondt. Wid dagningen begåfwo de ſig på flygten in til ſtaden. Ingen blef dem warſe förr än de Danſke woro i begrep at nedſläppa en windbrygga, til at hämta dem öfwer Norr-ſtröm. Men då *Lars Olofſon* ſåg detta ämnet för ſin hurtighet, efterſatte han deße förrädare; hade och ſäkert gripit dem, dereſt de icke kaſtat ſig af häſtarne i ſtrömen. De Danſke wroko, utan återwända, ſtenar neder af Slottsmuren på Öfwerſten, då han ſprång derunder, at taga häſtarne. Twänne träffade honom emot pannan, af hwilka han in til ſin död bar diupa err, ſom bewis af et oförſkräkt hierta. Men häſtarne bragte han, icke deſto mindre, med frögd til Lägret.

Tyrannen fick dageligen ohugneliga tidningar ifrån ſine befalnings-hafware; Men då han förnam det Gustaf Ericson angripit hufwud-ſtaden, ſamt at *Trollen* lidit det ſtora nederlaget, blef han lika ſom ſinnes-ſwag. De wärnlöſe Fruarne, dem han fört med ſig til Danmark, måſte umgälla ſine mäns och ſlägtingars upförande. Han ſkref Gustaf Ericson til och lät honom weta, at dereſt belägringen för Stockholm icke ſtraxt blefwo uphäfwen, ſkulle Felt-Herren förmoda ſig bedröfwelige tidningar ifrån Danmark, om ſin Mor Fru *Cecilia* (p). Den pin-

ſam-

(p) Meſſen. Sc. III. T. V. p. 4.

1521. ſammaſte död ſkulle uptänkas. CHRISTJERN hade ſine utſände, hwilka, lika ſom på Fru *Cecilias* wägnar, ſtändigt lågo Felt-Herren öfwer. Man ſtälte honom före Modrens ſtündeliga tårar och ſuckningar. Ju hårdare Stockholm belades, ju hårdare blef hon, ſade man, angrepen, och hade längeſedan måſt umgälla ſonens genſträfwoghet, med en ſmärte-full död, dereſt, ej Tyrannen welat nyttia hennes lif til hans plåga.

Men GUSTAF war ſig lik. Faſt hietat blödde, wiſte han dock huru mycket han woro ſit Fäderneſland, och hwad han woro ſin Mor ſkyldig. Fienden anſattes med lika al war. Han måſte tola at förnimma ſin Mors ſtora elände, utan at hielpa henne, ſom kort derefter dog: Somlige tro af wanſkötſel, andre mena, ſannolikaſt, at det ſkedt efter Tyrannens befalning. De andre Fruerne, GUSTAFS ſlägtingar, tilhöllos at ſielfwe ſy de ſäckar, uti hwilka Tyrannen hade befalt, det de ſkulle inſwepas och dränkas.

Under det GUSTAF ERICSON låg wid Brunkeberg, bruto de Danſke ſom oftaſt utaf ſtaden, och tumlade om med hans folk. Lyckan wiſte ſig ſkifteswis, än för den ena, än för den andra. De Danſke, ſom woro uti trängſlen, fäktade förtwiflat, och GUSTAF behöfde här all ſin wakſamhet at bibehålla ſig. Den beſlagne *Staffan Henricſon*, giorde en gång utfall med twänne ſtora hopar, af hwilka den ena lades fördold uti ſkogen wid Solntuna Kyrkia, och då *Lars Ericſon* togade emot honom, läddes han taga flykten; hwaraf den Swenſke Öfwerſten upmuntrades at fulfölja ſin förmente ſeger, tils han förnam ſig 1521. af twänne fienteliga flockar aldeles omkring ſluten. Fäktandet blef ſkarpt, och *Lars Ericſon* ſlog ſig tappert igenom, dock icke utan ganſka ſtor mans-ſpillan. At undgå fiendens täta beſök, flyttade Gustaf Lägret til Rotebro, twänne mil ifrån ſtaden. Det hade på tredje weckan dem emellan föga förelupit, då Helſingarne, mangrant kommo togandes Gustaf til undſättning. Hielpen war honom nu ſå mycket nödwändigare, ſom hans Armee genom den ſiſta drabningen, mycket förſwagades. Den tygel-frie Allmogen hade desutan, til något antal, begifwit ſig hem, en del med, en del utom Anförarens wetenſkap. Hade Helſingarne länge töfwat, woro de nu deſto wälkomnare. Fält-Herren gaf dem den käcke *Lars Olofſon* til Öfwerſte. *Staffan Saſſe*, hwilken ſedan den tiden *Sturens* Enka måſte öfwerlemna hufwud-ſtaden til Tyrannen, flutit kring Belten, at afwakta ſakernas wändningar, ſtötte äfwen med ſit manſkap här til; hwaraf Lägret wid Rotebro, uti en haſt, blef långt talrikare och ſtarkare än tilförena.

Uti *Saſſens* ſälſkap fant Gustaf många ſtridbare och wälöfwade krigs-män. En af dem wid namn *Hemming von Brockenhus*, ſände han til Åland, at belägga Caſtelholms Slott, hwilket innehades, på Tyrannens wägnar, af en benämd *Lyder Friſman*. Deſſe manade hwarandra til enwiges kamp, at ſins emellan afſluta ho Slottet ſkulle tilhöra. Dagen blef nämd, och *Lyder* infant ſig tidigt, på den öfwerenskomne orten. *Hemming*, ſom föreſtälte ſig, det hans fiende icke med upriktighet umginge, beſtälte alt ganſka

1521. ſka noga och förſiktigt ibland ſit manſkap; gaf dem en ny anförare, och ſade, at ſom det anade honom det han wordo fallandes uti det enwiget, emedan hans Häſtar woro utmattade, ſkulle de fördenſkul wara på ſin wakt och manligen emottaga fiendens anfall, ſom torde förſöka dem, ſedan de miſt ſit hufwud. *Hemming* begaf ſig til platſen. Wid det de rände tilſamman, ſade *Lyder*, Jag ſtrider för alla Fruer och Jungfruer uti Danmark; Och jag, ſwarade *Hemming*, för min Herre, GUSTAF ERICSON. Han föll, efter ſpådomen, ſtrax af häſten ſom ſtupade, och blef uti Slottet uphämtad: men *Lyder*, ſtormade med ſit manſkap, utan drögsmål, emot *Hemmings* folk, hwilka, efter ſin Herres förmaning, der uppå, med ſwärdet i händer, wäntade, och drefwo honom manligen tilbaka (q).

GUSTAF ERICSON älſkade *Hemming*, ifrån denna tiden ganſka högt, och förſåg honom äfwen framdeles, med Fribördigt Giftermål uti Swea Rike.

Men Herrens beſwär och omſorg ökades. Han hade på en gång låtit belägga alle Rikſens Slott. Månge af Ridderſkapet, de der, antingen til ſinnet woro Danſke, eller plågades med afwund öfwer den unge Hieltens ſtora framgång, hwaraf de ſpådde ſig den harm dem ſedan träffade, lade ſig på ſine Landtgods, grofwo wallar, brukade ſit hus-folk til beſättning, och arbetade med all förmåga uppå motſtånd. Wik, Engs-ö och Tynnels-ö Gårdar, blefwo, på ſådant ſätt, af innehafwarne, en lång tid förſwarade;

(q) Sal. Gr. P. Brahes Hiſt. G. Tegel går denna Hiſtorien förbi.

och Gustaf ſporde wid deſſas beſtormande, ofta ſtörre 1520
tids-ſpillan, än wid ſielfwa fäſtnings-wärken. Öfwerſtarnarnes ſinne-lag woro olika, och honom ännu, til en ſtor del obekante. Han driſtade ej at, uti ſå ömma och wigtige förrättningar, lita uppå andras förſtånd, reſte fördenſkul ſielf ſtändigt omkring til ſine Läger. Wiſtades än wid Rotebro, än wid Weſterås, än wid Nyköping. Då man förmodade at träffa honom i Upſala, war han wid Wadſtena, Wik, Engs-ö, Tynnels-ö, o. ſ. w. Men gjorde dock alt detta med ſådant anſeende och ſkämtſamt lynne, ſom hade han haft föga bekymmer.

Östergötland hade ännu icke lemnat Gustaf Ericson ſin lydnad, då *Arvid Guſtafſon* dit anlände. Biſkop *Hans Braſk*, ſom uppå Munkeboda-gård hade ſit tilhåld, och på hwilkens wilja denne Landsortens Inwånare bygde ſina beſlut, war endnu ſielf owiß för hwilkendera ſidan han ſkulle yttra ſig. För Christjerns Tyranni hade han wäl affky, men han förnam därjämte at Gustafs aſſickter woro ej ſå nyttige för Preſterſkapet ſom för Fäderneslandet, Det ena ögat hade han fäſt på Konungens ſtora magt, och det andra på Gustafs driſtiga företagande.

Gustaf ſyntes honom en tiltagſen och oförfarad Man, ſom hade redan fått alt för diup inſikt, uti det andelige ſtåndets politiſke hemligheter; at det altſå woro dem föga gagneligit, om han ſkulle arbeta ſig up til någon myndighet i Riket. Biſkopen teg fördenſkul, under all denna tiden, och war rädd at låta någon förſtå ſin mening. Men *Arvid*, ſom hade magten i ſina händer, brukade wid ſin Förrättning föga omſwep.

1521. Så ſnart han war komen til Wadſtenas Kloſter, lät han, med Klockorne kalla Stadſens inwånare tilſamman, gick ſielf up uti Rådhuſet, och frågade dem, uti korta ord, om de Hans Herre, GUSTAF ERICSON, tro och lydnad tilſäja wille? Då menigheten drögde med ſwar, befalte han manſkapet kringränna Rådhuſet, och förnyade åter ſin frågan. Wid et ſå alfwarſamt förfarande förſkräktes de förſamlade, och ſkyndade ſig at bifalla. Af ſig ſielfwa woro de ej obenägne, men Biſkopens ſtillatigande, hade giordt dem twehugſne. Et ſtort antal af Stadſens ungdom, gaf ſig ſamma dag, ſielfwilligt uti *Arwids* tienſt. Han fullfölgde ſit förehafwande uti de andre ſtäderne af denna landsort, och ſtadnade wid Stegeborgs Slott, det han belade, på landſidorne. Men ſom han af ſkepsflotta ej ägde biſtånd, ty kunde ej *Norby* ankomſten afſkäras på ſiöſidan. Amiralen, af de belägrade om tilſtåndet underrättad, anlände med femton ſkepp af trehundrade mans beſättning til Slottet. Han lät, utan drögsmål, med ſlupar ſina huſſar landſtiga, ſamt ſtälla ſig uti fullkommelig ſlagtordning wid det gamla ſlottet. *Arwid*, ſkönt han ej hade mer än trettio Ryttare, och tre rotar fotfolk wid handen, gaf ſig med det ringa manſkapet emot fienden, och anföll honom förr än han hunnit at ſtälla ſig i ſkick. *Norbys* folk lupo ſtraxt hals öfwerhufwud til ſine båtar. En del ſtörtade ſig, af häpenhet, uti watnet, och *Norby* ſielf blef med ſådan ifwer, af en Knekt efterjagad, at han med möda hant fartygen. Amiralen har, ſedan han kommit up i båten, ropat efter ſin förföljare, berömt honom och ſagt, det han för ſin mandom wore enſam mer wärd än tio Karlars beſoldning. *Norby* 1521. låg ſedan ſtilla nedan för Slottet, och emedan det innehades af twänne Swenſke Män, Nils Boſon (*) ſamt des måg Holger Carlſon (**), dem han ej wäl trodde, ty låt han taga dem neder, at föras til Danmark, ſättandes en utlänning uti deras ſtälle.

Då Herr GUSTAF ERICSON, uti Auguſti månad til lägret för Stegeborg anlände, hade redan *Arwid* hyllat Öſtgöthe allmogen honom til handa. Den behiertade Öfwerſten fick af ſin Herre, wälförtiente äre betygelſer. De rådlade hwad man med Biſkopen företaga ſkulle, ſom änna teg, och ej wille låta ſe hwad han förde uti ſkölden. *Arwid* war ifrig: han mente det de ej behöfde omſwep med en man, ſom redan war uti deras magt. Det koſtar, ſade han, allenaſt en dagsreſa til Munkeboda, ſå ſkall wäl den ſaken göras god. Men Felt-Herren war ſå ſtor Statsman ſom god Soldat; honom ſyntes rådligaſt, at i wänlighet ſöka Biſkopens biträde; Man hade altid den förra utwägen öfrig, i fall förtrolige påminnelſer ej wunno rum. Blefwo han retad och twungen, torde hans wänſkap blifwa hal och obeſtändig. Han kände Braſkens enbändiga och driſtiga ſinnelag. Man ſade wäl almänt, det mannen förde hemlig Brefwäxling med CHRISTJERN; det woro doch en blott miſtanka. Man borde taga de lindrigare ſtegen förr än man ſkredo til de hårdare. GUSTAF ſkref honom fördenſkull til, föreſtällandes, med al wänſkap, des ſkyldighet. Tilſtåndet i Riket woro dem båda bekant. Biſkopen hade intet allenaſt med

egna

(*) Gryp. (**) Gere.

1521. egna ögon ſedt Tyrannens mordiſke gierningar, utan åfwen ſielf, blifwit ſtupad under ſwärdet. En blott ſlump hade frälſt honom. Han ſkulle nu låta ſe, det himelen welat ſpara honom lifwet til Fäderneslandets hielp. Saken angingo dem både. Deras förmåga borde ſammanfogas. Wärket woro redan lyckeligen börjat, det ſtodo hos Biſkopen at bidraga til en önſkelig utgång. GUSTAF bröt likwäl up med något manſkap, och hölt ſig redo at taga emot Munkeboda, i fall Biſkopen ſkulle widrigt utlåta ſig. Men denne giorde af nödwändigheten en dygd, och förklarade ſig willig til wänſkap. De mötte hwarannan uti Skärknis Präſtegård, der Biſkopen aflade ſin lyckönſkning och lemnade en del af ſit Hoffolk, til GUSTAFS tienſt.

Konung GUSTAF den Förſtes Hiſtoria.

Fierde Boken.

Sedan Herr GUSTAF hade bragt den ſtörre delen af ſine Landsmän at förklara ſig emot CHRISTJERN, ſammankallade han Ständerne til Wazſtena. Detta ſteg giorde hos folket upmärkſamhet, alt efter deras böjelſer. En del af Adelen, miſlynte öfwer

Den unge anförarens lycka, den de ſåg bana honom wägen til något högre, reſte ej til Riks-Dagen. Men det ſtörre antalet förklarade ſig för hans ſida. 1521.

Den tiugufierde Auguſti öpnades Riks-Dagen, och då Herr Gustaf trädde up uti ſalen, mötte honom, til en början, trettio ſtridbare Swenſke Adelsmän, hwilka alle tilförene hos Söfrin Norby hade ſökt ſitt beſkydd; men ſedan de förſport denne hieltens lycka, wille de ej wara de ſenaſte at bidraga til fäderneslandets befredande, och begåfwo ſig fördenſkul ifrån Danſke Amiralens ſkepp, ſom lågo wid Calmar, at infinna ſig wid Riks-Dagen. De förnämſte ibland deſſe woro *Axel Rynning*, Pehr Hanſon 1.) til Hwaleſtad, Jon Oloffſon 2.) til Hakſtad, Måns Johanſon 3.) Bröderne *Clas* och Knut Benktſon, lille Jöns Pederſon, Benkt Wåſtgöthe, ſamt förutan deſſe, en Danſk man wid nanm Jöns Finbo, hwilken tilförena hade tient *Sten Sture* den yngre. Til deſſe fogade ſig ännu ſiuttio Adelsmän, ſom alle, under bar himmel och med hårdaſte förplicktelſer, tilſade Gustaf ſin tienſt och lydnad.

Här infant ſig ſåledes en anſenlig Myckenhet af Swånſke män och ſändebud ifrån alle Prowintzerne i Riket. Herr Gustaf förde ordet, berömde ſina landsmåns trohet emot Fäderneslandet. De ſwåra anſtöter, ſom Swea-Rike haft ſedan deras ſiſta ſammankomſt, wille han förtiga, at ej återföra den ſmärtefulla hugkomſten, ſom redan nog qwalde hwar en redelig landsman. De främmande Konungar, hwilka ſedan Måns

---

1) Ulf Sparre. 2) Gyllenhorn. 3) Natt och dag.

1521. Smeks tid innehaft den Swänſka thronen, hade med all ſin hårdhet, icke nog kunnat warna dem emot den närwarande Tyrannen, hwilken, ſom hans blodige gerningar uti grymhet, alle de andras ſwåra regementen wida öfwergick, ſå ſkulle han ock förmodeligen blifwa den ſiſte. Deras endrägtighet och inbyrdes nit ſkulle göra ſaken. Man hade förſport det Tyrannernas Konſtgrep beſtodo uti wänſkapens förſtörande emillan de förnämſte Adeliga Huſen; hwar igenom öfwerwigten altid fallit til deras ſida. De ſå redelige hafwa ej tords tala, än mindre något uträtta, ſedan en twungen och förwirrad Myckenhet, uti en olycklig ſtund, antagit *Chriſtierns* regemente, om de welat undfly at ſtraffas ſom förrådare, och mißgerningsmän. GUSTAF ſkulle här wid nämna deras lidande ſom nyligen uti Stockholm warit olycklige; Men ihugkomſten af hans Far och Swåger, förtog honom aldeles talet. Det förändrade anletet och de halfbrutne orden, med hwilka han fortfor, gjorde menigheten beſtört och häpen. Sedan hielten återſamlat ſine ſinnen, talade han med dubbel ſtyrka. Han föreſtälte dem, hwad man borde förmoda af en regent, hwars begynnelſe warit ſå förſkräckelig. Wille de åtaga ſig det ok, ſom kaſtades dem öfwer ſkuldrorne; wille de ſom ſlafwar tiena de Danſka för ewig tid: wille de lemna ſin egendom och förråd til en glupſk grannes girighet: hade de hierta til at ſe den lemnade och ſnart förwiſnade ſpåda blomman af Rikſens Adel åfwen afhuggas;

gas; wille de förgäta ſine Förfäders Mandom, 152[illegible]
och blifwa en bedröfwelig Hiſtorie för alt annat folk: Kunde de lida at Swea-Rike, ſom ifrån de äldſte tider, intet allenaſt af ſig ſielfſt beſtåt, utan åfwen gifwit Lagar åt månge Riken i werlden, och hwars ſtridbarhet blifwit kunnig, åfwen hos de Africanſke Barbarer, ſkulle nu plötſligen förnedras til en Danſk Prowintz, ſå ſkulle de med neſligit ſtilla ſittande anſe Tyrannens förehafwande. Men om de woro ſmone om Friheten: om de wille hämnas det oſkyldige Swänſke Blod, ſom ſå ömnigt runnit: woro deras hus och egendom dem angelägen: wille de wiſa ſig wärdige Barn af ſine berömde Förfäder, och ſnarare taga ſig efterdöme af andre folks olyckor, än gifwa dem exempel af ſin egen, ſå ſkulle de taga til ſwärd, och intet hwila förr, än de ſtupat Tyrannen neder af Konunga ſätet, och återtagit den Kronan han dem aftwingat. Här woro de aldraönſkeligaſte omſtändigheter: CHRISTJERN hatades af ſit egit Folk, och behöfde all ſin förmåga at befäſta ſig uti ſit egit arfrike. GUSTAF hade redan underlagt ſig en ſtor del af Riket, med Dale-almogens tilhielp; och de förnämſte af Slotten woro alle, på en gång, ſå hårt belagde, at de icke länge kunde uthärda. Fienden hade flere reſor blifwit afſlagen, och ſkulle lätt kunna twingas, om de allenaſt wille ſamla ſina råd och förena ſtyrkan. De borde för den-

1521. ſkull rådlägga om ſakens utförande, och med eftertryck arbeta (*).

Ständerne ſwarade honom med den äre-betygelſe han af dem förtient. De tackade för hans redebogenhet at anföra dem; de wille i döden följa honom, och ſom trogne män beſkydda ſit Fädernesland. Hans aflagde mandoms prof, och för Fäderneslandet redan utſtändne faror; Hans diupa förſtånd och ſtora Krops förmoner, tillade honom det äre-rum, af hwilket Christjern giordt ſig oförtient. De ſkulle följa honom up til Konunga ſtolen och fäſta den Swänſka Kronan uppå hans hufwud. Det woro deras endaſte åſtundan, och högſta åtrå; Hans förtjenſter kunde på intet annat ſätt belönas, och Riket igenom intet annat medel hielpas.

Här til ſwarade hielten, at han hade fattat wapnen af nit och ömhet för det almänna, men ej uti någon enſkylt aſſikt. Konunga namnet hade redan, igenom des misbruk, börjat at liuda förhateligit hos hans landsmän. Den lyckan at tiena Riket giorde honom nog. De ſkulle förena ſina krafter, och förſt ſättia ſig i ſtånd, at obehindrade och otwungne kunna wälja ſig en inföd och Swänſk Konung. Den de då utſago ſom ſkickelig, den ſamma wille ock han wiſa all lydnad och undergifwenhet.

Den förſicktige Herren, ſåg ganſka wäl, at det wal ſom ſåledes af en del underſåtare ſkedt, ſkulle mer ſtödia ſig uppå hans egen tapperhet än annat. Han
wille

(*) Weſtenhielm Hiſt. Guſt. L. II. ſamt flere.

wille intet blifwa ſine egne landsmåns ſeger-Herre. 1521. Et ſådant ſteg ſkulle öka deras afwund, och gifwa dem något ſken til ſin talan, hwilka redan wiſt ſig mißnögde med hans hafde lycka. En annan gång kunde det ſke med ſtörre beſtånd och anſeende. Han woro altid wiß om ſamma utgång, emedan Ständernas förtroende ſtändigt tiltog. Hade han denna gången emottagit anbudet, hade det blifwit af många honom räknat til Regerings lyſtnad och ungdoms nyfikenhet. I ſynnerhet emedan *Sten Sture* den yngres barn woro förhanden ſom i aſſeende uppå ſine Förfäder, kunde derwid tro ſig lida. Hwilken förebråelſe, han ändock ej med all ſin förſicktighet kunnat undfly, (*) faſt oförtient, ty *Sturarne* woro utwalde Riks-Föreſtåndare, men ej Konungar, och hade ſåledes ingen bördsrätt til Swea-Rike. Wid denna

---

(*) Sleidanus de ſtatu religionis & reip. ed. 1555. fol. 48. har förſt utgifwit den oſanningen, at GUSTAF under den unge Sturens namn upwäkt allmogen at afwika ifrån CHRISTIERN, ſamt at han ſedan tagit en Sturens Dotter til Gemål at blidka dem. Konung GUSTAF har ſjelf läſt detta hos denna Auctor, ſom wid ſamma tid utgaf ſin Bok, och blifwit högt förtörnad deröfwer, det man ſer af ett Hertig Erici Bref til Melanchthon (ſe min Hiſt. Bibl. Upſ. p. 7) Der han ſäger: *Quare, etſi ſtudium & diligentiam boni & docti viri* Sleidani *in texenda noſtri temporis hiſtoria ſoleamus commendare, tamen quod tam falſo de rebus hic geſtis a Pot. & Ser. Rege char. D. & Patre noſtro & de mutationis imperii cauſis ſcripſerit,* Storge *illa nobis innata & erga Seren. Patrem regem & erga char. Patriam facit, ut non parum doleamus.* Svaningius uti ſin Hiſtoria CHRISTIERNI II. p. 431. och Flere, anföra ſamma dikt.

1521. tiden kallade han ſig Herre til Rydboholm, Swea Rikes Föreſtåndare och Höfwitsman. Hwilken titul, ſkönt den ej utmärkte något Konungsligit wälde; anſåg dock folket honom i ſine ſinnen redan ſom ſin Konung.

Riks-Föreſtåndareſkapet hade in til *Sturarnas* tid ej annat warit än et ämbete ſom beſtåt en kort tid, antingen under de utwalde Konungarnas omyndige år, eller då Thronen, wid Konungarnas död, för emellan kommande hinder, ej ſtraxt blef af efterträdaren intagen. På ſådant ſätt hade Birger Jarl, Torkel Knutſon, Eric och Waldemar, Matts Kättilmundſon, Folke den unge, Kättil Nilſon och den bekante Engelbrecht denna wärdigheten innehaft. Deras wälde ſträckte ſig ej längre än öfwer Krigsmagten, hwilken doch aldeles ſtod under deras befäl. Det öfrige af Rikſens ſtyrſel ſkötte Erkebiſkopen tillika med de andre Rikſens Biſkopar och Råd. Men ſedan folket igenom de utländſke Herſkapernas omilda regementen hade, likaſom det gamla Rom, fattat en ledſnad och afſky för Konunga namnet, tyckte de ſig äga någon ſtörre Frihet under Rikſens Föreſtåndare, och giorde för den ſkul detta ämbetet något beſtändigare, då det kom under *Sturarnas* förwaltande, förbindandes det wid deras ſlägt. Af den ſtändige mißhällighet, ſom yppade ſig uti deras tid, emellan det andeliga och werldſliga ſtåndet, kommo de at ſträcka ſit wälde något längre än ämbetet annars tillåtit. Men Herr GUSTAF ERICSON, hwilken nu waldes och emottog ſamma ämbete, bekom af Ständerne långt ſtörre och tilräckeligare myn-

myndighet än någon af Företrädarne; hwilken han 1521.
ock fick så mycket ſtörre tilfälle at utöfwa, ſom Erkebiſkopen ſamt de förnämſte Rikſens Biſkopar och Rådsherrar dels blifwit döde dels ur Riket afwikit. Här war ſåledes ingen ſom kunde täfla. De ſom intet redan ärkänt hans wälde, i mening at ſe utgången af Riksdagen, ſtötte nu til ifrån alle orter, ſomlige af ren nit för Fäderneslandet och Kärlek för den älſkwärde anföraren, andre at nyttia denna regementswändningen til ſin förmon och upkomſt.

Sedan Riksdagen war ſlutad, och Riks-Föreſtåndaren Herr GUSTAF, hade förſtärkt ſin Krigsmagt med mycket ſamt dugeligit Manſkap, ſände han ſine Öfwerſtar kring Riket, at belägga de ännu lediga Slotten.

Dom-Probſten uti Scara, Mäſtar *Olof* tillika med de öfrige af Präſterne, ganſka mißnögde öfwer den nye Danſke Biſkopen, ſom Konungen dem förordnat, upgåfwo ſtraxt Biſkops ſätet Läckö til Riks-Föreſtåndarens folk. Elfsborgs Slott och Nylöſa ſtad kommo dertil. I Småland hade de Swänſke wapnen ſamma framgång.

Det Stockholmſke bandet wäntade med rådhoga uppå ſlutet af denna Riksdag, den de wiſte ſkulle lägga grunden til deras undergång. Slaghöken och Gorius Holſt, ſom war af Tyrannen förordnad Borgmäſtare uti Stockholm, afſände ſå många Fartyg ſom för handen woro, til Weſterås med underhåld och manſkap, til hielp för de belägrade. Deſſe då de på Öſtra ſidan om Staden anlände, blefwo de af den tapre Lambrecht Mattſon drefne til wä-

1521. ſtra ſidan, der de hade fri upgång. Slottet blef för denſkul med nytt och friſkt manſkap beſatt, och de med underhåld för en lång tid förſedde. Men då den gamle beſättningen ſkulle öfwerföras til Stockholm, och war til Koleſund ankomen, hade en af GUSTAFS befalnings män, Lars Perſon (*) lagt ſig i wägen, och ſå förſkantzat ſig uppå båda ſidor om ſundet, ſamt med Stenkiſtor giordt wägen ſwår, at de uti twänne dagar, med all magt, måſte arbeta, då de änteligen, efter ſtor mansſpillan och förluſt af Fartyg, trängde ſig fram. Ibland de illa ſårade woro Jöran Siggeſon (**) och Olof Rynning, hwilka tillika med Pehr Hård, ännu höllo ſig til Tyrannens hop.

Riks-Föreſtåndaren war nu ifrån Öſtergöthland til Upland återkommen, at med all flit arbeta uppå Stockholms eröfrande. Uti September månad ſändes Nils Arwidſon til Finland, tillika med Henrik Jonſon til Haga på Åland. Deſſe funno Finnarne långt benägnare för ſit upſåt, än de ſig inbillat, och fingo ſtrax wid ankomſten tillop af et ſtort antal Finſk Adel.

Ibland dem war en märkeligaſt, wid namn Nils Månſon Grabbe til Grabaka, hwilken härſtammade af en berömlig ſlägt uti denne orten, och war på ſwärds ſidan den ſidſte af ſin ſtam. Denne brukade mer behändighet och driſtighet, än manſkap at förraſka fienden, och öfwergick wida den omtalte Staffan Henricſon uti ſin liſt. Han hölt ſig ſtändigt uti ſjön med lätte ſkärbåtar, hafwande aldrig flere än tio eller ſexton modige ſtalbröder i följet. Om nätter-

---

(*) Hård. (**) Sparre.

nätterne gingo deſſe, under hans anförande, up wid ſtranderne, kaſtade ſtockar för huſen der de Danſke bekymmerlöſe ſofwo, och förbrände af dem flere än hundrade hwarje gång. Då han wid dagningen ſöktes af Fienden, hade han redan förſtuckit ſig under Neſle eller annorſtädes; Men war wid minſta lägenhet ſtraxt tilbaka. För Raſaborgs Slott, Kumo Konungs gård och Borgo war i ſynnerhet hans tapperhet kundbar. (*) Han hade igenom detta ſit förfarande, ſatt den ſkrämſel hos Danſkarne, at de ſnart mer fruchtade honom, än Nils Arwidſons hela Krigsmagt. 1521.

Men på denna orten kunde dock ännu föga uträttas. CHRISTJERN hade i Åbo förſedt ſig med en ſtridbar Man, ſom äfwen liknade ſin Herre uti grymhet. Han kallades Junker Thomas, och hade wid alle tilfällen öfwerhanden emot Nils Arwidſon. Åbo Slott belades dock af de Swänſke, den 25. November; och ſkönt de i Staden warande Finſke Adelsmän, tillika med Biſkopen *Arvid Kurk*, gjorde dem all möjelig handräkning med kyndſkaper, folk, byſſor, lod, krut, ſamt andre nödtorfter, blefwo de dock af Junker Thomas, något för Jule-tiden ſlagne til rygga, då äfwen Öfwerſtens Bröder *Benkt Arvidſon*, med några flere, blef fångſlad, ſamt tillika med månge Swenſke män, ſom ſig uti Staden uppehollit hade, morgonen efter ſlaget, utom Slotsmuren, til et ömkeligit ögnamöte för *Nils Arvidſon*, uphängd.

Felt-

(*) Nils Grabbe dog År 1549. och ligger begrafwen uti Faris kyrka i Finland.

1521. Felt-Herren, ſom ſielf beſörgde utförandet af Stockholms Belägring, gjorde hykligare anſtalter. Staden belades på trenne ſidor uti October månad. Sunnan om Staden wid Bote-Kyrka och Sätra by, gjordes det förſta lägret. Det andra, hwilket Peder Fredag anförde, lades på Loſön, wid en ort, hwilken då kallades Glya, men ſedan är nämd Torfwesund och Drottningeholm. Det tredje lägret hade wid Rotebro ſin wakt, under Knut Anderſons (*) och Staffan Saſſes befalning. Men briſten af en ſkepsflotta, gaf dock de Danſka öppen luft uppå Sjöſidan, hwarifrån de ſtändigt, igenom *Norbys* förſorg, bleſwo med lifsmedel och alle nödtorfter rikeligen undſatte. Här af höllos de ännu wid någorlunda godt mod, med den förhopning at deras Herre oförtöfwad ſkulle wara dem wid handen. Hwar dag gjordes fördenſkul utfall af Staden, ſkönt utan någon ſärdeles påfölgd. Emot Julehögtiden gåfwo ſig femton hundrade Danſkar uti fyratio ſtore båtar til Loſön, at, ſom de trodde, oförtänkt angripa Peder Fredag. Men han ſom hade någon ſtund förut kundſkap om deras ankomſt, afbögde faran med et artigt bedrägeri. Wid det fienden förſpordes i ſundet nedan för Glya, utdelte han til ſexton Karlar hwardera ſit Jägare Horn, ſtällandes dem här och där omkring bergen, med befalning at noga taga i akt hwad i lägret förehades. Då fienden om mörka natten ankom, ſamt under landſtigandet öfwerljudt ropade, huruledes de wille fira ſin Jule afton uti Fredags tält, lät han hos ſig bläſa allarm,

---

(*) Lillja.

allarm, hwarwid de utſtälte Knektarne äfwen började hwar på ſit håll, at blåſa uti Hornen. Genljudet af deſſe många låten förökte gnyet, och gjorde för fienden det anſeende, ſom hade den hela ſkog med manſkap warit upfyld. Här af förſärades de Danſke, ſom äfwen på denna orten woro aldeles okunnige, och då **Peder Fredag** togade emot dem med fyrahundrade man, lade han utan ſtort beſwär, tuhundrade ſtraxt på platſen, förjagandes de andre tilbaka, af hwilka et ſtort antal ſtörtes uti ſjön, då de uti mörkret och rådhogan trängdes med hwarannan om båtarne. 1521

Öfwerſtarne **Lars Olofſon** och **Lars Ericſon**, hwilka af alle Riksföreſtåndarens underhafwande hit tils mäſt bidragit til des lycka; och äfwen följt honom ifrån den förſta början af des Regemente, bleſwo nu ſkilde ifrån Armeen och förſände til orterne, at der bewaka Riksföreſtåndarens förmon. **Lars Ericſon** ſattes til Fogde, eller ſom det ämbetet nu kallas, Landshöfding öfwer Dalarne och Bergslagen: **Lars Olofſon** förſändes i ſamma förrättning til Norrlanden.

Wid ſlutet af detta året, den 18. December upgafs Stegeborgs Slott i Öſtergöthland til Riksföreſtåndaren, då det i briſt af lifsmedel ej längre kunde uthärda. **Berndt von Melen**, ſom af Amiralen *Norby* hade emottagit Slottet, utfordrades och fördes fångſlig til Söderköping, der han, efter twänne månaders förlopp, gaf ſig til Riksföreſtåndarens ſida.

1521. Så ſnart *Arvid* hade beſatt Slottet med Swenſkt Manſkap, lade han ſig, utan för Staden, uppå det ſamma rum ſom han tilförene innehaft, lika ſom ſkulle han ännu med belägringen wara ſyſloſatt. Detta gjorde han at bedraga *Norby* ſom ſtundeligen wäntades. Den Danſke Amiralen kom åfwen Jule aftonen förſent detta Slottet til undſättning. Och emedan han war okunnig om hwad ſom dagarne tilförena hade förelupit, begaf han ſig in uti Etterſund, der han med de Swenſke började en ſkarp ſlagtning, ifrån morgonen in til natten. Af detta deras manlige motſtånd, tog han ſig den tanke, ſom ſkulle de wilja afſkära honom lägenheten at komma Slottet til hjelp. När han altſå efter mycken möda och förluſt hade trängt ſig fram, afſände han bud under Slottet at gifwa ſin närwarelſe tilkänna. Denne upſatte ſin hatt i wädret, til tekn af Amiralens närwarelſe, ſom haſtade efter, och hade lätteligen ruſat in uti olyckan, dereſt icke en Swenſk knekt, af obetänkſamhet, ſkutit neder hatten, hwarwid budet i förſkräckelſe flög tilbaka och kundgjorde ſin Herre faran. *Norby* förlorade wid detta åfwentyr ſex hundrade man, uti fram och återfärden, dem han kaſtade på holmarne. Elfwa Karlar föllo deremot uppå den andra ſidan. (*)

Nyköpings Slott blef ſamma tid upgifwit til Lars Pederſon, (**) af Henric Rantzov och Jöns Olofſon (***) hwilka det i förläning af Tyrannen

emot

(*) Brahe och andre nämna tretton.

(**) Hård.

(***) Weſtenhielm kallar honom orätt Gyllenhorn, ſom redan gifwit ſig på GUSTAFS ſida.

emottagit. Herr Joachim Brahes efterleſwerſka Fru Magdareta, (*) ſom här uti en ſwår Fångenſkap warit ſluten, blef ſåledes fri. 1520.

Altſå, ſedan *Arvid Weſtgöthes* närwarelſe i ÖſterGöthland ej war nödwändig, kallades han til hufwud-Armeen wid Stockholm, då halfparten af hans manſkap blef qwar hos Riksföreſtåndaren; men han ſjelf med den andra hälften förſändes, någon tid derefter, til Calmar at arbeta uppå des eröfrande.

Med Didric Slaghök hände ſom det gemenligen plägar ſke, då folk af ringa börd och upfoſtran, igenom en blind lycka uphäfwas til ära. Han blef upblåſt och öfwermodig, enſinnig och ſå olidelig för ſjelfwa de Danſke, ſom ſkulle ſtå under hans lydnad, at der af upkom oenighet dem emellan. De Tyſke Knecktarne, ſom woro uti Tyrannens tienſt, men ej hade på några månader fått ſin ſold, började äfwen at oroa ſig, och ropade det de ej, för en främmande och obekant Herre, behöfde wåga ſig i faran och förſpilla ſin blod, då de ej hade någon wedergällning at hoppas. Det lutade ſåledes til et allmänt upror emellan den Danſke beſättningen i Stockholm. De förſiktigaſte af Anförarne beſlöto, det de ſkulle afſända en Danſk Herre, wid namn Heydenſtrup, til Konungen, at påminna om undſättning af medel och manſkap, ſamt at klaga öfwer Slaghökens otilbörliga upförande emot ſine underhafwande. Men ſom CHRISTJERN redan war aldeles förwirrad och lika ſom utom ſig, af den motgång han ſporde uti alle ſine wärf, ty låt han äfwen denne uſling fängſlas

---

(*) Waſa.

1521. ſlas och om en mörk aftonſtund wid ljus hängas, til lön för de ohugnelige tidender han medbragte.

Men Erke-biſkop *Guſtaf Trolle* blef, under alt detta, ſwåraſt til mods. Ödet hade ſå många gånger kaſtat honom up och neder, ſedan han emottog Erke-Biſkops ſtafwen, at han nu mera ej wiſte hwad utwäg woro för honom bäſt. Lemnade han Riket och ſökte Danmarks beſkyd, torde Konungen, förbittrad öfwer olyckan, ſläcka ſin harm med hans och fleras blod. Han ſkref fördenſkul, uti denna ſin ångeſt, Riks-Föreſtåndaren til, och föreſlog om de icke, tillika med några gode Män, kunde möta hwarannan uppå någon utnämd ort, at rådgöra om angelägenheterne uppå både ſidor; Förwiter honom derjämte des mißtroende, ſamt at den förkleinlige tanke ſom han allmogen ingifwit, om CHRISTJERNS eder och löften, woro roten til Rikets obeſtånd. Til detta Bref ſwarade GUSTAF tillika ſkarpt och ödmjukt, kallade honom wördigaſte Fader och Herre; Men råder honom at öfwergifwa CHRISTJERN, hwilken redan i ſine egne länder hade ſå mycket at ſkaffa, at han näppligen mäktade göra ſine medhollare i Swea-Rike någon hjelp. *Trollen* kunde häldre lefwa en Herre i Swea-Rike, än en tjenare hos de Danſke. Han torde der få ſamma lön, ſom många andre Swenſke män, de der warit Tyrannen beforderlige. Der emot ſkulle han i Riket njuta all heder och wördnad, dereſt han i tid wille gifwa ſig ifrån den förrädelige hopen. Riks-föreſtåndaren bekräftade med dyra-

ſky

ſke ed, at alt ſkulle blifwa förlåtit, både af ſig 1521 och allmogen, ſom *Trollen* emot dem och Fädernesland et hade brutit. På detta löfte kunde han lita. Det woro ej ſå löſt och ringa ſom de andre löften, hwilka denna tid wankade. För öfrigit borde han ej undra uppå mißtroendet, ſom ſjelf warit wid handen och ſedt huru de Swenſkas lättrogne ſinnen hade blifwit bemötte. m. m.'

Emedlertid wäntade *Trollen* tillika med de andre, förgäfwes uppå Heydenſtrups återkomſt. De ſågo hela Riket blänka af wapn, under en ung och ſtridbar anförare; ſamt hörde dageligen ej annat än hämdropas, öfwer den wårdslöſe och uti ſäkerhet inſöfwade Konungen. Alt detta förebodade dem Hufwudſtadens ſnara öfwergång, ſom war ſammanknippad med deras ytterſta förderf. De tre Biſkoparne Trollen, Slaghök och Beldenacken, fattade fördenſkul det upſåt, at hemligen reſa til Danmark, der de ſjelfwe kunde upmuntra Tyrannen til krigets fortſättning, och dereſt det ej kunde ſke, ſätta ſig uti ſäkerhet emot det tilkommande. Man hade hit in tils icke förmärkt det minſta ſteg af Christjern tagas til uprorets dämpande, lika ſom hade han, ſtraxt efter den upresning ſom börjades redan förr än han lemnade Swea-Riket, ſlagit alt bekymmer ifrån ſig om des bibehollande. Uti Danmark tänkte han allenaſt uppå at hämnas uppå de Lybſke och den gamla Danſke Adelen, hwars myndighet ej war honom anſtändig: ſamt at draga Hertigdömet Holſten under ſit wälde. En förſiktig Regent hade uti ſådane omſtändigheter ſnarare ſökt at

1521. blidka än at hämnas, ſnarare at förſwara än at eröfra. Men at winna ſit ändamål, utgaf han en, annars ganſka nyttig Förordning, emot Landköp, befallandes det alle waror ſkulle uti Städerne föryttras, hwarigenom intet allenaſt de Lybſke funno ſig ſtötte, i anſeende til de förmoner dem ifrån gamla tider lemnade warit, at ſielfwa draga landet omkring och föryttra ſine kram uppå hwad ort dem ſielf lyſte, utan åfwen de rike och förmögne af Danſke Adelen, hwilkas beqwämligheter igenom detta påbud, ehuru bidragande det war til handelens upkomſt innom Riket, mycket inſkränktes. Lybeckarnes owilja emot Christjern ökades åfwen deraf, at han wid ſamma tid betog dem den heder de af ålder innehaft, at tildela de Holſtenſke Hertigerne Förlänings Bref uppå deras Hertigdöme. Hwilken ära Christjern, igenom ſin Swåger Keiſaren, ſig tilwälde, ſkönt han ſig derwid ej länge kunde bibehölla. Här til kom det wäld han uti Öreſund, uppå otta Hanſeſtädernas ſkepp föröfwade, af hwilka han både laſt och beſättning lät utſkeppa, ſamt twingade dem at ſegla dermed til Stockholm ſit folk til undſättning.

Sådane woro nu omſtändigheterne emellan Christjern och Lybeck. Hwad de Danſke beträffar, hade han medelſt åtſkillige begångne mord och wälds föröfwande, uppå några Biſkopar ſamt andre Andelige män, ſå wäl ſom med den mißtanka han ſig ådragit, at i löndom wara Lutheri nya ſatſer tilgifwen, länge af dem warit hatad. Påfwen kunde intet ſielf förſwara den hårda werkſtällighet af des Bandbref. Kejſer Carl den V, ſom hit in tils hade gjort et med honom uti des monarkiſke anläggningar, anſåg honom nu mera med kallſinnighet, för det otilbörliga upförandet emot Drottningen, Keiſarens Syſter, hwilken icke ſparde at klaga hos ſin mägtiga Bror öfwer det förakt hon, för Sigbrits ſkul, ſtändigt lida måſte. Ja alle Europeiſke Regenter började nu anſe honom med halft förakt. 1521.

År 1522, för än de tre Biſkoparne woro til Danmark öfwerkomne, hade Tyrannen anträdt en reſa til Nederländerne, at der träffa ſin Swåger, hwilken han wille anlita om undſättning. Men Keiſer CARL den V, ſom redan war uti det Franſka kriget inweklad, kunde denna gången ej åſtadkomma något biſtånd. 1522.

Wid återkomſten ifrån Nederländerne, fant Tyrannen de tre Biſkoparne för ſig i Köpenhamn, och wiſade ſig ganſka mißnögd öfwer deras närwarelſe. I ſynnerhet fick *Trollen* förmärka hwad han kunde lita uppå de gamla löften, då Tyrannen i hårde ord förehölt honom det han reſt af riket, emot ſin ed och lofwen, då hans närwarelſe der ſom måſt war af nöden. Det woro han och ingen annan, ſom hade ledt CHRISTJERN in uti deße förtretligheter; på hans ord och undſäjelſer om biträde, woro de tilruſtningar fruktlöſt gjorde. En Erke-Biſkop i Upſala, af ſå ſtor ſlägt och myndighet, hade bort kunna, om intet öfwerwinna, til det minſta wåga jämt emot den unge uprors ſtiftaren, om han dertil haft förſtånd och wilja; utom annat det *Trollen* nu höra måſte. *Guſtaf Trolle* driſtade ſig aldrig mer tilbaka til Fäderneslandet. Såledeſ woro nu de mägtigaſte af Riksföreſtåndarens för-

1522. följare ur wågen, ſedan gamle Erkebiſkopen Jacob Ulfſon, och Biſkopen uti Weſterås Otto, wid ſamma tid afledo.

Olyckan wid Stegeborg betog Amiralen *Norby* intet des mod. Han ſåg med afwunsfult öga Gustaf Ericsons lycka, och at han blifwit uti ſine anlägningar af denne hjelten förekommen. Han underhölt nu allena Tyrannens hela förrättning, och wiſte et ſärdeles nit emot Riksföreſtåndaren, den han ännu hoppades at kunna öfwerwinna. Han fant nogſamt at Sjöſtäderne, Stockholm och Calmar, borde ſom ögnaſtenar bewaras, och at de inwärtes upror uti Swea-Rike wille föga betyda, ſå länge deſſe nyklar hölles Christjern tilhanda. Men hans flotta och beſättning hade på en tid ſå förminſkats, at han icke efter önſkan kunde göra deſze Fäſtningar något biträde. Fördenſkul reſte han til Danmark och förſåg ſig rundeligen med folk, ſkepp och underhold. Wid återkomſten landſteg han på Gothland, ſökandes tilſamman alt det manſkap, ſom på denna Ön war til finnandes; haſtade ſedan til Stockholm. Han lemnade denna Staden ſå ömnigt förråd af lifsmedel, at det, för hela ſommaren, giorde dem rikeligen tilfylleſt. På Malt och Öl war dock någon briſt. I Slottet hade de ännu fyra läſter Krut. Under den ſtora nöd de lidit före Amiralens ankomſt, woro Borgelägres folket, igenom ſjukdom, ſå förminſkade, at af hela Armeen ej flere än femhundrade blifwit öfrige, med hwilken ringa hop Öfwerſtarne dock underſtodo ſig den hela tid at förſwara Staden. För deſſe war en Heydenſtrup anförare. Af Stadſens Borgerſkap woro ſtörre delen antingen förrymde, eller på Slottet, af mißtankar, fångſlige ſatte. Staden war ſåledes merendels öde och förbränd. Några Tyſke Borgare, hwilka til ottatio man woro i beholl, anfördes af Gorius Holſt, ſom ſjelf af deras hop, ſtändigt hölt ſine Medbröder Tyrannen til tjenſt. Ibland Öfwerſtarne nämnes äfwen Henrik Slaghök, hwilken med den Lundiſke Erke-Biſkopen Didrik Slaghök ej bör ſammanblandas. *Norby* förde med ſig en Herre ifrån CHRISTJERNS Hof, wid namn Henrik Goe, ſom upmuntrade manſkapet och öfwade dem uti handgrepen. Sådant war tilſtåndet uti Hufwudſtaden wid början af detta År. 1522.

En af Tyrannens befalningsmän i Stockholm, wid namn Gottſkalk Ericſon, gjorde kort efter *Norbys* närwarelſe, berättelſe för ſin Konung, om tidens beſkaffenhet. Det Swenſke Partiet, ſäger han, beſtår måſt af Bönder och obeſtändigt folk, ſom ſnart ſkal trötna wid upror, och buller; hälſt ſedan tilförſlen af lifsmedel ifrån ſjöſidorne, blifwit dem betagen. I Riket felades Salt, Humla, Kläde och andre nödtorfter. Om en Landt-Armee ifrån Danmark kommo neder i Götha-Rike, ſkulle de Swenſke ſnart kuſwas. De förnämſte af uprorsmännerne, ſom woro Dalekarlar och Helſingar, kunde ſedan öfwerwinnas. De Swenſke uproriſke borde anſes och ſtraffas ſåſom de der fört afwog ſköld emot ſin Lagkrönte Konung.

Den ſiſta punkten af Gottſkalks råd, föll beſynnerligen uti Tyrannens ſmak. Hwarföre han ej

1522. länge drögde, med befalningar til alle de Danſke Fogdarne, ſom woro lemnade til Landets plågare, at Swenſke män, beſynnerligen af Adel, ſom träffas kunde, ſkulle dödas, ſom de der hafwa fört afwog ſköld emot ſin lagkrönte Konung. Här börjades ſåledes et nytt blodbad öfwer hela Riket.

Junker Thomas på Åbo Slott, war ej ſen at taga denna befalning i akt. Månge af den finſke Adelen blefwo fördenſkul i Åbo ömkeligen mördade. Ja den grymme Junkrens nit ſträkte ſig ſå wida, at hans egen Secreterare, den han annars älſkade och hwilken både länge och trogit tient honom, måſte lemna ſit hufwud endaſt för det han war Swenſk. De ſom här om förut blifwit warnade, togo ſine utwägar dem de hälſt kunde. En Adelsman, Eric Flemming, bewiſte ſig, wid detta tilfället, manlig, och räddade tillika med ſit, månge Swenſke Mäns lif. Något för än Thomas hade fått befalningen om mordet, föreſtälde Flemmingen, huruledes han hade uptänkt et medel, at nederlägga den Swenſke Öfwerſten Nils Arwidſon, om honom allenaſt gåfwos tilſtånd, at i haſt ſtorma Staden. Han wan bifall: ſamlade ſå många Swenſke tilſamman, ſom han utan miſstanka kunde taga med ſig, och drog med dem af Fäſtningen. Men ſå ſnart han kommit när de Swenſkas läger, fogade han ſig til ſine landsmän, wändandes wapnen emot de Danſke, ſom efterfölgde i mening at wara honom til biſtånd, hwilka alle blefwo nedergjorde och fångade. De uſle medbröderne, ſom lemnades i Staden, fingo, den följande dagen, med tuſende marter, umgälla deſſas befrielſe.

1522

Med detta företagande uträttade Tyrannen ej annat, än at de Swenſke män, hwilka hit tils warit honom tilgifne, och denna förföljelſe undkommit, ſtraxt föllo til Riksföreſtåndaren. De Främmande, ſom hade Fäſtningarne om händer, då de ſågo ſig ingen undſättning bekomma, men endaſt blods utgiutelſe befallas, utan afſeende til trohet och mandom, beſinnade de derwid den lön de ſielfwe i framtiden hade at förmoda, och ſökte fördenſkul, hwar för ſig, utwägar at med heder komma derifrån. Weſterås Slott blef altſå kort derefter upgifwit. Likaledes Tynnelsö och Engsö gårdar.

De tre angelägnaſte Fäſtningarne Stockholm, Åbo och Calmar återſtodo ännu. Åbo Slott war wid denne tiden, ganſka wäl befäſt, ſåſom den endaſte förmur Riket ägde emot Ryſka ſidan, förän de andre fäſtningarne, uti denna landsändan, blefwo upråttade. Förutan des fyra torn, hwilka betogo fienden upgången i hamnen, war, på den ſödre ſidan, en hög mur med en tredubbel wall och twänne grafwar. Calmar Slott war likaledes wäl bewarat, och Stockholm hade af *Norby* undfått den ſtyrka, at des beſättning ſom oftaſt gjorde utfall af Staden på Norre och Södre ſidorne, med de Swenſkas ſtora förluſt. Uti Martii månad låt fördenſkul Riksföreſtåndaren flytta det ena lägret ifrån Rotebro til Jerfwa by, förordnandes Staffen Saſſe, Peder Fredag, och lille Knut Benktſon, til anförare. Deras manſkap war oöfwadt och egenwilligt, ſamt anförarne ſielfwe ſins emellan kifwande. De twänne Swenſke Öfwerſtarne wägrade at lyda den Tyſke. Han åter,

ſom

1522. ſom förfarnaſt uti Krigsſaker, ſökte altid at hafwa det högſta ordet, och påſtod fram för alle de andre den heder, at belägringen ſkulle efter hans anlägningar utföras. Fienden, ſom häraf fick tidig kundſkap, wiſte at betjena ſig af tilfället. Här war altſå intet annat at förmoda än ytterſta olycka, då den nys ſtärkte och bemannade Fienden, under detta upror, föll dem öfwer.

Riksföreſtåndaren, ſom ſjelf ej war tilſtädes då denna olyckan timade, behöfde en hel månads tid at ſtälla lägret uti des förra ſkick. De oenige Öfwerſtarne, ſom nu blygdes öfwer förhollandet, och fingo all ſkulden til det ſkedde nederlaget, ſattes ifrån ſine ämbeten. Twänne andre förordnades uti deras rum, nemligen Eric Ryle på Åſa och Jon Olofſon. Krigsmagten ſtärktes med nyt manſkap, det Riksföreſtåndaren kallade ur Upland, Dalarne och Helſingeland, låtandes ſkiftewis den ena hopen löſa den andra af.

Stockholm war anſatt på det härdaſte på Landſidorne. Men Riksföreſtåndaren fant nogſamt at all möda ſkulle, wid denna ortens eröfrande, fåfängt anwändas, ſå länge den wakſamme och behjertade Amiralen *Norby* ej af några ſkepp hindrades.

Sjömagten uti Swea-Rike, war wid de äldre tider anſenlig, då Kong Håkan Ring med några tuſende ſkepp tågade emot den Danſke *Harald Hildetand*. Hwad uti Konung Eric Segerſäls tid med ſjömagten uträttades emot Eſtländarne, Danſkarne och flere, betyga Krönikorne. Kong Birger Månſon utruſtade en ny ſkepsflotta af elfwahundrade ſtyrmän mån emot Ryſſarne. (*) Hwilken flotta hölts uti godt ſkick under de andre inländſke Konungarne, och fördelades landsorterne emellan, af hwilka hwar för ſig ſkulle holla färdige et wiſt antal af ſkepp. Men ſedan de utländſke Herrſkaperne efter Unions tiden, fattade den Tyranniſke tanke, at medelſt twång och förſwagande holla detta Nordiſke Näſet under ſin lydnad, beſtod hufwud-omſorgen uti ſjömagtens förſtörande. Konung *Eric* af Pommern har fördenſkul pålagt landsorterne at betala ſig den ränta, ſom tilförena warit ſjömagten tilſlagen. Man bygde då få eller inge ſkepp wid Swea ſtränder, om icke til andre Rikens betjening. Under Sturarnas Regements tid, war dock den Swenſke ſkepsflottan uti någorlunda ſtånd, då den af yngre Sturen och Hemming Gadd, emot de Danſke anfördes. Men CHRISTJERN hade, ſtraxt wid början af ſit wiſtande i Riket, haft den förſiktighet, at aldeles til intet göra det ſwaga förråd af ſkepp, ſom (**) efter det långſamma och mattande Kriget, blifwit öfrig. 1522.

GUSTAF ERICSON måſte altſå wända ſig til Utlänningarne, at ſkaffa en ſkepsflotta uti Belten, med hwilken han kunde ſtyra och afholla den djerfwe och frimodige *Norby*, ſom nu enſam war honom hinderlig. Til Lybeck, den mägtigaſte af Hanſeſtäderne, och med hwilken han tilförena kommit öfwerens, afſände han altſå ſin Secreterare Siward von Holſt, en Ditmarſcher, at påminna Staden ſin ſkyldighet.

(*) Rimkr. P. I. p. 60.

(**) Ibland de orſaker för hwilka han afſattes, nämnes äfwen Flottans förſtörande.

1522. Denne ſom han, ſå på ſin Herres ſom ſit egit Fäderneslands wägnar, hyſte fienſkap emot de Danſke, ty förteg han intet ſkäl ſom kunde tjena at upmuntra Lybeckarne. Han föreſtälde CHRISTJERN, ſom alles deras fiende, påminte dem om den nyß utgångne förordning angående handelens inſkränkande innom wißa Köpeſtäder; De gamle hamnarnes förſtörande; Swenſka handelen, ſom redan en lång tid warit dem förbuden: CHRISTJERNS ſtora Swågerſkaper, med näſtan alle mägtige Hus i Europa. Drögde man längre, wore en annan gång alt motſtånd förgäfwes: De ſkulle påminna ſig hwad med Riksföreſtåndaren war afhandladt, då han ſielf wiſtades hos dem. Nu woro den bäſta lägenhet förhanden, at ſtäcka Tyrannens wälde, ſedan hela Swea Rike war honom ifrån fallit. Riksföreſtåndaren åſtundade af dem en Skepsflotta med manſkap, Cartauer och ſtycken, hwaremot Staden förſäkrades om betalning.

Tilfället anſågs af Hanſeſtäderne ſom önſkeligit, och Legaten återſändes med godt ſwar. Man finner ej tekn af någon dagtingan eller förbeholl ſom dem emellan, wid detta tilfället, blifwit uprättad, ſkönt förſiktigheten på Lybeckarnas ſida ſynes det hafwa kraft (*). Utan ſtraxt tilruſtades tio dugelige ſkep, med beſättning och annat tilbehör, hwilka under Amiralen

---

(*) Vertot anför här wid en hel Subſidie tractat af åtſkillige puncter.

den Fridrik Brun (**) afſeglade. Et antal Krigsfolk til niohundrade man, blefwo åfwen öfwerſände, under Öfwerſten Hans Stammels anförande. Til deße hade åtſkillige Tyſke Riddersmän, ſåſom Bröderne Petter och Thyß Patin, Joachim Fyrägger, Johan Schärmer fogat ſig, at under den allmänt berömde Anföraren ſöka ſin upkomſt. Men Hanſeſtäderne, ſom blott i afſikt uppå ſin egen förmon, deltogo uti Swenſke Riksföreſtåndarens göremål, gåfwo Amiralen Brun i hemlighet en ſådan befallning, at han ſkulle hafwa et ganſka wakſamt öga uppå de Swenſkas framſteg, och ſå lämpa ſin ſtyrka, at de ej för ſnart mått winna ſit ändamål. Lybeck ſkulle bruka denna lägenhet at aftwinga dem de friheter uti handelen ſom de länge åſtundat. Man borde altſå intet altför haſtigt frälſa dem ur eländet, på det hielpen måtte blifwa dem ſå mycket längre angelägen. 1522.

Pingeſtdags aftonen anlände denna flottan under Söderköping. Bernhard von Melen war ſtraxt tilreds at emottaga dem, men knektarne, nyfikne at ſe den namnkunnige Felt-Herren, ſwarade det de ej förr wille aflägga ſin Ed, än de hade ſedt den Herren, under hwilken de ſtrida ſkulle. Von Melen måſte fördenſkul afſända et haſtigt bud til Riksföreſtåndaren, hwilken wiſtades i Upſala, men då han fick kundſkap här om, ſkyndade til Söderköping. Hans wärt,

tal,

(**) Hvitf. kallar honom Brunſvig. Brahe nämner intet Brun, utan Hans Stammel för Amiral. En annan wid namn Joachim Cörnicke anför han ſom Öfwerſte. Wi följa uti denna omſtändighet, Chytræus, Tegel, Meſſenius, Weſtenhielm.

1522. tal, anlete, och åthäfwor upwäkte hos deſſa utlänningar ſå en ogemen wördnad, at de ſtrax wid åſkådandet alle ropade det de med honom wille wåga de ytterſte faror. De aflade ſin trohets-ed, och Riksföreſtåndaren delade dem på det ſätt, at femhundrade man ſändes til Calmar, Arwid och Peder Hanſon (*) til hielp, då de öfrige fingo befalning at ſkyndſamt toga til Hufwudſtaden.

Norby war intet nu mera enſam Mäſtare uti Belten; icke heller felades Riksföreſtåndaren wäl öfwadt ſamt ungt manſkap, uti de för Stockholm anlagde lägren. Han gaf fördenſkul alle dem af den Swenſke allmogen, ſom af ålder ej orkade bära wapn, och med åkerwärkets ſkötſel kunde gjöra landet ſtörre nytta, lof at fara hem.

Kort här efter ankom ifrån Staden Lybeck, en ny förſtärkning af otta ſkepp (**), dem twänne Lybſke Råds-Herrar Bernhard Bomhower och Herman Plönies förde. Öfwer Sjömagten ſattes Eric Flemming til Befälhafware, emedan han war bekantare uti Skären, än de utländſke. Flemming lade ſig i förwäg för Norby, ſom dageligen wäntades tilbaka ifrån Finland, utan at ännu weta af den Lybſke Flottans ankomſt. Men hans förmodan war, hwad den Danſke Amiralen beträffar, förgäfwes, emedan Norby ſielf beſlutat at dröja omkring Åbo, under det Junker Thomas, med en del af ſkeppen ſkulle ſkynda til Stockholm med undſätningen, och råkade ſåledes uti förſåtet. Uti Junii månad ſteg Thomas om bord wid Åbo, och anlände, med god wind, til

Furu-

(*) Ulf Sparre.

(**) Weſtenh. ſäger fem.

Furuſund. Ehuru han trodde ſig wara ſäker och enſam uti ſjön, ſände han dock et litet ſkepp ut, at inhämta tilſtåndet. Flemmingen, ſom låg fördold under et högt berg, tog utan ſwårighet detta ſkepp, upfylte det med Swenſk beſättning, hwilka alle antogo de Danſkas kläder, och ſände det tilbaka. Skeppet war ej förr kommit Thomas uti åſikten, än han längtande efter tidningar, ſatte ſig uti en ſlup, at ſjelf hämta ſine förmente Danſkar om bord. De Swenſke tego uti det ytterſta, och til des Thomas kommit ſå när, at han med en fot redan ſtigit in uti deras Skep. Men huru förfärad wardt icke den arme Junker, då han befant ſig mitt ibland ſine Fiender. Han kaſtade ſig i haſt tilbaka, men blef ſtraxt updragen, och förd til den Swenſke Amiralen. Danſke Flottan anſattes ſtraxt uppå det hårdaſte, och måſte efter något fäktande gifwa ſig. Folket nedergiordes utan nåd, och Skeppen, med all ladning, föllo uti Seger-Herrens hand, ſom deraf bekom en anſenlig ſtyrka. Et örlogſkep, Finſka Printzen kallat, wärde ſig ſå manligen, ifrån middagen til aftonen, at de Swenſke måſte ſkiuta eld deruppå ſamt låta det med ladning och folk förbrännas. 1522

Thomas ſåg hwad han af de Swenſka hade förſkylt, i det han wärkſtält ſin Herres Tyranniſke befalningar. Riksföreſtåndaren hade afſky för all grymhet, och wiſte wäl at med krigsfångar umgås, men kunde dock intet ſkona dennas lif, hwars död ſjelfwa rättfärdigheten fordrade. Han fördes fördenſkul til Tynnelsö, hwareſt han uti en ek, med et baſttog uphängdes. Man berättar det han, då han fördes ut,

han

1522. har wiſt ſig ſärdeles förifrad deröfwer, at honom icke ſkulle förunnas et rep af hampa (*).

Norby bekymrades öfwer den ofärd uti hwilken Junker Thomas råkade. Hittils hade han allena härſkat i deſſe watnen, och ſå mycket ſom han altid mißtrot de Swänſke om förfarenhet uti Siöwetenſkapen, ſå högt förtröt honom nu denna deras läroſpån. Han lagade ſkyndſammaſt til ſin afreſa ifrån Åbo, at med de återſtående ſkep änteligen ſkaffa Stockholm den wäntade undſättningen. Emot ſena höſten anlände han, med fem örlogſkep uti ſkären, och lopp ganſka när emot den Swänſka flottan, öfwer hwilken Amiralerne *Brun*, *Flemming* och *Saſſen* woro tillika befalningshafware. De twänne ſenare började ſtraxt at laga til drabbning: lyfte ankar, ſände för ſig en brännare, och upmuntrade manſkapet. Men den Lybſke Herren, ſom påminte ſig ſin undfångne befalning, war af annat ſinne. Han tyckte at den förmonen, ſom de Swänſke nyligen hade öfwer Juncker Thomas och des ſkep, war för denna gången nog. Bleſwo *Norby* öfwerwunnen, ſå woro ſpelet ſlutat, och de Lybſkas hielp icke mera nödwändig. Han befalte folket wara ſtilla, utan at förebringa ſina ſkäl, och förlorade med flit, ſom det wille ſynas, et önſkeligit tilfälle at förraſka Fienden. *Flemmingen* kunde derwid ej mer än wiſa ſit mißnöje: Men *Saſſen* förebråde *Brun* denna gierning ſom tecken af klenmod.

Norby lopp fördenſkul obehindrad under en ö, och acktade den följande dagen at trängia ſig fram til Sta-

---

(*) Brakes Hiſt. Guſt.

Staden. Men det ſyntes ſom wille ſielfwa naturen 1522 wara wår GUSTAF behielpelig, och at lyckan då hon ſåg huru det förra tilfället förlorades, war lika ſom angelägen om et bringa honom et annat. Den följande nätten lopp ſiön tilſamman uti en ſå tiock is, at den Danſke Amiralen uti ſit upſåt hindrades. Kölden tiltog och iſen blef, på få dagar, ſå ſtark, at många Regementer hade, utan fara, kunnat nyttia honom. *Flemmingen* och *Saſſen* togo här wid mod, trädde in uppå den Lybſke Amiralens ſkep, och föreſtälte honom, på det alfwarſammaſte, des ſkyldighet. De hade nu åter det förlorade tilfället i händer, om de wille betiena ſig af den ſtarka Iſen, at komma öfwer fienden, ſom ej woro ſtark, beſtod af ungt oöfwat manſkap, och war deſſutan af den föreſtående faran ganſka förſkräkt. Brukades ej tiden, ſå ſkulle *Norby* obehindrad komma til Staden, och göra belägringen ſwår. Men *Brun* ſwarade, at han ej kunde wåga ſit manſkap på en ſå ſwag brygga: det woro en ohörd ting, och hade tilförena aldrig ſkedt, at någon Armee gådt til fots på hafwet. Han ſtodo ej til ſwars för det Lybſke Rådet om han det wågade. *Flemmingen* föreſtälte, at det här i kalla Norden intet woro owant, ſkönt det annorſtädes ej kunde ſke. At Iſen ſkulle bära hela Regementen af Ryttare, än mer fotfolk. Men förgäfwes. De förſtode afſeendet; beſynnerligen ſedan de ſågo huruledes Öfwerſten *Hans Stammel*, flitigt och ofta ſammanträdde med de Danſke Öfwerſtarne. De få Swänſke, ſom woro på ſkeppen, kunde ej ſtyra ſig.

De

1522. De lupo ſomlige bröſtgånges emot Fienden och fecktade manligen; andre gingo på de omkring liggande bergen, och wältade ſtora ſtenar ned uppå de Danſkas ſkep.

Flemmingen hade ofördrögeligen bud hos Riksföreſtåndaren, med berättelſer om de Lybſkas falſkhet. Han ſkyndade ſig fördenſkul ut til Flottan, at förſöka om ej egen närwarelſe ſkulle något förmå. Samma tid ſlog kölden tilbaka, och Iſen wältade i ſtora berg in uppå *Norbys* Flotta, hwaraf han mycket twingades. Et ſtarkt wäſtnordwäſt wäder kom der til. Han wille fördenſkul med warpor låta draga ſig up til en holma. Riksföreſtåndaren ſåg hans tankar, ſamt at han borde hindras ifrån denne holmen, af hwilken de Swenſke ſkeppen lätteligen kunde beſkiutas. Haſtade derföre på folket och Öfwerſtarne, at förekomma fienden. Men *Brun* war lika ſenfärdig och bekymmerlös. Riksföreſtåndaren böd honom twänne de förnämſte Rikſens Slot til underpant emot twå halfwa Kartauer, dem han wille plantera på holmen, at rikta emot fienden; men *Brun* war döf til alla föreſtälningar (*). Harmſen och förtörnad öfwer en ſlik falſkhet, ſamlade den rådige och tappre Herren tilſamman de få Swenſke män, ſom i haſt träffas kunde; tog holmen in, och befalte buſſarne at ſkiuta med böſſor på *Norby* löſt. Således afhölt han fienden ifrån denna fördelaktige platſen, och afſkar honom wägen til Staden. *Norby* wände ſig til Calmareſund med ſin lilla Flot-

---

(*) Vertot. T. II. p. 20. 21. gör, mot all ſanning, en lång berättelſe om et ſiöſlag emellan Norby och den Swänſka Flottan, ſamt huru tappert de Lybſke en hel dag fäktat.

Flotta, och Riksföreſtåndaren flyttade ſit låger ifrån 1522.
Wedelunda närmare emot Staden, til Bromma Kyrka, och kort derefter, til en holme ſom kallades Munkeliderne (*). Denna Ö bant han igenom en brygga til ſamman med ſödre Malmen, dit de andre lågren ſig flyttade. Låtandes åfwen med en ſtark brygga, ſom giordes öfwer hela det ſtora wattnet hwilket är emellan Södre malmen och Waldemars ö, (**) ſå binda deſſe lågren tilſamman, at de wid alle tilfällen kunde wara hwarannan wid handen. Wid ändan af broen uprättades et Blockhus, ifrån hwilket fiendens minſta fartyg, ſom på redden ſig wiſade, kunde nederſkiutas. Således innehölt han hela Staden, och war detta den ſtarkaſte belägring, ſom Stockholm någonſin erfarit. Riksföreſtåndaren wågade ej at bruka de Tyſke uti ſine låger, ſedan han funnit deras otro. Ej heller fant han ännu rådeligit at ſtöta dem: räknandes nyttigare at bibehålla dem wid deras kallſinnighet än at reta dem til fiendſkap. Wid belägringen brukade han fördenſkul ſine egne, och lät fördela utlänningarne kring ſtäderne uti Upland, at wiſtas öfwer den inſtundande winter.

Riksföreſtåndaren måſte åfwen wända ſin omtanka uppå Fäderneslandets inwärtes tilſtånd. Han hade emottagit tome ſkattkamrar, icke deſto mindre fordrade det främmande krigsfolket, ſkönt deras tienſt war ringa eller ingen, hwar månad ſin ſold. Bönderne hwilka blifwit ifrån ſit åkerbruk hindrade, kunde ej betala de wanlige utlagor. Utländſke Köpmän,

---

(*) Munkelägret, kallas nu Kongsholmen.

(**) Diurgården.

1522. ſom trångt ſig, bak om *Norbys* flotta, in uti Riket, at förſe det och krigsmägten med nödtorfter, ſtegrade ſina waror efter godtycko. Rådet war öde. Biſkopsſäten, utom Linköping och Wexiö, ledige och öfwergifne; Ja alt uti ſådan förwirring ſom man ſig lätt föreſtäller et Rike, hwilket af krig, inbördes oenigheter och Tyranni, uti ſå lång tid tilbaka blifwit plågadt. CHRISTJERN ſökte, uti utſpridde ſkrifter, at ſtryka behagelige färgor öfwer ſine blodige gerningar. Hans Bref til Påfwen och de andre mägter uti Europa, innehöllo förſkräckelige målningar af de Swenſkas högmod, arghet, trolöshet, Guds och Kyrkans förakt, ſamt tuſende andra grofwa tilwitelſer, med hwilka han wille gifwa ſit mordiſka framfarande ſken af en lindrig agå. Påfwen ſyntes med ſtillatigande bifalla hans göromål.

At möta deſſe ſwårigheter uprättade Riksföreſtåndaren uti Upſala, lika ſom uti Weſterås och Söderköping tilförena war ſkedt, et mynt, der han lät ſlå Runſtycker til halftannat öre, hwilka han ſedan lät falla til et öres wärde. Hwarföre de äfwen, emot Riksföreſtåndarens wetenſkap, blefwo, af köpmännerne, med ſtor förmon ur Riket utförde. Med detta goda myntet, wille Riksföreſtåndaren ſtilla deras otidige klagomål, ſom wiſt ſig mißnögde med det mynt han tilförene låtit utgå. Til hwilket mißförſtånd de Danſke mycket bidrogo, i det de underhöllo en bof wid namn *Hans Nilſon*, den der uti kulorne under Brunkeberg ſig undan ſtack och giorde falſkt bly mynt, af ſamma prägel med Riksföreſtåndarens, hwilket han til ſtor myckenhet uti lågren utſpred (*). 1528. Folket blef deraf förbiſtrat; började at förebrå Riksföreſtåndaren bedrägeri, ſamt hade ſå när gjort en allmän upresning, dereſt han ej lyckeligen funnit ſammanhanget, och tilbörligen fåt, för allas ögon, ſtraffa den Danſke myntaren (**).

Til de ledige Biſkopsämbeter war Herr GUSTAF ſorgfällig af ſkaffa ſådant folk, uppå hwilka han framdeles lita kunde, wid de ſtora förrättningar och ändringar uti Regementet, dem han ännu behölt innom ſig allena. At befordra de gamle adelige ſlägterne til deſſe ämbeter, ſom hit intil plägat ſke, hölt han betänkeligit. Saktmodige män af ringa herkomſt, de der hade want ſig wid at lyda ſnarare än at befalla, och ej drefwos af någon medföd Regements lyſtnad, woro de tienligaſte. Han gaf befalning til Dom-Herrarne i Upſala, at wälja Erkebiſkop uti den förrymde *Trollens* ſtälle. Til Strengnäs, Skara, Weſterås och Åbo afſändes ſamma bud. Canikerne i Upſala, woro mone om at blidka den förtörnade Riksföreſtåndaren, hwars alfwarſamma ſinne de hade erfarit wid des ankomſt ifrån Dalarne. At behaga honom walde de Dom-Probſten i Weſterås Mäſter Knut, hwilken ſom Cantſler wiſtades wid hans ſida, til Ekebiſkop. Riksföreſtåndaren fördrögde dock med des inſtällande uti det wigtige ämbetet, at låta honom likaſom på prof tiena, på det han ſå mycket lättare ſkulle ſtöta honom derifrån, om ej hans upförande blefwo anſtändigt. Til Strengnäs Stift wal-

---

(*) Meſſen. Scond. ill. T. V. p. 6.
(**) Palmſk. collect.

1521. des Måſter Måns Sommor: Måſter Magnus Haraldſon til Skara, och en Decanus i Lindköping wid namn *Eric* til Åbo.

Capitlet uti Weſterås hade med ſine röſter fallit uppå en wid namn Peder Jacobſon Sunnanwåder, hwilken hade warit *Sten Sture* den Yngres Cantzler, och redan wid det åmbetet med otro blifwit befunnen. Herr GUSTAF giorde fördenſkul ſwårighet wid des antagande. Capitlet förſäkrade igenom Bref, det Sunnanwåder ſkulle upföra ſig til des nöje. De aſſände åfwen den utwalde Erkebiſkopen Knut, at ſtyrka honom uti ſamma tanka. Men ju angelägnare de wiſade ſig om denne mannen, ju mißtänktare föreföll honom deras aſſeende. Detta Capitlet war des utan, ſedan den förre Biſkopens Otto Swinhufwuds tid, hos honom illa anſkrefwet. De wunnio änteligen det ſwar, at ehuru han önſkade, det detta wal til någon tid måtte upſkiutas, dock wille han ej wara deras enſtändige och ödmiuke anhållan emot. Capitlet i Weſterås tillika med Sunnanwåder, måſte dock gifwa Riks föreſtåndaren en förſäkring af det innehåld, at han på intet ſätt ſkulle ſtämpla emot Riksföreſtåndarens författningar; och dereſt *Sturens* Söner ifrån ſin fångenſkap wordo framdeles ledige, ſamt wuxne, ſkulle de intet reta dem a företaga något emot Riksföreſtåndarens Perſon och åmbete. De ſkulle med liflig ed förbinda ſig, at hwarken hemligen eller uppenbarligen ſkydda någon andelig eller werldſlig perſon, ſom ſig emot honom ſätta wille, utan så

dan

dant i tid tilkänna gifwa. De ſkulle ſwära honom trohet och huldſkap ſom redelige Swänſke män, och wara honom, ſom ſin rätta Herre och öfwerhet, hörſamme. Han wille dock icke förkränka den undergifwenhet de woro ſin Biſkop ſkyldige. Deremot ſkulle de uti honom hafwa en rättrådig Herre, ſom med wänſkap ſkulle wara dem tilgifwen, och ſå ſnart de deſſe förſäkringar öfwerlemnade, ſkulle efter önſkan, deras gamla rättigheter blifwa ſtadfäſte ſamt de wid alle wälfägne Privilegier bibehålne (*). Med deſſe wilkor jakade änteligen Riksföreſtåndaren deras wal, och afſände en wid namn Måns Månſon til Rom, at anlita den helige Fadren, om alle deſſe nye Biſkoparnes Stadfäſtelſe. Han giorde wid ſamma tilfälle berättelſe om CHRISTJERNS Regemente, och de wändningar, ſom det uti deſſe Nordiſke Riken förorſakat. Men Påfwen ſom då war högſt bekymrad öfwer Tyſklands affall ifrån des lydnad, ägde föga tid at beſinna de långwäga beſwären. Dylike Bref afſändes likaledes til andre Konungar, och Furſtar, at förekomma Tyrannens utſpridde oſanningar. 1522

De ſom i Stockholm lågo inneſlutne, hade under detta, åtſkillige förſök til ſin befrielſe. Matbriſten hade nu blifwit ſå ſtor, at de nödgats tänka uppå dagtingan. Men ſom Riksföreſtåndaren ej wille emottaga

---

(*) Weſtenhielm anför detta Bref L. I. c. 29. utan ſkriften år, *Magnificis & eximiis Patribus ac dominis: Archidiac. Decano & cæteris Eccleſiæ Aroſienſis Canonicis, meis Sinceriſſimis.*

1522. taga deras wilkor, ty beredde de ſig åter til motwärn; at ſluteligen förſöka, om de ej med wärjan i handen ſkulle kunna bryta ſig igenom. Många af deras tilgifne weko, af hungersnöd, ur Staden, til Riksföreſtåndaren. Åtſkillige blefwo dock grepne under flygten, uti St. Claræ Kloſter, der Gorii Holſtes Swägerſka (*) war Abbediſſa. Hwilken med honom hade det aftal, at ſå ſnart någon ur Staden, undanſtäck ſig uti kloſtret, ſkulle hon hänga utom öfwerſta fenſtret, om dagen et hwit kläde, och om natten en lyckta, då krigsfolk ſtrax ankommo, de der ſläpade uſlingarne tilbaka, at pinas och ömkeligen ſtraffas.

At hielpa matbriſten, låto befalningsmännerne drifwa af Staden, uti ſtora hopar, alle gamle qwinnor, munkar, dieknar, barn och annat löſt ſälſkap. Dagen nämdes på hwilken utfallet ſkulle göras med ytterſta häftighet. Men Peder Fredag, ſom föreſtod lägret på ſödre malmen, blef här om, af öfwerlöpare, tidigt underrättad. Den föregående natten begaf han ſig fördenſkul, med femhundrade man, tyſt in uti helge *Mariæ Magdalenæ* Kyrka, lemnandes det öfrige manſkapet wid lägret, at emottaga Fienden. I dagningen togade den Danſke Hären, med gny och buller Kyrkan förbi, i tanke at wäcka de Swänſke af ſömnen. Men då de nalkades lägret funno de dem beredde til träffning. Fredagen föll ſtrax ſin Fiende på ryggen, och fälde i haſt den ſtörſta delen til marken.

Än hade de belägrade et förſök öfrigit, ſom dock lika illa lyckades. Slaghök och Holſt utſpredo et

ryckte,

(*) Anna Reinholds Dotter.

ryckte, ſom ſkulle deras Konung ofördrögeligen wara dem, med en oräknelig krigsmagt, til undſättning. De öfwertalte en wid namn Jöns Weſtgöthe, at wåga ſig ut til lägret, och ſom öfwerlöpare, utſpana Riksföreſtåndarens hemligheter, ſamt, ſedan han ſtuckit eld uppå lägret, begifwa ſig igenom ſkogar, til Danmark, at berätta tilſtåndet och ſkynda uppå hielpen. 1522.

Jöns war ſkickelig til et ſådant werk. Så ſnart han ankom til de Swänſke, winlade han ſig at ſå intaga deras ſinnen, at han wid alle tilfällen fick wara tilſtädes. Öfwerſten Lille Jöns Pederſon tog honom uti tienſt och betrodde honom at uträtta åtſkillige wigtige ärender, wid hwilka han ſig ganſka wäl upförde, at alt mer och mer inſöfwa ſin Herre uti ſäkerhet och förtroende. Dock tildrog ſig för honom olyckeligen, för än han hant werkſtälla ſit förſåt, at twänne Swänſke män ankommo ifrån Staden, de der uptäkte hans falſkhet. Han nekade; men man fant et bref til Tyrannen, uti hans ſtrumpa inſytt, hwaraf han blef förrådd och öfwertygad. Han tilſtod änteligen ſit fel och blef tilbörligen ſtraffad.

Christjern upförde ſig, likaſom hade det nys wundne Riket, intet mera warit honom angelägit. Farbrodren Hertig *Friderich* af Holſten, ſammanbant ſig med de Swänſke och Lybſke, at hämnas den orätt han af ſin Brorſon lidit. Hertigen blef, af den Danſke Senaten, hemligen tilſpord, om han wille emottaga kronan. De woro beredde at afſäga ſig Christjerns tyranniſke regering. Uti ſådant buller och almänt uplop wiſte ej den modfälte Tyrannen, hwad han förſt borde företaga. Hans endaſte tilflykt

1522. war hos den Rommerſke Keiſaren, hwilken änteligen ſå lagade, at en kallſinnig wänſkap emellan honom och Hertigen medlades.

CHRISTJERN ſkulle nu, likaſom börja en ny regering, och tänkte at behaga ſine underſåtare der med, at han utfärdade åtſkillige, uti ſig ſielf och til en del, ganſka nyttige ordningar, til handelens och andre inrättningars förbättrande. För Domſtolarne giorde han en ändring, wiljandes inrätta en hofrätt ſom af utſökte män ſkulle beſtå, der alle wid ringare Domſtolarne afdömde ſaker ſkulle uptagas och ſkärſkådas. Biſkoparnes magt ſökte han inſkränka. Förböd Erkebiſkopen at reſa öfwer trettio, ſamt de andre Biſkopar, tolf man ſtarke. Då Konungen til någon Stad uti ſine Riken anlände, ſkulle Borgmäſtaren med Rådet rida emot honom, ſtiga af häſtarne, falla uppå ſine knän, och ej upſtå förän de fingo lof der til. Inge barn ſkulle hållas til Studier, hwars föräldrar ej woro af den förmögenhet, at de ſielfwe kunde dem underhålla. Ingen äga frihet at reſa til utländſke Academier, ſom ej innom Riket bliſwit Baccalaurius. Pinligit förhör ſkulle uti högmåls ſaker tillåtas. Den ſom in för Konungen och des Råd tappade ſin ſak ſkulle böta. m. m.

Deſſe ſtadgar författades til en beſtändig lag. Men underſåtarne och i ſynnerhet Senaten, utom hwars Råd och biträde han detta hade giordt, anſågs det ſom beſtändigt tyranni och ſielftagen myndighet. Konungen war hos dem uti det anſeende, at alt hwad han giorde, äfwen det nyttigaſte och bäſta, illa uttyddes och hatades.

Påſ

Påfwens Sändebud *Franciſcus de Potentia*, anlände wid ſamma tid, med ſwar uppå Tyrannens bref. 1522. Uti dennas närwaro framkallades den olyckeliga Didrik Slaghök at förhöras, ſamt at umgälla alt hwad des Herre lidit. Tyrannen ſåg ſig almänt hatad för det ochriſteliga Regementet han uti Swea-Rike öfwat. Slaghöken ſkulle nu upofras at ſtilla folkets rop. Han hade knapt förwaltat det Lundſke Erkebiſkops ämbetet uti twänne månader, då han fordrades til Köpenhamn. Han upkallades för Konungen, och anklagades ſom Rådgifware och uphofsman, til det i Swea-Rike begångne dråp, ſamt detta Rikets deruppå följande affal. Til deſſe beſkyllningar nekade han, föregifwandes, det han allenaſt efterkommit ſin Herres befalningar. Den nys utfärdade CHRISTJERNS lag blef nu förſta gången brukad: Slaghöken pinligen förhörd, och döds domen, utan lång ranſakning, afkunnad.

Tyrannen hade ej mod at wara tilſtädes wid Slaghökens afſtraffande. Det hårda hiertat blödde wid denne förtrogne wännens olycka. Han reſte fördenſkull ur ſtaden: men modren *Sigbrit* ſtängde ſig, wid detta tilfället, innom läſte dörar och luckor, hållandes dennas fall ſom et förebud af ſit. Uti den Romerſke *Legatens* närwarelſe (*) utfördes fången til gamla

---

(*) Cornelius Scepperus och flere ſom ſkrifwit til Chriſtjerns Förſwar, påſtå det denna Legaten fört med ſig et Påfwens bref, hwaruti Påfwen gillat Tyrannens förfarande i Swea-Rike; hwilket bref Chriſtjern ſkal hafwa fört med ſig af Danmark. Men der emot ſtrider 1) at om någon ſådan Bulla warit til, hade den wiſſerligen, 1522 gamle Torget, dereſt en galge och et båhl woro upreſte. Han hade klädt ſig uppå det präcktigaſte, uti ſammet och Scharlakan. Under wägen mötte honom Konungens Secreterare, *Jeſper Brockman*; til honom har han ropat: Detta är wårt myckna arbetes belöning: hwar til den andre ſwarat: ſtraff för ſynden. Då de woro anlände til Torget, förde bödelen honom förſt til galgan, och började: men fölgde honom ſtraxt neder igen, ſäjande det den wägen torde falla honom förſwår, han wille wiſa honom en lättare. Under det kläderne afkläddes upläſtes des brott och giordes allmänt kunnigt, det han blifwit dömd til et ſå ſwårt ſtraff; emedan han ſtyrkt Konungen til det mord, ſom uti Swea-Rike war föröfwat. Bödelen bant honom ſedan wid en ſtega, ſamt kaſtade honom lefwande uti elden.

Sådan wälförtient ändalyckt fick den uti wåre tideböcker namnkunnige Didrik Slaghök, hwilken ifrån et ringa ſtånd, uti haſt bragte ſig up til den högſta ära, och under des lycka warit wållande til många männiſkors förderf. Många trodde, det han igenom någon förborgad konſt och *Sigbrits* troldom, hade förtiuſt ſin Herre. Man ſåg honom Feltſkärs-Dräng, Riksråd, Riksföreſtåndare, Biſkop och Erkebiſkop, innom Sex års förlopp. Beldenake, ſom war hans ämbets Broder, har dock långt förut ſpått honom

---

ligen, til Tyrannens urſäktande blifwit allmän giord. 2) Hade ej Slaghöken behöft dömmas ſom rådgifware til mordet. 3) Hade ej den Påfwelige Nuntius warit tilſtädes wid des afſtraffande och der medelſt gillat domen. Är altſå det ſom om någon ſådan bulla utgifwes, en af Chriſtjerns wänner diktad oſanning.

honom detta ſlut, då de en gång warit ſams, hwilket merendels plågar wara oundwikeligit för dem, ſom i haſt kaſtas up til en oförtient och omåttelig heder. 1522.

Lybeckrarne handlade ej längre hemligen emot Konungen i Danmark. De hade redan tilſagt honom et öppet krig, och utruſtat en flotta beſtående af trettio Örlogsſkepp; med hwilken de togade under hans ſtränder. Så ſnart de med tretton ſkepp och fyra Jakter begifwit ſig ifrån Trawemünde, woro ſiutton Riksföreſtåndarens örlogsſkepp, under Von Melens anförande, dem til mötes, (*) då de ſammanfogade begåfwo ſig den 3 Aug. under Bornholm, intogo Hammershus Slott, ſlogo beſättningen ihjäl, ſamt plundrade de omkringliggande orter. De Lybſke landſtego ſedan under Köpenhamn, och förorſakade Tyrannen en ſtor förſkräckelſe.

Swea och Danmarks Rikens tilſtånd war, uti åtſkilliga ſtycken, ganſka lika. Både trycktes nu af en grym Öfwerhet, och hade uti någon tid ſuckat under främmande wälde. Det förra Riket hade redan afſkuddat ſig oket, men det ſenare hade ſå mycket ſwårare derwid, ſom Tyrannen der ſtändigt wiſtades. Den Danſke Adelen war uti ſtort anſeende, och hade länge warit uti tanka at upſäga CHRISTJERN ſin ed. Men allmogen war af ålder wand wid ſtörre träldom än almogen uti Swea-Rike, och ſaknade följakteligen ſenare ſin frihet. Den Swänſke bonden har aldrig til någon wiß Jord eller Herre warit ſå bunden, at han ju icke, då året ſkridit til ſlut, kun-

nat,

(*) Se Joh. Skyttes handſkrefne anmärkningar til Hvitfelts krönika.

1522. nat, efter behag, ſöka ſig en annan. Han har ifrån långlig tid tilbaka ägt röſt och ſäte uti de almänne Riksmöten. Des utan har den mißhällighet, ſom ſtändigt yppades emillan Swenſke Adelen och Präſterne gifwit almogen luft och frihet. Ty då de ſenare ſtändigt woro det utländſke wäldet til ſworne, de förre deremot ſökte at behålla regementet innom ſig, och både delarne behöfde almogens biträde til ſine aſſikters utförande, ſmickrades bönderne. Deremot woro uppå de Danſke öarne, bönderne fulkomlige trälar och adelens lifegne, de der, ſlägte ifrån ſlägte, woro förbundne at bebo en och ſamma Jord. Hade för ſin öfwerhet en blind lydnad, ſom härflöt mera af wana än kärlek, ſå at de följakteligen ej wiſte hwad frihet wille betyda. Nu hade änteligen CHRISTJERN ſå groft tiltagit uti ſit Tyranni, at det äfwen började gå de nedrigaſte under ögonen. Danſke allmogen hade miſt tillika med ſin egendom, all fruktan och wördnad för Majeſtätet. Den Swänſke Riksföreſtåndarens tapperhet och lycka, ſatte äfwen ſådant mod och dierfhet uti alla dem, ſom woro mißnögde med Tyrannens Regemente, at de började nu, likaſom med en hand ſtöta på des fall. Han utſkref til December månad et Riksmöte uti Callundborgs Slott uppå Seland, der han med ſine Ständer wille rådſlå om Swea-Rikes affall, Hollſtenſke Hertigens oförmodelige påſtående, at få halfwa det Norſke Riket ſom arf, ſamt om det nys begynte kriget med Staden Lybek. Underſåtarne förmärkte, at det lilla förråd de hit in til hade förwarat undan hans behof, ſkulle dem nu aftwingas. Rycktet fördubblade hans laſter, och Adelen, den der war angelägnaſt om hans ſtörtande, ſparde intet at göra de ringare förfärade. Rikſråden och de förnämſte Herrarne i Riket, åtlydde ej ſin Konungs kallelſe, föregifwandes det ſtorm och motwäder warit dem hinderligit. De rådlade emedlertid om utförandet af ſin anläggning, och lemnade honom med flit utan hielp. Tyrannen ſåg af detta ſteg hwad honom ämnades. Han förtörnades öfwer denna olydnad, men kunde intet mer uträtta; ſå war redan den mägtige enwålds Herrens förmåga inſkränkt. Tiden war angelägen. Han utſkref fördenſkul en annan Rikſdag uti *Arhus*, til det följande årets början. Modren *Sigbrit*, ſom altid wart tilreds med ſine råd, intalte honom, at låta et antal knecktar toga til Staden der mötet ſkulle ſtå, at med dem twinga de högmodige Herrarne, ſom föragtat hans befalning. Emedlertid for det begynte rycktet wida kring landet, om hans anſtalter. Man ſade det han hade låtit förfärdiga et ſtort antal af Jernkädjor, med hwilka bönderne hängas ſkulle, ſamt at han uti ſit ſällſkap hade förklädde bödlar; och tänkte at wid det inſtundna mötet, med Rikſens Herrar på ſamma ſätt omgå, ſom han i Swea-Rike giorde wid ſin kröning. Förutan annan dylik ſanning och oſanning, den man ſamman blandade. 1522.

Några af de Danſke Herrar togo fördenſkul driſtighet til ſig, ſamlade i haſt et möte uti Wiborg, dit Rikſens Biſkopar och Råd, utan at denna gång låta hindra ſig af något owäder, ofördröjeligen anlände. Beſlutet war länge ſedan giordt, at CHRISTJERN ſkulle

ſtötas

1522. ſtötas af Thronen: man war nu allenaſt bekymrad om utwägar, at bibehålla ſig emot honom och des mägtige anförwanter. Den Swänſke Riksföreſtåndaren och Hänſeſtäderne ſkulle anlitas om biſtånd, och dereſt de öfrige Danſke öarne ej woro af ſamma mening, ſkulle deſſe dock blifwa faſte wid beſlutet. Jutland ſkulle då ſöndras ifrån de andre delarne af Danmark och antaga ſin enſkildte Konung. De upſade ſtrax CHRISTJERN all tro och lydnad, och utwalde uti hans ſtälle, Hertig *Friderich* af Holſten, hwilken härſtammade af ſamma Konunga hus, och war för des fromhet, rättrådighet ſamt andre dygder öfwer alt berömd; men hade hit tils lefwat ganſka tyſt och ſtilla uti des lilla län, tänkandes på ingen ting mindre, än den Danſke Konunga ſtolen.

De upſatte en ſkrift, ſom innehölt orſakerne, hwilka twungit dem at afſäja ſig CHRISTJERNS regemente. At föra til Konungen detta bref, upſökte de en förſtåndig, dierf, liſtig och wältalande man wid namn Magnus Munk, Lagman på Jutland; hwilken ſedan ſkulle begifwa ſig til Holſten, at förkunna Hertigen hwad beſlutit war. CHRISTJERN war ſtadd på wägen til Århus då denne Mannen kom honom til mötes. Han tog ſig et gladt och obekymrat anſete. Konungen böd honom til gäſt. Under afton-måltiden, hade Lagmannen åtſkillige förnöjelige och ſkämtſamme tal, at uppehålla Konungen wid roligt ſinne. Och ſedan de på ſådant ſätt förhalat tiden in på natten, gick han wäl plågad til ſin ſofwekammar, lemnandes med flit handſkarne qwar hos Konungen, uti hwilka han hade lagt upſägelſe brefwet. Det war icke rådeligit at afwakta ſwar. Han hade ſtraxt fartyg wid handen och afſeglade til Holſten, at uträtta den andra, ſamt mindre åfwentyrlige delen af ſit ärende. Om morgonen blef en kammar-tienare hanſkarne warſe, och öfwerlemnade dem Konungen, ſom efter ſin miſstänkſamma natur, ſtraxt förſtod det derunder ſkulle ligga något förſåt. Han tog brefwet, och blef wid des igenom läſande förſagd och häpen. Brefdragaren, wille han låta häfta, men förſent. En annan än CHRISTJERN, hade wid et ſådant tilfälle, gripit til ſwärd, och häldre wågat lifwet än äran. 1522

Det i Wiborg förſamlade Rådet ſände ſine bud kring alle orter i Danmark, at underrätta folket om hwad förhänder hades, ſamt upmana dem til wapn emot den Tyranniſke Öfwerheten. Hertigen af Holſten emottog tilbudet, och Danſka menigheten war glad at det brutit löſt. De ſkickade ſig tilreds at wid minſta wink följa ſine anförare. Alborgs Stadsinwånare woro de förſte ſom togo til wapn, och ſlogo ihiäl Tyrannens der warande befalningsmän.

Wid detta tilfället pröfwades CHRISTJERNS Mod. Det ſtolta ſinnet föll nu på en gång ifrån högſta mått af förmätenhet til lika grad af klenmod. Då han hade genomläſt brefwet, började han at jämra ſig; ſprång af och an rädd för minſta gny. Moder *Sigbrits* ſlughet giorde honom nu ringa biſtånd. Än gäſte hans gamla högmod ſamt braſt ut i ſtora ord och hotelſer, åter föll han tilbaka i ſin förra räddhoga. Uti Colding, dit han begaf ſig, wiſtades twänne af Danmarks Råd, Olof Roſenkrantz, Måns Bilde och Öfwerſten Reinhold Heidenſtrup. Deſſe kallade

han

1522. han för ſig at af dem taga tröſt. Öfwerſten rådde honom at anlita ſine mägtige anförwanter ſamt at i haſt ſammanfoga ſit krigsfolk ſom låg ſtröt kring landet. Öfwerſten tilböd ſin egen tienſt, och trodde at de affalne på ſådant ſätt ſnart ſkulle twingas. Måns Bilde ſade det Konungen ſkulle ſända til de i Wlborg förſamlade, föreſtälla dem deras förhaſtande, ſamt biuda ſig under ranſakning och dom, om de något emot hans regemente hade at anföra; då han ſkulle alt ſtälla til rätta igen. Roſenkrantz fant nödigt at han reſte ofördröjeligen til hufwudſtaden, at der tröſta ſin bedröfwade Drottning, och förſäkra ſig om denne angelägne orten. De twänne ſiſta Råden liknade mäſt den ſkrämda CHRISTJERNS hierta och egne klenmod. Han tackade i ſynnerhet Roſenkrantz för des wälmening, ej finnande, at den liſtige Herren wille ſåledes föra honom i famnen på de affällige. CHRISTJERN affärdade ſtraxt Bref til Wiborg, uti hwilka han föreſtälte de förſamlade, det de ſaken alt förhärdt företagit. Om de hade något ſin Konung at tiltala, wille han inför rätta wara dem til anſwar, då hwar och en ſkulle förnöjas. Han undergaf ſig Keyſaren och andre owäldige Herrar ſom Domare. Det i Swea Rike begågne mord, hwilket honom ſå högt förekaſtades, wille han med upriktig bättring förſona, och afbedia. Han ſkulle upfylla alle ſine Riken med Kyrkior och Kloſter, ſamt undergå hwad dom, ſom hälſt Påfwen honom pålade. Rådet och Ständerne ſkulle af honom unfå nye förſäkringar och ny ed, ſom obråttſlig hållas ſkulle, ſamt alle för hans wänner förklaras, om de allenaſt wille afböja den olägenhet ſom honom woro ämnad. 1522.

Hwem finner icke med hwad nöje de retade Herrarne förnumo ſig ſå högt upſatte, at deras egen Konung ſkulle hos dem bönfalla? den medfödde och naturlige wördnad, de boro för Majeſtätet, ſaktade wäl i förſtone deras ifwer, då de ſågo uti hwad ängerfulle ordaſätt han tilſtod ſine brott. Men de kände honom i hiertat, och funno af des förre gerningar, hwad ſtort wälde lyckans omſkiften hade öfwer hans ſwaga ſinne. Det war ej rådligit at ſläppa tilfället ur händerne. Efter något Rådplägande ſwarades fördenſkul, det de årkände ingen öfwerdomare; Konungen hade ſå ofta ifrån ſin ed afwikit, at man ej borde tro honom: Han hade ſielf bekänt ſig wara brotſlig. Hans ſtora mißgerningar woro hela werlden kunnoge, medelſt hwilka han hade giordt dem ledige ifrån den ed de honom ſwurit: deras beſlut woro giordt, och Hertigen af Holſten redan til efterträdare utwald. Då Tyrannen inhämtat detta ſwar, reſte han til Köpenhamn, at tröſta ſin Drottning. Med tårar och böner öfwerföll han alla dem han i Staden träffade, af hwilka ſomlige, då de förnummo hans ankomſt, ſtrax afweko til de ſammanſworne. Men de gemene woro ſnarare til medlidande, då de ſågo ſin Konung med gråt och ömkelige åtbörder fordra deras hielp. För andre, än mera för dem en ganſka owan ſyn. Zelands inwånare ſworo honom ny trohets ed, Skåningarne giorde honom äfwen löfte om biſtånd.

1522. Han hade ſåledes warit ſåker, om allenaſt den ſinnets ſtyrka ej felats, ſom uti en ſådan ſakernas belägenhet war af nöden.

Hertigen förſummade ej tiden. Han förbant ſig ſkyndſamt med den förnämſte Danſke Adelen, uprättade förbund med Staden Lybeck, och tilſände Christjern krigs Manifeſtet. Tyrannens klenmod wändes härwid uti förtwiflan. Uti Köpenhamn woro wid des ankomſt twänne af Rådet. Deſſe kallade han til ſig at taga deras tröſt. Nätterne förnötte han utan ſömn. Bitida om mornarna, ſatte han ſig til häſt, red omkring Staden, der deſſe Rådsherrar bodde, och låg ſtändigt öfwer dem med ſine ångeſtfulle tankar. De trotnade nu wid hans Förtrolighet, ſom utan twifwel hade warit dem angenäm, om han i wälmagten giordt dem deraf delaktige. De ſågo desutan det han ej ſtod at hielpa, emedan han ſielf alt fort arbetade uppå ſin undergång, och begofwo ſig i löndom ifrån honom til Jutland. Långt ifrån at anſtalta om förſwar och motſtånd, tänkte han på intet annat än at fly. Man må med förundran anſe deſſe ſälſamme ändringar, då man beſinnar huruledes en mägtig Monark, befryndad med de ſtörſte Europeiſke Konungahus, och nys en Segerwinnare öfwer et ſtort Rike, uti en haſt blef beröfwad både härlighet, magt, förſtånd och mod. Af den Danſke ſkepsflottan, ſom låg wid Staden, utwalde han ſig tiugu de bäſte och ſtarkaſte ſkep. På deſſe lät han ſamla alt det guld och ſölfwer ſom uti de allmänne huſen hade, ifrån gamla tider, blifwit ſamlat. De förgylte ſpetſarne uppå Stads tornen, lät han nederbryta och förwara.

Det

1522 Det förnämſta af Cantzliet fördes neder och inpackades. Siſt blef ock Moder *Sigbrit*, ſom ſå almänt hatades at hon ej tordes wiſa ſig för folket, lagd uti en kiſta och ibland de andre ſkatterne, til det ſkeppet nederburen, uppå hwilket Konungen ſielf wiſtas ſkulle.

Uti April månad på Tiburtii dag, ſteg CHRISTJERN tillika med ſin Drottning, enda Son och twänne Döttrar, om bord och begaf ſig uti en ſielfwillig landsflycktighet, ifrån ſine mägtige Riken, Länder och Furſtendömen. De oſkyldige Barnen måſte lida för Fadrens fel och förlora tillika med honom de förmoner och härligheter til hwilka de woro födde. Af alle des fåkunnige gierningar war den ſiſta den neſligaſte, då han med en ſå mägtig och wälruſtad ſkepsflotta wände ryggen til de länder, dem han lätteligen med den ſamma, hade kunnat förſwara.

Detta war ſlutet af den namnkunnige deſſe tre Nordiſke Rikens förening, ſom uti halft hundrade år icke kunnat uphäfwas, oaktat *Engelbrechts*, Kong *Carl Knutſons* ſamt *Sturarnas* wakſamma möda och arbete. Om de Danſke Konungarne hade förſtåt at rätt omgås med de Swänſke ſinnen, de der icke lida twång och förakt, torde detta bandet blifwit beſtändigare. Alle tiders Hiſtorier hade kunnat gifwa dem efterdömen af ſtora Seger-Herrar, hwilka haft den förſiktighet at ſnarare lämpa ſig efter de folkens ſeder och ſinnen ſom blifwit öfwerwundne, än at twinga dem at antaga ſine. Et mägtigt land kan wäl med härs magt intagas, men måſte med förtrolighet, wänſkap och dygd bibehållas i ſin lydnad. Men deſſe Her-

1522. rar anſågo Swänſkarne på ſamma ſätt ſom Jeſuiterne anſe alla dem, hwilka ej äro af deras tro, likaſom hade ingen ed kunnat binda dem at hålla löften emot andre än ſine landsmän. Danſkarnas Hiſtorieſkrifware anmärka ſjelfwe detta ſom en ſtor oförſicktighet hos deſſe ſine Konungar (*), och tilſtå det de wida afwikit ifrån det rätta regerings ſättet, då de mot fredsfördrag och öfwerens kommelſer, ſatte dem under främmande befalningsmän, hwilkas orättrådiga framfarande de aldrig ſtraffade. Föreningen kunde dock icke förr aldeles ſlitas, än då alle tre Riken på en gång ſå ledo nöd, at de behöfde hwars annars biträde.

Norby hade ingen kundſkap om tilſtåndet i Danmark. Han låg wid Calmar med en wäldig Krigsmagt, och tänkte uppå inket annat, än at, wid förſta wårens början, angripa Riksföreſtåndaren på det ſtarkaſte. Men wid det han ſom mäſt ſtäller ſig i ſkick til et ſådant anfal, tilſändes honom, ifrån det Danſke Rådet, kungörelſe derom huruledes CHRISTJERN blifwit, för des omilda ſeder, ifrån Regementet afſat, och Printz *Friderich* af Holſten uti des rum uphögd. Amiralen beſtört öfwer deſſe oförmodelige omwäxlingar, och harmſen öfwer ſin Herres klenmod, tänkte wida

---

(*) Meurſii Hiſt. Dan. L. II. p. 172. *Sed in eo etiam in regnandi legem deliquiſſe merito judicari poteſt, quod ſubactis a ſe Suecis, contra pacta, Danos ſuos, ac Germanos, peregrinos, potius præficiendos, quam indigenas Suecos, duxerit: nec eorum in dominatu non ferendam impotentiam tempeſtive compeſcuerit. Nam gens quæ que paulo erectioris animi, eo plane eſt ingenio, ut imperiis ſuorum non gravate morem gerat, externorum irritetur.*

wida kring ſig, uppå de ſteg han til ſin ſäkerhet taga 1522 borde. Han beſlöt at förſöka om CHRISTJERN ej hielpas kunde, emedan han ogierna ſåg någon annan fredligare och förſiktigare Herre på den Danſke Thronen, under hwilken han icke ſå fritt kunde öfwa ſit wälde, och föra ſin högmodige tanke til ſlut. Men om detta ej ſke kunde, utwalde han Gothland til fäſte, der han med ſin ſiömagt kunde förſwara ſig ifrån hwad ſida han blefwo angrepen. Han lade med ſtörſta delen af ſin krigsmagt til Danmark, at tilſe om den olyckeligen öfwergifne Konungen ännu ej ſtodo at hielpa. Wid afreſan lemnade han allenaſt ſextio yſke knecktar til Stadens och Slottets förſwar, med befalning, at, dereſt de blefwo twungne at gifwa ſig, de ſkulle förr än fäſtningen fienden inrymdes, döda alle Swänſke män, dem de öfwerkommo, och ſedan Staden blifwit afbränd, bortföra inwånarnes ägodelar til Wisby ſtad på Gothland, der han wille möta dem. Men Calmare Stads borgare, hwilka om denna anſtalt tidigt blefwo warnade, förekommo olyckan medelſt hemlige bud hos de Swänſke Öfwerſtarne, ſom ſedan de i Staden blifwit inlåtne, utan möda intogo Slottet, fångſlade beſättningen, och lade kort derefter hela Öland under ſig.

Swea Rike war altſå på denne ſidan alt in til Blekingen aldeles frit och ifrån Tyrannen ledigt. Skåne ſom ifrån Småland på intet annat ſätt ſkiljer ſig, än igenom en liten bäck, hwilken utfaller i Öſterſiön, ſynes af naturen wara ämnat til ett med den Prowintzen. De Danſke hafwa dock i alla tider kaſtat deruppå et mer än begärligit öga. Twänne

1522. gamla Swea Konungar, Annund och Magnus hafwa ådragit ſig hwar ſit förebråelſes namn, den förra af Slemme och den ſenare af Smek, för det de låtit förleda ſig, at lemna detta landet bort. Då de tre nordiſke Riken under Drottning Margareta wordo förenade, hafwa Konungarne ej giort ſig angelägne om at afgöra den frågan, til hwilket dera Riket Skåne räknas ſkulle. Men ſå ſnart de utländſke Herrarne, med ſin omilda regering, retade de Swänſke, at reſa ſig, hafwa altid de Swänſke, tillika med friheten, förſwarat deras rätt dertil. Wi wete huruledes Engelbrecht, uti Carl Knutſons namn, med en här af 100000 man, togade in uti Skåne at äfwen ifrån denna lands ändan utdrifwa de Danſke (*). Blekings och Smålands inwånare, hafwa ifrån gamla tider gift ſina barn tilſamman, och plägat en ſå förtrolig wänſkap, at de, då kriget emellan både Riken, år 1520. börjades, ſins emillan ſlöto förbund, om fredlig ſammanlefnad, ſamt at wara hwarannan behielpelige wid det öfwerwåld ſom dem af någotdera riket tilfogas kunde.

Så ſnart Riksföreſtåndaren förnummit huruledes de Danſke Ständer följt hans efterdöme, och afſwurit Tyrannens regemente, föll honom i ſinnet at nyttia et ſå önſkeligit tilfälle, til Skånes återtagande, tillika med den delen af Norſke Riket, ſom under förenings tiden blifwit ifrån Swea-Rike ſöndrat. Til ſådant krigstog fant han tienligaſt at bruka de tyſke knektarne, hwilka för den ſold de niöto, ännu warit honom til ſtörre hinder än biſtånd. De utländſke Her-

---

(*) Se Widekindi handſkrefne Berätt. om Skåne.

Herrarne ſom gifwit ſig uti hans tienſt, hade han igenom giftermål med ſine Slägtingar, efter hand ſökt at göra ſig förbundne. Berndt von Melen, ſedan han afträdde ifrån Tyrannens ſida, och förmäldes med Riksföreſtåndarens Syſkonebarn, Fru Margareta (*), hwilken tilförene hade ägt Riksrådet Eric Knutſon (**), war efter utſeendet blefwen en af des förtroligaſte Öfwerſtar. 1522.

1523. Wid början af året 1523. ſändes denne Herren med tyſkt manſkap til Skåne och Halland, hwilka orter ännu icke hade yttrat ſig emot Tyrannen. Men de utländſke knektar wille icke denna gången mer än den förre, låta ſtyra ſig, wiſande ſin wanliga tröghet och ſenferdiga wäſende. De ſtore och häftige wattnen, ſom denne tiden af året öfwerſwimmade landet, tiente von Melen til en urſäkt för det ringa han uträttade. Större framgång hade Swänſke wapnen under Lars Siggeſons (***) anförande, hwilken wid ſamma tid drog in uti Norge, läggandes under ſig på et ögnablek hela den landsändan in til Opſlo Stad, hwaräſt han hwilade uti fiorton dagar, och ſporde

---

(*) Waſe. (**) Roos.

(***) Sparre. Hela denna Förrättning uti Norjet tilägnar Eric Jöranſon Tegel P. I. p. 43. Ture Jönſon Roos, och förmäler huruledes han i Weſtergöthland ſkaffat ſig en krigsmagt, med hwilken han togat in i Norjet, intagit Wiken, ſamt til belöning fåt Elfsborgs Slot i förläning. Weſtenhielm följer Tegel. Men Gr. Brahe uti des ofta nämnde krönika, Meſſenius, Hvitfeld, Chytræus uti Chron. Sax. hwilken ſiſtnämde ſkref långt för Tegel, och hade ifrån Swänſka Cantzliet goda underrättelſer, nämna alla Lars Siggeſon Sparre ſom anförare för detta krigstog.

1523. under den tiden, inbyggarenas ſtora långtan, at med de Swänſke få förena ſig. Men de Danſke hade, då de ſporde Swänſka krigsmagtens ankomſt, af fruktan bränt och förſtört alt hwad kring Elfsborg är belägit, ſamt ſkyndat ſig undan til Bohus. Lars Siggeſon måſte, af briſt på lifsmedel, wända tilbaka, men tog dock förut Carlsborg Slott, tillika med hela Wiken, uti beſittning, hwilken lemnades Nils Krumme uti händer, då Lars Siggeſon derifrån ſig ſkyndade, at förkunna ſin Herre, den lyckelige utgången af denna förrättning.

Berndt von Melen fick Riksföreſtåndarens befalning at göra det andra förſöket med Skåningarne, hwilka höllo ſig kalſinnige, likaſom woro det dem lika mycket ho de lyda ſkulle. Öfwerſten, ſtucken af Lars Siggeſons framgång, ſyntes nu willa göra ſin högſta flit. Hans krigsmagt blef äfwen ſtärkt med nytt folk, ſom tilförene legat uti Calmar, men fingo befalning at rycka öfwer grentſen. Riksföreſtåndaren affärdade derjämte Seved Ribbing med bref och upmuntran til den Skånſke Adelen, at ſammanfoga ſig med detta Riket, med hwilket de uti tungomål, lagar, ſeder, ſinnelag och ſjelfwa landets belägenhet giorde et. Blekingen ſom ſtötte näſt in til Småland, blef utan möda och manſpillan intagen, men då von Melen ſkulle draga in uti Skåne, mötte honom twänne Sänningebud ifrån den Danſke Senaten, Clas Bilde och Axel Ugerup, hwilka, med antagen wänlighet, intalade Öfwerſten at innehålla med fientligheterne. Hwad woro blods utgiutelſe af nöden, ſade deſſe, uti en ſak, ſom igenom fullmägtige kunde uträttas. De hade i både 1523. Riken långt angelägnare ting at förrätta, och ſkulle ſpara detta mål til des det kunde uti et möte afgöras. Änteligen utſattes Johannis Döparens dag dertil, då Swea och Danmarks Rikens, Hertigens af Holſten, ſamt Hanſeſtädernes fulmägtige ſkulle uti Åhus ſammanträda, at efter ſkäl, ſins emellan afdöma ho deſſe länder borde tilhöra. Von Melen ſtälde ſig ſom hade han ganſka wäl giordt ſin ſak, men war hos ſin Herre intet wälkommen, hwilken ſåg det Danſkarne igenom detta förſåt, allenaſt ſökte tiden. Biſkopen i Linköping Hans Braſk, ſom då war den förfarnaſte man uti Fäderneslandets handlingar, fick dock befalning at upſöka de ſkäl, hwilka wid den utſatte ſammankomſten brukas kunde. Til Jämtland och Herjedalarne, ſände Riksföreſtåndaren emedlertid ſine bud, at minna denna almogen, hwilken ſkifteswis hade årkänt Swea och Norſka Rikets wälde, om den lydnad de woro honom ſkyldige, och den ſkatt ſom de til bewis deraf borde lemna. Men deſſe förwirrgades af de ſtändige omwäxlingar med Herrſkaper, och wiſte icke hwilken de hälſt lyda wille: förgåto ſin hörſamhet, och tego til deſſe föreſtälningar.

Uti hwad uſelt tilſtånd befunno ſig de uti Stockholm belägrade? deras manſkap war förminſkat: briſten på nödtorfterne ſtor: På alla ſidor woro de af fienden inneſlutne: af ſin Konung öfwergifne: Hos Holſtenſke Hertigen kunde de ej ſöka beſkydd, hwilken ej driſtade ſig at reta Riksföreſtåndaren. Stadens inwånare, ſom hittils warit twungne at tiga, började

1523. nu at tala högt, och lågo dem öfwer med ſtundelige bannor, ſamt pockade uppå Slottets upgifwande. Men oaktat all denne wedermöda, woro de dock ſpotſke och trotſande in til det ytterſta. De ſände en Härhold til Riksföreſtåndaren at dagtinga, med deſſe wilkor:

1). At de frie och utan fara, ſkulle få gå af Riket, och han med belägringen ſtraxt återwända.

2). Skulle Staden upgifwas i de Lybſkas händer.

3). Skulle han förmå Hänſeſtäderne at betala dem deras återſtående ſold.

Deſſe förbehåld kunde Riksföreſtåndaren ej annat än afſlå, ſå mycket mer ſom nöden twang dem, men icke honom. Deß utan förmärkte han nogſamt, at de leto uppå det förbund, ſom Lybeck med den nys förklarade Konungen af Danmark hade giordt, och inbillade ſig det Stockholms ſtad på ſådant ſät, ſkulle falla i deras händer tilbaka, ſkönt de honom nu lemnade (*).

Under det at belägringen för Stockholm, ſtarkare än tilförena gick fort, kallade Riksföreſtåndaren Ständerne, at wid Pingeſt, uti Strengnäs, wara honom til mötes, då han med dem, om den Skånſke ſaken, ſamt andre ärender rådlägga wille. De förnämſte Herrar infunno ſig på den nämde orten, utom

Bi-

(*) Vertot ger en annan orſak dertil at Riksföreſtåndaren afſlog den dagtingan, nemligen at han för ſin egen förmon fant rådligaſt at låta hufwudſtaden wara i Fiendens händer, tils Stregnäs Riksdag blefwo ſluten.

Biſkopen af Linköping Hans Braſk, hwilken föregaf opäßlighet, och fullmägtigade i ſtället des Cantzler, at på des wägnar jaka hwad ſom af de andre beſlutades. 1523.

Wid denna Riksdag inſtälte ſig äfwen Påfwens Sändebud, hwilken medbragte ſwar uppå Riksföreſtåndarens bref. Denna war en Swänſk man wid namn Johannes Magnus, född i Linköping, men hade en ganſka lång tid wiſtats utom Riket, at inhämta de wetenſkaper, ſom i Präſteſtåndet fordrades. Påfwen Adrian den ſiette älſkade honom, alt ſedan den tiden han hade haft honom til Lärjunge wid Academien uti Löven, der Adrian warit Profeſſor. Under dennas anförande, hade Johan Magnus giordt ſå märkelige framſteg uti Lärdom, at man fant få hans likar i fäderneslandet. Uti Rom hade han ärft rumet af *Guſtaf Trolle* hos den helige Fadren, efter hwilkens reſa til Fäderneslandet, han uti månge wiktige mål af *Sten Sture* den yngre blef brukad, och uträttade ofta uti de Nordiſke angelägenheterne alt hwad man önſkade. Den helige Fadren, då han ſåg huru widlöftigt Luthers ſatzer hade bredt ſig kring Tyſkland, fant han nödigt at hafwa en ſådan Nuntius på deſſa orter, ſom, känd med Folket, lättare kunde winna deras förtroende än någon utlänſk, den der woro obekant både om deras ſpråk och ſeder. Men denne war dock, til et ſå angeläget ämbete icke den beqwämligaſte. Ty ſkönt han ägde tilräckelig lärdom och förfarenhet, ſamt förde et fromt lefwerne, felades honom dock Jacob Ulfſons liſt och *Guſtaf Trolles* dierfhet,

hwilka

1523. hwilka för en ſådan perſon woro nödwändige. Han war rädd, ſökte gierna at foga ſig efter tiden; älſkade enſlighet, och hade medfödd afſky för hof. Det til kom äfwen, hans upriktiga wälmening för Fäderneslandet, hwilken denna tiden, war lika ſom ſtridande emot Kyrkans och Präſterſkapets nytta. Han hatade de Danſke, och hade för Riksföreſtåndaren ſådan högaktning at han ogierna honom något nekade, mindre ſig något företog emot hans wilja. På ſit femte och trettionde år war han, då han til Fäderneslandet återkom, med et prunkande namn af den helige Fadrens Notarius, Camererare och Apoſtoliſke ſätets Sändebud; en ära hwilken, ſå mycket man wet, aldrig tilförena hade warit någon Swänſk tildelad, under all den tid den Swenſka Kyrkan erkänt Påfwen för ſit hufwud.

Riksdagen öpnades af Dom-Probſten i Weſterås Mäſter Knut hwilken til Erkebiſkop nys blifwit wald. Han ſteg fram för menigheten och föreſtälte dem uti et Latinſkt tal, nödwändigheten af et Konunga wal. Swea-Rike, ſade han, hade ju altid haft lycka under wiſe Konungars regementen, in til den bedröfwelige tid, då de förnämſte Slägterne uti Riket, medelſt ſit inbördes kifwande, kaſtade landet under främmande Herrars wåld. *Carl Knutſons* ſtyrka och *Sturarnas* mandom hade blifwit öfwerwunnen, icke af de Danſkas tapperhet, utan igenom deras egne Medbröders motwilja, inbördes afwund och fördömde oenighet. Nu woro hög tid at afklä ſig all bitterhet, och ſluta lika ſom en inbördes fred ſins emellan. Både hoparne ſkulle tilſtå ſine fel och förgåta det framfarne. De behöfde någon ſom dem emellan kunde bilägga och med ſin myndighet hålla de kitzlige ſinnen uti rådhoga. En Swånſk Herre, föd af den ålſte Adelige ſlågt uti Riket och begåfwad med de höge naturs förmoner ſom få Europeiſke Printzar beſuto, hade wagat ſig i elden, ſtigit fram för en obered och willrådig hop, igenom egen förſicktighet mandom och wakſamhet utdrifwit Tyrannen och återgifwit tre Riken deras förlorade frihet. Han hade allena uträttat hwad ſå många wålſinte och tappre Swånſke Herrar, alt ſedan den olyckelige Rikernas förening efterſtråfwat, och ſatt ſine landsmån i ſtånd, at obehindrade kunna wålja ſig en öfwerhet af deras egit folk. Honom woro de, nåſt Gud, ſin wålferd, ſine lif, ſin frihet ſkyldige. CHRISTJERN far nu en landsflykting kring hafwet, ſtretande emot en wred himmel, ſom åfwen upretat böljorna at håmnas tyranniet. Han kunde dock ſnart wara dem öfwer med ſine ſlågtingars hielp. Hwem wiſte hwad den nys utkorade eftertrådaren på Danſke Konunga ſtolen hade i ſinnet? de ſkulle nyttia tiden och wålja ſig en Konung, den der ågde förſtånd at föra ſwårdet til deras beſkyd. En ſådan borde wåljas af de adelige ſlågterne, ſom ågde almån kårlek och hwilken medelſt ſin mildhet, tapperhet, wishet, behagelighet redan ſat ſig öfwer all afwund. Då kunde Swånſke mån under Swånſk öfwerhet 1523.

åter

1523. åter bekomma ſit gamla anſeende, den waklande Thronen fäſtas, och de för efterkommanderne lägga grunden til en waraktig lykſalighet. Utan at GUSTAF nämdes wiſte menigheten, det han war den ſamma, uppå hwilken Dom-Probſten hade ſit aſſeende. Då de ſkulle ſkrida til wal, ropade alle med en mun, det GUSTAF ERICSON och ingen annan förtient den åra. Ingen ordning kunde med walet hållas. Borgare och Bönder, ſamman blandade ſine röſter med de förnämares utan återhåld. Sielfwa Rikſens Råd måſte ſe ſin höghet af dem förgätas. De kommo der ingen annan i hog än GUSTAF, hwars outſäjelige beröm man hörde, med wälſignelſer, öfwer alt liuda. Alle trängde ſig fram til det rumet der han ſtod, til at ſe honom och at wiſa den glädie de hade öfwer det wal de giordt. Han woro Fäderneslandets beſkyddare; honom kunde de ſig förtro, han hade förſökt både rikedom och fattigdom, höghet och ringhet. Han kände deras tilſtånd. Han hade moget förſtånd at ſtyra et fritt folk; och ſtyrka at emotſtå fienden. Ingen kunde honom föredragas: Ingen kunde afwundas: Himmelen hade ſändt honom dertil. GUSTAF afhörde en ſå kitzlande föreſtälning med oförandrat ſinne och anlete. Han tackade ſine landsmän för den kärlek de ytrade. Den woro ſtörre än den tienſt han dem giordt, och honom långt angenämare än den påfölgd han haft uti deras wal. Denne Herren hade ännu icke hos ſig ſielf beſlutit, om han ſkulle emottaga Konunga namnet. Han war redan trött wid regements bördan. *Sturarnas* efterdöme låg honom före, de der i förſtone woro menigheten ganſka angenäme, men måſte erfara mångas owilja, ſedan de regementet emottagit. Det ſyntes honom wara ſtörre ära at hafwa wederſakat en förtient och anbuden Krona, än at bära den ſamma. Der woro Herrar af äldre både år och ahnor til hwilka han dem fördenſkul wiſade. Men då menigheten förnam, det han wille afſlå deras anhållan, bruſto de uti tårar. 1523.

Han kunde då intet längre neka, men emottog kronan. Man kan ej uttrycka med hwad glädie och hiertans förnöjelſe, alle Stånden ſworo honom, ſom laglig utkorad Öfwerhet, troheds ed. Han lemnade dem ſin tilbaka, efter Swea-Rikes lag, ſamt utropades, den ſiette dagen i Junii månad, för Swerges, Göthes och Wändes Konung.

Konung GUSTAF den Förſtes Hiſtoria.

Femte Boken.

Det ſkulle ſynas ſom hade Herren efter ſina Lifs-Faror och omſorger nu hunnit lugnet. Men med äran wåra omſorgerne. Han emottog en wacklande thron, uttömde ſkattkamrar, och ſtyfwe underſåtare, hwilka då de ſluppo ur twånget, ruſade in uti ſiefswåld. Afwunden hade hit intils någerlunda kunnat

1523. nat tola hans framſteg, nu började de at falla Hänne olidelige. Fienderne hade tilförena warit uppenbare, nu ſtucko de ſig undan, arbetade fördolt, och woro deſto Farligare.

Thure Jonſon 1) hwilken wid denna tid, ibland Rådsherrarne war den älſte, hade altid hollit ſig til *Sturarnas* och *Waſarnas* ſida, med hwilka ſednare, han äfwen ſig igenom giftermål befryndat, då han äktade Herr *Eric Johanſons* til Rydboholm 2) Halfſyſter, Anna Johans Dotter 3); Och war fördenſkul igenom ſin Husfru, den nysutwalde Konungens Farbroder. Men dereſt han aldeles warit förhatelig för de Danſke, hade han wiſſerligen erfarit ſamma öde med de andre af ſin ſlägt, wid CHRISTJERNS kröning. Han war en girug och upbläſt man, den der hade hufwudet fult af intet annat, än ſine Ahnor och Jordagods. Hwad möda denne Herren haft, at dölja ſin afund, då Konungawalet påſtod, och Herr GUSTAFS beröm öfwer alt klingade, finnes ännu uptecknat. Han måſte dock tiga och wälta deße qwal innom ſig ſjelf, tils tiden yppade honom andra af ſamma mening, med hwilka han kunde rådlägga. Man ſkal finna det denne Herren warit deltagande uti alla de förrädeliga

för

---

1) Roos.

2) Waſa Kon. GUSTAFS Fader.

3) Johan Chriſterſon Waſe.

1 Huſtru.	2 Huſtru.
Brigitta Sture.	Brigitta Bonde.
Eric Johanſon.	Anna Johansd.
Guſtavus R, S.	Gift med Thure Jonſon Roos.

förſök, ſom giordes emot den unga Konungens lif, 1523
och höghet. Emedlertid wardt han nu twungen, at ſom äldſte Råd-Herren föra ordet på Konungens wägnar.

Konungens förſta omſorg war, at förſe det af Tyrannen utödde Rådet, med ſkickeliga ledamöter. Et, uti hans omſtändigheter, ganſka ömt och eftertänkeligit göromål. Walet gick doch wäl för ſig, och uti Rådet wordo intagne Peder Erlandſon, 1) Iſwar ſamt Eric Flemming, Axel Anderſon 2) Knut Anderſon, 3) Peder Hanſon, 4) Biörn Claſſon, 5) Thord Bonde. Berndt von Melen, hade wiſt ſin nit för Konungen uti några trogna wärf: igenom giftermål fäſt ſig innom Riket och ſtändigt yttrat en förſtäld owilja emot de Danſke, ifrån det ögnableck han trädde under GUSTAFS fahna: han anſägs äfwen, ſkönt han war utlänning, ſkickelig at undfå denna wärdigheten. Deße aflade alle ſin Råds-Ed och togo ſtraxt ſättet näſt Biſkoparne.

Under rådplägningarne trädde de Lybſkas Sändebud Berndt Bomhower och Herman Plönies fram för Ständerne. Deße tykte ſig nu ſe det Konungen, oaktat all deras efterlåtenhet och förhalande, bragt ſin ſak til önſkeligit ſlut. Den tid war fördenſkul för handen, uppå hwilken de borde ſöka ſine påſyftade fördelar. De uprepade widlöftigt alle wälgerningar, hwilka Swea Rike, uti de förflutne

---

1.) Båt. 2.) Lillje. 3.) Lillje.
4.) Til Hwalſtad, förde Ulf-Sparre wapnet
5.) Lejon.

1523. ne åren, af dem hade åtniutit. Muſten af hela talet beſtod dock uti en penninge-ſumma af ſextio åtta tuſende, ſex hundrade åttatio en mark Lybſk, den de uti betalning fordrade. Penninge briſten uti Riket war dem ej obekant. De ſtodo deſto enſtändigare på ſin fordran, och wiſade ſig föga ſinnade at lemna något upſkof til des utgifwande. Dock låto de ſig beqwäma til några års raſt, emot wiſſa odrägeliga handels wilkor, dem de ſåledes af Konungen twingade. Detta förbund war af följande innehåld.

1.) Om Konungen i Danmark angrepo Hanſe-ſtäderna, ſkulle Konungen göra dem undſättning både af Skepp och Manſkap.

2.) Ingen fred ſkulle Konung GUSTAF ſluta, hwarken med CHRISTJERN eller någon annan magt, utom de Lybſkas minne och ſamtycke.

3.) Alt det gods, ſom funnos uti Callmar och Stockholm, hwilket de Lybſke kunde med Ed bewiſa wara ſig tilhörigt, ſkulle dem återlemnas.

4.) Om Städerne Dantſig och Lybeck någon ſkada af CHRISTJERN tilfogades, ſkulle GUSTAF betala dem det ſamma efter måtismanna ordom.

5.) GUSTAFS Skepp och Jagter ſkulle på intet ſätt wara Städerne uti deras handel hinderliga, utan faſt mera dem befrämja.

6.) Lybeck och Dantſig med deras Bundsförwanter af Städerne wid Öſterſiön, ſkulle allena äga frihet, at handla uti detta Ri-

ket, på hwad ort dem hälſt behagade, utan 1523.
någon Tull och afgift af inkommande eller
utgående waror.

7.) Inga fremmande, utan af deras Sällſkap, ſkulle äga frihet, at ſättia ſig neder på någon ort i detta Riket.

8.) De Swenſke ſkulle på ingen annan ort, än uti de nämde ſtäder drifwa någon handel.

9.) Skepsleden på wäſtra ſidan, igenom Oreſund, ſkulle för de Swänſke aldeles wara förbuden.

10.) Hanſe-Städerne ſkulle uti alla Swänſke hamnar niuta deras nederlag och Stapel.

11.) Ingen tid ſkulle Hanſe-Städerne föreläggas, til warornas förytrande; men de äga frihet, at efter ſin förmån dröja, uplägga eller afförra ſit gods utan påtal, hinder eller afgift.

12.) Om någon af Hanſe-Städernes Folk, uti detta Riket med döden afgingo, ſkulle des anhörige äga frihet, at utföra den dödas egendom, och den efter egen wilja ſköta.

13.) Siödrift och Wrak ſkulle de obehindrat få återſöka och uphemta, utan annan afgift än betalning til dem ſom derwid brukades.

14.) Om någon Skeppare, Bätsman, Köpſwen eller dräng ſin Husbondes gods och egendom, igenom ſpel och dubbel förſatte, utan befallning ſalde, eller på något annat olofligit ſätt förſlöſte, ſkulle ägaren hafwa lof, at återtaga godſet der det funnos.

15.)

1523. 15.) Hanſe-Städerne ſkulle med lag och rätt beſkyddas och ingen innom Riket hyſas, ſom ſig emot deras förmån ſätta wille.

16.) Då någon twiſt Riket och Städerne emellan yppades, ſkulle fyra af Riket och fyra af den klagande ſtadens Råd, uti Lybeck ſammanträda och ſaken afdömma.

17.) Om Städerne framdeles flere förmåner åſtundade, ſkulle de derom äga frihet at påminna. m. m.

Deſſe mer än ſwåre och olidelige wilkor, woro för Hanſe-ſtäderne högre at wärdera, än den hela Penninge-Summa de, jämte dem, åſtundade. Men Konungen nögades at lemna dem alt det de begärade, på det han wid början af ſin regering, och under de hwarjehanda anſtöter han hade at förmoda, måtte wara ſäker för deſſe obillige Bundsförwanters wapn. Rikſens Råd tillika med Konungen, underſkrefwo fördenſkull wilkoren. Men en Finſk Herre Knut Ericſon 1.) ſtod dertil ej at öfwertala. Han ſåg, ſade han, at detta förbund icke länge ſkulle beſtå, dereſt man icke efter en kort tid wille ſe Riket aldeles olyckeligit. Det ſom nu giordes, ſkulle då förſent och med större ſwårighet ändras, än det nu kunde undwikas. Krig med de Lybſke wordo man deſto mindre undflyende. Man rykte Riket ur den ena träldomen, och kaſtade det ſtraxt uti en annan: Med mera hwad denna Ridders-mannen, icke utan grund och af upriktig wälmening, anförde.

Ko-

---

1) Kurk.

Konungen, at han ej motte lemna underſåtarne 1523
uti den tanka, ſom hade han något företagit, hwilket lände Fäderneslandet til förderf, ſwarade uppå deße inkaſt, at han detta icke utan oro och bekymmer beſinnat. Men då han på den andra ſidan hade at befara, det Riket torde bliſwa tilbaka kaſtat under CHRISTJERNS Tyrannie; om Lybeckarne retades, under det Hufwudſtaden ännu woro uti Fiendens wåld, ſyntes honom det man af twenne onda borde wälja det mindre. Bröto man nu freden med Lybeck, hwaraf wille man ſedan beſtå? Det woro ju endaſt ifrån denna Staden, ſom Riket hade alt hwad det af mat och kläder behöfde. Afſkars dem denne tilförſel, för än de kunnat förſe ſig med andra utwägar, woro undergången oundwikelig. Man wiſte intet den nyß utwalda Danſka Konungens tankar. Om han ſökte Riket med örlig, ſedan man ſkaffat ſig Hanſe-Städerne til fiender, hwad borde man då förmoda?

Här framlades en ſwärare knut för Ständerne at uplöſa. Riket war igenom den nys giorde Tractaten med Lybeck, råkadt uti ſtor ſkuld: de Tyſka Regementer fordrade ſin Sold: det Konungſliga Hofwet borde af nyo uprättas: Skattkamrarne woro toma, och Rikſens dräßel otilräckelig. Häröfwer fördes widlöftiga rådplägningar. Hos Allmogen war ingen tilgång; de hade länge ſedan igenom de ſtränga och täte pålagor bliſwit fattige. Månge hade des utan under påſtående krig, måſt lemna ſine åkrar utan ſkötſel. At rikedommar innom Fäderneslandet funnos, ſom til deße och flere utgifter kunde förſlå, det wiſte Konungen; men de woro uti Preſternes händer, hwil-

1523. ka han intet kunde röra, utan at ådraga ſig detta mägtiga Ståndets hat. Han behölt dem dock i godt minne. Påböd emedlertid, det alle ſom något Lån eller Ämbete undfingo, ſkulle för Fullmagterne, betala en wiß Penninge-Summa til Rikſens Cantzelie. At wiſa Konungen deras tienſtwillighet och kärlek, påtogo ſig äfwen de förmögnaſte af Ständerne, et ſammanſkott af Sölfwer til myntets förbättrande.

Man påminte ſig änteligen, det åtſkilliga af Rikſens förmögne Ridderſkap, hade med Tyrannen giort et och ſåledes borde anſes ſom Rikſens fiender, ſamt wara ſine gods förluſtige, hwarigenom Konungens inkomſter något ökas kunde.

Guſtaf Trolle kom då under ſkärſkådan. Man ſamlade af de förra årens handlingar, denne Prälatens upförande, ſtämplingar och förrädelige anläggningar, och fant, det hans fel uppå åtſkillige Riksdagar tilförene blifwit ranſakade och dömde. Sedan den tiden hade han ökt brotten: war ſkyldig til all den blod, ſom i Stockholm blef utguten: war af et oroligt och hårdt ſinne, af hwilket ingen bättring ſtodo at förmoda m. m. Altſå dömdes han, efter lagen, ifrån alla deß rättigheter uti Fäderneslandet, ſamt at wara biltog och landsflyktig i alla tider utom des gränſor. Härom upſattes en Skrift uppå Latin, ſåledes innehållandes alt hwad uti Regementet förelupit ifrån år 1517 til år 1520, at alle af Tyrannen och des medhållare utſpridde oſanningar tillika wederlades.

Under det Konungen wiſtades i Strengnäs och Riksdagen påſtod, fördes för honom åtſkillige rykten, om några Preſter de der predikade emot Påfwen, ſamt hade redan uti några år warit oenſe med Munkarne. Wi måſte gå tilbaka, om wi wilja igenleta källan til deße mißhälligheter. 1523.

Olof och Laurentius Petri med det tilnamnet Phaſe, woro twänne bröder, hwilka under ſine reſor uti Tyſkland, hade gått uti Lutheri och Melanthons Schola. Deras Far ſom war Smed uti ſtaden Örebro, hade förut ſtält dem under Carmeliter Munkarnes upſeende, och war ſinnad at låta dem reſa til Rom, der de uti St. Brittas hus och wid Påfwens fötter ſkulle upammas. Men wid förſta inträdet uti Tyſkland, förekom dem ryktet af Luthers förehafwande. De begåfwo ſig fördenſkul til Wittenberg, hörde der Luthers ſamt Melanthons föreläſningar, öfwertygades om den Lärans falſka grund, uti hwilken de födde woro, och öfwerlemnade ſig aldeles uti deße Läromäſtares ſköt. Detta ſkedde wid den tid då Herr *Sten Sture* den Yngre ſom hårdaſt ſäktade emot CHRISTJERN och *Guſtaf Trolle*.

Luther gladdes, at ſe uti ſin Schola Lärjungar, åfwen ifrån detta Riket. Han antog ſig deras underwiſning med ſärdeles omſorg, emedan han ſåg hwad de framdeles uti deras fäderneſland ſkulle företaga. Olof, den äldſte brodren, war färdigare uti ſin tunga än Lars, hwilken uti ſkrifwandet ägde en beſynnerlig ſtyrka; men driſtige och oförſärade woro de bägge. Olof war ſin Läromäſtare följaktig uppå den underſökning han uti åtſkilliga Tyſka länder, Schole wärket angående, förrättade, och ſåg wid det tilfället de ſätt han ſielf brukade wid refomerandet.

1523. År 1519. begåfwo de ſig uppå reſan til Fäderneslandet. En häftig ſtorm dref dem, lika ſom af beſynnerlig förſyn, in uppå ön Gothland, der Arcimboldi broder Antonellus, då ſom måſt handlade med ſine Aflats bref. Här fick Olof Petri ſtraxt tilfälle at likna ſin Mäſtare. Lika ſom förſta ſteget til Religionens förändring uti Tyſkland togs af Aflatskrämeriet, ſå ſkedde äfwen här. Ty Bröderne hade ej förr landſtigit wid Gothland, än de började at tala emot Papiſtens göromål, ſamt at underrätta det enfaldiga folket om Aflatsbrefwens ringa wärde. De föreſtälde äfwen Amiralen *Norby* denna ſak, hwilken ſtrat war tilreds, at antaſta Antonellus, på det han måtte ſåledes ſlå under ſig den ſtora Penninge-Summa, denne ſamlat. Detta war begynnelſen til den ſtora läro-ändring, hwilken ſedan påfölgde.

Bröderne begåfwo ſig til Strengnäs, der de af Biſkop Mats Gergerſon blefwo wäl emottagne. Han, en from och enfaldig man, war föga underrättad om de läro-twiſter, hwilka utomlands woro gångſe, frågade intet efter på hwilka orter deße nykomlingar hade wiſtats; men antog ſtraxt Olof til ſin Cantſler, och giorde honom kort derefter til Scholens föreſtåndare. Här började Olof ſine föreläſningar öfwer Bibelen, efter Luthers ſätt, fick tillop af ungdom, och inkaſtade i mångas ſinnen twiſwelsmål om ſaker, uppå hwilka de tilförne knapt wågat at tänka.

Då de en kort tid ſig uppehållit i Strengnäs, fingo de ifrån Örebro tidning om Fadrens död. Sönerne nerna beſlöto, at ehwad det gälde låta begrafwa honom efter Ewangeliſkt ſätt. Enkan hade, då mannen afſomnade, låtit kalla et antal af Munkar ur Carmeliter-kloſtret, de der med Mäßa och ſång ſkulle förtiena honom en ſnar förloßning ur Skärselden. Deße intalade honom uti hans ytterſta, at ſkänka en åker til deras kloſter. De blefwo äfwen anlitade, at wid begrafningen wara tilſtädes. Men då Sönerna anlände och åtogo ſig omſorgen för ſin Faders Jordafärd, började emellan dem och Munkarna en ſkarp träta. Munkarna wille allena äga den döda, och efter ſedwanan med Latinſk Mäßa, wigwattn, korſande ſamt andre bruklige åtbörder förrätta Jordfäſtningen: Sönerna nekade härtil: Enkan jämrade ſig, utbraſt i tårar och bad ſina barn, för den kärlek de woro ſin afledne Far ſkyldige, det de med ſin ogudaktighet afſtå motte. Hon fördömde den ſtund de til bokwett ämnades, at de ſå ſkulle wanſlägtas och öka ſin Mors ſorg. Hon hade med grämelſe hört omtalas, ſade hon, det de utomlands hade låtit ſig förleda: förwillade förſamlingen och wille öfwerända kaſta den gamla tro. Sönerna tröſtade henne; och förſäkrade det de med ingen falſk lära omgingo. De frågade om hon förſtodo Munkarnas Latinſka tal: Nej, ſwarade hon; Men då jag hör dem tala, ber jag Gud det de motte warda bönhörde. Efter långa och alfwarſamma föreſtällningar, lät hon änteligen beweka ſig, at tola det Munkarne afwiſtes. Då de drogo ſin kos, mumlade de förbannelſer öfwer den döde, hwilken ſom de hoppades, ſkulle uti Skärselden umgälla deras neſa. 1523.

1523. Bröderne wille bröſtgånges angripa ſine mägtige motſtåndare, och twinga en ſak, ſom icke utan lämpor ſamt tidsutdrägt ſtod at winna. Af detta uptog gjordes ſtrax rop kring Riket; men folket war öfwer alt uti Politiſke rörelſer ſå inwecklade, at de ej gofwo aktning uppå Preſternes kif. Den allmänna beſtörtningen öfwer Stockholmiſke blodbadet gaf dem annat bekymmer. Dernäſt intog Dalallmogens och Herr Gustaf Ericsons annalkande emot Hufwudſtaden, deras upmerkſamhet. Under deße buller war Munkarnas gny ſå ringa, at det ej kunde ſkönjas. Beſynnerligen ſedan de lärdaſte Biſkoparne dels woro döde, dels ur riket afwekne. Sielfwe de Catholiſke Preſternas enfaldighet war ſtörre, än at de redigt förſtodo hwad de ſå kallade willfarelſer innehöllo. Om Luther hade de hördt talas; men wiſte dock icke om han war Chriſten eller Hedning. Den nya läran kallade de Lutheri, och inbillade ſig at den ſamma ſkulle ſtörta dem uti Hedendomen, eller uti Turkens händer. Biſkopen Braſk uti Linköping, war den endaſte ſom winlade ſig med någon flit, at emotſtå hwad ſom arbetades. Han, ſom af alla på den tiden hedrades för den lärdaſte i Riket, war dock om denna lärotwiſten ej bättre underrättad, än at han uti et bref til Påfwen, der han berättar om deße farlige tilbud uti religionen, råder den Vaticanſke Fadren, at utan drögsmål förſe Stiften med nye Biſkopar, beſynnellga dem, ſom gränſade emot det Ryſka Riket, emedan han intet annat kunde finna, än at det woro den läran ſom man wille införa. Han ſammanſkref åfwen en liten bok om den Ryſka Förſamlingen, och inbillade ſig, at med den ſamma krafteligen hafwa wederlagt de Ewangeliſkas ſatſer. 1523.

Man finner nogſamt, det Bröderne uti deße omſtändigheter, och under et ſådant mörker, ej hade ſwårt wid at utbreda läran. Carmeliter Munkarne uti Örebro ſökte wäl at hämnas den förtret de lidit; men med ringa framgång. De klagade hos ſin Confeſſor Generalis Magnus Birgeri, hwilken ſköt ſaken ifrån ſig til Decanus uti Strengnäs Doctor Nils Öſtgöthe, ſom tilförene hade ſig deße Bröders upförande wäl bekant. (*) Denne kallade på Ambets wägnar Olof Petri för ſig; men hade ej nog ſtyrka at wederlägga honom. En Dominicaner Munk ifrån Calmar Clas Hwit, fogade ſig til Doctor Nils; Men då de ſågo det de intet kunde förmå, lämnade de ſaken til Biſkopen uti Linköping Doctor Hans Braſk, hwilken anmälde den ſamma hos Påfwen, och gaf dermedelſt tillfället til Johannis Magni inkomſt uti Riket. Han förde med ſig den Helige Fadrens bref til Braſken, uti hwilket Biſkoppens nit för den Apoſtoliſke Magten högeligen berömdes.

Archidieknen uti Strengnäs Laurentius Andreae, blef en ibland Brödernas förſta lärjungar, och trognaſte medarbetare. Han war en man til hög ålder; men ägde ännu qwar många naturs gåfwor.

För-

(*) Denne Doctor Nils Öſtgöthe utgaf Ao. 1523. en bok under titul af Errores Magiſtri olim dicti Martini Lutheri cum recenſionibus Decani Strengnenſis. Se Palmſk. Coll. ur K. Guſt. 1. äldre regiſter p. 21. hwilken bok om den blifwit tryk, är mig ännu obekant.

1523 Förſedd med diup inſigt ſå wål uti Theologien ſom Fåderneslandets urkunder: Hade tilbragt ungdoms tiden i Rom, ſamt beſet de mårkeligaſte Europeiſke orter, och ſkaffat ſig den ſkickelighet, ſom ſå jemte honom uti Riket innehade. Skönt af ringa hårkomſt, hade han dock, igenom lårdom och ſkickelighet, bragt ſig til ſtor myndighet uti Preſteſtåndet. Han war rådſam, wåltalig, dierf och högſint. Blef nu en Siuttio års lårjunge under en ynglings anförande och fattade i ſådan haſt, alla Luthers afwägar ifrån den Catholſka låran, at han ſnart började gå jemt med ſine måſtare. Ho finner icke at Bröderne af denne mannen haft ſtort beſkydd? Beſynnerligen då han, efter Biſkopen Mats Gergerſons död och uti Beldenackens frånwaro, fick allena Stiftets ſtyrelſe om hånder.

Således hade Bröderne tillika med Archidieknen uti några år arbetat uppå, at inråtta och låra de unge Preſterne, hwilka kring landet til kyrkorne ſåttas ſkulle, och ſporde redan deruti önſkelig framgång. Det war dem bekant, at GUSTAF under des wiſtande uti Lybeck hade om Luthers förehafwande låtit underråtta ſig. Deraf ökades deras hopp, och **Olof Petri** beſlöt at nyttia det tilfället, då Konungen år 1523 wiſtades uti Strengnås, at uppenbart förklara ſig emot den Catholſke kyrkan. Under det Riksdagen påſtod, predikade han fördenſkul, med full ifwer emot Påfwen; och dref i ſynnerhet deßa ſatzer:

1. **Af intet Skriftenes ſtålle kunde bewiſas, det S. Anna, hwilken de Påfwiſka högt wördade, warit Jungfru Marias Moder.**

2. Inga Tiggare-Munkar borde tolas. 1523.
3. Helgonen borde ej tilbedias.
4. Mange uti förſamlingen brukelige Ceremonier, woro onödige, förargelige och widſkeppelige.
5. Klöſterleſwernet war ej af Gud befalt.
6. Til en upriktig ſynda-änger fordrades ej ſyndernas upräknande.
7. Den ſanna Ewangelii lära, ſom af *Anſgarius*, *Sigfrid* och de andre den Swenſka förſamlingens förſta lärare i Fäderneslandet predikades, hade af de Påfwiſke aldeles blifwit förwänd och ändrad; men han tillika med des Bror, woro af Lutherus rätt underwiſt, och wille nu börja at predika den ſanna Chriſtendomen, ſådan ſom den uti äldſta förſamlingen lärd och bekänd warit.

Detta war krigsteknet. Munkarne började derwid at jämmerligen ſtorma, och drögde icke länge förr än de förde ryktet til Konungens öron, der de wäntade beſkydd.

Strengnäs Stad wart ſnart uprörd af andeligit och Politiſkt buller. Preſterne lupo ſorgfällige, at ſläcka den elden, ſom upkom uti förſamligen, och de andre woro intet mindre bekymrade om det nya regementet. Olof Petri lät ſig ej här af affkräcka; men ökade ſin nit. De yngre Ewangeliſke Preſter woro än häftigare, ſå at man nu af alla Predikſtolar hörde Påfwen utropas för en Anti-Chriſtus och förödelſens ſtyggelſe.

1523. Konungen kallade Olof Petri ſamt Archidieknen för ſig, frågade dem huru de wågade at föra ſådant tal: hwad grund de hade til ſine Predikningar, och om de ej påminte ſig hwad efterfölgd deras dierfhet hafwa ſkulle. Deſſe ſwarade med deſto ſtörre tilförſigt och frimodighet, ſom de wäl wiſte at Gustaf innom ſig hyſte mera böjelſe än afſky för Luthers meningar. Archidieknens ålder och wältalighet giorde hos Konungen det eftertryck, at han med nöje hörde honom tala. De lupo igenom lärans förnemſta ſtycken och öfwertygade Konungen derom, at Skriften war på deras ſida. Men i ſynnerhet winlade de ſig at bewiſa det de Andeligas ſtora myndighet och rikedom, icke war öfwerensſtämmande med det ändamål, til hwilket Predikoämbetet blifwit uti Guds förſamling inſatt.

Gustaf hade länge burit hos ſig det beſlut, at företaga en oförmodad ändring med det Andeliga ſtåndet, ſå ſnart han på Thronen wore upſtegen. Han emottog detta tilfället med glädie, lät noga underwiſa ſig om den nya Lärans grund, och lofwade Archidieknen ſit biträde. Men ſaken war öm, och ſtod icke med wåld at utföra. De warnades at ej låta förſtå det Konungen wore af deras mening: ty ſkulle något uträttas, ſå borde menigheten ſtändigt behollas uti hans förtroende. Han kunde ſåledes bättre beſkydda dem, emot de ſtormande Munkarne, då det behöfdes. De ſkulle emedlertid, icke ſpara mödan at underwiſa och omwända, ſamt wara ſäkre, at hos honom finna förſwar. Han wille ſielf efter hand, och ſom han fant omſtändigheterne, alt mer och mer öpna ſig. Så ſnart han til Huſwudſtaden anlädnt, och den ſamma woro uti hans händer, wille han ſkrifwa til Lutherus och hos honom taga råd, ſamt widare underwisning uti denna ſak. Archidiecknen föll beſynnerligen uti Konungens tycke: Han hade en ſådan man nödig brede wid ſig: tog honom altſå uti Hofwet til Cantzler, på det han motte deſſo mognare af honom, uti Ewangelii ſanning, bliſwa underwiſad; Men Phaſarne fingo befalning, at än en tid uti Strengnäs, med Schole-wärket fortfara. 1523.

Riksdagen ſlutades, och Konungen togade med Sälſkapet emot Huſwudſtaden, at fortſätta belägringen. De funno Staden nu uti yttersta förlägenhet och färdig at dagtinga, ſedan Amiralen Norby med des haſtiga bortreſa betagit de inneſlutne det ringa hopp, ſom efter CHRISTJERNS öde war dem öfrigit. Kort efter Konungens ankomſt, anlände fördenſkull et bud ifrån Stadsboarne, at öfwerlämna Staden emot deſſe wilkor:

1. Skulle Stadens Inwånare beſkyddas til Lif, Bårſkap och Ägendom.
2. De ſom wille flytta ur Staden til någon annan ort, ſkulle åga der til frihet, da de ſkulle förſe ſig med nödtorftige penningar och underhold, ſamt lämna hus och annan ägendom uti Konungens wäld.
3. Stadens Privilegier ſkulle ſtadfäſtas och förbättras, alt efter Inwånarnes upförande och trohet.
4. De wäldſamheter, ſom någon Stadens Inwånare, under påſtående krig, emot

Ko-

1523. Konungen och hans folk utöfwat, wordo tilgifne och förgätne.

5. Staden med Slottet och des behör af krigs redſkaper och *Amunition*, ſkulle öfwerlämnas til Konungen. Sammaledes de Skepp och Jakter, hwilka lågo i hamnen och woro dem, *Norby*, CHRISTJERN eller någon annan af detta landet tilhörige.

6. All ägendom ſom warit *Guſtaf Trolle*, des Fader, eller någon annan af de förrymde Herrar tilhörig, ſkulle tilfalla Konungen.

7. Deras ägendom, hwilka i Finland wiſtades, den der i Staden blefwo förwarad, ſkulle ej bortföras eller förſkingras.

8. Borgare ifrån andre Rikſens orter, de der under kriget til Hufwudſtaden tagit ſin tilflykt, ſkulle med de andre äga lika beſkydd.

9. Om någon af Inwånarne emot deſſe förbehold på något ſätt ſig upförde, den ſamma och ingen annan ſkulle brottet umgälla.

Den tiugonde förſta i Junii månad upgafs Stockholm uti Konungens händer och upfyldes ſtraxt af des folk. Peder Hård emottog ſlottet. Tyrannens Befallningshafware och knektar afſördes ſidledes til deras land, ſedan de edeligen förpliktat ſig, at uti twänne månaders tid, hwarken hemligen eller uppenbarligen, något emot Swea Rikes Konung företaga. Gorius Holſt, en Tyſk man, ſom wid ſlutet af den Danſke föreningen hade ſkaffat ſig Burſkap och anſeende uti Staden, ſamt der förwärfwat ſig en änſenlig ägendom, och warit Tyrannen efter ytterſta

1523. förmåga behielpelig, åtniöt, oaktat des förra upförande, all ſäkerhet, ſedan han förpliktat ſig, at efter den dagen wara Swea Rike och des Konung trogen. Men Konungen fick kort tid derefter förſöka, huru litet man kan trygga ſig til förſonade wänner.

Midſommars aftonen hade Konungen ſit intog uti Staden, under glädjerop och tuſende årebetygelſer. Han red uppå en hög och ganſka wäl beprydd häſt, omgifwen af unga Hofmän, de der alle woro klädde på det dyrbaraſte. Sielf gaf han denna Högtid det mäſta anſeendet, med det fromma och Majeſtäteliga utſeende, ſom lyſte ur des unga anlete. Wid Stadsporten mötte honom de förnämſte Inwånarne och lämnade nyklarne til Slottet ſamt Stadſens portar. Folket följde honom in uti Storkyrkan, der han fram för altaret, uppå knä och med hög röſt, tackade Gud för de rättmätige wapnens framgång, och den höghet til hwilken han blifwit utkorad. Konungen begaf ſig ſedan til Slottet och beſlöt denna Fäſt med en aftonmåltid, den han gaf de förnämſte Herrarne af ſit medfölje.

De näſtföljande dagar tilbragtes under Lyckönſkningar. Biſkopen i Linköping Hans Braſk hade icke warit tilſtädes wid Riksdagen; men allenaſt ditſändt ſin Cantzler, at uppå des wägnar bifalla det ſom afſlöts. Denne mannen, hwars alla gerningar utwiſa hans konſtiga och förbehollna ſinne, wille intet ſynas wara Konungen emot, intet wille han heller bidraga til hans lycka. Deße ſlugheter kunde intet bedraga den kloka GUSTAF, at han ju ſåg ändamålet. Biſkopen infant ſig med en ſkrifte-

1523. ſkälig myndighet och rikedom, hwilken de både til förſamligens och Rikets ſkada brukade. Ja alla krönikor, ſå Swenſke ſom utländſke, woro fulle af bewis deruppå, at Biſkoparne warit oftare ſyſloſatte med Politiſke än andelige förrättningar, til Rikens förderf och undergång.

Cantzleren anſtälde äfwen en jämförelſe emellan den Påfwiſke och Ewangeliſke läran, och wiſade Konungen klarligen åtſkilnaden dem emellan, ſamt hwilken med Skriften och en wäl beſtäld regering ſyntes öfwerensſtämligaſt. Men de ſwårigheter, ſom wid ändringens anſtälländе ſkulle möta Konungen, undflydde ej hans ſkarpſynte ögon. Den Catholſke läran war gammal och ifrån ålderdomen fortplantad. Menigheten hade för deß widſkepeligheter fattat en blind wördnad: mörker regerade ſå öfweralt, at få kunde förſtå hwad rättaſt woro. Biſkoparne ſuto än uti ſin myndighet och woro hwar och en i ſtånd, at med wåld möta hans tilbud. Myckenheten trodde och dyrkade dem. Konungen war ſjelf ung och nyß upſtegen til ſin höghet. Här ſkulle ſåledes blifwa upreſning wid minſta ſteg, ſom emot de Andelige giordes.

Deremot ſåg han äfwen, det Folket torde blidkas, då dem föreſtältes en lära, igenom hwilken de hade at förmoda anſenlig lindring uti de dryga utſkylder, ſom af dem kräfdes. Adelen ſkulle intet med mißnöje återtaga den ägendom, ſom deras förfäder blindt och förgäfwes bortſkänkt. En ſtor del af de Catholſke andelige anſågo ſine kloſter, ehuru rike och

präktige de woro, ſom fångelſer, ur hwilka de intet 1523
ogärna ſkulle gå, at inſtälla ſig uti det menniſkliga ſamfundet. Många Munkar ſkulle med fägnad ſe ſig-befriade ifrån det löfte de giort, at undfly giftermål. Biſkoparne woro de farligaſte. Af dem woro dock de mägtigaſte undanrögde. Påfwen war redan ſå af närmare omſorger öfwerhopad, at hans bekymmer ej, med något eftertryk, kunde räcka til Norden.

Af alt detta giorde han det ſlut, at kröningen ej förr borde tillåtas, än han ſå hunnit grunda deſſe ändringar, at de Andelige ej mer kunde aftwinga honom den wanlige Eden, uti hwilken han ſkulle nödſakas bekräfta deras Privilegier och gamla förſäkrings bref, dem de förre Swea Rikes Konungar hade moſt med Ed och inſegel ſtadfäſta. Han beſlöt at hällre wåga ſin krona, än äga den med oſäkerhet, ſå länge magten lågo hos Biſkoparne; men på det han ännu motte warda närmare förwiſſad om lärans riktighet, ſamt deras frägd, hwilka hade fört honom den ſamma, ſkref han ſielf, i hemlighet, Doctor **Lutherus** til och begärade hans tanka om det företagande, ſom de i Riket inkomne Bröder hade begynt. Om det woro med **Lutheri** göromål öfwerens ſtämmande, ſamt hwad witnesbörd deſſe Bröder af honom undfå kunde, de der ſade ſig af honom ſielf wara upammade. Konungen ſäges wid ſamma tilfälle hafwa förärat Doctor **Luther** en förgyld Silfwer-bägare, hwilken ännu, til bådas minne, ſkal förwaras på Rådhuſet i Lybeck. (*)

(*) Se Goetii tractat de Reliqviis Lutheri 4to Lipſ. 1703.

1523. Sedan han af Luther bekommit det Swar, at Bröderne woro tilförlitelige, läran oförfalſkad och upſåtet godt, tryggade han ſig aldeles til deras förtroende, och giorde Laurentius, den yngre af dem, til Theologiæ Profeſſor wid Upſala Academie, på det han hos ungdomen motte inplanta de tankar, hwilka, då ſaken med alfwar blefwo angrepen, ſkulle tiena dem til gagn. Den äldre brodern Olof kallades til Stockholm, at tillika wara Stadſens Secreterare och Predikant. Konungen förtrodde honom Stadſens klämma; lät äfwen uti Storkyrkan upbygga en hög Predikeſtol, ur hwilken Mäſter Olof flitigt och ifrigt dref ſin lära, til de Påfwiſkas hierteliga harm, hwilka deraf kallade honom Mäſter Olof i korgen, emedan Predikeſtolen til ſkapnaden liknade en korg. Han moſte ofta förſöka det öde, ſom nya läroſtiftare undergå af folkets bitterhet och hat. De ſtormade til kyrkan då han predikade, och anföllo honom med ſkälsord, ſtenar, käppar ſamt andre dylika wapn, hwilka wreden i haſt ſatte dem i händerne. Predikſtolen kullkaſtades, och Mäſter Olof undſlap ofta med ſtörſta lifsfara deras ifwer. Men under deße uplop ankom ifrån Wittenberg en annan Swänſk man, wid namn Michael Langerben, hwilken äfwen warit de Ewangeliſkas lärjunge, och af dem undfått Mäſtare namn. Denne war hos Konungen wälkommen och befordrades ſtrax til Kyrkoherde i Stockholm, på det han motte blifwa Olof Petri behielpelig, hwilken allena war otilräckelig at dämpa och emotſtå alt det buller han redan hade upwäkt.

Det förſta bekymmer Konungen hade til denna widlöftiga ſakens befordran, war at efter hand bliſwa förſäkrad om *Priorernas* och *Abboternas* tilgifwenhet uti kloſtren. At winna detta, befalte han en lärd Munk uti *Sigtuna* kloſter Martin Skytte, ſom ſedan blef Biſkop i Åbo, och hade redan någon tid, uti hemlighet warit den nya läran wäl bewågen, at företaga en allmän refſteſyn uti kloſtren, under hwilken han hade det bäſta tilfället, at gifwa ſine medbröder de tankar ſom woro bidragande til ändamålet. *Abboterne* woro icke obewekelige; dock funnos några, de der med flit lade ſig up emot Skytens föreſtälningar. Ibland deſſe woro *Dominicaner* Munkarne de hårdaſte. En *Abbot* uti Weſterås kloſter Broder Robertus, den der war födD uti Noriget, och hade ofta bliſwit ſtmnen ibland dem ſom ſökt at upreta Dale-allmogen, ſattes ifrån åmbetet, ſamt en annan Swänſk man Nicolaus Andreä befordrad uti hans ſtälle, hwilkens upförande dock framledes war föga bättre. Änteligen at på en gång bliſwa qwitt detta oroliga bröderſkap, utgaf Konungen en ſträng befalning til alla *Dominicaner* Munkar, det de ſkulle innom den tiugonde och fierde uti Junii Månad aldeles wika af Riket. Et ganſka wågſamt ſteg, wid början af en ſå waklande regering. Beſynnerligen då icke Riket til alla des delar war lagt under hans magt. 1523.

Ty Finland innehades ännu af CHRISTJERNS Befalningsmän. Konungen ſände Riksråden Iſwar och Erik Flemming, wid Michelsmäſſotiden, med det utwaldaſte folket af Utlänningarne ſamt Adels-

1523. fahnan, til denna landsändan. Han hade redan ſatt ſine wapn i den wördnad, at Fienden flydde wid blotta ryktet af deras ankomſt. Ifrån Åbo haſtade Danſkarne, igenom Tawaſteland til Wiborg. Då Flemmingarne anlände, funno de ſtaden öfwergifwen, och fingo efter få dagars möda Slottet in. Sedan delades Krigsmagten uti trenne hopar, af hwilka den förſta gick emot Tawaſtehus, den andre emot Raſaborg, den tredje emot Nyſlott. Den tilförene berömde Nils Grabbe fick nu ny luſt. Han lade ſig för Wiborg; men träffade der en behiertad och tapper fiende uti Rolf Mattſon, en Finſk man och Slottets innehafware, hwilken icke utan med goda ſtod at öfwerwinna. De delade Herarne gingo med ſådan framgång igenom orterna, at hela Finland, innom detta årets ſlut, blef Konungen underlagt.

Således war nu Gustaf innehafware af hela Swea och Götha Rike. Men den uppå Strengnäs Herredag bewiljade Sölfwerſkattens infordrande, koſtade honom mer möda och tolamod, än hela det nyß förrättade Finſka fälttoget. Til de dryga utgifter wille dock deße penningar föga förſlå. Nya ſkatter hade i alla tider warit förhatelige, än mera då en allmän nöd trykte underſåtarne. Ogerna wände han ſig fördenſkull til menigheten, at af dem utfordra den ytterſta ſkerfwen. Men Riket war ännu fult af ſkatter, ſom hos de Andelige lågo fördolde, uppå hwilka Konungen ofta hade tänkt. Cantzleren Laurentius Andreä ſtyrkte honom at nu utfordra dem til Rikets tienſt. Konungen ſkref fördenſkul til Biſkoparne uti wänlige utlåtelſer, och föreſtälte dem

Fäderneslandets tarf, ſamt huru lått det för dem woro, at hielpa det ur den ſkuld, uti hwilket det hade blifwit fördjupat. Han begärade det de ſkulle ſända honom ur kloſtren och kyrkorne det Sölfwer, ſom de til Gudstjenſtens öfwande icke hade behof, och hwilket i ſinom tid ſkulle återbetalas. 1523.

Prålaterne puſtade wid en ſådan föreſtällning. Biſkopen i Linköping lofwade at giöra Konungen biſtånd med alt annat, ſom woro i hans magt, men kyrkians ägendom war heligare, än at den til werldſligit behof kunde anwändas. Konungen ſkref honom annan gång til och kallade honom Nådige Herre, at han ändå måtte låta öfwertala ſig. Men huru reſpecten war honom om hiertat, woro dock rikedommarne kärare. Han ſwarade uti brefwet med en lång uptekning af alla de förſkott ſom Swea Rikes Konungar, ifrån gamla tider, haft af hans Stikt, och förgat icke hwad Kong GUSTAF nyligen åtniutit. Konungen tilſade honom, det Sölfret wid onåde ſkulle, utan flere urſäkter, utlemnas, och fick ſåledes tilſammans twå tuſende fyrahundrade marker lödigt Sölfwer, hwilket ſtrax ſändes til myntet.

GUSTAF lät ſig wara angelägit, at utan drögsmål aflöna det utlänſka manſkapet, ſom til långt ſtörre myckenhet hade gifwit ſig in uti Riket, än han dem behöft. På det de ej länge motte wara landet til tunga, hwilket ſwårligen kunde nära des egit folk, fingo de tilſäjelſe, at draga af Riket. Men ſom den förſiktige Konungen wäl förut kunde ſe hwad honom föreſtodo, och huru den haſtiga kärleken han med ſine wapns framgång uptändt hos underſåtarne, ſkul-

1523. le kolna alt ſå fort ſom han nödgades at öka deras utſkylder, beſynnerligen då de afundsfulle Herrar och mißnögde klerker började, efter ſin ſedwana, at reta dem, ty behölt han ſtändigt et Regemente af utländſkt Manſkap innom Riket, på hwilka han i åkommande nöd lita kunde.

Det drögde ej heller länge för än Preſterne började ſina anlägningar. Ännu hade de icke fattat någon mißtanka om Religions werket; ty den kloke Herren wiſte ſå at umgå med det konſtige folket, at ſjelfwe den illiſtige Linköpings Biſkopen, uti alla ſine bref, hwilka han, denna tiden, ſkref til Påfwen, berömde Konungens nit för den Catholſke kyrkian, och gaf honom aldrig ſkulden til de rörelſer, ſom Luthers Lärjungar förorſakade. Men Preſterne hade dock allmänt om honom fattat den tankan, ſom ſkulle han intet blifwa Ståndet wälbewågen. Det nyß utkrafde Silfret bidrog dertil. Deß utan hade Sturens Änkefru ibland dem ſina medhollare, de der i hemlighet, och utan hännes wetenſkap mißlynte, at ſe, regementet fallit ifrån hännes Söner, Nils och Swante, hwilka ännu lefde i Danmark Fångar tillika med ſin Mor.

Den nyß utwalde Biſkopen i Weſterås, Peder Sunnanwäder, ſom tilförene warit *Sten Stures* Cantzler, gaf ſig, emot den ed och handſkrift han hade lämnat Konungen, då han Biſkopsſtafwen emottog, til hufwudman för denna hop. De begynte nu åter at löpa, lika ſom uti *Guſtaf Trolles* tid, med ryckten och nyheter. Sunnanwäder föreſtälte ſine medbröder, ſom en ganſka lätt ſak at ſtörta Konun-

gen. Han woro ännu icke wäl upſtegen på Thronen: 1523.
Preſterne woro intet de endaſte, ſom hatade honom: månge af Ridderſkapet ſkulle göra med dem et, hwilka häldre ledo *Sturens* Son, än GUSTAF ſom nyß warit deras jämlike, uti ſådan höghet. Den kärlek han wunnit hos Allmogen ſkulle wäl förſwinna, då man föreſtälte dem, hwad de woro den döde Riksföreſtåndaren ſkyldige. Om ej annat kunde hielpa, ſkulle man wända ſig til Ammiralen *Norby*, och befordra den Giftermåls handel, hwilken han med *Sturens* Änka, Fru *Chriſtina* hade begynt.

Denna Amiralen war ej heller uti Klerkernas ögon obehagelig, hwilka han ſtändigt ſmikrade. Han ägde ſtyrka, och låg uppå Gothland, wid minſta wink färdig til anfall. Ryktet om hans tillämnade Giftermål, war redan ſpridt kring Riket, och man yttrade ſig åtſkilligt. Konungens owänner talade til Amiralens förmon; men de måſte ſade med förakt, det Swea Rike icke woro något Skattehemman, at man igenom giftermål kunde förſäkra ſig om beſittnings rätten. Emedlertid påſtod Frieriet ſom häftigaſt, och *Norby* giorde Fru *Chriſtina* ſtora löſten, at hielpa hännes Son Nils Sture til det Swenſka Regementet, hwilket han dock i ſit ſinne hade ſig ſielf förbehollit. *Chriſtina* ſynes wäl icke aldeles hafwa hyſt mißhag til *Norbys* föreſtällningar. Dock härflöt den höflighet hon yttrade emot ſin friare, både i ſkänker och utlåtelſer, mera af et tackſamt och höfligit än kärligit ſinne; emedan hon under ſin ſwåra fångenſkap, af honom med många wänſkaps prof bemöttes. Hon utlät ſig, at deräſt hon wore ſinnad til gifter-

mål

1523. mål efter ſin Herres död, ſkulle Amiralens tilbud ej wara hänne oangenämt; men man finner derjemte, at hon högeligen mißtykt det rykte, hwilket flög kring Riket, at hon med honom i ſanning wore förloſwad. Som en öm Mor hade hon wäl gerna ſedt ſin Sons förmon; men ej, om den med fäderneslandets förderf ſkulle förknippas. Man finner fördenſkul icke den minſta omſtändighet, ſom gör hänne deltagande uti de anſtiftade upror, men wäl uti deras ſtillande.

Dock ſtyrktes den ſtyfwe Amiralen af detta ſwar, ſamt de föräringar hon honom giorde, uti ſit upſåt; hwartil Sunnanwäder mycket bidrog. *Norby* anſåg Gothland ſom ſin ågendom, och härſkade deröfwer med ſå oinſkränkt wälde, at han uti Wisby låt ſlå mynt med ſit namn och Gothlands wapn. Han låg uti Belten ſom en ulf, och upbragte alla ſkepp, hwilka hade ſin ſegelled förbi denna Ö. Skepsladningarne delades emellan honom och hans knektar; men ågarne afwiſades med det ſpotſke ſkämt, at den ſtarka krydde-lukten, wore nyttig för hans hälſa, hwarföre de med det ſnaraſte ſkulle wara wälkomne tilbaka.

Sunnanwäder nyttjade tiden, och ſkref til Preſterne uti Dalarne förklenlige bref om Konungen. Han föreſtälte dem de dryga utlagorne, och ſade, det GUSTAF icke förnögd med de enſkyldtas ågendom, hade börjat at ſköfla kyrkior och kloſter. Man ſågo nogſamt, det han ej woro Ståndets wän. Annan regering hade warit i *Sturarnes* tid. Denne betogo nu Preſterne alla de förmoner, hwilka de dem hade förunnat; des utan hade han tagit Regementet undan

dan det Sturiſka huſet. Så länge der woro arfwingar at tilgå, borde de wid ſin rätt bibehollas. En ſådan tackſamhet woro Swea Rikes Inwånare ſkyldige deße omyndige barnens Far, hwars haſtiga död af alla ännu med tårar beklagades. Dalkarlarne ſom hade upſatt Gustaf på Thronen, kunde äfwen flytta honom neder. Huru tackſame ſkulle icke de rätta arfwingarne wiſa ſig emot en ſådan kärlek? 1523.

Men Sunnanwäder war intet ſå förſiktig ſom han war dierf uti ſine anläggningar emot en ſå klok Konung. Utan widlyftig uträkning hade han bort finna, det ſådane bref ſnart ſkulle läggas för Gustafs ögon. Lars Olofſon Landshöfdingen uti Dalarne, wär ej ſen at upſnappa denna brefwäxling ſamt den ſamma at öfwerſända. Konungen hade förſtådt både deße och flere förſåt: Och ſom han war hurtig ſamt rådſam uti alla ſina wärf: Ty beſlöt han ſtrax at reſa til Weſterås och förehalla Biſkopen detta förräderi, förr än Biſkopen kunde få kundſkap deraf.

Han tog några af Rådet uti ſit medfölje, och begaf ſig wid Mormåßotid til Weſterås: trädde ſtraxt up uti Capitlet, och lade Dom-Herrarne deße bref för ögonen. Biſkopen, hwilken ſig detta ej föreſtält, bleknade och gaf med anletet tilkänna ſin ſkuld; men då han litet ſamlat ſig, nekade han det brefwen woro af honom ſkrefne. Måſter Knut, den nyß utwalde Archie-Biſkopen, började, i förtröſtning uppå ſin tilämnade myndighet, tala til ſin wäns förſwar; men ådrog ſig dermedelſt Konungens mißtankar, at uti förräderiet hafwa någon del. Gustaf war ſträng och ſkärpande emot dem, ſom förtiente hans onåd.

Han

1523. Han emottog inga förklaringar; men ſedan han hade påmint Sunnanwåder om den ed och förſäkran denne aflemnade wid Biſkops åmbetets anträde, ſatte han, utan widare widlöftighet, både honom och des wän Mäſter Knut ifrån deras åmbeten, och gaf Canikerne befallning, at ſtraxt, uti ſin närwaro, wälja ſig en annan förman.

Canikerne woro bekymrade wid denna oförmodade händelſe. Ganſka gerna hade de förſwarat ſin Biſkop; men af et ſå alſwarſamt Konungens förfarande, befruktade de hans wrede. Sedan domen blifwit afſagd och de fått befallning at wälja en annan uti Sunnanwåders ſtälle, wille de gerna undſlippa, at anſtälla walet uti Konungens närwaro. De fingo ſåledes ingen tid, at bruka ſina konſter. Wunno de utdrägt, torde wäl Sunnanwåder, än en gång, hjelpa ſig up; men uti en ſådan pådrifning, kunde alla deras förſlager gå om ända. De ſade fördenſkul det de i haſt ej funno någon, uppå hwilken de borde kaſta ſina tankar, emedan uti Riket woro briſt uppå ämnen til et ſå högt Åmbete. Konungen ſwarade, at om de endaſt hade afſeende uppå lärdom och mognad, men ej uppå hög ſlägt och rikedom, wordo de dem wäl finnande. Han gaf dem ſjelf anledning uppå en Munk ifrån Wazſtena kloſter Peder Magni, hwilken en ganſka lång tid hade wiſtats i Rom, at winna tilbaka St. Brittas hus, ſom igenom wårdſlös förwaltning fallit uti främmande händer. Denne blef altſå utan emotſäjelſe wald; ſamt bud til Rom ſtraxt afſändt, at kundgöra honom hans lycka.

Af

1523. Af ſådane oförſkräkte och manlige ſteg, ſattes de motwillige uti den ſkrämſel, at ſjelfwe den frimodige Hans Braſk, uti des bref, wid denna tiden ſkrifwit, til Thure Jönſon, brukar den utlåtelſe, at han hellre wille wara död, än falla uti Hans Nådes ogunſt. Men de ſammanſwurne arbetade alt fort, faſt med större rådhoga, uppå förräderiet, och de aſſatte Prelaterne tykte ſig nu hafwa full ordſak til olydnad.

Ständerne woro ſamlade uti Söderköping. Straxt föreläſtes Danſke Konungens bref, de der nyligen ankommit til Rikſens Råd och Swea Rikets menighet, ifrån den nyß utwalde Konungen af Dannemark; Denne Herren låt uti dem ſe ſin åtrå efter Swea Rikets krona. Men folket yttrade derwid ſådant mißnöje, at man kunde ſkönja, det uprorsmännerne uti deras ſinnen, ännu föga hade uträttat. Alle ropade med en röſt, at den borde anſes ſom Rikſens fiende, hwilken ej ſin lagligen utwalda Konung i döden följa wille; och ſwaret upſattes i detta innehold, at Swea Rikes Ständer redan giordt deras wal, och korat ſig en Konung, hwilken til denne höghet giordt ſig wäl förtient. De wiſte nu intet af någon Rikernas förening. Den af Drotning Margareta giorde knuten, hade GUSTAF med des ſegrande ſwärd, redan afhuggit, och Swenſke män hade köpt friheten dyrare, än at de plötſligen ſkulle den ſamma ſå ſnart förſlöſa. FREDRIC borde wara nögd med ſin del. Då han eftertraktade större wälde, torde han miſta altſamman. Blekingen och Wiken behölt

1523. hölt Swea Rikes Konung, dels emedan de orter af ålder warit des Rike tilhörige, dels ſom betalning för des ſtora krigs omkoſtningar. Konungen af Danmark råddes at ſnarare ſöka GUSTAFS förtroende, än des owänſkap. Dertil kunde han lägga grunden dermed, at han återſände de Swenſke Herrar och Fruer, ſom af CHRISTJERN blifwit bortförde.

Rikſens Råd gafwo Konungen, på denna Riksdag, deras enſkylte förſäkrings bref, at med lif och ägendom förſwara honom, emot alla fientelige eller förrädelige anſtalter, de der nu eller i framtiden, emot Konungen ſielf, eller des arfwingar, yppas kunde. Men åtſkillige af deſſe Herrar wiſade med ſine efterdömen, det eder och förſäkringar binda ſå litet et odygdigt hierta, ſom de för dygdige ſinnen föga äro nödige. Herr Holger Carlſon, hwilken hade uppehållit ſig i Danmark, alt ſedan han ifrån Stegeborg affördes, blef äfwen wid detta tilfället omtald. Man war i begrep, at inneſluta honom uti ſamma dom med *Trollarne*; men emedan han redan hade förklarat ſin undergifwenhet under Swea Rikes utwalde Konung, ty meddelades honom legde bref, at ſäkert komma tilbaka och emottaga Konungens tienſt.

Enär Stats-ſakerne ſåledes blifwit afſlutne, wände Konungen omtankan tilbaka til Landt-husholdningen, den der beſynnerligen låg honom uppå hiertat, men uti hwilken han ännu föga kunde uträtta, ſå länge de Lybſke uti handelen kringſkuro hans magt. Han befalte dock Rikſens Råd, at upſätta en wiſs Taxa, efter hwilken inländſke och främmande waror ſkulle förſäljas. Likaledes inrättades en Tienſtehions ordning, och bref utfärdades kring Riket om en allmän wapneſyn, hwilken uppå nämde orter, af Konungens fullmägtige, hollas ſkulle. Men bland deße bekymmer, woro de ledige åmbeternas beſättning de ſwåraſte. 1523.

Sedan Mäſter Knut, den tillämnade Archie-Biſkopen, blifwit afſatt ifrån det åmbete han i Weſterås innehade, war den andelige ſtolen i Upſala åter ledig. Åtſkillige talade om *Trollens* återkallande; men Konungen hade ſedt flere prof af denne mannens oroliga och hårda ſinne, än at han ſkulle dertil ſamtycka. Han war dock rädd för de illiſtige Preſternas outgrundeliga konſter, och yrkade uppå, det den Påfwelige *Nuntius* Johannes Magnus ſkulle företaga ſig *Trollarnas* ſak, at afdöma på det Apoſtoliſke Sätets wägnar. Denne *Nuntius* war af ringa härkomſt och hyſte fördenſkull inga ſådane Slägtafſikter, ſom kunde ſkingra hans förmoner ifrån Fäderneslandets. Han hade deßutan ſtor högagtning för Konung GUSTAF, ſkönt det ſteget, ſom Konungen tagit med Sölfrets hämtande ur kloſtren och Kyrkiorne, giorde honom något kallſinnigare, än han i förſtone warit. Han dömde CHRISTJERN ſamt *Trollarne* ſkyldige, och war ſinnad at ſielf reſa til Rom, och öfwerlämna Påfwen ſamma dom, ſamt wid det tilfället berätta om kyrkans tilſtånd i detta Riket. Då hade han icke förgätit at illa afſkildra den nya Konungen, för des hårda upförande emot Preſteſtåndet, hwilket Konungen nogſamt kunde ſe förut. Som *Sturen* giorde med Arcimbol-

1523. dus, giorde Gustaf med denne mannen, i det han kallade Dom-Herrarne ifrån Upſala til Stockholm, och låt dem utwälja honom til Archie-Biſkop, uti Måſter Knuts ſtälle. Således hindrades den Romerſka reſan, och Johan Magni Catholſke ifwer dämpades. Broderen Olavus Magnus, hwilken då war Dom-Probſt i Strengnäs, afſändes til den Helige Fadren, at förrätta ärendet, ſamt berätta om den heder, ſom deß Bror uti Fäderneslandet war wederfaren. Gustaf förebar landets fattigdom til ſkäl, hwi han icke öfwerſände den wanlige penninge-Summan, för hwilken Archie-Biſkops kåpan plägade inlöſas. Denne koſtſamme Högtidelighet kunde, ſade han, ſå wäl ſom kröningen til någon beqwämare tid upſkiutas. Den rätta ordſaken war dock, at han efter hand wille afſkudda ſig det Påfwelige wäldet, och ſmåningom wända Allmogen at ſakna des widſkepeligheter. Et rykte, ſom började med det ſamma utſpridas, om Christjerns ankomſt med en anſenlig Krigsmagt, betog folket tiden at beſinna hwad under hans förewändning kunde ligga fördolt.

Den Landsflyktige Konungen hade, ſedan han öfwerlemnade ſig hafwet, utſtått många farligheter. Knapt ſaknade han hamnen, för än en ſtark ſtorm upwäxte, hwilken uti twenne wickor kaſtade honom af och an, förſtrödde hans ſkepp och brägte honom uti ytterſta förtwiflan. Änteligen befant han ſig under Norſka Rikets ſtrand. Hans Drottning och barn, ſom af hafwets bruſande woro ſiuke och rädde, föllo neder för den förwirrade Konungen, och bodo med tårar, det han måtte ſläppa dem uppå landet. 1523. Men han fruktade ſine egne ſtränder, och ſåg ſig ſäkrare ibland böljorne, än ibland ſine underſåtare. Af alla war ännu Sigbrit wid godt mod: hon tröſtade CHRISTJERN dermed, at om han ej wordo Konung i Dannemark, kunde han dock bliſwa Borgmäſtare uti Amſterdam, hwilken Stad med de andre Nederländerne denne tid ärkände Kejſarens wälde. Då ſtormen någorlunda fallit, ſamlade han de återſtående ſkepp och afſeglade til Zeland, der Kejſarens Sändebud honom hederligen emottog. Härifrån begaf han ſig til Antwerpen; ſedan til Mechlin; blef af Swågren Kejſer *Carl* wäl undfägnad, och wiſtades der uti några månader, under hwilken tid han njöt underhold för ſit Hof. Kejſaren war uti Spanien, då han fick tidning om Swågrens olycka. Straxt afſände han bref til Holſtenſke Printſen, at han wid ſtraff ej ſkulle befatta ſig med någondera af de Nordiſke Kronorne. Til de Lybſke, at ej göra de uproriſke någon undſättning; til alla Tyſke Furſtar, at icke tillåta Hertig *Fridrich* eller des Bunds-bröder, någon wärfning uti deras land. Alla deſſe bref affärdades på en gång ifrån Toledo, med ſtörſta ſkyndſamhet.

CHRISTJERN reſte emedlertid ifrån Mechlin til England. Han uppehölt ſig uti London, och ſökte at öfwertala Kong *Henric*, at, emot pantſättning af Jutland, lemna en penninge-Summa til des behof. Men *Henric*, ſom redan wiſte hans öden, ſamt at han ej ägde det han pantſätta wille, ſtod ej at winna. CHRISTJERN tog fördenſkul wägen til-

1523. baka til Mechlin, ſamt derifrån til Cöln; dit han låt ſammankalla et möte af de näſtgränſande Furſtar, at rådlägga om ſine Rikens återwinnande. En del af deße Herrar woro han Slägtingar: andre af dem woro medlidande, med ett ord: alle willige at hjelpa honom. De lemnade rytteri och fotfolk til hans tjenſt; men då den frågan upkom, hwareſt penningar til et ſå widlöftigt krigs utförande tagas ſkulle, ſtannade deße förſlag. CHRISTJERN grep fördenſkul til ſin gamla falſkhet, och ſade, det han ſjelf wille beſörja omkoſtnaden, hwilket deße Herrar ſälſamt förekom, emedan de ſågo hans fattigdom. Men i den tanka, at han af Kejſaren hade någon hjelp at förmoda, lemnades honom dock en anſenlig krigsmagt, den Swågren Chur-Furſten Joachim af Brandenburg ſkulle anföra. Denne Herren tillika med Chur-Saxen gjorde altſå det förſta ſteget dermedelſt, at de uti bref förehöllo Holſtenſke Printzen hans djerfhet, ſom grundar ſin förmenta lycka uppå Danſka Ständernas orättmätiga och förhaſtade wal. CHRISTJERN wore Danmarks Konung och ingen annan. Hade han brutit ſin ed, ſå tilböd han ſig, at ſwara under ſkälige Dommare. De kunde ej mer begära af en underſåte, än mindre af ſin Konung.

Således war krigsteknet gifwit, och Konungen inbillade ſig, at, ſedan han fått deße Herrar i rörelſe, ſkulle de holla fort, ſkönt han ſjelf ej ägde det, hwaraf han dem löna kunde. Men då deße med en Armee af 20000 man woro komne til ſtranden af

Elbe.

Elbefloden, der de borde gå öfwer in uti Hollſtenſke landet, lade de ſine wapn neder och ropade det de, för än de gingo öfwer-floden, wille weta ho dem underholla ſkulle. Alle Furſtarne ſågo wid detta ſkriandet uppå CHRISTJERN, i mening at höra honom ſielf taga til orda och upmuntra dem med den lofwade Solden; men då han, flat och bekymrad, teg, böriade de förifrade knektarne anfalla honom. Han måſte fördenſkul förklädd om nattetid, fly ur lägret, at frälſa ſit lif, och då hans ſälſamma flygt om morgonen blef bekant, förſtröddes denne krigsmagt. 1523.

Ryktet af en ſådan anſenlig krigsruſtning ſpred ſig dock wida kring landen, och orſakade fruktan hos Kong FREDRICH, ſom ännu ej hade hunnit at bemägtiga ſig Köpenhamn och Malmö. GUSTAF lät ej ſå ſnart ſkräma ſig: ty, förutan det, at han hade redan faſtare ſäte än Konungen af Danmark; ſåg han ganſka wäl, det CHRISTJERN ej förr ſkulle tänka uppå Swea-Rike, än Danmark förſt woro återwunnit. FREDRICH lemnade nu gerna det anſpråk han hade giort uppå GUSTAFS krona, och ſökte des tilbudne wänſkap med alt alſwar. Uti detta ärendet ankommo til Stockholm twänne des ſändebud, Carl Gergerſon och Åke Bragde, Danmarks Rikes Råd. FREDRICH begärade undſättning af krigsfolk til Malmös belägring, ſamt det Swea Rikes Konung wille möta honom uppå någon nämnd ort, der de kunde tilſammans bekräfta et ewigt förbund, til inbördes ſäkerhet, emot deras allmänna fiende. Han utfäſte ſig äfwen, at öfwerſända de Swenſka Fruer, med anſtändig heder.

1523. Gustaf emottog wänligen deſſe Herrar, lofwade dem den åſtundade undſättning, ſamt gaf von Melen befallning, at utan drögsmål afſända et antal krigsfolk, af dem han i Blekingen brukat hade, til Malmö, at foga ſig tilſamman med Konung Fridrichs folk. Men det föreſlagne mötet kunde han icke utan Ständernas ſamråd bifalla. En Riksdag utſkrefs för den ordſaken åter wid inſtundande Nyår, til Wazſtena.

Någon undrar, huru de täte Riksdagar, ſom ofta tre, eller fyra innom året förehades, kunde beqwämligen hollas. Til uplyſning är nödigt at påminna, det Konungen, ehuru han uti Hufwudſtaden hade ſit ſtändiga ſäte, dock för Rikſens angelägenheter, måſte wiſtas på åtſkillige orter. Rikſens Råd woro ſpridde kring Riket, Biſkoparne uti deras Stickt, Län-Herrarne uppå Slotten, Lagmännerne uti deras Län och de andre Råden uppå ſine gods. Då något ärende föreföll, wid hwilket Konungen deſſas biträde åſtundade, ſkulle det antingen ſkripteligen afgöras, eller wordo Rikſens Råd til någon nämd ſtad kallade, at wara ſin Öfwerhet til mötes, då äfwen Ständerne ifrån de näſtgränſande orter ſig infunno. Men de Riksdagar, der ſamtelige Rikſens Stånder ſammanträdde, woro koſtſamme och föreföllo ſällan.

Förr än Konungen redde ſig til Riksdags-reſan, wille han wara ſäker för anfall ifrån Ryſke ſidan. StorFurſten Baſilius, hwilken ifrån år 1506 hade innehaft den Ryſka Thronen, hade ifrån början af des Regemente inweklat ſig uti et olyckeligit krig med

Polackarne, hwilket honom ſå twingade, at han år 1523.
1510, ſedan *Sten Sture* emot honom wunnit en märkelig ſeger, nödgades bifalla en wapnehwila med Swea Rike, uppå trettio år. Sedan den tiden hade Stor-Furſten haft åtſkillige Feltſlag med Tartarerne och Polackarne, hwilka ſammanſwurit ſig til hans förderf. Deße oroligheter woro för Gustaf, wid des anträde til Regementet, ganſka nyttige. Han ſände ſine bud til Baſilius ſom ſin wän och Bunds-förwant, at tilkänna gifwa de ändringar, hwilka wid Swenſka Regeringen förelupit, ſamt föreſtälla, om det icke för både Kronorne wore gagneligit, at et nyt förbund dem emellan uprättades, eller at åtminſtone det med *Sturen* träffade ſtilleſtåndet ſtadfäſtes. Baſilius, ſom intet fant ſig i ſtånd, at på Novogorodſke ſidan emottaga någon fiende, gladde ſig at höra ſådan föreſtällning, biföll den ſamma, lofwade at bekräfta freden med korßkyßning, ſamt utfäſte, at med det ſnaraſte ſända ſine bud til Swea Rikes Konung, at af honom emottaga en lika gällande förſäkran.

Emot Nyårstiden reſte Gustaf til Öſter-Göthland; blef af Biſkopen uti Linköping wäl emottagen, och wiſte ſig ganſka glad uti de Gäſtebud, hwilka honom til åra wordo anrättade. At blidka den förtörnade Prelaten, hwars biträde Konungen på den inſtundande Riksdagen hade nödigt, ſtadfäſtade han alle des privilegier, ſamt antog honom med des hela hof under ſit hägn. Biſkopen hälts ſåledes ännu någorlunda ifrån de mißtankar han hade börjat at fatta om Konungens benägenhet för Lutheri lära. Uti Wazſtena woro Rådet och Ständerne ſamlade på den utſatte dagen, wid början af 1524. året 1524. De Danſke Sändebuden infunno ſig äſwen. Deras ſak blef ſtrax företagen, och fredsförbundet ſtadfäſtat. Men då de började tala om Blekingens och Wikens återſtällande, föreſtäldes dem, at Swea Rikes Konung hade under påſtående krig, deſze land med bewäpnad hand intagit, til betalning för krigs omkoſtningarne. De kunde til ingen del ſwara emot den ſkada, ſom de Danſka hade detta Riket tilfogat. Des utan hade de af ålder warit detta Rikets ägendom, och ſtodo icke utan med wapn, at ſöndra derifrån. Änteligen afſkedades deſze Herrar med det ſlut, at både Rikens Sändebud ſkulle uti Jönkiöping träda tilſamman, den förſta Söndagen uti Faſtan, och på ſine Konungars wägnar afſluta, hwad ſom til enighetens bibehollande tjena kunde.

Myntets förbättrande intog Konungens näſta omſorg. De Danſke Konungar brukade ibland andra konſtgrep, dem de anſtälte til landets afmattande, at upfylla Riket med odugeligit mynt. Beſynnerligen hade Christjern betjent ſig af detta förſåtet, uti alla ſine länder. Uti Swea Rike war hans regering ſå kort, at han ej hant innom des gräntſor upråtta något mynt. Men uti Danmark hade han låtit pregla en ſtor myckenhet, af et Mynteſlag, det han kallade Klippingar, hwilka til den inwertes godheten icke ſwarade emot hälften af det wärde til hwilket de woro upſatte. Af detta myntet upfyldes landet under de långwarige krigstogen, och fol-

ket,

1524. ket, ſom öfweralt förargade ſig deröfwer, kallade CHRISTJERN, af förakt, ſins emellan, Kong Klipping: nöjandes ſig med denna hämd, ſå lenge de intet kunde taga någon annan. Så ſnart den Danſke Regeringen hade afſagt ſig hans Regemente, låto de, utan drögsmål, aflyſa och ogilla klippingen uti deras land. Danſkarne wiſte at bruka grannarnas lättrogenhet, och förde tunnor fullpackade af detta mynt in uti Götha-Rike, för hwilka de uphandlade ſölfwer, ten, koppar, kläden, boſkap ſamt andre redbara ſtycken. Således war nu Riket med en otalig myckenhet af detta myntet öfwerhopat, hwilket Konung GUSTAF intet til ſin nytta kunde anwända; emedan de Lybſke icke dermed wille låta betala ſig, ej heller de utländſke handlande, de der hädanförde alt det lilla förråd af godt och dugeligit Sölfwermynt, ſom han under den korta tid han warit wid Regementet hade kunnat åſtadkomma.

Konungen ſåg, at ſå länge Swenſka myntet, til des inwärtes wärde, ej ſwarade emot de främmandes, ſkulle de utländſke köpmänner låta betala ſine waror ſå mycket dyrare. Han fant äfwen, at, ſå länge det onda myntet uti Riket toldes, ſkulle han, allenaſt til utlänningens tjenſt, låta ſlå ſit goda, hwilken ſtändigt deraf tog ſin betalning. Wille han fördenſkul uti handelen framdeles förmoda någon jämnwigt och förbättring, måſte myntet ſå inrättas, at alla des ſlag woro uti inwärtes och utwärtes wärdet öfwerensſtämmande, och emot de Folkſlagens mynt någorlunda ſtälde, med hwilka

1524 Riket drefwo des anſenligaſte handel. Hwad nu Klippingen beträffade, borde han antingen uti wärdet nederſlyttas til ſit rum, det han efter innehöldet ägde, eller aldeles afſkaffas. Det förra föll Konungen betänkeligit, dels ſom Klippingen til wärdet befants ſå ſwag, at man den knapt något wiſt rum tildömma kunde under de andre mynten, dels emedan han igenom detta medel icke kunde utrotas. Konungen biföll altſå det ſenare rådet, ehuru han förut ſåg, det alla de, hwilkas ägendom beſtod af detta mynteſlag, ſkulle derwid högeligen klaga. Han anſåg dock någras ſkada drägeligare, än hela Rikets förderf. Desutan tyktes honom otjenligit, at et mynt med Danſk pregel och wapn ſkulle uti hans Rike tolas.

Gustaf ſtälde denna ſak uti et eftertryckeligit tal, för menigheten, hwilken i förſtone icke fants beqwäm til bifall; dock ſaktade de ſig, ſedan han klarligen och med mycken möda öfwertygat dem om den oboteliga ſkada, de med Riket af Klippingen taga ſkulle. At någorlunda blidka dem, hwilka derwid ledo, lemnade Konungen allom frihet, at uppå Konungens Mynt, låta wända ſit guld och ſölfwer uti penningar, efter den form och inrättning ſom Konungen ſjelf hade ſticktat. Och emedan han wiſte det de gamle adelige huſen, ifrån uråldriga tider, ſamlat dyrbare löſören af guld och ſölfwer, hwilka borde, uti det penninge-ſwåre tilſtåndet, til Rikets gagn anwändas: ty lockade han deſſe döda ſkatter dermed fram ur gömmorne, at Rikſens Biſkopar och Råd

fingo uprätta eget Mynthus uti Wazſtena, (*) der 1524
de kunde låta ſlå mynt; dock med Konungens, både til wärde och pregel, aldeles enahanda. De Mynthus, dem Konungen ſjelf hade uprättat, låt han förbättra, och förſkref en Myntmäſtare, Gynter Lays wid namn, hwilken myntwärket uti Weſterås föreſtå ſkulle.

Klippingens afſlyſande (**) gjorde i förſtone ſtort mißnöje ibland menigheten. De rike af Adelen kaſtade i harm, ſäckar fulla af detta mynt kring gatorne i Upſala, med hårda ord, då de kort efter Riksdagens ſlut woro uti Diſtings Marknaden. Bönderne, ſom hade för ſäd, ſamt andre ſine waror, af Stadsboerne blifwit med detta mynt betalte, ſtötte hopetals til Konungens hus, ſtodo i förwäg, då han gick ut, och budo honom på det bewekeligaſte, det Klippingen ſkulle, til det minſta, få gälla en örtug, at deras ſkada motte warda drägelig. Men Konungen afſlog påſtåendet med en kortwillighet, ſom för dem war tjenlig. Om J hafwen, ſade han, myckenhet klippingar, och låten göra eder grytor der af,
ſå

(*) Se härom Biſkop Braſks bref til Mynte-Måſtaren uti Weſterås, Anders Hanſon, dat. Lindköp. in craſtino S. Henrici A. 1524. Deruti han, med denna mannen om detta Mynthuſets uprättande rådſlägger, och ſäger ſig til des Föreſtåndare åſtunda en Swenſk man, ſamt hälſt honom. Han berättar åfwen, at det beqwämligaſt kunde uprättas uti Linköping, uti en Domkyrkan tilhörig Gård.

(**) Se hos Herr Palmſköld, et förſlag om klippingens afſlyſande, ingifwit til Konung GUSTAF; ſamt Nicol Bothn anteckningar derſammaſtädes.

1524 ſå kunnen I ſäga, det I hafwen dyrbarare grytor i edra kök, än Konungen.

Norbys dinſkränkte Regemente på Gothland hade länge gåt Konungen under ögonen; dock ſom han ännu icke ſåg ſig i ſtånd, at företaga något med eftertryk emot denna ſtyfwa bießen, ty teg han ſtilla, tils Ständerne, de der hade af Konungen förmodat någon föreſtällning derom, började ſjelfwe, at ſtälla den ſaken under ſkärſkådande. Gothland war en Swenſk ö; men hade ſedan unions tiden, tillika med flere detta Riket tilhörige orter, drögt under Danſkt wälde. Adelen ſtyrkte dertil, at man med Härsmagt den öfwermodige innehafwaren anfalla ſkulle; dock påſtod Biſkopen i Linköping, Doctor Hans Braſk, detta alfwarligaſt af alla, ſamt lofwade underſtödja wärket med folk och penningar. Denna Patriotiſke nit föll, wid förſta påſeendet, Konungen ſälſam; men då han beſinnade, det Gothland under Linköpings Stickt, ifrån äldre tider, hade legat, och at ſåledes Biſkopens förmon, af des återbringande, ſkulle til det närmaſte ſwara emot Konungens, fant man det egennyttan dref honom til en ſådan frikoſtighet och ifwer.

Lybeckarne hade af *Norbys* upförande ſtörſta ſkadan. Den förſiktige Borgmäſtaren Nils Bröms, wågade ej at allena möta Amiralen, emedan han nogſamt ſåg det Danſkarne ſkulle, i den händelſen, wara Amiralen behjelpelige. Men om han kunde öfwertala Swea Rikes Konung, at gripa til wapn, ſkulle Konungen af Danmark derigenom drifwas, at ſöka de Lybſkas medlande, då han altid kunde wända ſaken efter deras förmon. Han underhölt fördenſkul ſine medhollare wid denne Riksdag, de der ſkulle laga at kriget emot *Norby* ſkyndſammaſt motte förklaras. Ridderſkapet ſtyrdes i hemlighet af Thure Jönſſon, hwilken arbetade för kriget med ſtörſta flit, i ſynnerhet, ſedan han förnam, at det mißhagade Konungen. De unge af Adelen, ſom intet woro wane wid annat, än at ſegra under Konungens fanor, hade redan Gothland inne uti ſine ſinnen. Preſterne gingo ej ifrån Braſkens tankar, ſom uti deras ſtånd enſam ägde myndigheten. De Swenſke Borgarne hade af *Norby* icke mindre hinder uti handelen än de Lybſke, och giorde fördenſkul med dem et; Bönderne woro de endaſte, hwilka wiſade någon twekan; dock fant man ſnart medel at winna dem. Alle, ſade det de owägerligen wille bidraga til utförandet, ſamt lemna Konungen hjelp af folk och penningar. Här ropades fördenſkul öfweralt uppå krig, och man wille likaſom twinga Konungen til bifall. 1524.

Men den långſynte Herren fant ſnart af hwad ſieder detta werk blef drifwit. At börja krig uti det penningelöſe och gäldbundne tilſtånd, hwaruti Riket ſig då befant, ſyntes honom orimligit. De modige Riddare torde intet wara ſå mägtige, at utföra ſaken, ſom de warit ſnare at beſluta den ſamma. Dryge pålagor woro nyligen af allmogen krafde. Huru ſkulle Konungen af Danmark anſe, at man icke längre höllo den nyßſlutne freden? Anſkönt han til denna Ö icke hade någon rättighet, ſkulle han dock tycka at detta anfall, rörde honom, ene-

dan

1524 dan orten af Danſk Befallningshafware innehades. Detta gjorde ſå mycket, at Konungen icke kunde fatta något wiſt beſlut.

Riksdagen war knapt til ända bragt, förr än Brömſen blifwit underrättad om ſakens aflop, ſamt at Konungen icke war ſinnad för krig. Han drögde intet, at affärda til Swea Rike ſit Sändebud, Herman Iſrael. Denne upfylde ſtändigt GUSTAFS öron med uprepande af den rätt, Swea Rike til Gothland ägde. *Norby* kallade han en Sjöröfware, ſom ingens wälde erkänna wille. Han lade dertil, det FRIDRICH hade förmant honom at afſtå med des djerfwa, och emot menniſklig rätt ſtridande lefwernesart. Deße befalningar hade *Norby* ſlagit i wädret, och dermed tilkänna gifwit, at han icke mer räknade honom, än någon annan för ſin Öfwerhet. Alle kringliggande magter ſkulle uti et ſådant ädelt upſåt deltaga, ſamt hjelpa til åt ſtäcka *Norbys* wälde. Hanſeſtäderne ſkulle ſåledes icke blifwa GUSTAF mindre förbundne, än hans egne underſåtare, och Gothlands återwinnande woro den minſta förſkyllan han hade at förmoda.

Konungen frågade änteligen, ho wordo honom krigsomkoſtningarne beſtående, uti den händelſen, hwilken man i de förwirrade omſtändigheterne kunde förmoda, at utgången icke ſwarade emot deras tanka. Legaten ſwarade, det Staden Lybeck ſkulle i långlige tider, icke fordra uppå hwarken hufwudſtol eller ränta, af det Konungen borde dem betala, dereſt han ſig til deras nöje förklarade. Deße penningar kunde nu til Öens återwinnande anwändas.

Skulle kriget mißlyckas, det de ſig ej föreſtålla wille, bleſwo wål något medel til at erſåtta ſkadan. Wille Konungen öfwertala ſig, at åkta en Danſk Printſeßa, ſkulle Staden beſörja det Gothland ſom Brudeſkatt motte honom öfwerlemnas. Sedan ſkulle Cronan Danmark och Staden Lybeck hwarje ſin del af krigsomkoſtningarne gerna beſtå. 1524

Konungen beſinnade ſig i några dagar uppå deſſa wilkor. Emedlertid låt den Lybſke Legaten igenom ſine Creatur utſprida ibland menigheten, de fördelaktige löſten, han, på ſin Stads wågnar, gjort Konungen, om han med dem wille göra et. Här ſpardes ej penningar, och Legaten köpte et antal af den gemena hopen. De lupo ånda under Konungens fenſter och ſkriade: Skulle intet han, ſade de, ſom twingat en mågtig Enwålds-Konung, at öfwergifwa ſin Riken, förmå at dåmpa en enſkyld Befallningsman? At ån mer reta Konungen, hördes Sturarnes namn: Deras wana, ſade de, war ej at låta ſkråma ſig.

Detta rörde den högſinte Herrens ſwaga. Han gick ſtraxt up i Rådet, förekallade den Lybſke Legaten, låt underſkrifwa och beſegla de wilkor han gifwit; men gjorde honom dock til ſlut den föreſtållning, at man wål kunde ſe de Lybſkas förſåt, ſamt det de aldrig tånkte hålla, hwad Legaten på deras wågnar lofwade. Herman framwiſte ſtraxt den fullmagt han af ſine Hufwudmån emottagit, och betygade med dyra eder, det alle wilkoren til den minſta punkt ſkulle upfyllas.

1524. Så högt ſom Konungen warit emot kriget, för än det blef beſlutit, så upriktigt och wälment arbetade han uppå des utförande, ſedan det war fattat, och räknade ſig, til ingen ära, at utaf des olyckeliga utgång, taga någon hämd. Straxt gaf han befalning om Adelsfanans upbodande. Bref afgick til Biſkopen i Linköping, om den utlofwade krigshjelpen, uti de utlåtelſer, at emedan, efter det i Wazſtena fattade beſlut, ſamt Biſkopens beſynnerliga påyrkande, krigstoget emot Gothland företagas borde: ty ålågo det Biſkopen, at lemna, til det ringaſte, et hundrade dugelige karlar med fulle wapn ſamt twå eller trehundrade mark lödigt Sölfwer, af Biſkops bordet, til deras underhold. Han ſkulle äfwen foga den anſtalt, at de kyrkor uti Östergöthland, ſom icke ännu utgjort, den förr omtalte Sölfwer-hjelpen, motte nu med den ſamma infinna ſig: Och emedan Konungen hade nödigt at munteligen med Biſkopen rådlägga; ty tilſades han, at uti Upland wara Konungen til mötes.

Biſkopen betygade uti des ſwar, ganſka heligt, det han uti intet egennyttigt afſeende hade ſtyrkt til detta kriget. Konungens och Rikets heder och förmon hade warit hans enda ändamål. Linköpings Domkyrka ägde inga gods uppå denna Ö. Wid det ſiſta Biſkopsting han der hollit, hade han ingen ſkilling til godo njutit, men ſnarare gjort ſtore bekoſtningar til Konungens och Rikets gagn. Själarnas rykt lågo honom enſam på hjertat. Uplands reſan woro honom omöjelig, det han ödmjukeligen beder, at Konungen täktes urſäkta.

Prelaten hyſte under de ödmjuke utlåtelſerne et ganſka kalt ſinne. Sit ſamtal och biträde fördriſtade han wäl intet, at neka ſin Konung, dock trodde han ſig intet, utan den Biſkopelige höghetens förringande kunna träda honom under ögonen. Han war fördenſkul ſjuk wid alla tilfällen, då hans närwarelſe fordrades. Så ſnart han hade undfått Konungens bref, lät han utgå befalning (*) til Preſterne uti Linköpings Stickt om Sölfwerſkattens utlemnande, och det uti ſå hårda ordaſätt, at menigheten började ſorla. Men GUSTAF hade ej förr blifwit om Biſkopens påfund underwiſt, än han lät afgå ſine bref til alla Preſter och Lekmän, med förſäkran, det hans mening aldrig warit at af twinga dem någon utſkyld, utan allenaſt at föreſtälla, det de, efter egen wilja och råd, ſkulle underſtödja krigstoget. Illwiljare hade utbragt det rykte, ſom ſkulle Konungen wara ſinnad, at utpräſſa nye utſkylder af ſine underſåtare, ſamt at han ſkulle ändra det gångbara myntet, hwilket alt wore i det afſeende updiktat, at underſåtarne måtte tappa den kärlek och wördnad, de för ſin utkorade Öfwerhet hade fattat. 1524.

För än krigslågan utbraſt, wille Konungen förſöka, om ej med höflige tilbud och lämpor något hos *Norby* kunde uträttas. Han ſände fördenſkul Amiralen ſit Lejdebref, med tilſäjelſe, at han trygg ock ſäker, med hundrade perſoner, kunde komma in uti Riket, til hwad ort honom hälſt behagade. Konungen böd honom en anſenlig förläning och högt ämbete, om han wille återlämna Gothland, ſamt

---

(*) Af den 1. Febr. 1524.

1524. uti Swea Rike taga ſin hemwiſt. Men *Norby* afſlog de tilbud, dem han någon tid tid derefter ſjelf förgäfwes ſökte.

Här war altſå ingen annan utwäg, än at gripa ſig an. Konungen hade nyligen förſedt ſin Taffel med anſtändigt förråd af Sölfwer-käril. Detta anwände han nu til penningar, at dermed lindra Allmogens ſammanſkot. Krigsmagten låt han ſkyndſammaſt kalla tilbaka ifrån Finland, de der ännu under Flemmingarnas anförande wiſtades, och ſammanbringade ſåledes i haſt en Armee af ottatuſende man, af hwilka en del i Stockholm, en del i Calmar ſamlades, dit äfwen Konungen ſjelf med flottan ſig begaf.

Den ſwåraſte omſorgen war, at förſe denna kroppen med et wälmenande och förſtändigt hufwud. Sjelf driſtade icke Konungen at lemna Riket, på det ej de uproriſke motte nyttja hans frånwaro. Ibland de Swenſke Herrar fants ingen, uppå hwilken han kunde lita. Somlige förſtodo ej at utföra et ſådant wärk; andre regerades af aſſikter; månge drefwos af afund, öfwer Konungens lycka. Wid ſådane omſtändigheter ſyntes honom rådeligaſt, at anförtro ſaken uti en utlännings händer, hwilken minſt hade haft tilfälle, at inblanda ſig uti något parti, och derjemte för något wett uti krigskonſten wore känd.

Berndt von Melen fants ſkickeligaſt. Han hade af Konungen undfåt en ſtor förläning, höga Titlar och förnämt Gifte; war honom för ſådane wälgerningar förbunden, och braſt icke heller uppå förſtånd til detta wärkets utförande, deräſt wiljan 1524 ſwarat fulkomligen deremot. von Melen ſkyndade ſig fördenſkul ifrån Jönköping, der han tillika med Braſken hade länge och förgäfwes wäntat uppå de Danſke Sändebud, hwilka efter det aftal, ſom uppå Wazſtena Riksdag gjordes, hade, wid Faſtlagens början, bordt i denna Staden wara dem til mötes.

Von Melen afſeglade Pingeſtdagen med flottan ifrån Calmare ſund, och landſteg på Gothland utan hinder. Det ſynes, ſom fienden warit om ankomſten förut underrättad, emedan han wiſte at tidigt draga ſit Manſkap in uti Staden och Slottet, hwilka ſtraxt blefwo belagde. Här föreföllo i förſtone åtſkilliga träfningar, uti hwilka Konungens folk ſtändigt hade öfwerhanden. *Norby* fant äfwen, det han allena ej ägde nog ſtyrka, at emotſtå ſin fiende. Hans enda önſkan war, at winna tiden. Straxt afſände han bud til Konung FRIDRICH, erkände honom, af falſkt hjerta, för Öfwerhet, och lemnade ſin Ö under Danſkt beſkydd emot löfte om en ſnar undſättning.

FRIDRICH war wäl ganſka ſysleſatt och bekymrad, at bibeholla ſig uppå den Thronen, han nyß beſtigit: men kunde dock icke lemna tilfället, at winna en Ö under ſin magt, den der låg honom ſå ganſka beqwämt. Med GUSTAF wille han icke bryta den nyß ſlutne freden, hwars utwärtes bibehollande han fant wara långt nödigare för ſig, än för honom. Han blandade fördenſkul Lybeckarne in uti denna ſak, och gjorde med dem i hemlighet den

1524 afhandling, at de under deras namn ſkulle drifwa ſaken til Danmarks förmon.

FRIDRICH hade ännu icke ſläpt den hemliga tanka, at winna Swea Rike, med hwilken *Guſtaf Tröll* honom ſtändigt ſmikrade. Denne Mannen hade en lång tid lefwat i mörker, ſamt undergått det öde, ſom för förrädare är gemenſamt, nemligen at lida förakt, åfwen af dem, hwilka de med ſin odygd måſt betjent. Wid deſſa omſtändigheter hade han åter reſt hufwudet; beſynnerligen ſedan den nye Danmarks Konung af honom låtit ſig kröna. Han började åter at hafwa ſin hand uti Regements ſakerne, och låg Konungen ſtändigt öfwer, det motte Konungen förhjelpa honom til ſit ämbete och Domkyrka. Han förſäkrade Konungen aldeles om det Swenſke Preſterſkapets tilgifwenhet, och talade ganſka myndigt om de ſtora ting, han uträtta ſkulle, ſå ſnart han kommit tilbaka uti ſit Fäderneſland.

FRIDRICH, den ilhärdige *Trollen* och de Lybſke arbetade nu tilſamman. Lybeckarne ſågo, det de, hwad Gothland beträffade, kunde igenom Danſke Konungen winna ſit ändamål, utan de wilkor, dem Swea Rikets Konung ſig af dem hade betingat. De kände GUSTAFS mandom och woro förſäkrade, det han bättre förſtodo ſit Rikes nytta, än at han af hjertat kunde wara dem bewågen. Om han fördenſkul finge Gothland, kunde han i framtiden bruka denna Ö, lika ſom *Norby* nu gjorde, til deras twång: ty de funno ſjelfwe, det de privilegier, hwilka de ſig i detta Riket förwärfwat, woro olideligare, än at en ſå wis Konung länge ſkulle tåla dem. Dock wille de, ſå länge CHRISTJERN ſyntes hafwa något hopp, bibehålla enigheten, at han ej, under det Konungarne kifwade, motte komma emellan til bådas förderf. 1254.

Efter ſådant öfwerläggande, ſkref Danmarks Konung til Konung GUSTAF, lät urſäkta ſit uteblifwande ifrån Jönköping, och föregaf en angelägen reſa til Hamburg, hwilken han ſade ſig wid ſamma tid hafwa måſt företaga. Men om GUSTAF wille beſöka honom i Köpenhamn, då wille han ſända de förnämſte af Danſka Rådet til underpant. Således ſkulle deras ſtridigheter, utan wänſkapens förolämpande, i ſtillhet afgöras. Et ſå förmätit tilbud afſlog Swea Rikes Konung, dock med all' kallſinnighet wäl märkandes, det Danſke Konungen dermed wille lika ſom låta lyſa något företräde. Han ſwarade de utſände, det deras Herre ſkulle til Swea Rikets Hufwudſtad wara äfwen ſå wälkommen, om honom behagade.

Uti Jönköping träffade GUSTAF en annan flock af Danſke och Lybſke Legater, de der woro ankomne at handla med honom om Gothland. Konungen roade ſig at ſe hwad anlete Lybeckarne höllo under denna ſin ſtora falſkhet. De Danſke Herrar förde ordet och talade hårdt emot Konungen; Lybeckarne wiſade ſig bekymrade, at bilägga och förſwara enigheten. Då de Danſke talade om krig, ſamt huru de Swenſke brutit freden, medelſt landſtigningen på Gothland, ſade ſtrax Lybeckarne, at Swea Rikes Konung intet brutit freden med Dannemark, 1524 utan med *Norby*, ſom icke då ännu erkänt Dannemarks Konung. Alt ſyſtades derhän, at Konungarne ſkulle mötas uti Malmö och ſjelfwe afgöra denna ſak. Man föreſtälte ändteligen, efter lång förberedelſe, Konung GUSTAF, om han icke til et ſådant möte ſkulle beqwäma ſig, då de fingo afſluta i wänlighet alla de ſmå ſtridigheter, ſom hade Konungarne emellan kunnat förefalla. Konungen af Dannemark ſkulle ſända en fullkomlig borgen in uti Swea Rike, at der wiſtas under den tid mötet påſtodo.

Swenſke Rådsherrarne woro af ſkiljaktige meningar, om det ſwar ſom häruppå lemnas borde. Man kände Danmarks upriktighet. De Wandaliſke Städer gofwo ſtundeligen prof af ſin. Hwad pant ſkulle wäl Danſke Konungen kunna gifwa, ſom ſwarade mot et ſådant lån? De ſom hade luſt at ſtörta Konungen uti äfwentyr ſtyrkte dertil. De andre wore twehugſne. Konungen ſjelf war af den behjertenhet, at han ej fruktade. Han ſade ſig wilja än en gång förſöka om ſaken med godo kunde hjelpas; och ſom han wäl ſåg, det de Lybſke uti alt med Dannemark gjorde et: ty hölt han betänkeligit at ſkaffa ſig dem både til fiender. Til Malmö kunde han wäl reſa; den ort woro honom med rätta tilhörig. Legaterne inkallades fördenſkul, och fingo af Konungens egen mun uti få ord de ſwar, at deras hot woro förgäfwes: Wiken och Blekingen ägde han redan: hwad Gothland beträffade, woro han ej ſinnad, at kalla krigsfolket derifrån, förr än afgjordt blef, ho landet tilhöra borde. Wille Konungen i Dannemark hälre ſtrida med ſkjäl än ſwärd, wore

han

1524. han åfwen dertil benägen; och på det han på ſin ſida, ej motte hindra den wänlige förening, om hwilken man talade, ty wille han möta Dannemarks Konung på den nämde orten, ſå ſnart ſex af Danſke Senaten til giſlare anländt innom Swea Rikes gräntſor, och de Wandaliſke ſtäder hade gifwit deras ſkriftelige förſäkran, at den tilſände Lejden obrotſligen ſkulle hollas.

Så ſnart *Norby* undfick ifrån Dannmark, tidning om ſakernas belägenhet, började han med högſta flit at arbeta uppå ſtilleſtånd, til des det berammade mötet lupit til ända. Von Melen och han hade warit gamla wänner, ſedan den tid de tjente tilſamman under CHRISTJERNS Regemente. *Norby* tog ſig deraf anledning, at göra täta beſök uti det Swenſka lägret och fant, det deras anförare ſnarare igenom mutor än wapn ſtod at winna.

Von Melens Husfru Margareta, (*) ſom i ſamma dagar til lägret anlände, blåſte ſin Herre i öronen den orätt, hwilken hon trodde, det GUSTAF dem gjort wid arfſkiftet efter hännes Far. Detta ſkäl war i hännes tycke giltigt nog, för hwilket hela Riket borde lida.

Norby berättade hwad han hade uträttat uti Giftermåls handelen med Fru *Chriſtina*. Han ſkulle igenom denna förbindelſe blifwa den Tyſke Feltherrens ſlägting, hwars Husfru war med *Sturens* Anka nära förknippad. Han lofwade at dela med von Melen ſin tilkommande heder, om von Melen wille blifwa honom trogen. Wid ſamma tilfelle

---

(*) Waſe.

1524 le fick *Norby* en Son af ſin Frilla. Til beſtyrkande af den nyß ſlutne förtroligheten, gick von Meten up uti ſlottet och ſtod fadder för detta barnet, ſamt roade ſig med froſſande och ſpelande uti många dagar, utan at fråga efter ſit folk.

De Swenſke wäntade med obeſkrifwelig otolighet, uppå ſin anförares återkomſt, och längtade, ledſnè wid det lätjefulla ſtillaliggandet, efter ingen ting högre, än at få angripa fienden.

Von Melen kom ändteligen åter, och då de med knäfall anhöllo om tilſtånd, at få ſtrida, lofwade han dem det ifrån den ena tiden til en annan. Af ſådant uppehold kunde de förſtå, det förtroligheten war emellan både Generalerne ſtörre, än ſom nyttigt woro. De rådiade ſins emellan, hwad de företaga ſkulle, och togo änteligen driſtigheten at beſöka von Melen, då han en gång enſam wiſtades uti des tält. De frågade honom, hwartil detta drögsmål ſkulle tjena, och ſade det de med ſådant upförande icke ſtodo hos ſin Konung til ſwars. Han måſte låta dem anfalla ſin fiende. Buſſarne talade med ifwer och von Melen kunde lätt ſkönja, at de icke woro långt ifrån upror. Han blidkade dem med wänlige ord, och bad dem wara förſäkrade derom, at han ſkulle föra ſaken til godt ſlut. *Norby* hade redan gifwit ſig, ſade han, ſå at blodsutgjutelſe icke woro af nöden, de hade haft åtſkillige ſammanträden, at afſluta dagtingnings puncterne; det woro allenaſt några ſmå förbehold öfrige, om hwilka han ännu med Amiralen icke war enſe. Häraf ſwalades Soldaternas wrede, och tiden förhalades än längre.

Konung GUSTAF hade tidning ifrån Gothland om von Nielens upförande. Denne General hade, wid afreſan ifrån Calmar, det han i förläning ägde, gifwit befallning til ſit folk, det de under des frånwaro ſkulle til ingen, icke ens Konungen ſielf, upgifwa ſlottet. GUSTAF, ſom hade ſig detta bekant och wiſte derjemte, hwad ſtyf man denne utlänning war, driſtade ej tiltala honom; men måſte wiſa ſig, lika ſom han icke märkte des förrädeliga upſåt. Hans enda bekymmer war, at förſe ſig med tilräckelige ſkäl, angående Gothland, dem han emot Dannemarks Konung, uppå det i Malmö berammade mötet kunde bruka. Riks Hofmäſtaren Thure Jönſſon fick befallning, at wid detta ſammanträde föra ordet, ſåſom äldſte Rådsherren, och hade fördenſkul med Biſkop Braſk härom flitig brefwäxling, hwilken, ur de ſkrifter och Rikſens gamla regiſter, ſom funnos uti Strengnäs häfde-gömmor, hade ſammanletat alt, hwad Swea Rikes fordna tilſtånd och gränſor angingo. Men Biſkopen beklagar dock, det han deruti ej fullkomligit ljus kunde meddela, emedan detta Archivum, uti hwilket Rikſens handlingar, ifrån långliga tider tilbaka, blifwit förwarade, woro, efter Biſkop Mats Gergerſons afgång, merendels förſtört. At förtiga den förſiktighet Drottning Margareta ſamt des efterträdare brukat, de der med flit ſammanſökt, och af Riket bortfört alle ſådane handlingar, ſom angingo de orter, om hwilka de Danſke och Swenſke altid hade twiſtat. 1524.

1524. Uppå den nämde dagen anlände både Konungarne til Malmö, och den förſta September möttes de uti Stadens kyrka. Man förſporde på både ſidor ej annat än fägnad och ärebetygelſe. FRIDRICH öpnade ſammankomſten, och föreſtälde huru högt wänſkapens bibehollande i Norden wore angelägen, då man wiſte CHRISTJERNS tilſtånd, tankar och förmåga. GUSTAF ſwarade honom med intet mindre förſtånd än wältalighet, och förklarade ſig beredd, at bifalla alle de ſkälige föreſtälningar, ſom til et ſå hälſoſamt ändamål tjena kunde.

Sedan hälsningarne uti kyrkan woro aflagde, begofwo de ſig up uti Rådhuſet, at der företaga de ärenden, för hwilka de woro ſammankomne. Konung FRIDRICH började ſtraxt, at yrka uppå främſta rummet. Den gamla förening, ſade han, rikerne emellan, tillade honom företrädet. Faſt ej *Calmare-Unionen* til alla delar gillades, ſå borde åtminſtone ſkuggan blifwa qwar. Han wille intet päſta någon ändring uti den regering, ſom redan uti Swea Rike blifwit inrättad; GUSTAF ſkulle orubbad beſitta ſin Thron; om han allenaſt wille ära Dannemarks Konung för ſin öfwerherre och beſkyddare. Således kunde aldrig någon oenighet upkomma. De ſkulle lefwa ſom et folk, ſamt hafwa enahanda deltagande och förmoner uti de allmänna rörelſerne. De hade likafult hwar ſin Öfwerhet, och behöfde ej frukta utländſkt twång. Den, för de Swenſke förhatelige föreningen, beſtodo ſåledes mera i ord, än nagon wärkelig myndighet.

GUSTAF dämpade den ſkälige ifwer, ſom wid ſå driſtigt påſtående honom öfwerkom, och ſwarade uti korta ord, det han wille wara Danſke Konungens wän, om han ſa behagade; men ej des underſåte, afbrytandes detta tal med de åthäfwor, at Konung FRIDRICH icke driſtade dermed widare fortfara. 1524.

Man företog ſtraxt Gothlands ſaken. De Danſke Rådsherrar, ſom tilſtädes woro, anförde ſina ſkäl. Ön hade, ſade man, uti Konung Carl Knutſons tid blifwit twungen, at erkänna Swenſka wäldet; och ſkönt hon uti äldre tider ſkulle hafwa warit Swea Riket tilhörig, hade dock Dannemarks Konung igenom rent köp blifwit des ägare. Ty då *Albrecht*, emot et penningelån, krigade med Margareta, har han pantſat detta landet hos de Preuſiſke Kors-Herrar hwilka det ſamma til Danſka kronan bortſålt. Icke eller wiſte Öens Inwånare annat at intyga, än at de woro Danſka underſåtare.

Häruppå ſkulle Riks-hofmäſtaren Thure Jönſon ſwara. Men de Danſke, ſom ſtraxt wid Herrarnas ankomſt til Malmö, wordo derom underrättade, hade hotat at plundra alla de gods, han innom deras gräntſor ägde, dereſt han dreſwo ſaken med alfwar. När han altſå ſkulle tala, började han at hoſta, och afſtympade ſå orden, at ingen mening deraf hämtas kunde. De Danſke hade ſå när ropat ſeger. Men då Hof-Cantzleren Lars Andersſon detta förnam, föll han Riks-hofmäſtaren i talet,

1524. let, tils Konung Gustaf, förifrad öfwer Thure Jönſons upförande, tog med häftighet, ſjelf til orda, och talade faſt oberedd, med större färdighet, än någon af dem, ſom der woro tilſtädes. Han bewiſade, det Gothland, uti Swea Rikes äldſte Lagar, räknades ibland des länder: at den Danſke Saxo, deras äldſte Hiſtorie-ſkrifware, ibland Danmarks tilhörigheter ej upfört denna Ö: at Gothland, långt för Carl Knutſons tid, förbundit ſig med Swea Rike, och af Kong *Magnus Erichſon* undfåt åtſkillige Privilegier: at *Albrecht*, då han Ön pantſatte, ſjelf icke war des ägare: at Swenſke gräntſen, efter gamla Rikſens Regiſter, gått mit uti ſtrömmen emellan Gothland och den Preuſiſke ſtranden, ſamt at holmen, efter lag, hörer det landet til, hwilket han närmaſt ligger, ſom Gothland til Öland: at de Danſke ofta widkänt deſſe ſkäl, och wid alla freds ſlut lofwat denne Öens återſtällande; men aldrig efterkommit ſit löfte: At Gothand ifrån äldre tider hördt under Linköpings Biſkops-dömme: At Gothlands Inbyggare, uti den förbindelſe de med Carl Knutſon uprättade, betyga med klara ord, det de heldre wille lyda Swea än Dannemark Konung, emedan de af ſine äldſte krönikor kunde ſe, det de ifrån början warit den förra tilhörige.

Då Konungen ſlutat ſit tal, blef en lång tyſtnad, och de Danſke funno ej, det de ſwara kunde. Änteligen upſtod en gammal Danſk Adelsman, wid namn Anders Bille likaſom af en Enthuſiaſtiſk ingifwelſe. Allas upmärkſamhet wändes ſtraxt på honom, hwilken i förlitande uppå ſine grå hår, ſade: J gode Konungar, och andre ſom åren här tilſtädes, om J wiljen widgå ſanningen, moſte J tilſtå, det J, uti gamla ſaker, ägen föga förfarenhet. J åren unge män, ſom icke kunnen tänka eller tala långt tilbaka. Konung FRIDRICH, wår Nådige Herre, är ännu en främling uti ſit Rike; Konung GUSTAF, en ung Herre. Thure Jönſon är fördenſkul, utom mig, den endaſte, hwilken uti denna ſak, bör ſkattas wittnesgill. Då han wille fortfara, ſade GUSTAF med alfwarſamt anlete: betänken hwad i talen, Herr Anders Bille. Weten J ej, at en und kan ſå långt ſpörja tilbaka, ſom en gammal tänker eller minnes, Hwarwid Billen häpnade och teg. 1524.

Då de Lybſke ſågo hwart ſaken började lida, funno de rådeligaſt, at afbryta detta ſammanſpråk, och ſade fördenſkul, ſom medlare, det denna handel ännu wore i ſådant mörker, at den ej kunde afſlutas denna gång, emedan andre ſaker nu fordrade deras omſorg. Pingeſtdagen det näſtföljande året kunde Befallningsmän ifrån både Riken infinna ſig i Lybeck, dit ſändebud ifrån de andre Wandaliſke ſtäder äfwen ſkulle kallas, at taga denna twiſt under mognare ranſakning. Emedlertid borde Konungarne ej af denna ſkiljaktighet emot hwarannan upeldas. Wänſkapen woro dem angelägnare, än det lilla landet de åtrådde, til hwilkens bibehållande deſſe puncter upſattes.

1524. 1:o. Sändebuden ſkulle uppå det utſatte mötet i Lybeck ſig owederſäjeligen infinna.

2:o. At Blekingen med des tilhörigheter, ſkulle til Danmarks Konung ſtraxt återlemnas.

3:o. Wiken uti Norriget, ſkulle Swea Rikes Konung beholla, tils afſlutit blefwo på det Lybſke mötet, ho den med ſkäl äga borde.

4:o. Om det Swenſke krigsfolket, ſom lågo för Wisby Stad, hade på 1:ſta dagen Septembris intagit Slottet, ſkulle Swea Rikes Konung innehafwa Öen, tils det beram̃ade mötet. Men om Slottet efter den dagen woro uti Danſke Konungens hand, ſkulle det ſå förblifwa til den näm̃de tiden, ſamt Swenſke krigsfolket derifrån hämtas.

5:o. Hwilken de omtwiſtade orter, uppå Lybſke mötet tildömdes, den ſamma ſkulle dem ſedan uti ro beſitta.

6:o. Blefwo Gothland Konungen af Danmark tilägnat, ſkulle ſkiljemännerne döma, om Swea Rikes Konung wore til något ſkadeſtånd eller ej, berättigad. Woro omſtändigheterne ſådane, at Dannemarks Konung krigs omkoſtningarne beſtå borde, då ſkulle Konung GUSTAF beholla Wiken, ſom pant, tils den utſatte Summa blefwo honom tilſtäld. Då äfwen uti betalningen afkortas ſkulle, det ſom Konung GUSTAF af Wiken årligen upburit, ſedan denna ort blef Dannemarks

Konung tilerkänd: och landet utan hinder 1524.
återlemnas; hwilket ſå mycket ſnarare och owågerligare ſkulle ſke, deräſt ej Dannemarks Konung til denna utgift wordo dömd.

7:o. För den ſkada ſom wid Manſkapens aftogande uppå Öen tima kunde, ſkulle Konungarne wara hwarannan anſwarige.

8:o. Fångarne, ſom under Gothlands fegden blifwit tagne, ſkulle på båda ſidor lösgifwas. Och då *Norby* lemnat ſtaden, ſkulle Dannemarks Konung gifwa ſlottet uti nagon ſadan Danſk mans händer, med hwilken de Swenſke och Lybſke woro tilfreds, och den der owågerligen lemnade landet til Swea Rikes Konung, deräſt domen uppå den utſatte ranſakningsdagen föllo til hans ſida.

9:o. Eho ſom af detta landet blefwo ägare, ſkulle förlika de Lybſke Köpmänner den ſkada, de af denna Öen nagon tid hade lidit. Men Konungen af Danmark borde ſtrax underſöka om alt röfwat gods, ſom på Gothland finnas kunde, ſamt ſå laga, at hwar matte ſit återbekomma.

10:o. Norſke Rådets Ratiſication om Wiken, ſkulle Dannemarks Konung wid det utſatte mötet hafwa tilſtådes emot anſwar.

11:o. Eho ſom emot deſſe öfwerenskommelſer handlade eller något af dem förſummade, tilſades et hundrade tuſende Gyl-

lens

1524. lens böter, hwilke penningar den ledige parten ſamt de Lybſke ſins emellan dela ſkulle.

Gustaf ſåg ganſka wäl hwad utſeende denna afhandling hade; at de Lybſke ej förſummade ſina fördelar, ſamt at Danſke Konungen ej war mera ſinnad at efterlefwa deße än andre ſine förſäkringar. Wid detta mötet infunno ſig Herr Holger Carlſon, Thure Trolle och Birger Nilſon at anholla om Nåd hos Swea Rikes Konung. *Guſtaf Trolle*, då han ſåg ſig föga kunna förmå emot Konungen, ſå länge han nödgades at wiſtas utom Fäderneslandet, inſtälte ſig åfwen, med en förſtäld och antagen ånger öfwer det förelupne, och begärade, igenom den Danſke Senaten, det Konungen täktes taga honom tilbaka in uti Riket med des Far. Men Konungen enſkyllade ſig med Ständernas beſlut, hwilket emot deße Herrar redan blifwit fattat, och hemſköt deras begäran til ſamma domſtol.

Då Gustaf gick neder af Rådhuſet, blef han warſe det Lybſke Sändebudet Herrman Iſrael, ſom weklat honom in uti detta olyckelige kriget. Konungen hitſades wid detta mötet, ſtadnade och tiltalade honom, om des falſka löften, uti hårda ord och lade derwid handen på wärjan, i mening at falla honom an, hwilket åfwen hade ſkedt, om icke Cantzleren Lars Anderſon lagt ſig emellan. Den bäſwande Lybeckaren har derwid grätit ſom et barn, ſamt ropat öfwerljudt, at det Lybſke Rådet, hans eget Herreſkap, mißbrukade hans Eder, och gingo ifrån det löfte de honom hade tilſagt. Men Konungen

gen haſtade ur Dannemark, och ſwor, at aldrig mer wåga ſin perſon utom Rikets gråntſor, om icke för ſpitſen af en talrik krigsmagt. 1524.

Ständerne mötte honom uti Wazſtena, Söndagen näſt efter Michaelis Högtid. Han underråttade dem om förloppet af mötet, och lät dem förnimma med hwad owilia han denna ſak både börjat och ſlutat. Dock förmanade han ſina underſåtare at obrotſligen i akt taga alt hwad den utſatte Receſſen innehölt, på det at Danſkarne måtte allena bliſwa brotſlige, och ſkulden ej in uppå honom, med något ſken, wändas, då enigheten Rikerne emellan framdeles uphörde.

Ständerne yrkade nu åter uppå den wanliga föreſtällning om Kröningen, och lade dertil ſine påminnelſer om et för Riket anſtändigt giftermål. Men ännu war icke den tid inne, ſom ſyntes Konungen läglig til deſsa göromål. Han frågade dem tilbaka, om han icke ſom en fullmyndig Regent, efter Konungabalken, fingo fritt råda och beſtälla om Cronones Län, Borger, Slott och Fäſten, ſamt låta uti Jordeböcker uptekna de Skatte, Crono och Frälſe-bönder, hwilka uti hwart Län funnos, på det han måtte ſe ſin ſtyrka, emedan in til den tiden, Rikſens räntor endaſt uppå Fogdarnes löſa ſamweten ankommit, ſå länge de icke uti några böcker bliſwit upförde. Et ſå lagligit påſtående, kunde icke Preſterne ſielſwe neka, ſkönt det anade dem, at detta hade widlyftigare utſeende, än frågan ſyntes innebära. Dernäſt föreſtälte han, hwad beſwär och koſtnad de fattige bönder ſkulle haſwa af rytteriet,

ſom

1524. ſom ifrån Gothland återkommo, och föreſlog om det ej uti kloſtren kunde förläggas, hwilka ännu haft ringa eller ingen känning af Fäderneslandets nöd. Detta biföll menigheten, och Preſterne tego.

Konungen wille ſåledes ſmåningom wåna Munkarne wid, at tola inſkränkningen af deras förmoner, och wiſa underſåtarne det gagn dem deraf tilſlöt. Dock fordrade förſiktigheten, at ej denna gång gå widare. Han wände ſig altſå til andre ſaker. Frågade Ständerne, om de hade något at påminna emot den främmande Grefwens Johan von der Hojas antagande i Rikſens tjenſt.

Denne Herren härſtammade af en gammal adelig lägg, uti det Tyſka Riket, hwilken, ſedan Kejſer *Lotharii* tid, wid Weixelſtrömmen beſutit widlyſtige länder. Yngſt af tre bröder, utwalde han at wid främmande Hof ſöka ſin upkomſt. Han hade någon tid tjent Christjern under hans wålmagt; men gaf ſig til Swea Rike, då han förnam det Konung Gustaf wålwilligt emottog de utlänningar ſom wiſade ſig hos honom. Nyß före Konungens afreſa til mötet i Malmö, mötte honom denne Utlänning i Jönköping, och anhölt om tjenſt wid hans hof. Man har orſak at tro det både denne och von Melen warit Tyrannens hemlige wänner, ſamt at de gifwit ſig in i Swea Rike, endaſt at ſöka Konung Gustafs undergång. Men Konungen, ſom wid början af ſin regering, fant ſtor briſt uppå dugeligit folk, antog ſå dennas ſom den förras begäran; Och yttrade nu för Ständerne ſig wara ſinnad, at trolofwa denna Herren med ſin Syſter, Joachim Bra-

hes änka, Fru Margareta, ſamt at förſe honom 1524.
med något dera af Slotten. Dock emedan honom ej war okunnigt, hwad Lagen innehölt emot utlänningars inſättande uti Rikſens höga åmbeten, ty wille han deruti intet beſluta utom Ständernas ſamtycke. Deße ſwarade det Konungens förtjenſter woro ſå ſtora, at de gerna antogo hans wilja för lag, ſärdeles emedan de wiſte, at det han nu för en gång tilſtadde, ej ſkulle tjena andre til efterdömme. Grefwen gjordes fördenſkul ſtrax til ledamot af Rådet, och feck befallning, at jemte Archie-Biſkopen Johan Magnus wara tilſtädes, wid det mötet, ſom uti Lybeck med de Danſke blef utſat.

Den makalöſe Konungen förgat icke under de mångfaldige bekymmer, ſom wid början af Regementet mötte honom, at tänka uppå Oeconomiſke inrättningar. Han hade redan hos ſig fattat den ſtällning, efter hwilken handelen och landtbruket inrättas borde. Och emedan han efter hand wille förminſka de fördelar, ſom utlänningarne gjorde ſig af Rikets behof, då han ſåg det ſtörre delen af alt det kram, för hwilket penningarne af Riket utfördes, ſkulle af egen jord och idoghet kunna innom Fäderneslandet frambringas, ty ſökte han, ſom en wis Herre, at ſkaffa tilwäxt och afwel af de nödwändigheter, hwilka til ſtörſta antalet för menigheten fördrades. I det afſeendet hade han anſtaltat om Malmbergs och Salt-ådrors upſökande innom Fäderneslandet, ſamt utlofwat belöning för dem ſom ſådane utwiſa kunde. Nu påminte han om humlegårdars anläggande och förbättrande, på det han

1524. motte innom Riket beholla de hundrade läſter järn, hwilka årligen, endaſt för denna waran utſkeppades. Här handlades äfwen om Lagens förbättrande, myntets beqwämare inrättande, landtköps hämmande o. ſ. w.

Under det Konungen war ſyſloſatt wid Rikets gränts, hade Biſkopen uti Linköping täta rådplägningar med den nya Ärkie-Biſkopen Johan Magnus om Religionen. Han wäntade at hos denna mannen winna det biſtånd, ſom Påfwen uti des bref lofwat; men ſporde med mißnöje Embetsbrodrens förfärade hjerta. Braſken war mindre förſkräkt. Han innehölt intet med bitande ord och förebråelſer, under det han förehölt ſin Förman des ſkyldighet, både ſom Påfwens *Nuntius*, och Swenſka kyrkans hufwud, och ſatte honom til anſwar, deråſt han icke afklädde ſig ſin otidiga blygſel. Ärkie-Biſkopen tog, ſom ſlug, men föga nitiſk Präſt, den wägen hwilken rädde Stats-män ofta bruka, nemligen, at ſkjuta fram andre i faran, bakom hwilka de kunna i trygghet gömma ſig. Han kände kyrkans ſår, ſade han med en oförſkräkt mun, då hjertat ſkalf, och fant det han utom Riket kunde träffa bäſta läkedomen. Han wille reſa bort, och antingen ſjelf näſta år komma tilbaka, eller tilſkynda Braſken Påfwens fullmagt, at öfwer deßa oroligheter ranſaka. Men Biſköpen förſtod ſaken annorlunda. Tidens utdrägt, ſwarade han, bör ſnarare förekommas än ſökas. Ärkie-Biſkopen ålågo fram för andre, at beſkydda läran. Hwad hade hindrat, at han ju icke

länge

1524 långe ſedan kallat de orolige Bröderne för Dom-Capitlet i Upſala och ſjelf ranſakat öfwer deras ſatſer? Konungen hade ju gifwit dem under hans dom.

Johan Magnus, af fruktan för Braſkens tiltagſenhet, tordes ej långre ſwinka. De kommo öfwerens at nyttja Konungens bortowarande, och kallade Bröderne Olof ſamt Laurentius til Capitlet i Upſala, der deße wid början af Octobr. månad ſig inſtälte. Efter en ſtunds ordakrig och ifrån ömſe ſidor loßade ſkott, funno ändteligen Dom-Herrarne, det de emot deße oförfarade fiender intet kunde uträtta, ſå länge det ankom uppå ſkälwäxling. Ärkie-Biſkopen tog derföre myndighet til ſig och hotade dem med Påfwens band, men förnam at deras eld deraf mera uptändes än dempades. Han brukade liſtigare ſkäl och ſökte at öfwertyga dem om den Ewangeliſke lärans falſkhet, medelſt ſtora löften om belöningar ſamt förnäme tjenſter. Men alt förgäfwes. De trädde ſåledes banlyſte och fördömde neder ur Dom-Capitlet, at afwakta Konungens återkomſt.

Emedlertid ſkref Braſken til alla Biſkoparne, och ſtyrkte dem at manligen förſwara ſine fördelar. Denne Prelaten hade nu börjat at fatta en annan tanka om Konungen ſedan ſilfwer-ſkatterne utkrafdes, och war på Påfwens wägnar högeligen bekymrad. Han beflitade ſig med all nit, at om den nya lärans grunder blifwa underrättad; hade ſkriftwäxling utom Riket, och lät införa alla de ſkrifter, hwilka uti andra länder emot Luther utfärdades, dem han ſjelf flitigt las, och kring Riket ſprida lät. Uti Staden

1524. Söderköping; inrättade han et Tryckeri, der han utgaf ſine och andras ſkrifter, emot de Ewangeliſkas företagande. Förböd ſtrångeligen Preſterſkapet uti ſit ſtickt, at köpa eller läſa något af de ſkrifter, hwilka Luthers Lärjungar hade utgifwit, och ſatte ſig uti ſå fulkomligit motwärn, at deräſt han af Ärckie-Biſkopen ſamt de andre ſine Ämbets-bröder haſt ſamma biträde, hade Konungen med den lilla Ewangeliſke hop föga kunnat uträtta.

Efter Riksdagens ſlut fortſatte Konungen ſin reſa ſkyndſammaſt til Hufwudſtaden, der närwarelſen war högſtnödig. Wid intoget mötte honom et oförmodat uplop, hwaraf han ſattes i beſtörtning. Gatorne woro upfylde af Preſter, Borgare, Bönder, qwinnor och barn, de der alla lupo rådwille om hwarannan. Öronen upfyldes af rop ifrån alla ſidor. Store hopar af beläten lågo uppå torgen. Än lupo Munkar, pekade på de ſtympade bilder och ropade: Se wåra Helgon, ſe Rikſens helige Patroner. Än ſkockade ſig folket omkring någon ung Ewangeliſk Lärjunge, hwilken af oförſtånd berömde deras nit, ſom uti Kyrkorne illa framforo; ſparkade bilderne och utöſte, utan återhold, förſmädelſer emot Påfwen. Et ord, willerwallan war ſå ſtor, och uproret ſå häftigt, ſom hade den ſtarkaſte wådeld ſtigit öfwer ſtaden.

Orſaken war, at några Wederdöpare hade med Holländſke ſkepp til Stockholm anländt, de der anfördes af twänne olärde och grofwe karlar, den ene en Bundtmakare, wid namn Melchior Rink, den andre en Krämare Knippert Dollingh. Deſſe fördolde i förſtone ſit gift, och inbillade de få Ewangeliſke, det de 1524 med dem woro aldeles af enahanda tankar. Olof Petri ſielf låt ſig af dem ſkamligen bedragas. De wiſtades redan i ſtaden någon tid för Konungens bortreſa til mötet; men höllo ſine ſatſer ſå förborgade, at han ingen kundſkap derom bekomma kunde. Under Konungens bortowaro funno de den tjenligaſte tiden, at låta det bryta löſt, emedan de föreſtälde ſig, det han längre, än ſkedde, ſkulle wiſtas utom Riket. Melchior ſlog fördenſkul med wåld, up dörarne til S. *Johannis* kyrka, och började der at predika öfwer *Johannis* Uppenbarelſe. Den andre ſwärmaren framfor, med dylik hitſighet, på andre orter af ſtaden. De kaſtade beläten ur kyrkorne, förſtörde orgelwärken, ſamt andre kyrkornas prydnader. De hofwo och anſäktade ſig, ſamt ſkriade, at de drefwos omedelbarligen af den Helge Ande, hwilken igenom deras mun talade. Det töfwade ej länge för än hela ſtaden häraf kom uti rörelſe. De Ewangeliſke Preſterne Olof Petri och *Magiſter* Michael Langerben tego härtil af beſtörtning. De enfaldige nylärningar af Ewangelii ſanning, inbillade ſig at detta war arten af den läran de woro befalte at förfäkta. Uti denna tanke ſtyrktes de af ſine måſtares ſtillatigande. Uploppet föll uti myckenhetens ſmak, hwilka ſom molnſkyar lupo efter röſterne, der de dem hörde. Alle kyrkor och allmänna hus upfyldes med Predikanter af pälsmakare, ſmeder, ſkomakare, qwinfolk och dylika ämnen, hwilka i haſt fingo ingifwelſe at predika.

1524. Konungen war ej förr upkommen til ſlottet, än han kallade Olof Petri och *Magiſter* Michael, tillika med Bundtmakaren och Krämaren för ſig. Han förehölt Präſterne deras efterlåtenhet, och ehuru de urſäktade ſig dermed, at de hade i det affeende lätit ſwärmarne ſin frihet, på det ſkilnaden emellan deras och Lutheri lära ſå mycket klarare ſkulle ſynas, wille dock den wrede Konungen knäpt låta förſona ſig. Uprorsſtiftarne lät han fängſla. Han hade ſå när dömt dem, ſom Guds ords föraktare och fredsförſtörare, ifrån lifwet, men dref dem ändteligen ur Riket, med tilſäjelſe af dödsſtraf, om de wågade ſig tilbaka.

Konungen ſåg det hans närwarelſe war på alla ſtällen oundgängelig. Riket liknade et förnött urwärk, hwilket förfaller på det ena ſtället, då det hielpes på et annat. Hans enſamme omſorg måſte på en gång ſträcka ſig til alla orter och mål. Det enda halp honom, at alle inbyggarne, utaf et ſå wida ſträkt land, ſom Swea Rike, icke på en gång kunde få kundſkap om hwarandras företagande; ſå at då den ena landsorten wiſte ſig med Konungens anſtalter miſsnögd, gofwo de andre deruppå föga aktning. Han kunde ſåledes med de ſtilla lemmarnes biſtånd, ſtraxt tukta de upſtutſigare, och underhölt ſin myndighet orubbad, medelſt en ſådan jemnwigt, hwilken han emellan Prowincerne ſtändigt ökade.

Allmogen war på åtſkillige orter af Preſterne intalt til owilja och kalſinnighet, hwilken ingen utan Konungen ſielf kunde förtaga, då de fingo ſe hans

perſon och påminna ſig hans gerningar. Han be- 1254.
ſlöt at rida ſin Eriks-gata, eller den wanlige reſan kring Riket, hwilken hwar och en nyß korad Swea Rikes Konung, efter lag bör fullborda. Utan möda ſtälde han, på de orter, der han framfor, til rätta alt hwad Preſterna rubbat: ty ſå ſnart han wiſade ſig för menigheterne, förnyades deras kärlek, och en hemlig blygſel qwalde dem, öfwer den tro, de hade ſatt til hans owänners tal. Tiden war ſå beſkaffad, at han ſå ſnart måſte wara Erke-Biſkop, ſom Konung. Han lärde de hitſige och owarſamme Ewangeliſke Preſterne, ſom kring orterne ſpridde woro, huru de med ſaktmod och utan buller ſkulle föreſtälla ſanningen, och tilſade dem wid onåde, at ej utöſa hånlige ord emot de Påfwiſke Biſkoparne. De ſkulle häldre gifwa något efter uti ſådane ſatſer, ſom icke egenteligen rörde trones grund, än med enwishet giöra ſin ſak hos mennigheten förhatelig. Då de yttrade ſig förſmädeligen om helgonen, måſte ju folket deraf retas, ſom ännu för deßa hyſte diup wördnad. Om gerningarne borde de tala med förſtånd: icke fördöma dem; ty ſkönt de ej woro at anſe ſom för ſig nödwändige, woro de dock en nödwändig trones påfölgd. Inga ändringar med kyrko-ſtadgar och Ceremonier ſkulle de af egit bewåg företaga, ej heller förkaſta något ſådant, ſom fölle menigheten för mycket i ögonen. Det borde genom tiden winnas, ej med wåld. Konungen wiſade ſåledes, det han bättre förſtod deße ſaker än ſielfwa Preſterne, ehuru de til intet annat ſin tid hade at anwända.

1524. Julehögtiden anlände GUSTAF til Upſala. Han hade Olof Petri i ſit medfölje, och åſtundade at höra honom täfla med någon af Canikerne uti de ſatſer, ſom dem emellan woro ſtridige, på det han ſjelf måtte döma, ho ſegren tilhöra borde. Domherrarne tilſades fördenſkul, at wälja någon, den ſkickeligaſte de wiſte af ſin hop, hwilken ſkulle uti Konungens och Rådets närwaro förſöka, om Olof Petri gittade förſwara ſig. Ehuru ogerna Domherrarne detta biföllo, måſte de änteligen nämna Päder Galle til anförare på deras ſida. Denne mannen war af Adelig ſtämma, (*) och hade redan uti flere år beklädt hederlige Ämbeten wid Upſala Domkyrka. År 1512 war han *Cantor*, en tjenſt af den wärdighet, at des innehafware tog ſätet uti Capitlet, fram för Canikerne. Han förordnades ſedan til Theologiæ Profeſſor, hwilken ſyſla han nu föreſtod, och blef ändteligen Ärcki-Diekne derſammanſtädes. Han ägde djup inſikt uti de Scholaſtiſke grilren, hade god gåfwo at föra ut ſine tankar; war ganſka nitiſk för den Catholſke läran och hyſte et oförſkräkt hjerta.

Konungen gick up i Capitlet annan dag Jul, efterfölgd af Rikſens Råd och Erke-Biſkopen tillika med hela den Catholſke ſkaran. Kämparne framträdde. Här afhandlades de förnämſte ſtycken, igenom hwilken både lärorne åtſkiljas. Och föreſtäldes om Preſternas ämbete wore at predika eller at regera: Om Påfwens Lag woro heligare än Guds: Om Saligheten winnes ige-

nom

(*) Ulſtand.

nom egen förtjenſt eller af Guds nåd: Om kloſterlefnaden af ſkriften kunde bewiſas: Om någon ägde magt at ändra den inſtiktelſe, ſom Chriſtus ſjelf hade gjort med Altarens Sacrament: Om andre uppenbarelſer woro til troendes, än de ſom uti Skriften omtalas. 1524 Samtalet började ſaktmodigt, men de täflande upeldades ſnart och ropade, med förwandlade anleten, ſamt ſådant ſtormande, öfwer hwarannan, at åhörarne ſwårligen kunde fatta meningen af deras tal. Konungen befalte dem derföre ſluta, och gaf Olof Petri ſegren, emedan han beſtyrkte ſine ſatſer af den helige ſkrift, då Gallen ej annat anförde, än de gamle Fädernes witnesbörd och äldſte förſamlingens frånſagor. Dock fingo både de ſtridande befalning at upſätta på modersmålet den förre ſine inkaſt och den ſenare ſine ſwar, på det ingom wägen måtte tilſlutas, at om ſanningen blifwa underrättad. Deße artiklar ſände Konungen til de förſtåndigaſte i Riket af hwardera ſidan, at inhämta deras betänkande. (*)

När Braſken fick kundſkap om detta ſammanſpråk, förifrade han ſig öfwer Erke-Biſkopens flathet, ſom det hade tillåtit, twärt emot deras ſtadgar och ſedwanor. Han ſkref ſkarpa bref til Prelaten, och föreſtälte honom, det både kyrko och Fädernesland ſnart ſkulle upoffras igenom des altförſtora höflighet emot Hofwet. Det woro redan alt för långt gångit, at deras tro, hwilken

---

(*) De utgåfwos i tryck år 1527. och blefwo, efter Kong Carl den 9. befalning, omtrykte Ao. 1606.

1524. ken borde hollas utom all twifwel och tåflan, ſattes under ſkärſkådan och dom. Huru wille Prelaten detta förſwara inför den *Vaticanſke* Domſtolen? Han kunde igenom et ſådant upförande icke hos de nitiſke Catholiker undgå den mißtanka, at i hemlighet gyma kätteriet: Och hwad ſkulle den Swenſke förſamlingen ſpå ſig för åfwentyr under et ſådant hufwud?

Men Johannes Magnus hade widlyftigare tankar än dem Braſken kunde ſe. Han wille gerna på det ſättet hjelpa Religions mißhålligheten, at han ſjelf lika fult kunde behålla hofwets ynneſt. Man hade uppå Riksdagarne talt om Konungens Giftermål. Detta tilfället wille Prelaten nyttja, och låg fördenſkul Konungen i öronen om förmålande med en Pålſk Printſeſſa, i den förhopning, at en Catholſk Drottning ſkulle hjelpa deras ſak. Altſå, på det han måtte bringa Konungen, at följa detta råd, wille han intet wiſa ſig enwis och ſträng emot des behag.

Ehuru Braſken förtörnades öfwer Konungens benägenhet för Ewangelii lära, finner man dock intet, at han deltagit uti någre förrädelige anläggningar emot Konungen och Fäderneslandes. Konungen ſjelf, ehuru han war mißnögd med Prelatens högmod, hade dock för honom större högaktning, än för någon af de andre Biſkoparne, emedan han fant manlighet och ſtadga uti des gerningar. Men Sunnanwäder, den afſatte Weſterås Biſkopen, och hans wän Måſter Knut, tänkte på intet annat

nat, än hämd. Sedan de blifwit underrättade om 1524
Wederdöparnes uptog, togo de et ſtort ſkäl deraf, at förklena Konungen, ſamt at wända in uppå honom och Ewangelii lära alt det owäſende, ſom deſſe willwandar åſtadkommo. De wiſtades i Dalarne, och hade ifrån Gorius Holſt, ſamt andre ſine medhollare uti Riket, ſtändige underrättelſer om hwad för händer hades. Den nyß tilſatte Prioren uti Weſterås kloſter Måſter Nils, ſände ſine Munkar up til dem med bref och tidender. Emellan dem, von Melen och *Norby* gingo ſtundeligen bud och rådplägningar. Hos Kyrkoherden i Mora, Måſter Jacob, hade de ſit tilhold. Preſterne på denne orten gjorde hos dem ſtändige beſök och emottego falſka rykten, hwilka de ibland allmogen flitigt utſtrödde. Då de fingo berättelſe om det ſammanſpråk, Konungen emellan Olof Petri och Doctor Galle hade anſtält, ropade de öfwerliudt: Nu är det gjort med wår kyrka, ſamt den Tros bekännelſe, hwilken wåra Förfäder med lif och egendom förſwarat. De ſnart-trogne Dalekarlarne ſuckade derwid, och ſörgde deröfwer, at den Herren, hwilken de ſå troget följt up til Konunga ſtolen, och den de ſå högt älſkade, ſkulle detta företaga. Emedan Sunnanwäder förnam, det Erke-Biſkopens *Guſtaf Trolles* namn och åtanka war folket förhatelig, ſade han, det Konungen nu wore ſinnad, at med honom ſluta wänſkap. Sådant hade warit ändamålet af Malmö möte, och den med Danmark ſlutne freden, hwilken han förklenade ſom högſt ſkadelig.

1524. Et bref ankom, wid ſamma tid, til Konungen, med Dala-Allmogens klämma och underſkrift, ſamt upfyld af obetänkſamme förebråelſer. Han påmintes der, om den tid, då han gick fridlös uti Daleſkogarne, då de gofwo honom ſin tjenſt, och manliga följde honom fram til äran. Han hade lofwat, at aldrig beſkydda utlänningar til Swenſkars förtryck. Nu ſågo man dock de bäſta förläningarne uti Tyſkars händer. Huru woro kloſtren och kyrkorne ſköflade! Han dref Biſkoparne ifrån deras ämbeten, och påtwingade dem en ny tro. Detta woro deras belöning för den trohet, de honom wiſat. Han ſkulle icke flera gånger driſta ſig, at utkräfwa någon ſilfwerſkatt af Clerkerne. Hwad Dale-Allmogen kunde förmå, hade han ſjelf ſedt med ſin förmån; Han kunde det äfwen få förſöka med ſin olycka. Sådane bref afſändes äfwen til Hälſingarne och Gäſtrikarne, uti hwilka de upmantes, at i tid taga til wärn emot trones och frihetens förkränkare.

Gustaf kunde ſtrax förſtå, det Sunnanwäder deſsa bref uti Allmogens namn ſammandiktat, hwilket han någon tid derefter äfwen i ſanning förnam. Konungen war redan wan wid, at emottaga ſådane bref ifrån Preſterſkapet. Än klagade Abboterne öfwer intrång uti deras rättigheter; än bulrade den nyſs tilſatte Biſkopen i Weſterås deröfwer, at han ei mägtade föra ſådan Stat, ſom hans företrädare. Åter tilſändes honom Braſkens bref, fulle af höfliga bannor, för det beſkydd de Ewangeliſke ägde uti

Hofwet. Et ord: Preſterſkapets allmänna qwidande hade hos en annan förordſakat ledsnad; men Gustaf ſwarade dem alla kallſinnigt och med egen hand, utan at låta deras ſtormande bringa ſit manliga hjerta det minſta ſteg ifrån beſlutet.

Det följande året 1525 upfyldes af nya bekymmer och ſwåra händelſer. 1525. Den 13 uti Januarii månad woro Ständerne efter Konungens befalning i Stockholm ſamlade. Men Fullmägtige ur Dalarne hade icke welat infinna ſig. Deras olydnad blef ſtraxt igenom Rikſens Råds bref, dem, med tilbörlig warning, ſtäld under ögonen. Här rådlades om krigsfolkets underhold, det man til förſwar emot Christjerns anſtälte förſök nödgades beſolda. Och Konungen tog derwid et nyt ſteg in uti Preſternas förmoner, i det han med de ſamlades minne, beſlöt, at all kyrkotionden, förutan det ſom behöfdes til wax, win och Oblater, ſkulle det året anwändas til Cronans behof, ſamt Konungens häſtar uti kloſtren underhollas. Detta blef med ſtörſta möda wärkſtält, emedan Preſterne och beſynnerligen Biſkopen af Linköping rörde himmel och jord, at hindra det ſamma, hwilket den hårda brefwäxling utwiſar, ſom emellan Konungen och honom, uti denna ſak förefallit. Men här tilſtötte en ännu långt ſtörre olägenhet, hwilken den ſtyfwe von Melen Konungen, med des förrädiſke upförande, tilſkyndade.

Sedan förrättningen wid Wisby blef ſluten til Konungens ſkada, och krigsfolket, ſom der blifwit brukade, hade återkommit, ſamt woro förlagde hos

Pre-

1525. Preſterne uti winterläger; wågade icke deras falſke Öfwerſte, at träda ſin Konung under ögonen. Han tog til ſig alt det Tyſka Manſkap, ſom uti Armeen warit inſtuckit; for til Calmar och befäſte ſig uppå Slottet, det han til förläning emottagit, lika ſom hade han förmodat, at bliſwa angrepen. Den nyß i Riket ankomne Grefwen Johan af Höja inſtälde ſig äfwen hos von Melen; der deße både, hwilka efter alt utſeende, woro af enahanda tankar, förenade ſina rådſlag: ty af utgången finner man, det bägge deße i hemlighet woro CHRISTJERNS wänner, ſamt uti intet annat afſeende til Swea Rike ankomne, än at göra den nya Konungen olyckelig.

GUSTAF ſåg med oro, det han hade mißräknat ſig uppå von Melens upriktighet, ſamt at han icke bort gifwa en utlänning, beſynnerliga den, ſom tilförena warit hans fiende, et ſå nära förtroende; än mindre ſätta honom uti en ſådan myndighet, at han nu ſjelf måtte frukta för des magt. Von Melen anſåg Calmare Slott och Län ſom ſin ägendom, och war ſinnad, at nytja det på lika ſätt, ſom *Norby* Gothland. Konungen måſte, ehuru han ſåg des förmätne upförande, dölja ſit mißnöje, och yttra ſig lika benägit emot honom ſom tilförene. Han gick ſå långt uti falſinnighet, at han ſjelf ſkref den ſtutſige underſåten flere gånger til med gunſtige utlåtelſer, och kallade honom til Hufwudſtaden. Men von Melen öfwade i det ytterſta ſin Konungs tolamod. De i Stockholm förſamlade Rikſens Råd, Doct. Johan Magnus, Biſkop Peder i Weſterås, Magnus Sommar i Streng-

1525. nås, Riks-Marſken Lars Siggeſon, (1) Nils Olofſon, (2) Henric Erlandſon, (3) Michael Nilſon, (4) Axel Anderſon, (5) Knut Anderſon (6) och Peder Hanſon (7) ſkrefwo honom äfwen til på Ständernas wägnar. Med hwilket bref Riks-Rådet Knut Anderſon, ſamt Konungens Stallmäſtare Nils Erikſon, affändes. Von Melen ſwarade med lika fräckhet, det han då icke hade lägenhet at komma; torde hända, ſade han, at han wid wårens början wordo ſig ſiöledes infinnande.

Konungen och Rådet måſte tola et ſlikt öfwermod. Emedlertid tog von Melen ed af beſättningen uppå Slottet, at de honom och ingen annan ſkulle Slottet tilholla, under den tid han wiſtades hos Konungen. Broderen Henric fick Befälet under bortowarandet, och på det Calmare Borgerſkap måtte des trognare förbliſwa under deras lydnad, inbillade de dem, det de woro ſinnade, at ſkaffa Nils Sture Regementet, emedan de tykte ſig förſpörja, det folket med Konungen redan wore mißnögdt. Denne yngling, ſom war nu på det Tolfte året, och älſt af Sturens barn, hade efter ſin hemkomſt ur fångenſkapen, fallit uti de oroligas händer. brukades til et täckelſe för alla deras anlägningar: Och kallades nu, at förblinda Stadsboarne innom Slottet, på det han jämt måtte wiſtas för deras ögon.

---

(1) Sparre.
(2) Til Skofteby; Förde i Wapnet en winge.
(3) Bååt. (4) Swarte Skåning eller Krumme.
(5) Lillje (6) Lillje. (7) Ulf-Sparre.

1525. Sedan alt blifwit ſåledes i ordning ſtält, reſte von Melen wid wårens början, uppå en Jakt, til Stockholm. Han tog i ſit medfölje den unge Grefwen af Höja, hwilken han wiſte wara älſkad i hofwet, at bruka honom til medlare. Konungen emottog förrädaren med en förſtäld wänlighet. Von Melen gjorde berättelſen om ſit wärf på Gothland, med ſådane ord, ſom hade han der åſtadkommit ſtora ting, och ehuru Konungen i ſinnet harmades deröfwer, måſte han dock förborga ſit mißnöje. Han war bekymrad öfwer Öfwerſtens fräcka myndighet. Det enda hjelpemedel war, at locka von Melen ifrån Calmar, til någon närmare ort, der han kunde ſtyras. Konungen lät fördenſkul, uti alt ſit tal, von Melen förſtå, huru nödigt des närwarelſe woro uti Hufwudſtaden, och huru Konungen ſtändigt, wid rådſlagen, måſte ſakna hans mogna inſikt, endaſt derigenom, at han wiſtades på en ſå aflägſen ort. Wille von Melen byta, ſå ſkulle Konungen gifwa honom Ståkeborgs ſlott i ſtället för Calmar.

Den falſke Öfwerſten yttrade för Konungens behag ſin förſtälda beredwillighet, men let uppå ſine anſtalter. Calmare Slott, ſade han, ſkulle ſtrax lämnas uti Konungens hand, då han det fordrade. Men han kände de ſtyfſinte bußarna, til hwilka han Slottet, under ſin frånwaro, öfwerlämnat, och twiflade intet, at de ju i förſtone ſkulle göra ſig ſturſke emot Konungens bud, om de ſaknade ſin Förman. Han wille derföre ſjelf fara tilbaka och med egen hand lämna förläningen åter. Men de förſtodo hwarandras afſeende, och Konungen hölt orädeligit at ſläppa miſsgerningsmannen ifrån ſig. Han afſlog derföre des tilbud, och ſade ſig aldrig förmoda en ſådan driſtighet af ſine underſåter. Von Melen kunde låta dem ſkrifteligen weta ſin åſkundan. Nils Erikſon, Konungens Stallmäſtare, ſändes med brefwet til Calmar, men återkom med obehagelige ord ifrån Henric von Melen, den der aldeles wägrade at gifwa Slottet uti någon annans än ſin Brors hand. 1525.

GUSTAF, ſom icke trodt, at djerfheten ſkulle wåga ſig ſå långt, förtörnades ſå högt wid detta ſwar, at han ej längre kunde bibeholla den antagne kalſinnigheten. Han tiltalade von Melen med wredt anlete; men den illiſtige Öfwerſten föll uti alt undan, wiſade ſig högſt bekymrad öfwer ſit folks upförande, ſamt påminte Konungen, hwad han ſpådde för Nils Erikſons afreſa, och ſtälde ſåledes ſkulden hos Konungen ſjelf. Detta war icke det förſta ſtrek, ſade han, ſom de mig gjordt: de wilja handteras hårdt, och kunna ej förr ſtyras, än Konungen lämnar mig lof, at ſjelf tukta dem. GUSTAF tilſtadde honom ſit begär, men gaf honom Nils Erikſon, ſamt Jon Olufſon til följeſlagare, med den befallning, at ej för lämna Öfwerſten ur ſina händer, än de emottagit Fäſtningen.

Deſſe gofwo ſig uppå reſan och von Melen tykte ſig redan ledig ur fängelſet. Hwad koſtade det honom at bedraga de enfaldige följeſlagarne? Så ſnart de woro under Calmar anlände, började han föreſtälla Nils Erikſon, det måtte honom tilſtäd-

1525. jas, emot Borgen, gå in uti Fäſtningen, ſin Fru til fägnad: Han ſkulle ſåledes med några ord gjöra ſlut uppå hela ſaken, och innom en kort ſtund komma åter. Stalmäſtaren påſtod, det han måtte göra följe efter Konungens befalning, men Öfwerſten ſwarade, at han oundwikeligen förſt borde ſjelf underrätta ſin Bror och folket om närwarelſen, och ſakens ſammanhang. Detta gjorde han med ſå godt anlete och ſå ärligit utſeende, at Nils Erikſon blygdes neka. Von Melen begaf ſig in uti Slottet; kom åfwen efter någon ſtund tilbaka, men medbragte den tidning, at hans folk, ſom högt älſkade honom, ſade ſig omöjeligen kunna ſe ſin anförare lika ſom fångſlad. De wille ej förr gifwa ſig, än han åfwen blifwit ſin borgen qwit, och kunde aldeles ledig wiſa ſig för dem. Hans hot och bannor hade föga welat uträtta. Men fingo de den fägnaden, at ſe honom fri, ſkulle det andra utan möda följa deruppå. Han wille då ſtraxt gå tilbaka up uti Slottet, ſamt den följande dagen, tillika med den unge Nils Sture, ſjelf träda neder til dem, at öfwerlemna Slottsnyklarne.

Än woro de godtrogne Swenſke ſå blinde, at de ej ſågo förſåtet, ehuru klart det likwäl nu började afhölja ſig. De lemnade von Melen, alt hwad han åſtundade, och ſedan han wändt tilbaka, ſofwo de natten öfwer uti den ſäkra wäntan, at följande morgonen ſe honom komma åter. Men Öfwerſten hade faſt annat bekymmer, än at holla ſin Ed. Så ſnart mörkret gjorde wägen ſäker, lät han inkalla öfwer Calmare ſund, fyra Rotar knektar, hwilka uti Gothland hade warit brukade, men nu 1525. lågo på Öland fördelade. Deße inbillade han, det Konungen öfwer Gothlands handelen, woro emot dem så wred, at de af honom ej annat kunde förmoda, än yttersta förderf. Han hade ſielf med möda kommit undan des hand, och wille nu förſpara så ſit ſom deras lif, deråſt de ſworo honom lydnad. At ſynas oſkyldig, tog han ſtrax om morgonen Nils Sture wid handen, ſamt gick så långt ut emot de Swenſke, at de wäl kunde bliſwa honom warſe, då några af hans folk, ſom dertil woro beſtälde, uti en haſt rykte efter, ſamt med förſtält wåld drogo honom tilbaka; lika ſom hade han ämnat ſig öfwer, til de Swenſke Sändebuden, men af ſit folk bliſwit, emot wiljan, qwarhollen. Kort derefter gjordes allmänt utfall af Slottet uti Staden, der folket ännu ſöf. Fiorton perſoner mördades uti detta upror; Men alla de, hwilka woro kände för trohet emot ſin Konung, upfördes uti Fångahuſen.

Den låttrogne Nils Erikſon, ſom uti ſin upriktiga enfaldighet, wäntade von Melens återkomſt, hade med ſine wänner plågat ſig in uppå natten; ſof hårdt, och waknade derwid, at huſet beſtormades uti hwilket han hwilade. Han ſkyndade ſig uti lintyget undan lifsfaran; öfwergaf alt ſit förråd uti fiendens hand, och ilade til Stockholm, at beklaga olyckan. Men von Melen, hwilken kände Konungens ſtyrka, och wäl ſåg påfölgden, fant ej rådeligit at länge wänta. Han kallade i ſtörſta haſt til Staden, alt det utländſka krigsfolk, ſom

1525. uti Småland låg fördeldt; föreſtälte dem, det de aldrig kunde af Konungen, uti hans gäldbundne tilſtånd, få ſin beſoldning; lofwade at betala dem tilräckeligare och gjorde dem ſnart benägne, at gifwa ſig Trohets-ed. Han lämnade Slottet uti deras hand; och wille äfwen dagtinga med Stadens Borgerſkap förebärandes, at Calmare Stad och Slott wore aldeles hans egendom, ſedan Konungen gifwit honom och hans efterkommande det ſamma med ſin Fru til Brudeſkatt. Men af dem fick han det korta ſwar, at de ingen annan Öfwerhet än ſin Lagkrönte Konung erkände. Flygten war honom altſå det ſäkraſte förſwar, emot den retade Konungen. Han wille begifwa ſig til Tyſkland, at rådlägga med CHRISTJERN, hwilkens inbringande war honom om hiertat. Wägen dertil ſkulle öpnas med Calmare Slott, der de kunde göra förſta landtſtigningen. Det war altſå högſt angeläget, at denne ort under frånwarandet hölts dem öppen. Henric Jute ſattes til Ståthollare. Denne hade en lång tid tjent Fru Chriſtina och war nu af von Melen inbillad, at hela handelen hade ſit afſeende uppå ingen annan, än Nils Sture, hwilken redan lemnades under hans förſwar.

Fredagen näſt efter Pingeſtdagen afreſte utländningen, tillika med ſin Fru och Bror, ſedan han uti Riket hade ſamlat en anſenlig rikedom. Råddhogan dref honom ſå ſkyntſamt undan, at hans folk, de der uti en Slup haſtade efter, ej kunde undkomma Olof Larſons hand, hwilken uti denne Lansändan war Konungens befallningsman,

och efterſatte de flyende. Fyra af deſſe blefwo ſkutne, 1525.
ſamt ellofwa fångar til Staden upbragte; af hwilka twänne igenkändes af Stadſens Inwånare, ſedan utfallet gjordes, och utan widlyftighet aflifwades.

Faran, at ſe en ſå angelägen ort, ſom Calmar, uti förrädeliga händer, ſamt harmen öfwer de många wälgerningar, ſom uppå denne utlänning, förgäfwes woro anwände, upeldade Konungens af naturen hetſige ſine, och fördublade hans ſkyndſamhet at hämnas. Knapt hade förrädaren hunnit ifrån Staden, förän Konungen ſjelf med en krigsmagt dit anlände. Borgerſkapet emottogo honom med glädje, men då han lät Rytteriet ſwänga under Slotsmuren, blef Arwid Wäſtgöthe ſkuten uti ſidan, af en gammal ſkytt, den der måttade efter honom, i menig at träffa GUSTAF. Han ſände up til dem befallning at lämna Slottet, men bekom det ſpotſke ſwar, at von Melen woro deras Öfwerhet; honom hade de ſwurit ſin trohets Ed; honom wille de äfwen i döden tjena.

Här war ingen annan utwäg, än at reda til ſtorms. Konungen lät upkaſta wallar emellan kloſtret och Slottet, ifrån hwilka, til en början, gafs ſtark eld. Ändteligen gjordes anfall med ſtor ifwer och beſtändighet, men utan werkan. De belägrade woro lika ſom urſinnige, ſomlige ſkuto, andre, både qwinnor och män, wroko ſtenar neder af murarne på de Swenſke. GUSTAF war ej wan wid ſå långſamt motſtånd. Han ſtraffade knektarnas weklighet, at de ſå plötſligen läto drifwa ſig tilbaka;

1525. kaſtade af ſig mantelen, tog harneſk, ſköld och ſwärd uppå, ſamt ſkickade ſig at ſjelf föra dem an. Blygſel och harm fördubblade deras iſwer. De öfwerhopade Konungen med böner, at ej kaſta ſig ſjelf i faran. De wille nu wåga det ytterſta, och antingen ſtupa för murarna eller bemäſtra ſig dem. Anfallet gjordes då andre gången med ytterſta magt. De tapre Öfwerſtarne Peder Fredag och Jon Pederſon, hwilka hade ifrån början af Gustafs förrättningar, wiſat et ſå oförſkräkt ſom troget hjerta, ſtupade här, tillika med alle ſine män. Af fyrahundrade ſkyttar blefwo fyra öfrige, och af fyra Fanor Soldater ganſka få. Stormandet warade ifrån morgonen, in på ſena aftonen, och kunde icke utan igenom mörkret afſtanna. Denna miſtning gick Konungen djupt til ſinnes; han tröſtade ſig dock deraf, at hans tappre män icke hade dödt ohämnade. Af de belägrade woro hälften fallne, och alle de öfrige illa ſårade. Den följande morgonen tilbudo deſſe, ſom woro femtio til antal, at med wilkor öfwerlämna Konungen Slottet. Men då han wiſade ſig owillig at dagtinga med Förrädare, måſte de kaſta ſig för hans fötter. Brottet war ſtörre än at nåden kunde hafwa rum. De blefwo alle ſteglade och halshugne. Den unge Nils Sture hölts, ſom et barn, oſkyldig uti detta upror. Biſkopen uti Skara rådde Konungen at taga både honom och hans Moder, Fru Chriſtina, til ſit Hof, ſamt wiſa dem all äre-betygelſe och mer än wanlig wänſkap. At han ſåledes både måtte undfly, det ej de orolige än en gång ſkulle miſsbruka barnets oſkyldiga år til mantel för ſine buller, ſamt förtaga menighetens mißnöje, de der 1525. woro inbillade, det Konungen hade tagit Cronan undan denne ſlägt, hwilken de ännu högt älſkade. Den trogna Arwid Wäſtgöthe fick Slottet och Länet til belöning för ſin oförtrutne redelighet, och Gustaf begaf ſig tilbaka til Hufwudſtaden. Under wägen hade han den olycka, at ſe et af de bäſte Skeppen, Lybſke Swanen kalladt, på hwilket krigs redſkaperne förwarades, igenom Styrmannens oförſtånd, ſjunka på tjugu famnars djup; och då han anlände til Staden, mötte honom en häftig wådeld, hwilken lade någon del af Slottet i aſka. Utom detta ſporde han äfwen åtſkillige harmſlige tidningar om *Norbys* upförande.

Denne wiſtades ännu på ſin Ö, och tänkte på ingen ting mindre, än at, efter Malmö fördraget, lämna den ſamma uti Danſke Konungens händer. Ännu fortfor han med frieriet til Fru Chriſtina, och underhölt Sunnanwäder, ſamt hans hela anhang, wid godt mod. Han lät i hemlighet utſprida rykten och förſäkringar ibland Allmogen, at om han wore deras Regent, nog ſkulle han ſnart hämma den dyra tiden; ſamt ſkaffa tilräckelig tilförſel af Salt och Humla. Och emedan han ſåg, at all Christjerns möda ſkulle wara förgäfwes, ſå länge wänſkapen emellan både Rikerne warade, ty gick all hans omſorg ut deruppå, huru han måtte åſtadkomma någon mißſämja dem emellan. I det afſeendet utſpred han et rykte, ſom hade han ingåt förbund med Swea Rikes Konung, emot Malmö Receſſens innehold, och til de andre Bundtförwan-

1525. ternes-ſkada. Han böd äfwen igenom bref Konung GUSTAF Den Gothland, deremot at någon förläning uti Finland ſkulle honom förunnas. Men GUSTAF, ſom ſig föreſatt at obrotſligen holla öfwerenskommelſen, ſtod icke at inlåta uti någon ſådan dagtingan. Så ſnart ryktet af deſſe *Norbys* anſtälter bragtes för honom, afſände han ſkyndſamt Johan Thureſon (*) tillika med Joſt Qwaditz til Dannemark och Hanſe-ſtäderne, at förſäkra dem ſå wäl om ſin beſtändighet, ſom at det tal, hwilket allmänt ſwäfwade om något hemligit förbund med Amiral *Norby*, war af Amiralen ſjelf upſpunnit.

Då *Norby* förnam det den förſigtige Swenſke Konungen ej wille inlåta ſig uti hans förtroende, wände han ſin omtanka på en annan ſida och ſade allmänt, at han ännu wiſte et land, ſom ſtod honom öppet, och hwareſt en Crona woro honom beredd. Man trodde, at han hade afſeende på Norriget och Skåne, hwilka orter han uti CHRISTJERNS namn, kort derefter bekrigade. Uti April månad ſände han ſin Lieutnant Olof Stigſon förut til Skåne, at bereda wägen. Under Calmar wiſade ſig äfwen Söfrin Brun, en af Amiralens tilgifne, med et Skep och twänne Jagter, i mening at uti Staden taga någon hwila. Men Arwid Wäſtgöthe wille det ej tilſtädja. Otto bemägtigade ſig emedlertid Sölfsborg och Åhus, utan motſtånd. *Norby* hade ganſka wäl öfwerläſt de intereſſen, af hwilka Swea Rikes Allmoge regerades. Alle Herregårdar plundrades, men Bönderne

---

(*) Roos. Riks-Hofm. Son.

derne blefwo ſmikrade. Otto ſade ſig, emot Adelen 1525.
wara utſänd af ſin Herre, til Böndernas beſkydd, och fick på ſådant ſätt ſtort tillopp. Et bref hade åfwen *Norby* ſkrifwit uti Tyrannens namn, til denne Landsändans Inwånare, uti hwilket han kallade ſig denne Konungens Troman och Råd: påminte folket om deras lydnad: hemſkött hela denna ſak til ſit afgörande, och ſade ſig af Christjern wara fulmägtigad, at med dem handla. Deras affall ſkulle wara dem förlåtit: de borde weta, at all den förföljelſe han ledo, woro honom af Adelen påkommen, då han emot Adelens öfwerwåld welat taga de förtrykte Bönderne uti förſwar. Han woro nu i annalkande med en ſtor krigsmagt, at hämna ſig och återtaga ſit wälde. De genſtrefwoge wiſte då hwad de hade at förmoda. Af Faderlig huldhet hade han ej welat lämna dem utan påminnelſe. Detta gjorde hos de enfaldige det eftertryck, at Otto dageligen förſtärkte ſin hop. Kort derefter ankom *Norby* ſjelf; anammade af menigheten ny trohets Ed, uppå Christjerns wägnar: lät fängſla de motwillige, och inkrägtade ſig alle Skånſke Städer, utom Malmö, ſom af Danſke Riksmarſken den gamle Tyge Krabbe innehades.

Men Amiralens häftiga framgång ſtäktes ſå ſnart Konung Fridrich befalte Johan Rantzou ſammanfoga ſig med Krabben, at angripa honom. Deras Krigsmagt beſtod af et tuſende man til fot, ſamt trehundrade Ryttare. Wid Lund råkade de fienden, och nederlade i ſtörſta haſt femton-

hun-

1525. hundrade af des folk, fångſlade fem hundrade, ſamt dråpo tretuſende Skånſke bönder, de der lupit med honom. Otto och *Norby* undkommo mödoſamt til Landscrona, der de åter belägrades. Amiralen måſte der bruka all ſin konſt at bibeholla ſig; men aftwingade likwål fienden några wilkor förån fäſtningen öfwerlämnades. Konungen måſte tilſäja honom Sölfsborgs Slott i förläning emot Gothland, ſamt lofwa at förgäta alt hwad *Norby* honom eller hans folk tilfogat.

GUSTAFS omſtändigheter fordrade åter Ständernas ſammanträde. Den reſning Sunnanwäder med ſit anhang, uti Dalarne hade åſtadkommit, krafde eñ tidig hjelp. Riksdagen blef utſkrefwen til Arboga, men då denne ſtad af en häftig brand emedlertid lades i aſka, ſamlades de i Weſterås. Utom Rikſens Råd och Adel, woro twänne Handlande af hwar köpſtad, ſamt twänne Bönder af hwart härad, befalte at der infinna ſig. Konungen emottog deße med et eftertänkeligit tal: föreſtälte dem Rikets öden, ſedan den ſenaſte ſammankomſten: hwad oro deñ förrådelige von Melen åſtadkommit, ſamt Dalkarlarnas ſturſkhet, de der ej welat hyda hans befallningar. De obetänkſamme brefwen, ſom han denna tid af åtſkillige bekommit, wordo ej förglömde. Han hade emottagit Riket, ſade han, ej af ärelyſtnad, men uppå deras trägna anhollan; hans upſät hade warit, at til deß hjelp upoffra alt bekymmer, lif och egendom. Men det ångſlade honom, då han förnam deras redebogenhet, at tilwita

hos

honom alt det elände, uti hwilket landet war 1525. råkadt. Det dyra köpet, de dryge utlagor, de hårda åren, den ſjukelige tiden tillades honom ſaſom fel, då de borde beſinna, det deſſe påfölgder äro oundwikelige för de Riken, ſom måſte utſtå ſå långſamma utwärtes och inwärtes oroligheter: ſamt at den krigs låga, hwilken äfwen antändt de andre länder uti Europa, bidrog dertil. Deße woro de Riks-ſjukdommar, hwilka han hade tänkt at häfwa, eller til det minſta lindra, igenom mogne och förſigtige anſtalter: dertil fordrades utrymme af tid, och lydige underſåtare. Men emedan han förnam deras mißnöje wid det minſta företagande, ty woro han beredd at lemna dem den kronan tilbaka, hwilken han icke utan deras owilja kunde bära. Ständerne föllo honom i talet, då han wille fortfara. De förfärades öfwer upſåtet, och budo högeligen, det han ej wille ledſna wid dem, ſamt låta dem alle umgälla någre oförſtändigas fel. De genſtrefwoga, wille de alle anfalla, och efter ſin yttersta förmåga, ſöka at biträda honom under Regements bördan. Här aflämnades nye förſäkringar om trohet och lydnad, och Konungen lät ändteligen falla ſin wrede. Man handlade äfwen om Ruſtetjenſten på det ſätt, at af hwarje förläning, den der utgjorde trehundrade markers ränta, bordo hållas tre wälruſtade karlar med häſtar och tilbehör. Således ſkulle äfwen Frälſe-gods, af fyra hundrade markers ränta, utfärda karl och häſt til ſamma wärde.

1525. de. De af mindre wilkor ſkulle efter ſine inkomſter bidraga.

Emedlertid inſtundade det uti Lybeck berammade mötet. Konungen, ehuru han förut ſåg, at Danſkarne, efter plågſeden, ſkulle infinna ſig med urſäkter, wille dock på ſin ſida wara ärlig. Erke-Biſkopen Johan Magnus och Grefwe Johan af Höjä bleſwo utſedde, at wid denna handel wara tilſtädes. De afreſte; men hindrades under reſan, igenom Amiral *Norbys* folk, hwilka, då ſom häftigaſt, antaſtade Skåne, och gjorde Landswägen ſå oſäker, at Sändebuden nödgades ſtiga om bord. Motwäder war dem ſedan til hinders, och drögde deras ankomſt något efter den utſatte dagen. Häraf togs de Danſke Sänningebuden ſig godt ſkäl, at reſa ſin wäg. De Swenſke Herrar gåfwo, ſtrax wid ankomſten, orſakerne til drögsmålet Konungen af Dannemark wid handen; men bekommo intet ſwar. De måſte ſåledes, efter ſju weckors fåfäng wäntan, bereda ſig til återfärd; dock läto de uti Stadſens tänkeböcker antekna ſin enſkyllan emot de Danſkas upförande.

Men at deras reſa icke måtte utan all båtnad för Fäderneslandet aflöpa, ſtadfäſtades förbundet med Hanſe-ſtäderne, emot Tyrannens tiltagande magt. Ifrån Regentinnan af Nederländerne Printſeßan Maria ankommo äfwen Sändebud, de der åſtundade, det de gamle Handelsfördrager, ſom tilförena warit emellan deße orter, och hwilka CHRISTJERN, igenom Swågerſkapet med Keiſaren, til någon tid hade hindrat, måtte förnyas. Dock kunde Swenſke Sändebuden

den ej företaga något ſådant, ſom icke blifwit dem befalt, men upſkuto detta til en annan tid, då de uti Bremen wille med Regentinnans Befällningshafwande träda tilſamman. Emedlertid ſkulle handelen begynnas och äga uppå båge ſidor en obehindrad fortgång. 1525.

Gustaf ſåg ſig til någon tid ſäker för von Melen och *Norby*; men Klerkernas ſtämplingar med Dale-Allmogen woro icke ännu dämpade. Han reſte til den ändan i haſt, wid ſlutet af Octobermånad, up til Dalarne med krigsfolk. Låt ſamla Inwånare af Kopparberget och Järnbergs-lagen wid Tuna kyrka, och föreſtälte dem ſjelf uti ſtränga ord, det brott, at de icke allenaſt hyſte Rikſens fiender, och wanwördade ſin Konungs befallningar, utan äfwen med djerfwa och oförſtåndige bref, angrepo honom. Konungens tal fick, wid detta tilfället, dubbelt eftertryck af de wapnen, ſom blänkte omkring honom, och Bönderne kunde knapt för båfwan ſwara. De förſökte icke ens at urſäkta ſig, men föllo ſtraxt ſin Konung til fötterne, at bedja om nåd. De bekände, det de af obetänkſamhet låtit förföra ſig, at ej efterkomma Riksdags kallelſen, men det omtalte brefwet war dem aldeles obekant, och af Sunnanwäder, utom deras minne, diktadt. På ſine knä och med upräkte händer, ropade de öfwer alt om tilgift, den de ock ſtraxt bekommo, ſedan de aflagt ny trohets Ed, ſamt uti en ſkrift, med bomärken och landets klämma bekräftad, gifwit honom ſine förpliktelſer, at aldrig mer til ſådan olydnad låta bedraga ſig.

Sun-

1525. Sunnanwäder och Måſter Knut, ſkyndade ſig, wid förſta ryktet om detta Konungens annalkande, öfwer gräntſen in uti Norſke Riket, der de funno en ſäker friſtad; ſkönt Rikerne emellan ofta war öfwerens kommit, ja, åfwen uti Malmö mötet påmint, det miſtgerningsmän ifrån det ena Riket, ſkulle uti det andra ej beſkyddas; Hwarom GUSTAF nu utan wärkan, hos det Norſke Rådet och Erke-Biſkopen i Trundhem, påminte.

Olof, Erke-Biſkopen i Trundhem, war af ung Adel, men i ſtort anſeende uti ſit Fädernesland. Han war *Guſtaf Trolles* beſynnerliga wän, och arbetade i löndom uppå CHRISTJERNS återbringande. Men hans hufwud affeende war dock, at bruka denna rörelſe til de Norſkas befrielſe ifrån Danſke wäldet. Således war han en hemlig FRIDRICHS fiende och GUSTAFS owän: beſynnerligen ſedan han ſporde, det deße Konungar befordrade Lutheri lärdom. Han emottog icke allenaſt Sunnanwäder, utan lofwade åfwen at hjelpa honom til Decanatet uti Niderås, deräſt han wille utfäſta ſig til beſtändig trohet för det Norſke Riket. En myndig Danſk Adelsman, Wincentius Lunge, gjorde et med Erke-Biſkopen häruti, ſkönt de annars ſins emellan ältade en gammal owänſkap: och hade åfwen med denna öfwerensſtämmelſe olika ändamål. Ty Lungen arbetade med all magt uppå, at förena både Rikerne, och wille gerna med Sunnanwäders biträde lägga den tredje kronan dertil. Han war en förſtåndig, lyſande, driſtig, ſlug och ilhärdig Man; hade ſit giſte uti Norjet, och delade ſåledes myndigheten med Erke-Biſkopen. Konungen af Danmark träffade fördenſkul icke illa, då han ſatte honom til Lands-Höfding öfwer Norrlanden. För deße yppade Sunnanwäder ſine angelägenheter, och de ſmidde här tilſamman alle upror, hwilka de följande åren, uti Swea Rike, utbruſto. Men nu tilſtundade et tilfälle för Catholikerne ſom icke war at förſumma, och wid hwilket de hade ögonen fäſte uppå Konung GUSTAF, at ſe huru han ſig deruti ſkulle bete. 1525

Det war den Jubelfeſt ſom wid ſlutet af detta år (*) inföll, och uti den Romerſka kyrkan hade warit wanlig, ſedan Påfwens *Bonifacii* den Ottondes tid; hwilken, at härma Jubelåren, de der uti Skriften omtalas, och uti den Judiſke förſamlingen woro brukelige, år 1295. ſtadgade det en Högtid ſkulle wid hwart hundrade års ſlut firas i Rom, af en ſammankomſt ur hela Chriſtenheten. Syndernas förlåtelſe blef då, med beſynnerlig frikoſtighet, utdelad utan betalning, til alla dem, ſom wid Helga Apoſtlarnas Petri och Pauli grafſtällen, bemödade ſig at upläſa ſine böner. Wid en ſådan ſamling af många tuſende menniſkor, lämnades ſtora rikedomar uti Rom, af hwilka de helige fäderne icke hade de ringaſte lotterne. De ſenare Påfwar hafwa fördenſkul ſtäkt denna tid, förſt til hwart femtionde och ändteligen til hwart tiugondefemte år, at göra flere deraf delaktige. Tiden war nu inne. Påfwen *Clemens* den ſiunde lät om denna Jubelfeſt afgå ſine bref, åfwen til detta Riket. Men

---

(*) A:o. 1525.

1523 emedan han nu mera twiflade om wärkſtälligheten af ſine befallningar på deße orter, beſynnerligen om de med ſwårigheter och utgifter förknippades: ty tänkte han at ſmickra Inwånarne dermed, at de ſkulle få fira Högtiden hemma, och ſåledes undſlippa den koſtſamma reſan. De fingo wälja ſig Bikt-Fäder efter egit behag, hwilka af den Helige Fadren bekommo fulmagt, at förlåta ſynder och utlöſa löften, utom de fyra förnämſte, ifrån hwilka ingen befrias kunde. Tre dagar ſkulle de faſta, och uppå knä läſa fem *Pater noſter*, ſamt fem *Ave Maria*, til Chriſti pinos och de fem ſårens åminnelſe. Och ſedan de med Allmoſer til fattighuſen hade öfwat barmhertighet, ſkulle de med den Heliga Natwardens begående beſluta Högtiden. Påfwen nämner ej det minſta ord uti detta bref om de Lutherſke bulren, och GUSTAF wille icke hindra Biſkoparne, då de anſtälde deße widſkeppeligheter, at han ej måtte förmycket yppa ſina tankar. Ty hwad Religionen beträffar, ſtälde ſig Konungen, ſom hade han ännu icke märkt de Ewangeliſkas nog uppenbara anſtalter, ibland hwilka **Olof Petri** war den wågſammaſte.

Han gjorde et ſteg, til den Catholſke hopens ſtora förundran, i det han, ſkönt Preſtwigd, icke allenaſt inlät ſig uti kärleks handel med en ung Jungfru, utan äfwen äktade hänne. Det förra hade de til äfwentyrs kunnat lida, men det ſenare anſågo de ſom ſyndigt, och ſtormade deröfwer kring hela Riket med obeſkrifwelig ifwer. Konungen war ſjelf tilſtädes uppå denna ſällſynta Bröllops Act, hwilket den modige Braſken, uti ſine ſkrifwelſer, icke förgat at förebrå honom. Detta giftermålet, kallade han en ochriſtelig gerning, den ingen andelig man hade, alt ſedan Apoſtlarnas tid, wågat at företaga. I ſtället, för at ſtraffa ſyndaren, ſamt at ſtälla honom under Påfwens dom, hade Konungen bifallit hans okyſkhet. De barn ſom aflades af Preſter, borde efter lag anſes ſom oäkta och utom arf. Huru wille då Konungen en gång ſlita de twiſter, ſom emellan Måſter Olofs barn otwifwelagtigt ſkulle upkomma? 1525.

Konungen fant ſig uti deßa omſtändigheter, icke pliktig, at upriktigt göra Biſkopen redo för ſine egne tankar: och ehuru han hade ſin hand uti denne Giftermålshandel, wille han dock uti denne Prelatens ſinne, ännu anſes ſom okunnog derom. Brefwet blef icke obeſwaradt. Måſter Olof, ſade han, hade ſedan giftermålet war fulbordat, betygat, det han af Guds ord wille förſwara ſin gerning, hwilket ingen kunde honom wägra. Hwad Biſkopen hade ſkrifwit om band, ſwarade Konungen, det honom ſälſamt förekommo, at den Påfwelige lagen lade ſådant ſtraff uppå Ektenſkaps-ſtåndet, ſom dock af Gud ſielf war inrättadt, men ej uppå den grofwa lösaktighet, hwilken ibland kyrkans perſoner war gängſe. Ehuru Braſken ſig öfwer detta giftermål förargade, och uti bref til Erke-Biſkopen högeligen klagade, kunde han dock icke hindra, at et ſå behageligit efterdöme hos menigheten hade ſin wärkan. Man ſåg kort derefter, Munkarne ſkyndſamt, med hwar ſine Nunnor, haſta ur kloſtren, at bygga äktenſkap, och många af de Catholſke Preſterne emottogo willigt en lära, hwilken ej nekade dem denne ljuflige delen af det månſkliga ſamhäldet. Men Konungen ſkyndade ſig til Riksdagen.

Rikſens Råd och Ständer mötte honom, wid 1526. början af året 1526, uti Wazſtena. Alle trodde nu, det han wore ſinnad at låta kröna ſig, ſedan de anſtiftade oroligheterne, efter anſeendet, tyktes wara dämpade. Man företog uppå denna ſammankomſt, icke något annat mål, förän detta blifwit afſlutat, ſamt ſättet dertil föreſkrifwit. Braſken, ſom tilförene uti ſine bref, gifwit Konungen det rådet, at ſkyndſamt låta denna Högtidelighet fulbordas i Upſala, tog ſig nu tilfälle, at widlöftigt förebringa ſina ſkäl. Öfwerhopad af underſåtarnes böner gaf Konungen ſit ſamtycke, och man pålade en beſkattning, ſom efter gammalt bruk, ſkulle upbäras til krönings hielp. At lindra underſåtarnes beſwär, uti den almänne penningebriſten, tilſtadde Konungen, det de ſkulle uti waror, efter en drägelig wärdering, få utgöra denna bewilning, hwilken Allmogen ſnart och utan genſäjelſe aflemnade.

Konungens giftermål war den andra angelägenheten, uppå hwilken Ständerne ſkyndade. D
låto upſätta en ſkrift uppå Tyſka, uti hwilken d
wilkor upräknades, dem Konungens Brud ſkull
undfå. Innehollet war, at ſedan den Kongl
Kronan woro åter bragt uppå en Inlän
Herre, och Swea Rikets underſåtare önſka

de, at ſe den fäſtad wid Konung GUSTAFS ſtam: emedan han gjort både ſig och ſin afkomſt wärdig til den heder, ty förſäkrades, det hans tilkommande Brud, ſkulle bekomma en anſenligare Morgongåfwa, än de äldre Rikſens Drottningar någon tid hade haft: Kronan ſkulle wid de manlige bröſt-arfwingarne behollas och de Konungslige barnen, med Furſtelige underhold, Lån och Brudſkatter rikeligen förſes. Således lades nu grunden til de deruppå följande Arf-föreningar. 1526.

Oaktad deße anſtalter, drögde dock Konungen ännu med ſin kröning. Den Lybſke gälden borde förſt nödwändigt betalas, och Riket hjelpas ur det förtal, uti hwilket det, igenom deße Bundsförwanters ilwilja, hade råkat. Härom påminte Konungen, och beſlöt med Ständernas ſamtycke, at de åter ſkulle göra ſammanſkott dertil. Men på det den preßade Allmogen måtte njuta någon lindring, fants äfwen för godt, at twådelar af all kyrkotionden borde denna gång anwändas, då Preſterne ſkulle förnöja ſig med en tredjedel deraf til underhold. Ridderſkapet hade icke ſamma ſwårighet, ſom Preſterne, at undfå Konungens ſtadfäſtelſe, uppå ſit Stånds Privilegier. Han bekräſtade dem på denna Riksdag, med den tilökning, at Adelen ſkulle af ſine Landtboer få uptaga alla Sakören, utom dem, hwilka Konungen enſamt efter lagen tilfölla. Riks-Hofmäſtaren Thure Jönßon, hwilken war den äldſte af deras ſtånd, emottog detta bref, at förwara.

1526. GUSTAF wiſte wäl hwart han ſyftade med den wälwilja, han emot Adelen och Allmogen yttrade. Han hade uti Religions-werket deras biſtånd af nöden, och fant, at de icke owilligt ſkulle lemna honom det ſamma, då de ſågo, det de Preſterlige förmonernes minſkning ſkedde med deras förökande. At föregå Ridderſkapet med eget efterdöme, giorde Konungen offenteligit anſpråk uppå Gripsholms Kloſter. Han wiſade at Riksföreſtåndaren *Sten Sture* den äldre, hade grundat detta Kloſter på en jord, til hwilken Riks-Rådet Eric Johanſon, Konungens Fader, efter ſin Mor, warit laglig arfwinge, ſedan Riks-Föreſtåndaren ſielf utan manlige arfwingar aflidit. At hans Far hade under gåfwobrefwet lämnat ſit namn, ſade Konungen wara ſkedt af et twång, hwilket ej borde betaga arfwingarne rätt til deras egendom.

De beſtörte Preſterne funno ej rådeligit, at låta detta Konungens påſtående länge dröja under ſkärſkådande, emedan de ſågo påföljden. De afſtodo häldre ſin rätt willigt, at godſet måtte anſes ſnarare ſom återſkänkt, än dem afdömdt. Kloſterbröderne woro icke eller mißnögde at löſas ur fängelſet. De uplåto, ſkyndſamt Kloſtret med alla deß tilhörigheter, och Biſkopen uti Strengnäs Magnus Sommar, hwilken war Hofwet tilgifwen, beſannade afſäjelſes brefwet med ſin underſkrift. Munkarne gingo ſtrax derifrån, och ſkönt Konungen lämnade dem frihet, at flytta til Juleta Kloſter, der de ſkulle undfå hans egit underhåld, ſpredo de ſig dock kring Riket, ſamt förklarade ſig willigare, at arbeta ta för ſit bröd, än at återtaga det förra twång. Konungen lät ſtrax nederbryta Kloſterbygnaden, och utflyttade Sture-ſlägtens, ſamt den gamle Erke-Biſkop Jacobs lik, til den näſta Socknekyrka. Hwaraf de widſkeppelige Preſterne togo ſig nytt tilfälle, at förtyda honom hos menigheten: Man ſer ſkriade de, at han icke ens kan lemna de dödas ben uti ro. At hämma deras förſmädande, nödgades han fördenſkul låta föra Erke-Biſkopens kropp til Upſala, ſåſom et anſtändigare rum för en ſå hög Rikſens Man. 1526.

Biſkoparne ſammanlutade nu med alſwar ſine hufwuden, at emotſtå den faran, ſom redan war dem ſå när. Johan Magnus, Braſken, Magnus Sommar i Strengnäs och Magnus i Scara, togo ſig den ſamma aldramäſt til hjertat. Biſkoparne i Strengnäs och Scara, woro dock twehugſne hwad ſida de följa ſkulle. Ty Konungen, hwilken de ſin upkomſt och heder woro ſkyldige, kunde de ej öfwergifwa, utan at kallas otackſamme. Beſynnerligen ſom han ſå ganſka förſigtigt hade wetat at inbilla dem, det hans ändringar uti kyrkowäſendet aldrig ſkulle ſträcka ſig längre, än til de mißbruk, ſom der woro gängſe. Men uti Erke-Biſkopens och Braſkens närwaro, tordes de ej annat än bejaka hwad ſom ſades. At kullkaſta det beſlut, hwilken på Riksdagen war fattadt om kyrkotiondens delande med Kronan, läto Biſkoparne ſine Preſter uttaga löningarne för än Konungens bref kundgjordes, och intalte ſedan Bönderne, at öfweralt ropa, det dem braſt utſäde wid den inſtundande

1526. de wären, dereſt den återſtående delen af Kyrkotionden bleſwo dem ifråntagen. De ſkulle påſtå, at få löſa den ſamma, emot twå öre för hwar Span, hwilket pris dock war dubbelt lägre, än den tidens markegång. Hwad ända wil alt detta taga? Sade Biſkoparne emellan ſig. Ho ſer icke at wår myndighet omkringſkåres; och at Konungen ſå ſmåningom wil förminſka wåra inkomſter? Hwarmed ſkole wi då underholla wåra Hof, och hwad ſkal det wäl framdeles bliſwa af wår heder?

Braſken ſmålog wid det han kaſtade ögonen uppå Johan Magnus och Magnus Sommar. Här ſen I nu fruktan, ſade, hade, af Er efterlåtenhet: undergången är förhanden, och I hafwen ſjelfwe hulpit til olyckan. Konungen har ju, utan Ert tiltal, tagit det ena ſteget efter det andra, til lärans omkullkaſtande. Han har ju Lutherſke Preſter i ſit Hof? Der predikas ju daglig om wårt ſtörtande? Och I hafwen derwid tegat. Han har ju redan börjat, at förſtöra Kloſtren, och I hafwen der til ſamtykt. Han tillåter ju Preſterne at gifta ſig? Han har ju låtit uti Edor närwaro ſtälla wår lära under ſkärſkådan och dom? Nu tager han wåra löningar, och I ſen allenaſt uppå detta med häpenhet. I hafwen ju låtit Konungens hot hindra Eder ifrån, at hos Påfwen taga ſtadfäſtelſe uti Edre ämbeten? Så länge Chor-kåpan felas Eder, ären I icke Biſkopar. I kunnen ju ingen del af Edert

dert ämbet ſielfwe förwalta? Sen J icke, at åfwen deruti ligger en hemlig orm förborgad? 1526.

Erke-Biſkopen tog derwid ſinne til ſig. Konungen ſkal få ſe, ſade han med et förwandladt anlete, det jag i myndighet är honom näſt. J detta år ſkola wi hos Påfwen, taga wåra ſtadfäſtelſer. Störte Konungen oß ſedan om han gitter. Ifrån denne ſtund företog Erke-Biſkopen ſig, at lika ſom trotſa Konungen. Han tilredde ſit hof på det koſtſammaſte: walde ſig Hof-Junkare och Swänner af den förnämſte Rikſens Adel, ſamt lifwakt af det dugeligaſte folket, til twå hundrade Män. Alle de ſom woro onögde i Konungens tjenſt, bleſwo af honom emottagne. Han klädde ſig uti den prägtigaſte drägt, ſom den tid uptänkas kunde, och lät breda Gyllenduk för ſig uti kyrkan, då han der hade nödigt at wara tilſtädes. Med ſådan tilredning reſte han, den näſt förgångne winter, ſin wanliga Räfſte-reſa kring Stiktet, at ranſaka om Preſterſkapets upförande. (*) Under denna tid, hade alle wid hans bord dagelige Gäſtebud, och lefde med ſådan yppighet, at Konungen ſielf, ſom ſtälde ſin lefnad efter Rikſens tilſtånd, wid des egen Tafel, på långt när icke kom deremot. Men emedan Erke-Biſkopen icke ännu

---

(*) Om tiden, då Erke-Biſkopen Johan Magnus förrättade denna viſitation, ſynes Tegel och flere, ſom föra den ſamma til A. 1526. fara wille, och äro emot ſig ſielfwe. Ty af ſakernas förlopp och ſammanhang ſer man, det viſitation förrättades den föregående winter A. 1525. hwilket de handſkrefne Krönikorne åfwen medgifwa.

1526. hade emottagit den Helige Fadrens ſtadfäſtelſe, uti ſit ämbete; ty förde han i Sällſkapet en Grå-Munk, wid namn Vincentius, hwilken ſade ſig wara wigd Biſkop på Grönland, den der uppå hans wägnar ſyſlorne ſkulle förrätta. Han wille dermed wiſa, at ämbeter icke woro honom af Konungen gifwit, och at han ifrån Rom nödwändigt borde hafwa ſin myndighet.

GUSTAF anſåg deſſe Biſkoparnas anſtalter med upmärkſamhet. Så ſnart ErkeBiſkopen, wid början af året femtonhundrade tiugu ſex, ifrån Norlanden war til Upſala återkommen, undfick han Konungens kallelſe-bref til Stockholm. Prelaten kunde intet nu längre beholla den antagne myndigheten. Knapt hade han trädt GUSTAF under ögonen, förän anſeendet aldeles förföll. I det ſtället han ſig föreſatt at förmana Konungen, måſte han ſjelf göra redo för egit upförande. Weten J wäl, Erke-Biſkop, ſade Konungen, hwaruti Edert ämbete beſtår? Eller tron J, at den ſtåt och pråk J fören, är enlig med den föreſkrift, J af Eder Läromäſtare och Inſtiktare bekommit? Han underwiſade Erke-Biſkopen, at hans ämbete wore at predika för de enfaldiga, men ej at prunka för dem uti hof-holdning och öfwerflöd. Man förnam, fortfor Konungen, at Bibelen redan woro uppå åtſkillige tungomål uttolkad: hwad kunde för Erke-Biſkopen wara anſtändigare, än at utarbeta en ſådan öfwerſättning uppå egit modersmål? Här war den briſt af andelige ſkrifter uti Fäderneslandet, at man ſnart ingen annan bok ſåg, än den ſå kallade Danſke Wärfrutiden: En med widſkeppeligheter upfyld bok, af hwilken de enfaldiga föga lärdom kunde hämta. Detta woro om något, en anſtändig ſyſla för en Rikſens Erke-Biſkop och kyrkans Hufwud. Biſkoparne, Preſterne och Munkarne woro öfweralt orklöſe lättingar. Han ſkulle ſätta ſin ära uti, at ſtyra deſſas tygelfria lefwerne och drifwa dem til at yrka bokwet. Deraf kunde han ſnaraſt ſkaffa ſig odödeligit namn. 1526

Denna lära betog på en gång wår blyge Prelat ſå alt mod, at han ej träffade hwad han ſwara wille. Han föll til föga, bad om Konungens Nåd; och emedan han förnam, det han, med Bibelens uttolkande, ſkulle åter kunna ſtälla ſig in, ty ſkyndade han at der til ſamtycka. Konungen hade ſig förut bekant, at de Lutherſke Preſterne hade, med Cantzelerens Laurentii Andreä tilhjelp, redan förfärdigat en öfwerſättning af det nya Teſtamentet. Han hade fördenſkul hug, at ſe en dylik af de Catholſke ſammanſat, på det han måtte med egna ögon ſe ſkilnaden, och döma dem emellan. Erke-Biſkopen delade ſtraxt detta arbetet ut ibland ſine underhafwande, och Braſken bekymrade ſig högeligen deröfwer, at hans förman åter låtit förleda ſig.

Wid Eriksmäſſo tid reſte Konungen til Upſala, at låta Erke-Biſkopen ſe ſit wälde, ſamt at tala med Allmogen, hwilken nu åter, under Erke-Biſkopens kring-reſa, war uprörd. Denna gång lät Gustaf beledſaga ſig af twå tuſende wälruſtade ryttare, uti

1526. blanka Harneſk, förutan fotfolk. Han begaf ſig ſtrax, tillika med Erke-Biſkopen, ut til gamla Upſala högar, der menigheten war ſamlad, och hölt med ſin häſt öfwerſt uppå den ſtörſte. Laurentius Andreä, hwilken nu war blefwen Erke-Diäkne i Upſala, hölt på hans wänſtra ſida, och Erke-Biſkopen uppå den högra. Konungen öpnade ſjelf ſamtalet med en alfwarſam warning til menigheten, uti hwilken han dem påminte, det de woro underſåtare, och at dem fördenſkul intet mer tilkom, än lydnad. Han föreſtälte åfwen, om de icke woro nögde dermed, at det ſtora antalet af de late Munkarne, ſom lik ohyra, förtärde det fetaſte af landet, blefwo förminſkadt. Uti deſſas ſtälle ſkulle han förſe Riket med lärda och ſkickeliga Skolemäſtare, ſom kunde underwiſa deras barn uti de ſtycker, med hwilka de måtte tilſkynda Fäderneslandet gagn och heder. Af de inkomſter, ſom Munkarne uti lättfärdighet förtärde, ſkulle ſadane män underhöllas, ſamt Scholar och Hoſpitaler anläggas.

Men Bönderne woro ſå intagne af Preſternas qwidande, at de wid deſſa föreſtälningar begynte ſins emellan at gny. Wi wilja beholla wåra Munkar, ropade de öfwer alt, wi ſkola ock ſjelfwe förſörja dem. Då Konungen ſåg deras hitſighet, ſtälde han, at undwika upror, ſit tal uti lindrigare ordeſätt. Men Böndernas öfwermod ökades deraf. Wi hafwa ſport, fortforo de, at man tänker förbjuda den Latinſka Meſſan, ſamt ändra den gamla tro. De woro åfwen af Ca-

tholi-

Tholkerne underrättade derom, at Laurentius Andreä war uphofwet til deße nyheter, ty fordrade de lof af Konungen, at få taga honom ur ſtaden, der de trodde han wiſtades, på det de uppå honom måtte ſläcka ſin harm. Erke-Diekner ſat ſielf til häſt, wid Konungens wänſtra ſida, och åhörde ſin dom. Men Konungen ſkämtade med dem, då han fant, at de ej kände den de åſkade: kännen J Lars Anderſon? frågade han dem. Om wi hade honom på Löten, (*) ſwarade de, ſå ſkulle wi ſnart lära känna hwarandra. Konungen befalte ſedan några af ſine Hofmän ſtiga fram at ordkaſtas med Bönderne på Latin, och bad dem förſwara ſig. De ſade, det de ej kunde ſwara til det de ej förſtodo. Likwäl, ſade han, äre J ſå mone om den Latinſka Meßan. (**) Det ſtod dock denna gång med dem intet til at uträtta, och Erke-Biſkopen fägnade ſig, at ſe Konungens hemliga mißnöje. Det falne modet började återſtiga hos Prelaten, beſynnerligen, då han förnam hurledes Konungen, at ſtilla menigheten, måſte wiſa honom något wänligare anlete än tilförena. De följdes åt til Staden, under åtſkilligt ſkämt. Konungen lät ſammanfläta en blomſter-krantz, den han, med egen hand, ſatte uppå Erke-Biſkopens hufwud, och gjorde honom til Majgrefwe; Sedan ſamlade ſig ſälſkapet uti Erke-Biſkops gården, der en prägtig måltid war tillagad. 1526.

Prela-

(*) Löten är en Plats belägen nedan för de högarne, wid Gamla Upſala, på hwilka Konungen wiſtades.

(**) Se Erke-Biſkop. N. Bothnnienſis anotat. hos Palmſk.

1526. Prelaten hade denna gång låtit anrätta långt koſtſammare än någon tid tilförena, at låta Konungen ſe hwad Swea Rikes Erke-Biſkop kunde förmå. Han hade ſå ſtält bordet, wid hwilket de ſpiſade, at et högſäte öfwen war för honom ſjelf tilredt, midt emot Konungens. Sjelf lät han tjena ſig af Rikſens Adel, och med dyrbarare käril, än dem han lät bära fram til Konungen; men då Skålarne börjades, tog han Credenſet, nickade emot Konungen, ſom ſin jämlike, och ſade: **Wår nåd dricker Eder nåd til et godt år.** GUSTAF utmärkte allenaſt med ſtillatigande ſit mißnöje; Men Erkebiſkopen fick, med ſine ämbets-bröder, dagen derefter umgällat.

GUSTAF gick up uti Dom-Capitlet der Erke-Biſkopen, tillika med alla Caniſkerne och Profeſſorerne woro ſamlade. Talet börjades ſtrax af Preſternas indelningar och friheter. **Uppå hwad grund,** frågade han dem, **byggen J Edre förbehold och ſtore förläningar?** Erke-Biſkopen teg här til. Dom-Proſten Jöran Thureſon (*) ſwarade, at de woro grundade uppå *Decretales*. **Ja, det är ſant,** ſade ſtrax Konungen, med wanlig ſkämtſamhet. **J dricken nog och talens wid, men Wi och Riket hafwe dock ſkadan.** (*)

Han frågade dem widare, om de ej af ſkriften kunde bewiſa, det dem et ſådant wälde och rikedom tilhörde. **Wåre friheter,** ſwarade Doctor **Peder Galle, äro af gamle Swea-Rikes Konungar**

gifne.

(*) Roos, Riks-Hofmäſtarens Thure Jönſons ſon.

(*) Erkeb. Nicol. Bothn. Collect. hos Palmſk.

1526. gifne och ſtadfäſtade. Altſå, fortfor Konungen, må wäl Swea Rikes Konungar ändra ſine egne inrättningar efter tidernas beſkaffenhet; beſynnerligen då de ſe ſig af Munkars egennyttiga widſkeppelighet, wara förde bak om ljuſet. Wid denna tilfrågan teg Gallen. Konungen wände ſig til Erke-Biſkopen, ſom åfwen redan hade förlorat det förra modet. Dom-Proſten tog åter driſtighet til ſig. Ej må någon, ſwarade han, full af nit, ändra och kullkaſta hwad af Kejſare, Konungar, ſamt de Helige möten är förordnadt. Deras befalningar äro Guds, ſamt med band och ewig fördömelſe ſammanknippade, för eho, ſom dem driſtar rubba. Konungen behölt här wid all kallſinnighet. Jag frågar ännu, ſade han, om I af Guds ord kunnen bewiſa edre påſtåenden; ty annan lag må jag ej erkänna. Då alle derwid tego. Wi ſtadne fördenſkul uti det ſlut, fortfor han, at de kyrkans och Preſterſkapets friheter, ſom uti Guds ord ej hafwa ſin grund, måga fritt påtalas och ändras efter tidernas beſkaffenhet. Derwid gick han neder ur Capitlet, och afreſte til Stockholm, hwareſt tidningar om *Norbys* förehafwande, woro honom til mötes.

Norby lefde, efter ſin wane, på Sölfsborgs Slott, likare en FRIDRICHS bunds-förwant, än des underſåte. Han lät ſine ſkepp, lika ſom tilförene, kryſſa kring Bälten, ſamt antaſta alla dem de träffade. Söfrin Brun war af hans underhäfwande den dierfwaſte, och hwilken närmaſt följde ſin

Herres

1526. Herres efterdöme. Af en oförmodad wind, blef han drefwen in uti Calmare Sund, upbragtes ſtraxt af Arwid Wäſtgöthe, och lades i fängelſe. Der han hölts, tils han, för ſit öfwade wåld, utfördes til dödsſtraf. Under förhören gaf Brun oförſigtigt tilkänna, at hans Herre ämnade ſig til Ryſka-Hofwet, at reta Stor-Furſten til wapn emot Swea Rike.

GUSTAF erindrade ſig derwid det freden, ſom emellan deſſe Hof för tre år ſedan blifwit ſluten, icke ännu woro på Swenſka ſidan ſtadfäſtad, ſkönt Stor-Furſten hade lofwat, at ofördröjeligen, igenom ſine Sändebud, hos Konungen emottaga den ſamma. Eric Flemming afſändes fördenſkul ſkyndeſamt til detta Hofwet, at afſluta Fredswärket, hwilket äfwen utan hinder want fulbordan och upſattes uti deſſe wilkor.

1:o. Skulle den fred, ſom Anno 1523 blifwit emellan deſſe Hof träffad, och uti ſtora Novogården med korskysning ſtadfäſtad, hollas til den utſatte tid oryggelig.

2:o. De Swenſke handlande ſkylle njuta de friheter uti ſtora Novogården, dem de af ålder haft, nemligen at underholla et hus til egen betjening.

3:o. De Swenſke ſkulle äga frihet, at drifwa handel på alla Ryſka orter.

4:o. Skulle de Swenſke, ſom i Ryſland ledo något förfång, njuta lagligit hägn.

5:o. De Finſka Bönder och andre wid gränſen boende, ſom af rådhoga för Ryſſens

an

ankomſt, hade flyt ifrån ſin ägendom, 1526.
ſkulle få komma tilbaka, ſit i ſäkerhet at åtnjuta; dock ſkulle de ej äga tilſtånd at bygga uti Kexholms och Nöteborgs län, dem Stor-Furſten nu innehade.

6:o. Skulle befalningshafwande ifrån både ſidor, ſammanträda, at ranſaka om den rätta gräntſeſkilnad, ſom efter gamla handlingar Rikerne emellan uprättas borde.

Detta Fredsfördrag blef af Stor-Furſten underſkrifwit i Moſcow den andra September, men följande året den tjuguſiette uti Maji månad, af Swea Rikes Konung, uti Ryſke Sändebudens närwaro, bekräftadt.

Under denna tiden hade *Norby* dragit ſinne til ſig, öfwer ſin Fodermaſks öde. Han lät igenom Kong FRIDRICH, hos Swea Riks Konung anholla, om Bruns befrielſe; men då han förnam, at uppå ſådane föreſtälningar gafs föga aktning, lagade han ſig til hämd. Gerna hade han åſtundat, at inblanda Danſke Konungen uti denna ſak, på det ſåledes någon kallſinnighet Rikerne emellan måtte werkas. I ſådant afſeende ſkref han et långt bref til FRIDRICH och anhölt om hans tilſtånd, at få angripa Swea Rike med wapn. Han räknade det tagne ſkeppet med deß ladning, til tjugutuſende Gyllends wärde, och klagade mäſt deröfwer, at en hans Son, ſom warit Brun anförtrodd, wid ſamma tilfälle blifwit Swenſk fånge. Alt det han af Swea Rikes Krona kunde winna, ſkulle wara Danmarks Konung tilhörigt; men om han, igenom detta krig, wordo

1526. Danmark någon ſkada tilſkyndande, wille han den beſtå.

Men Fridrich ſåg ſtrax hwar afſigterne lågo. Han hade något tilförena befalt honom at ifrån Holſten öfwerföra, ſin Dotter, Prinſeßan Dorothea, ſom med Hertig Albrecht af Preuſen war förlofwad, men förnummit derwid Ammiralens ſtolthet, och war äfwen deraf honom föga bewägen. Fördenſkul ſände han ſtrax ſin Secreterare Eric Brochenhuſen til Konung Gustaf, at gifwa honom del af *Norbys* anſtalter, ſamt at förklara mißnöje deröfwer, och förſäkra om troget biträde, då det fordrades. Gustaf hade knapt hunnit at beſwara Sändebudet, då de tidningar honom bragtes, ifrån ſjöſidan, at man redan blifwit warſe Danſke Ammiralens ſkepp. Denne förtwiflade Kämpen beſlöt, då han ſig intet biſtånd af Dannemarks Krona kunna förmoda, at utan åtſkilnad angripa och bekriga eho honom förſt råkade.

Detta upſåt ſyntes ſå mycket mera förtwifladt, ſom hela *Norbys* magt beſtod allenaſt af Sexhundrade Man, dem han uppå fyra ſkepp och ſex Jagter hade fördelat. Men han kundgjorde ſtrax företagandet hos den förſwagade Tyrannen, hwars hemliga wän han beſtändigt war, och gjorde med honom det aftal, at Christjern ſkulle ſända honom något beſtånd. Twänne Sjömän af dennas anhang, Clement, ſamt Petter von Hylle fogade ſig fördenſkul til denna lilla Flotta, med ſex Fartyg, och kommo med *Norby* öfwerens at deltaga uti Sjöröfweriet. Deras ſtörſta lit war uppå några wid ſjön belägne Skånſke Städer och Fäſten, dem *Norby* 1526. ännu innehade. Men Konungarne drögde ej at ſätta ſig uti motwärn. De Danſke intogo ſtraxt med Småländingarnas tilhjelp Sölfsborgs Slott, Rottneby och Lyckö, der *Norby* hade lemnat någon ſwag beſättning, och GUSTAF utfärdade twänne wälruſtade ſkepp, ſamt ſju Jagter, ſom med Danſke ſkeppen ſig ſammanfogade. Deſſe råkade *Norby* den tjugufjerde Auguſti, och ſlaget ändades, efter något ſkarpt ſkjutande, på det ſätt, at *Norby* ſjelf med möda undankom, ſedan han förlorat fyrahundrade man, tre ſkepp och fyra Jagter.

Ammiralen begaf ſig, med ſin lika qwarblefne hop, til Ryſka Narfwen, lemnade der ſine ſkepp, och gick, med litet medfölje, up til Moſcov, der han med Stor-Furſten wille rådpläga, ſamt upreta honom til feigd emot Konung GUSTAF. Men *Norbys* kynne war redan kundbarare, än at Stor-Furſten wille lemna honom tilträde, ſå mycket mindre, ſom Freden med Swea Rike då nyligen blifwit ſtadfäſtad. Den högmodige *Norby* måſte altſå låta ſig behaga, at träda i fängelſe och afwakta dom. Han hade näppeligen undgåt dödsſtraff, deråſt icke CHRISTJERN, igenom Kejſer *Carls* bemedlande, ſkaffat honom lös. Men utan penningar och folk kunde han icke återtaga det förra lefwernesſättet. Han begaf ſig fördenſkul til Kejſarens Armee uti Italien, der han någon tid tappert fäktade, men blef omſider (*) wid Florence af en ſtyckekula til döds ſkuten.

(*) A:o. 1530.

1526. Således befriades Norden ifrån denne orolige Mannen, hwilken med ſit lilla anhang, warit en af deß farligaſte och mägtigaſte fiender: ty han förſtod krigs-wetenſkapen af grund, och hade ſå länge flutit omkring deße Nordiſke watnen, at alla deß näſten och minſta hammar woro honom kunnige. Deßutan ägde han et oförſkräkt, ja, förtwifladt hjerta: drefs af en omåttelig högfärd och egne afſigter; war ſlug Stats-Man: wiſte ſmickra, och intog til en tid mångas ſinnen. Men då han ſåg ſig ej winna ſine afſeenden, gaf han ſig öpen, och lät ſe, at han ägde ingen Religion, ingen Dygd och ſnart ſagt intet Fädernesland: hwarföre han äfwen ſjelf kallade ſig hela männiſko-ſlägtes fiende.

Konung GUSTAF den Förſtes Hiſtoria.

Sjette Boken.

Den tjugonde och femte uti Julii månad ſamlades Ständerna i Stockholm, efter Konungens befalning, ſom föreſtälde dem de oroligheter, hwilka ſig, ſedan den ſidſte ſammankomſten, hade yppat. Han anförde dem ibland de orſaker, hwi kröningen, emot det fattade beſlutet, ännu måſte upſkjutas. Men det förnämſta ämnet af hans tal, war dock handelens förbättrande, hwilken han anſåg ſom grunden til ſit och Fäderneslandets ſällhet. Han gaf dem ſådane tankar, dem de ſig aldrig tilförena kunnat föreſtälla, eller af ſig ſielfwe fatta. Så länge utländſke köpmän, ſade han, bruka de Swenſke allenaſt til ſine Bodſwänner, och mäklare, måſte Riket emot alle andre länder förblifwa uti en ſtadig underwigt. Deſſe Tyranner öfwer den handlande kroppen, hade ſå inſkränkt den Swenſka handels-friheten, at dyrheten måſte ſtiga och falla endaſt efter deras behag. Det goda Swenſke myntet förde de af Riket och twingade detta Rikets blinde underſåtare, at emottaga ſit, ofta til dubbelt wärde. De uplade ſine kram, efter godtycko, och twingade ſåledes menigheten, at betala dem, til det pris, til hwilket de ſjelfwa dem wille upſätta, men wägrade ſpoſkt at emottaga Swenſke waror. Sådane främlingar, fortfor han, ſom uti Riket icke äga Burſkap, bör man icke längre tid tola ibland ſig, än den de ſom knappaſt behöfwa, til at föryttra ſit kram, på det de ej må ſe och utforſka Rikets inrättningar och hemligheter. Men hwad wille man företaga, ſå länge handelen aldeles lågo under de Lybſkes betſel? Han hade derföre, wid alle ſammankomſter påyrkat, at underſåtarne ſkulle taga ſig ſå när de kunde, och fria Riket ifrån deſſas Tyranni: at man, ſedan de bekommit ſin fordran, matte utan rådhoga drifwa dem ifrån de oinſkränkte friheter, hwilka de ſig betingat; ſamt taga eftertryckelige ſteg 1526.

1526. til handelens hjelpande. Man borde öpna de Swenſke hamnar för allas ſkep: Man borde föreſkrifwa de utländſke Köpmän en wiß tid, innom hwilken de ſine waror ſkulle förytra, men ſedan begifwa ſig här ifrån. Tullwärket borde ſtällas uppå en faſtare och ſkickeligare grund. Andre Magters mynt än deras, ſom emottogo det Swenſke, ſkulle man innom Fäderneslandet, intet tola. Han hade förnummit, at det goda Swenſka Myntet, ſom en wara, af ſjelfwa de Swenſke, til främmande orter utſkeppades och efter wigten förſaldes. Til at hämma en ſadan ſkadelig oſed, woro redan wid lifsſtraff förbudit, at ur Riket låta utföra myntadt eller omyntadt Sölfwer; under hwad namn det hälſt ſke måtte. Man borde upſöka de hamnar, der ſtapel med beqwämlighet uprättas kunde. Han hade redan tänkt uppå ſtaden Lödeſö (*) belägen wid Götha elf och wäſter hafwet, ſaſom der til ganſka beqwämlig. Derifrån woro icke allenaſt öfwerfarten til Holland kort, utan man kunde åfwen ſåledes undfly loppet igenom Öreſund och Belten, hwilket de Lybſke uti ſine påtwingade förbehold, hade förbudit. Han föreſlog, huruledes warorna ifrån denna ort ſkulle beqwämligen föras omkring landet, ja åfwen til Stockholm igenom Wännerſjön, om man wille med en graf foga denna ſjö med Hjelmaren, och den ater med Mälaren tilſamman, i fall den

---

(*) Kallas nu Götheborg.

den lilla å, ſom deße twänne ſenare watnen ſammanbinder, funnos för träng. (*) 1526.

De förnuftige af ſammankomſten funno, utan hinder, kärnan af detta tal. Men månge anſågo det för nyheter, hwilka borde wägras, om icke annars, dock derföre, at de ſtredo emot Förfädrens bruk. De Swenſke Krämare, de der ſtodo under Utlänningarnes befäl, ſåſom deras ſtändiga utmånglare, lade ſig up emot deße förſlager med iſwer, emedan de wäl ſågo det deras ſkulder, uti hwilka de hos ſine utländſke förlags-män woro häftade, ſkulle, wid en ſådan handelens wändning, af dem, til den ytterſta penning, utfordras. För denne orſak önſkade de at Riket, ju ſenare ju häldre, måtte komma ur den Lybſke ſkulden; och Konungen hade ſtörſta möda, at winna deras bifall, til en ny gärd, af hwilken den ſamma måtte ſluteligen betalas. (**)

At börja med någon inſkränkning af de Lybſke Friheterne, afſlöts, uppå denna Riksdag, en handels-tractat med Grefwinnan af Nederländerne. Friſländſke och Holländſke ſkeppare blefwo äfwen budne, at med Salt ſegla til hwad Swenſke hamnar dem helſt behagade: uppå hwilken wara ganſka ſtor briſt uti Fäderneslandet förſpordes; emedan det ringa ſaltkokandet, ſom Konungen, efter Erke-B.ſkopens Johan Magni (**) förſlag och tilſtyr-

---

(*) Weſtenh. Hiſt. Guſt. I.

(**) På hwad ſätt Ständerne ſig denna beſkattning åtogo, ſes af Riksdags Beſlutet hos Herr Stiernman.

(***) Johannes Magnus talar derom ſjelf uti ſin Hiſt. Metrop. p. 122 ſåledes: Solebant terræ illæ maxima

1526. kande, hade låtit inrätta, uppå några wid Saltſjön belägne orter, föga ibland myckenheten wille förſlå. Deſutan affſlötos med Hollgnd deße Articlar.

1:o. Skulle Swenſkt mynt uti Holland bliſwa lika gångbart, ſom i Swea Rike.

2:o. Om Swenſkt ſkepp på Holländſk ſtrand olyckades, ſkulle egaren njuta ſit gods emot ſkälig bärgare lön.

3:o. Inge andre ſkepp ſkulle för gäld i Holland anhållas, än des, ſom gälden borde betala.

4:o. Då man uti Holland hade någon Swenſk at tiltala, borde det hänwiſas til en Swenſk Domſtol, utom de brott, ſom der på orten gjordes, och då den brotſlige blifwit i gerningen grepen.

5:o. Skulle de Swenſke uti Tullen njuta några friheter, framför andre utländingar.

6:o. Detta förbund ſkulle den näſt inſtundande Pingeſt, uti Amſterdam ſtadfäſtas och ſedan obrotſligen hollas.

Under det Ständerne ännu woro tilſamman, ſändes den affatte Dom-Proſten i Wäſterås Mäſter Knut, in uti Riket, ifrån Erke-Biſkopen i Trundhem; ſom då ändteligen, efter Konungens täta påyrkande, låtit beqwäma ſig dertil. Men Sunnanwäder

ſalis penuria laborare. Quocirca non ſolum artem eis primus omnium in Svecia tradidit, (Johannes Magnus) qua ſal conficerent; Sed officinas & ſartagines in pluribus locis maritimis erigi fecit, erogatis in eum pium & neceſſarium uſum fere mille marcis, quas gratis & ſine ullo emolumento voluit ad pauperum neceſſitates perpetuo deſervire.

wäder måſte för ſjukdom ännu dröja. Prelaterne litade uppå ſine medbröder, de Swenſke Biſkopar, ſom efter kyrkans lag, borde bliſwa deras Domare: och wiſte nogſamt, at deſze med bekymmer ſkulle ſöka utwägar til deras befriande. Fördenſkul yttrade de ſig benägne, at, emot legd, reſa til Fäderneslandet, der de ſade ſig kunna ådaga lägga ſin oſkuld. Denna legd blef dem ſtraxt tilſänd på Erke-Biſkopens i Trundhem begäran; dock nämdes der ej för hwad ſlags Domſtol de ſtällas ſkulle. Dom-Proſten war ej ſnarare til Stockholm ankommen, än han uti Rådhuſet upkallades. Der Konungen ſjelf honom tiltalade, på det ej ſaken igenom Advocater måtte förwrängas, och utdragas. Mäſter Knuts egne bref til Preſterne uti Dalarne, witnade om hans förrädeliga handlingar, och han befants hafwa förwerkat ſit lif. Dock blef domen ej afkunnad, emedan Konungen nödgades gifwa honom något ſken af benådning, at ej Sunnanwäder, igenom Stallbrodrens öde, måtte afſkräckas ifrån hemreſan. Emedan Konungen hade nu fåt de upſtutſige Biſkoparne under ſin tukt, började han äfwen tänka uppå Johannis Magni upförande, ſom med häpenhet anſåg alla deſze anſtalter. 1526.

Så länge Erke-Biſkopen upförde ſig ödmjukt, kunde Konungen wäl lida honom; Men ſedan han förnam, det Prelaten war ſå ihärdig, ſom blygſam, ſamt det hans mod ſtundeligen ökades, önſkade han at bliſwa honom i tid qwitt: och beſlöt, at inſätta endera af de Ewangeliſke brödern Olof eller Laurentius Petri uti des rum. GUSTAF hade fåt weta,

1526. ta, det han tillika med Dom-Herrarne i Upſala, woro begrepne at anſtälla et nytt förſåt, ſå wäl för deß egen perſon, ſom för de Ewangeliſke Lärare. Den bekante Profeſſorn ifrån Ingolſtadt, Doctor Johan Eckius, ſades wara hemligen i Riket inkommen, Erke-Biſkopen til biträde, och man inbillade ſig det han i tyſthet hos Dominicaner Munkarne i Upſala ſig uppehölt. (*) Konungen rådförde ſig med ſine wänner, om det lämpeligaſte ſätt at förekomma Erke-Biſkopens anſtalter. De mente alle, det hans nit icke kunde ſläckas utan tillika med hans lif. Men ehuru Prelaten war mißtänkt at hafwa ſin hand uti uproren, fant dock Konungen, det han icke med något ſådant ſkulle kunna lagligen öfwertygas. Han hölts några dagar i ſäkerhet uppå Holmkloſtret i Stockholm, wid ſamma tid då Mäſter Knut ſtod under ranſakning, och kunde ſjelf ej annat tro, än at hans öde ſkulle med dennas blifwa enahanda. Ändteligen tog Konungen, efter mycket rådläggande, med honom en lindrigare wäg, nemligen at på höfligit ſätt wiſa honom uti Landsflygtighet. Han gjorde honom ſken af ſärdeles förtroende, och ſade, det han, efter deß råd, aktade fria til Kong *Sigismundi* dotter i Poland; och emedan han önſkade, at denne angelägne handel ſnart måtte fulbordas, ty anbefaltes Erke-Biſkopen, at reſa til Påland och bewaka deß utförande.

Johannes Magnus förſtod ſtrax ſin Herres mening; och ſom han redan ſjelf hade beſlutit, at i

hemlig-

(*) Meſſen. Scond. illuſtr. T. V. p. 32.

hemlighet reſa af Riket, ty tog han ganſka gerna emot 1526. detta ſkenet, at derunder göma ſin landsflygtighet. Han gjorde dock innom ſig ſjelf förſlager, at haſta til Rom, emottaga kåpan, ſamt ſedan, med ſtörre eftertryck, komma tilbaka til lärans förſwar. Straxt begaf han ſig til Roſlagen; lät ſammankalla Preſterſkapet wid Söderby kyrka, och inbillade dem, det han af Konungen blifwit ſänd til Påland, uti Giftermåls handel hos Konung *Sigismundi* dotter. Han föreſtälte den enfaldiga och lättrogne hopen, hwad förmon dem och Kyrkan af detta wärf ſkulle tilflyta, och gjorde dem nitiſke at befordra framgången deraf. Men honom felades penningar, ſade han. Han hade redan en gång warit på wägen; men blifwit af ſkepsbrott hindrad och beröfwad all ſin egendom. Konungen, ſom ogerna ſåg Biſkoparnas myndighet, hade gifwit honom ringa förplägning. Om de fördenſkul wille, det han ſkulle ſå upföra ſig på den främmande orten, ſom deras Förman och Erke-Biſkop ägnade, ſkulle de ſammanſkjuta til hans hjelp. Han ſkulle efter ſin återkomſt wiſa ſig tackſam emot hwar och en efter deras gifmildhet. Preſterne ſkyndade at offra, och Johan Magnus bragte ſåledes i haſt tilſamman en ſtor Rikedom. Han reſte äfwen omkring ſkären, och tog ur kyrkorne deras ſilfwer, ſamt hämtade tilſamman, alla de gamla Rikshandligar, ſom han träffa kunde, dem han lät inpacka uti tunnor, ſamt afſända til Rom, dit han äfwen ſjelf, wid början af året femtonhundrade tjuguſju, i tyſthet ſtälde ſin koſa.

Något

1526. Något för Erke-Biſkopens reſa af Riket, war Sunnanwäder ankommen. Då fången nalkades Hufwudſtaden, blef Embets-brodren Mäſter Knut utförd, at tillika med honom, under förſmädelſe och gäckeri, hålla ſit intog. Det war den tiden brukeligit, at utſtälla ſådane Mißgernings-Män til gemena hopens begabberi. Prelaterne blefwo klädde uti förnötte och ſöndrige Chorkåpor, ſamt ſattes bakfram på reſne häſtar, at föras baklänges in igenom Stadſens Norra Port. Biſkopen hade en halmkrona på hufwudet, ſamt et träſwärd wid ſidan, men Dom-Proſten war beprydd, med en Biſkops-hatt af näfwer. Det gemene folket lop på alle ſidor omkring, utöfwandes ſin otidighet. Efter tuſende ſådane förſmädelſer, och ſedan de uppå ſtora torget måſt dricka Brorſkål med Bödelen, fick Mäſter Knut ſin dödsdom, men werkſtälligheten upſkiöts dock tils den ſednare ranſakningen blifwit fullbordad. Wid det Sunnanwäder fördes igenom Upſala, då han i Riket ankom, blef en annan wid namn Peter Sölſköpare tagen, hwilken hade warit wäl liden uti Sunnanwäders hus, för ſin kortwillighet, och äfwen låtit bruka ſig at föra bref emellan de uproriſke. Men denna blef dock ſtrax frigifwen, då Konungen förnam, det han ſnarare af oförſtånd än ondſka uti deße ſtämpligar blifwit inwecklad.

1527. Uti Februarii måhad, år 1527, reſte GUSTAF til Upſala, och tog med ſig den uſle Sunnanwäder, at der dömas och ſtraffas. Utom de werldſlige Herrar af Rådet, blefwo äfwen Peder Magni utwald

Biſkop i Weſterås, Magnus i Strengnås, Jöran Tureſon Dom-Proſten i Upſala, tillika med Capitels-Herrarne, kallade at ſamlas uti Erke-Biſkops-huſet. De andelige hade utan twifwel afhollit ſig derifrån, om de förut wetat hwad ärende dem föreſtällas ſkulle; men ſedan alla woro ſamlade, i den mening, at deras råd uti några werldſlige riksrörande mål ſkulle äſkas, framleddes den brotſlige Biſkopen, til medbrödrens beſtörtenhet. Konungen förde åfwen denna gång ſjelf klagomålen, nämligen. 1527.

1:o. At Biſkopen oredeliga hade handlat med Rikſens medel, uti Sturens tid, då han war förſänd til Dantſig, at wärfwa krigsfolk.

2:o. Han hade åfwen förrädeligen gifwit Sturen råd, då han war deß Cantzler, at ej emottaga femtonhundrade Tyſke knektar, ſom tilbudo honom ſin tjenſt, då de af CHRISTJERN woro uti armod qwarlemnade wid Elfsnabben.

3:o. Hade han ſtiftat upror uti Dalarne och intalt Allmogen, at ej komma til Riksdagen, efter ſin Konungs befalning.

4:o. Hade han haft hemlige underhandlingar med Berndt von Melen och *Severin Norby*.

5:o. Hade han hos Herr Everdt, Kyrkoherde i Kopparberget, hårdt och föragteligen utlätit ſig om Konungens Regemente.

Rikſens Råd företogo ſtraxt denna ſak ſins emellan, at afhandla den ſamma efter Rikſens Lag. De

1527. wände ſig dock til Biſkopen i Strengnäs och Dom-Proſten i Upſala at taga deras utlåtande. Deße rådlade ſins emellan, under den håpenhet uti hwilken de woro ſtadde, hwad utwäg tagas borde. Hälſt hade de tagit afträde, der de ej befruktat Konungens onåd, emedan de nu ſågo det han wille twinga dem, at wara tilſtädes och bejaka den dom, ſom öfwer Embets-brodren affägas ſkulle. Alle Preſterne ſkockade ſig fördenſkul tilſamman, och utfärdade Dom-Proſten, at i deras namn göra et uppenbart ſkotsmål emot alt hwad ſom förehades; ſamt at förklara det de, ehuru de nödgades wara tilſtädes, dock för ingen del wille gilla den ranſakning ſom för denne Domſtolen bliſwit anſtäld öfwer den andelige mannen. (*) Konungen befalte dock Råd-Herrarne fortfara: Och ſedan Prelaten af ſine bref, ſamt efter egen bekännelſe, bliſwit fulleligen öfwertygad, afkunnades dödsdomen igenom Lagmannen i Upland Michael Nilſon (**); då fången, ſamma eftermiddag, miſte ſit hufwud, ſamt ſteglades uppå en backa utom ſtaden. Kort derefter led äfwen Måſter Knut i Stockholm ſit ſtraff. (***)

Den-

(*) Se Biſkopens i Weſterås och Strengnäs egen proteſt och berättelſe om denna handel, dat. d. 19. Febr. 1527. Uti Herr Palmſk. Samlingar.

(**) Swarte Skåning, eller Krumme.

(***) Tegel felar då han ſäger, det Knut förut afrättades i Stockholm, innan Konungen afreſte til Upſala, at låta ranſaka öfwer den andras brott. Ty ſom Meſſen. uti Scond. T. XV. p. 103. och de handſkrefne Krönikor intyga, miſte Sunnanwäder i Upſala ſit hufwud d. 17. Febr. 1527. och Knut d. 21 i ſamma månad, uti Stockholm.

Denne Peder Jacobſon Sunnanwäder hade igenom hela ſin lefnad kämpat med en widrig lycka. Då han ännu war *Sten Stures* Cantzler, och deltog uti de hemligaſte rådſlagen, blef honom af deß Herre anbefalt, at wara tilſtädes wid Almare-ſtäks Fäſtning. *Guſtaf Trolle* ådrog honom derföre Påfwens owänſkap, ſom ſtälte honom uti band, ſamt belade honom med tiotuſende ducaters bötor. Uti CHRISTJERNS tid undſlap han, medelſt liſmande, Tyrannens ſwärd, och ſpardes, af et beſynnerligit öde, til en hånligare död. 1527.

Det ſkar Catholikerne, at ſe ſine Biſkopar och Andelige Män ſåledes utſtällas för menighetens ögon. Man hwiſkade emellan ſig, och blåſte hwarannan i öronen, at Konungen ſådant gjorde endaſt af bittert hat til den Påfwiſka läran, för hwilken deße woro Martyrer. Ibland menigheten utſpredos underlige ſyner, dem man ſade ſig hafwa bliſwit warſe på himmelen, wid den ſtund Sunnanwäder afſtraffades. Det woro wiße tekn til Guds wrede och hämd. Folkets hat wändes uti medömkan och Munkarne ſkriade himmelshögt, ſå länge de ſågo Förrädarens kropp upſatt til en allmän warnagel. At uploppet måtte ſtillas, tillät Konungen dem nedertaga hans lekamen, ſamt at begrafwa den ſamma uti Franciſcaner-Kloſtret i Upſala. Men Biſkopen Braſk i Lindköping ſtod ej ſå ſnart at hugſwala. Medbrodrens olycka gick honom icke ſå mycket til ſinnet, ſom det, at han bliſwit ſtäld under en werldſlig Domſtol, då han ingen annan Domare, än Påfwen och Kyrkan borde erkänna. Men Braſken war

nu

1527. nu allena, ſedan han miſt den ſwaga ſtöd, han uti Johan Magnus ägde, och Konungens myndighet hade ſå tiltagit, at ſjelfwe de Catholſke, ehuru de ännu hade menigheten uppå ſin ſida, bäfwade för hans tiltagſenhet.

Riks-Hofmäſtaren Thure Jönſon, war ibland de onögde de myndigaſte. Til honom ſtälde Braſken ſit hela förtroende, och ſkönt han ſåg det denne Herren, mera af et obetänkſamt öfwermod och afund til Konungen, än af någon nit för den Påfwiſke läran, yttrade, wid alla tilfällen, ſit miſsnöje öfwer Konungens göromål, dock ſmickrade han honom med namn af kyrkans ſtöd och den Catholſke lärans förſwarare. Den fåfänge Riks-Hofmäſtaren bröſtade ſig wid ſådane Titlar, och emottog med nöje den heder, at hälſas för Hufwudman af det Parti, af hwilket han hit in tils allenaſt warit en medlem. Men ehuru Braſken icke hyſte widſträktare affigter, än de ſom angingo lärans beſkydd, började ſtrax Thure Jönſon at fatta widlöftigare tankar. Han anſåg ſig ſjelf för en ganſka myndig man, och hade desutan tre Söner, de der alle bekläddde förnäme Rikſens ämbeten. Ho ſkulle fördenſkul, om icke han, uträtta ſtora ting? Och hwad möda ſkulle det koſta honom, at ſtörta den unge Konungen?

Strax anlades nya förſät. Den älſte af Sönerne Johan Thureſon, ſom redan war kommen uti något anſeende, och ägde friare tilträde hos Konungen, än Fadren ſjelf och bröderne, ſkulle derwid nyttjas. Sedan den Giftermåls handel, ſom

Norby börjat med Fru Chriſtina, igenom hans olycka, aldeles förſwan, föll det Hofmäſtaren i ſinnet, at intala ſin Son til detta frieriet, i den akt, at ſåledes en gång draga myndigheten til ſin ſlägt. Johan Tureſön öfwerträffade wida ſin Far uti förſtånd och ädelmod. Med alla de ſinas ſtora mißnöje, hade han altid hollit ſig upriktigt til Konungen, och förklarat wederwilja för de ſteg, ſom Fadren giorde deremot. Igenom detta Gifte tänkte Riks-Hofmäſtaren, at han ſkulle byta tankar, och retas til egen nytta, ſedan han fingo ſe ſig ſammanwigd med Sturens Enka, det förnämſte och mäſt anſedde Fruntimmer på ſin tid. Johan Tureſon lät intala ſig til detta Giftermål. Frieriet ſkedde i tyſthet, och Konungen fick ingen kundſkap derom, förän då trolofningen, wid Juletiden, want ſin fulbordan. 1527.

GUSTAF gaf der til ſit bifall, ehuru det i förſtone honom något främmande föreföll. Men Riks-Hofmäſtaren, at låta ſe, det han föga aktade Konungens enſamma jakord, lät hos Påfwen anholla om tilſtånd, för den ſkyldſkap ſkul ſom war deße huſen emellan; det han äfwen utan hinder bekom. Han ſåg ſig dock uti ſit ändamål bedragen, ty långt ifrån at, af ſin lycka, låta reta ſig til öfwermod och upror, ſtadfäſtes Sonen ſnarare uti ſin tilgifwenhet för Konungen, och gick des mer ifrån ſin ſlägts egennyttige anlägningar, hwilka nu efter hand alt mer och mer yppades.

Igenom deßas flitiga underhandling, timade de upror, af hwilka teknen, redan wid början af detta

1527. år, wiſade ſig nästan öfwer hela Riket. Smålänningarne utöfwade ſin hitſighet emot Konungens Män, och dräpo Ture Trolle, då han med dem hölt ſtämma, om den pålagde gärdens utbetalning. Man berättade äfwen om Wäſt-Götharnas owilja, ſamt huruledes budkaflar lupo det landet omkring, at upboda Allmogen til affall. Här ropades öfwer alt om den nya läran. Dyr tid ſtötte äfwen til, och gaf Munkarne et ſkäl i händerne, ſom hos Allmogen war gällande. De Catholſke och Lutherſke ſkriade ömſom deröfwer. Här röna wi redan Guds hämd, ſade Catholikerne, för det wåra kloſter och kyrko-inrättningar blifwit rubbade, och för den nya tro Konungen oſs påtwingar. De Lutherſke ropade ej mindre, at ſådant woro landet öfwerkommit, emedan folket ſå enwiſt emotſtodo den nya tro, och icke ännu welat emottaga deras predikan. Ja, många af Munkarne woro ſå obetänkſamme, at de af Predikſtolarne detta, utan ſky, kringſpredo, och ſwärtade Konungen, utan twetydige taleſätt. Här kunde ej annat än förderf och häftigaſte upror förmodas, af en ſå torftig, nödlidande och förwirkad menighet: beſynnerligen ſedan Preſterne, hwilka hade Allmogens ſinne aldeles i ſin magt, ökade förbiſtringen med ſine oenigheter. Det bäſta medlet at ſtilla deras ſorl war, at förekomma hungren. Konungen ſkaffade fördenſkul ſkyndſamt, några tuſende läſter ſpannemål ifrån Lifland, ſamt de wid Öſter-ſiön belägne Städer. Och på det at Köpmännerne icke måtte rikta ſig af de torftigas behof,

lät

låt han ſjelf, emot et ganſka lindrigt pris, föryttra 1527. den ſamma uti alla Soknar, då ingen fick mer tilhandla ſig, än des nödtorft krafde.

Men hans möda och omſorg uträttade föga. Sunnanwäder hade, då han lefde, lagt ſå god grund hos Dalekarlarne och de Norſke, til uproret, at det igenom hans död icke kunde ſtillas. Ty då han förnam, det Fru Chriſtina icke wille inlåta ſig med honom uti förräderiet, och von Melens handel uti Calmar ſå mißlyckades, at den unge Nils Sture blef tagen til Konungens Hof; hade han fattat det beſynnerliga och djerfwa rådet, at leta ſig någon ſkickelig yngling, den der kunde antaga Nils Stures namn, och mißbruka Dalekarlarnes enfaldighet, de der föga annat hade ſig bekant, af det ſom wid Hofwet föreföll, än hwad dem falſkeligen berättades. Sådant war hans bekymmer under det han uti Dalarne wiſtades. Han fant ändteligen en af de åſtundade egenſkaper. Denne war en dräng af ringa härkomſt och oäkta ſäng, född uti Biörkeſtad ſokn i Weſtmanland. Han hade tjent hos något Herrſkap ſom ſtalldräng, och för hustjufnad blifwit bortdrefwen. Men war dock qwickare, och långt ſkickeligare, än af en ſå nedrig upfoſtran kunde förmodas. Honom tog Prelaten til ſig, at i hemlighet bereda til det djerfwa förehafwandet. Och emedan han ſjelf hade frambringat ſin måſta lifstid uti Sturarnes Hof, ty kunde han gifwa lärjungen ſtundelige läror, om deße Herrars Regemente. Han gjorde honom aldeles hemma uti deras Slägt-regiſter, och underwiſte honom ſå no-

1527. ga om alle de enſkyltaſte omſtändigheter af deras hemſeder, at ſjelfwa den ſanſkyldige Nils Sture ſkulle näpeligen warit derom kunnogare.

Jöns, ſå war hans namn, ägde nog ſkamlöshet, at wilja ur ſpiltan klifwa up i thronen, deräſt tilfället ſå welat foga ſig. Han lade alle Lärmäſtarens föreſtällningar på ſinnet, och dolde med ganſka ſtor omſorg ſine hemligheter, af hwilka ingen mer än Sunnanwäder och Mäſter Knut woro delaktige. Den olyckan, ſom träffade deſſe hans anförare afſkräkte honom icke ifrån fortfarande. Det hände äfwen för hans anſtalter lyckeligen, at den unge Nils Sture, wid ſamma tid, wärkeligen i Upſala afled. Somlige af det Catholſke Bandet, tillade Konungen orſaken af hans död; men andre, de der woro ſamrådige uti Dalejunkarens förehafwande, utſpredo tal, at Konungen wäl ſökte efter Sturens lif, men hade icke träffat den rätta, emedan Sturen woro undankommen, utan at man wiſte på hwad ort han ſig uppehölt.

Dalejunkaren ſkaffade ſig anſtändige kläder, och började ſpelet, efter ſamma ſätt, ſom han hade hört det GUSTAF, wid begynnelſen af ſit Regemente, ſig betedde. Han begaf ſig i förſtone up til de längſt aflägſne Soknar, Mora, Lexand och Orſa, dit tidender ifrån Hufwud-ſtaden ſenaſt kunde hinna. At wäcka hopens upmärkſamhet, började han med berättelſer om Konungens förändringar uti Religionen, och de twänne Prelaternas död, hwilken han uppå det gruſweligaſte afmålade. Kyrkorne röfwas, ſade han, och de wälmente Biſkopar

blifbliſwa antingen mördade, eller af landet utdrefne. 1520 Då han ſåg det Dalekarlarne, hwilka redan af andre illwiljare hört ſamma berättelſe, trodde honom, började han at beſkriſwa ſit öde. Han hade, fortfor han, ſtundeligen måſt erfara Konungens hat och ytterſta förföljelſe. Hans enda brott beſtodo deruti, at han bliſwit född af Riksföreſtåndaren, Sten Sture. Han ſade, det Konungen fruktade för den kärlek Dalekarlarne hade burit för hans Far, ſamt at han ſpådde ſig idel olyckor af des wälgång. Ifrån Calmar woro han tagen til Hofwet, at hollas likaſom fångſlig, under Konungens egen upſikt. Med flit hade man låtit honom felas upfoſtran; at betaga honom den ſkicklighet hans ſtånd krafde. Aldrig hade han kommit för Konungens ögon, at ej Konungen tagit til ſwärdet och hotat honom med döden. Under deſſe äfwentyr woro han dock, med Guds och Rikſens Helige Patroners hjelp, bliſwen wid lif, och undkommen Konungens hand. Nu lemnade han ſig til deras beſkydd. Hans uſla lif ſtod nu uti deras händer, om de wille det förſwara eller upofra til den Tyranniſke Konungens hat. Men hans egit öde woro honom minſt om hjertat. Han lemnade det til tiden och en blid himmel, om de allenaſt, ſom behjertade Swenſke män, wille åtaga ſig det arma Rikets beſkydd. Han ſkulle då räkna ſig til nog winning, at hafwa kunnat, med egen mun, upmana dem, til en ſå

1527. ådel nit. Sedan började han at beklaga den olyckelige ſtund, på hwilken hans Far, den upriktige Riks-Föreſtåndaren, lemnade werlden. Derwid började han at bittert gråta. Han föll uppå knä, och bad den kringſtående Allmogen göra det ſamma, ſamt bedja Gud för hans Faders ſjäl. Bönderne bewektes igenom minnet af den allmänt-älſkade Riks-Föreſtåndaren. Han ſade, at hans arma Mor ännu måſte, med den yngre Sonen Swante Sture, wiſtas under faran. At Konungen, til Allmogens förblindande, låtit utgå rykte, ſom hade Sturens äldſta Son blifwit död. At han i Upſala underſtuckit en ung mans lik, hwilket med ſtor högtidelighet blifwit jordfäſt, uti den unge Nils Stures namn. At han af Konungens betjenter nu dageligen ſöktes, hwilka för hans hufwud, wäntade en ſtor penninge belöning. Samt at konſterne och förſäten woro flere än han dem kunde uträkna. Åter braſt han uti tårar, och bewekte hela menigheten at hjerteligen gråta. Sedan Bönderne länge afhört hans ſnack, började de, at ſins emellan handla om hwad de företaga måtte, och ſtadnade uti det ſlut, at de den nödſtälde ynglingen, den de aldeles inbillade ſig wara Riks-föreſtåndarens äldſte Son, med egendom och lif wille förſwära.

Straxt förordnades honom en beſtändig lifwakt, af de ſtarkaſte drängarne, och en wid namn Peder Grym, hwilken ſedan han affallit ifrån Konungen, länge uppehollit ſig uti ſkogarne, war den förſta ſom ſwor honom trohets Ed. Grym hade tjent uti 1521. Sten Stures hus, och ſkönt han ganſka wäl hade ſig bekant den unge Sturens perſon, ſamt dödelige afgång, gaf han dock Dalejunkaren det witnesbörd, uti menighetens närwaro, at han och ingen annan woro den ſanſkyldige Nils Sture, ehuru Konungen andre rykten hade utbringat. Deße bofwar ſlöto ſins emellan förtroende, och Jöns hade af ſin nya wän ſtort biträde, ſamt blef noga underwiſad uti alt hwad han behöfde weta, til at rätt föreſtälla en Sturens ſon.

Ryktet gick ſnart ut emellan Bönderne, at Sten Stures äldſte Son Nils Sture, woro ibland dem, och wille med deras biſtånd förſwara Kyrkan ſamt den gamla tro, emot Konugen. Peder Grym förſummade intet, at noga antekna alle dem ſom woro mißnögde med Konungen, ſamt at föröka deras hop. Men de nedre Förſamlingarne af Dalarne, ſtodo ej ſå lätt at bedraga. Dalejunkaren förfogade ſig, tillika med ſin nya Rådgifware, och det Hof han nyligen inrättat, til Rätwik, der de började at handla med Allmogen, hwilken uppå kyrkoplatſen war förſamlad. Men deße wille icke tro berättelſerne, utan förſäkrade med eder, det de ej öfwergofwo ſin utkorade Konung. Af detta motſtånd förſkräktes ej Dalejunkaren. Han togade ſtraxt tilbaka til de öfre Förſamlingarne, ſtyrkte dem til beſtändighet uti ſin lydnad, och gaf ſig in uti Norſke Riket at förſöka hwad der kunde uträttas.

Så ſnart han war anländ til Trundhem, anmälde han ſig hos Erke-Biſkopen Olof, ſåſom den

1527. förnämſte och måſt rådande i landet, ſamt den olyckelige Sunnanwäders beſynnerlige wän. De Norſke hade wäl redan erkändt Danmarks Konung för ſit hufwud, men kröningen hade dock icke ännu gåt för ſig. Den falſke Sturen hade ganſka wäl öfwerläſt deras tilſtånd och intereſſen. Uti de hemlige ſammanträden han hade med Erke-Biſkopen, ſtötte han altid deruppå, huru han ſkulle, med all magt, bidraga til Norjets befrielſe ifrån Danſke oket, om han medelſt deras biſtånd kunde förhjelpas til det Swenſke Regementet efter ſin Far. Wiken ſkulle ſtraxt återlemnas, och ſamma förtrolighet uprättas, ſom ifrån äldſte tider deße länder emellan warit.

Förblindad af den wältalige bofwens föreſtälningar, inlät ſig Olof med honom uti förtroende, och lofwade at af egne medel, underholla trehundrade Man (*), uti et år, til hans tjenſt. Han kallade ſtraxt de Norſke Ständerne tilſamman, och förſäkrade Jöns om deras enhälliga bifall. Doctor Vincentius Lunge war wid detta tilfälle, hos Erke-Biſkopen tilſtädes. För honom öpnade Erke-Biſkopen denna hemlighet, emedan han wäl wiſte at det ej ſkulle ljuda illa uti hans öron. Hwad deße hade miſt uti Sunnanwäder, trodde de ſig uti denne förmente Sturen återbekomma. Lunge hade ofta wiſtats hos Fru Chriſtina, under deß Fångenſkap, och ſedt hännes Söner, ſå at han wäl fant bedrägeriet. Men han förſäkrade dock det denne war Sturens äldſta Son, ſamt at han noga

kän-

(*) Hvitf. T. II. p. 1297. Men wåre egne nämna 200.

ſände honom igen. Han ſkref til Konung Fridrich 1527.
om denna ſak, och ſtyrkte honom, at dereſt han ej wille underſtödja Sturens företagande, han dock måtte ſe igenom finger, om man i hemlighet gåfwo honom någon förſträckning, emedan en ſådan rörelſe uti Swea Rike ſkulle tjena Danmarks Krona til ſtor förmon. Fridrich ſände ſtraxt ſit bud, Mårten Schenkell, at önſka Sturen lycka til ſit förehafwande, ſamt at i öronen lofwa honom alt biſtånd.

Då Dalejunkaren ännu, under godt hopp, wäntade uppå Norſke Ständernas ſammankomſt, befordrades han ifrån den ena Herren, med deß föreſkrift til en annan. Han anlände ſåledes med Erke-Biſkopens bref, til en förnäm och rik Enka, Fru Ingegård på Reens Kloſter; hwars framledne Herre Nils Henricſon, hade warit en af de mägtigaſte och förnämſte ibland Norſke Ridderſkapet. Af denna Fru blef Jöns ganſka wäl och furſteligen emottagen, och wiſte ſå ſkicka ſig til hännes behag, at hon fattade en werkelig högaktning för hans wäſende. Han blef kär uti dottren, ſom wäl lät ſig behaga hans perſon, och Modren underſtödde deras inbördes böjelſe med högſta fägnad. Ändteligen yttrade han ſin åſtundan at få hännes dotter til äkta, hwilket alle anhörige, af wördnad för det Sturiſka namnet, anſågo för en ſtor lycka, i den inbilning, at hon ſnart ſkulle blifwa en regerande Drottning uti Swea Rike. De förlofwades med ſtor Högtidelighet, och Swärmodren gjorde ſin Måg föräring af en ganſka dyrbar gullked, förutan an-

1527. dre koſtbare upköp, ſom gjordes til hans Hof och Tafel.

Af denna medgång tiltog ſtalldrängens mod ſå högt, at han ſnart ſjelf ej annat trodde, än at han war den ſamma, för hwilken han ſig utgaf. Då Ständerne woro förſamlade, wiſade han ſig för dem med det anſeende och myndighet, ſom woro han redan befallande. Han började at tala om den penninge-ſumma, hwilken Sunnanwäder af hans Far Riks-Föreſtåndaren, hade emottagit, då han war deß Cantzler, men ſedan, ſom man ſig inbillade, uti Norſke Riket, lemnat. Deße penningar fordrade han nu åter ſom ſit arf, och bad Ständerne underſöka hwaråſt de woro tilfinnande. Ständerne uptogo alt hwad dem föreſtäldes, med ſtörſta benägenhet, och tilſatte några af de närwarande Herrar, hwilka ſkulle med flit åtaga ſig at ſköta hans angelägenheter. Således bleſwo Åke Vincent och Mårten Schenkell förordnade at bliſwa i Trundhem, til hans tjenſt, men Lunge och Eric Ugerup ſkulle följa honom, med det utloſwade Manſkapet, ehwart han dem beordrade.

Jöns tog nu afſked hos ſin tilämnade Brud, och förſäkrade det han ej för återkomma ſkulle, än han tillika med ſig, kunde öfwerlemna hänna Swea Rikets Krona. Han togade til gräntſen med ſit folk, der de twänne Dänſke Herrar ſtrax wände tilbaka, emedan de ſade ſig hafwa beſinnat, det de ej kunde uppenbarliga taga hans ſak an, emot det Fredsfördrag, ſom woro Rikerne emellan. I all tyſthet och hemligen wille de biſpringa honom, men at wiſa

1527. ſå ſig framför en krigsmagt innom Gustafs gräntſor, woro åfwentyrligare än at de kunde det wåga. De utwalde Preſten i Förſamlingen der de ſtadde woro, H. Eric i Offerdal, til anförare för det Norſka folket, en man ſom til alle egenſkaper war Dalejunkaren lik, och foro ſina färde.

Wid ankomſten til Dalarne fant Dalejunkaren de tre Söknarne Orſa, Mora och Lexand beſtändige wid beſlutet. Han hade ſtraxt ſine bud hos de näſtgränſande Förſamlingar, Tuna, Rättewik och Gagnef, at låta dem weta ſin ſtyrka, och förnimma om de ſig annorlunda beſinnat, ſedan han ſiſt dem förmanade. Deße började nu frukta, då de ſågo det han med Manſkap bliſwit förſtärkt, och ſwarade, det de wille holla ſig hwarken til Konungen eller honom, men i ſtillhet afwakta utgången.

Hedemora, Skedwi och Husby, woro oförſkräktare, och förklarade för Dalejunkarens bud, det de ej wille affalla ifrån ſin Konung. De förmanade ſine granner at öfwergifwa anſtiftaren af detta buller, den de anſågo för en bedragare och oſanningsman. Detta ſwar behagade de uproriſke ſå illa, at de ſtraxt affärdade et antal knekter til Kopparberget, ſom ſkulle antaſta Konungens befalnings-Män. Men deße kommo med hugg och båſwan tilbaka, och medbragte den tidning, at grannarne woro ſinnade til ytterſta motſtånd, ſamt at ſielfwe angripa dem, om de längre uti ſin yrſel framforo. De Soknarne, ſom nyß förklarade ſin kallſinnighet för båda ſidorne, ſkyndade ſig nu at göra et med Bergsmännerne, och de uproriſke ſielfwe fattade, af denna

1527. na motgång, en ſtor twekan hwad de göra ſkulle. Jöns hade, wid denna händelſen, ſtor ſwårighet, at behålla dem wid mod. Han ſade, det inge af deße ſwårigheter kommo oförwäntande. Beſtändighet uti förehafwandet ſkulle öfwerwinna alt. At än mer förblinda dem ögonen, låt han ſlå egit mynt under Nils Stures namn, och Swea Rikes wapn; ſamt behölt wid alla tilfällen det oförfärade anlete, ſom hade hans wäſende warit rent och oſkrymtadt.

Bergs-Männerne utſkrefwo en ſammankomſt, til en wiß dag uti Mora Soken, der denna ſak ſkulle tagas under ſkärſkådande, och faran afböjas. Wid detta Ting infunno ſig de ſex Soknarne, ſom redan yttrat ſig beſtändige för Konungen, men ifrån de tre uproriſke Förſamlingarne wiſade ſig ingen. De tilſtädes warande fattade det faſta beſlut, at dräpa och förfölja Dalejunkaren med hans hop; ehwar man dem träffade. Fyra gamle och myndige Dannemän affärdades til de uproriſke med kundgörelſe om detta beſlut, ſamt ytterligare förmaning til afſtånd. Deße blefwo härwid något beſtörte; dock kunde de ej öfwertalas at aldeles öfwergifwa Staldrängen. Affallet ifrån Konungen bekymrade dem minſt. Deras enda oro war, at blifwa wiſt förſäkrade, om Dalejunkaren woro i ſanning Sturens Son. Här ſlöts fördenſkul et ſtilleſtånd deße nio Soknar emellan, uppå en Månad, under hwilken tid de tre uproriſke ſkulle nogare underſöka om ſin Anförares beſkaffenhet.

At

Alt detta förehades i Dalarne med ſådan ſkyndſamhet, at Konungen ganſka ſent derom fick underrättelſe. I förſtone då man ſade honom, det en Dräng hade utgifwit ſig för den döde Nils Sture, ſamt upreſt Allmogen; föraktade han detta ſom et ogrundadt, eller tillökt rykte. Ändteligen ankommo Sändebud ifrån Hedemora, Skewi och Husby Soknar, af hwilka han fick ſtadfäſtelſe. GUSTAF drögde ej at ſända krigsfolk, de redelige Bergmännerne til biſtånd. Fru Chriſtina lemnade deße ſit bref til Dalejunkaren, uti hwilket hon föreſtälde honom hans grofwa tilbud. Då de kommo til Börſtada färja, ſyntes den uproriſke hopen, uppå den andra ſidan af Dale-elfwen. Deße öfwermodige ſällar hade nu åter af Dalejunkaren låtit intala ſig til fortfarande. De gofwo löſt uppå Konungens folk, dock utan påfölgd. Ändteligen blef, efter några dagars rådläggande, öfwerens kommit et ſtilleſtånd, då några af de myndigaſte uppå Konungens ſida, ſkulle emot gißlare, träda öfwer elfwen at handla med uprorsmännerne. Ibland deße woro Peder Swenſen i Wibberboda, Måns Nilſon i Asboda, och Anders Perſon, på Rankehyttan, de tilförliteligaſte. Måns Nilſon talade med störſta ifwer, och erböd ſig at gå uti det hårdaſte häktelſe under det de ranſakade, om Anföraren i ſanning woro den han ſig kallade, och då han ſå befunnos, wille han lemna ſit hufwud. Han förehölt dem deras däraktighet, at enſamma ruſa emot hela Rikets ſtyrka, beſynnerligen då de ſågo det ingen, ja icke ens 1527.

deras

1527. deras egne granner, wille med dem göra et. Konungens Nåd och tilgift ſkulle de i tid ſöka; i annor händelſe hade all Rikſens Allmoge ſig ſammanſatt at angripa deras land, och aldeles utrota et ſå ſtyft och öſtyrigt folk. Sedan uplästes, uti Dalejunkaren närwaro, Fru Christinas bref, der hon berättade om Sonens död, och öfwertygade denne om hans falſkhet. Förrädaren blef wäl något beſtört och förwirrad, då han tilfrågades hwad han deremot hade at inwända; dock ſwarade han med fräckhet, det hans Mor blygdes at kännas wid honom, efter han blifwit född före Äktenſkapet. Anhanget funno dock här af, det hans ſak war ſjuk, och begärade at Konungens Män wille afträda, på det de måtte beſinna hwad de göra borde.

Efter en ſtunds förlopp, ankommo twänne Bergsmän Ewerdt och Jeſper Hanſon til Konungens folk, ſåſom Fulmägtige ifrån de uproriſkas ſida. Deße medförde några klagomål, hwilka Allmogen hade at anföra emot Konungens Regemente, och ſade, det de woro ſinnade at ej för aflägga wapnen eller lemna uprorſtiftaren, än Konungen hade yttrat ſig öfwer deras påſtående. Fördenſkul fortſatte de reſan til Hufwudſtaden, at öfwerlemna Konungen ſine beſwär.

GUSTAF hade utſkrifwit en Riksdag uti Söderköping til otta dagar efter den inſtundade Pingeſt-Högtiden; men ſedan han förnummit Dale-Allmogens rörelſe, ändrade han Mötes-platſen och gaf Ridderſkapet hemlig befallning, at, med fulla wapn ſamt krigsruſtning, inſinna ſig något efter ſamma 1527. Högtid uti Weſterås, (*) hwilken ort war, wid den tilämnade oroligheten, närmare för handen. Gustaf wiſtades uti Upſala, då de twänne Dale-Allmogens Sändebud til honom ankommo, och föredrogo följande.

1:o. At det ſtora Myntet, ſom Konungen låtit ſlå, woro til handel otjenligit.

2:o. At Myntet uti Weſterås blifwer förſtört.

3:o. At Allmogen betungades med gårder utom de laglige.

4:o. At borgeläge uti Städerne, Kloſtren och hos Preſterne, woro olaglige.

5:o. At Konungen med ſine nye inrättningar och ändringar, war wållande til det dyra köpet.

6:o. At man ſporde det Kloſtren ſkulle förſtöras.

7:o. At många ſade ſig frukta, Konungen ſkulle betaga dem deras löner.

8:o. At ſkorne kläder brukades.

9:o. At man förſport det Erke-Biſkop *Guſtaf Trolle* wore tagen til Nåde igen, ſamt at all denna oreda wore anſtiftad honom til fromma.

10:o. At Bönder icke wille ſlås emot Bönder.

11:o. At landköpet icke med den ſtränghet hindrades ſom wederbordes.

12:o. At Lutheri lära ſkyddades och Mäſſan på Swenſka blifwit ſjungen.

(*) Se Bräſkens bref til Thure Jönſon d. 23 Maji 1527.

Ho

1527. Ho kunde icke af deſſe klagomål finna, det Dalekarlarne ej drefwos af egne tankar? ſamt at folk af faſt högre inſigt och wilkor ſkygde ſin ilwilja bakom deſſas enfaldighet? Konungen kunde dock icke, uti detta mörker, komma widare, än til ſannolike miſſtankar, af hwilka de ſäkraſte woro ſtälde uppå det Danſka Hofwet.

Han beſwarade ſtrax alla klagomålen kort och tilräckeligen.

1:o. Det ſtora Myntet woro åmnadt til krigsbefälets aflöning. Et mindre Mynt ſkulle til handelens beqwämlighet ſnart förfärdigas.

2:o. Det ringa förråd af ſölfwer, ſom i Riket tilwerkades, förſlog knapt til de myntwerkens underhold, ſom i Stockholm woro inrättade. Så ſnart Grufworne gofwo tilräckeligit ſölfwer, ſkulle Mynt-werket i Weſterås åter ſtällas i gång.

3:o. Ingen gård hade Konungen pålagt utom Ständernes ſamtycke och Rikſens ytterſta förnödenhet.

4:o. Så länge krigsfolket, Riket til ſäkerhet emot Tyrannen och hans medhollare, war uti wapen, kunde ej annat ſke, än at Kloſtren och Preſterſkapet måſte med Borgelägen beſwäras, emedan det underholl, ſom af de få Rikſens Slott och Gårdar upfordrades, til en ſådan myckenhet af häſtar och manſkap föga wille förſlå.

5:o. Til den dyra tiden woro krig, miſswäxt, ſiukdomar, och ſådane orſaker wållande, hwilka för ingen-del kunde regeringen tilräknas. 1527.

6:o. Inga Kloſter eller Kyrkor woro af Konungen förſtörde. Hwad Gripsholm angingo, hade han det lagligen återwunnit ſaſom ſit arf och egendom.

7:o. Woro någon ſom kunde wiſa, det deſs lön blifwit honom orättmätigt förhollen, den ſkulle njuta tilfreds ſtälning, och de hårdeligen ſtraffas, ſom til ſådant oſkick warit wållande.

8:o. Hwad klädedrägten angingo, miſshagade det Konungen, om någon af nygirighet och hug at apa efter utländſke ſeder, låtit ſönderſkära ſine kläder. Men den ſom woro ſå obetänkſam, hade dock icke deſto ſtörre lön eller underholl, af ſin Herre at förwänta.

9:o. At all den oreda, ſom i Riket upwuxit, af Erke-Biſkop *Guſtaf Trolle* hade ſin uprinnelſe, deruppå ſade Konungen ſig aldrig hafwa twiflat: ty gjorde Allmogen, emedan de detta förſtodo, wäl, om de för ſådane hans ſtämplingar togo ſig til wara.

10:o. Allmogen kunde aldrig ſjelfwe hyſa ſtörre obehag för inbördes fiendſkap än Konungen, men ſå länge de läto förleda ſig til upror, nödgades han at ſtyra de oroliga Bönder med de redeligas tilhjelp.

1527. 11:o. Om Fogdarne, emot Konungens befalning, öfwade Landköp, ſkulle deröfwer ranſakas, och de brotſlige ſtraffas.

12:o. Ingen ny lära hade Konungen ſig bekant, icke eller wiſte han annat, än at Guds ord rent predikades. För öfrigit lemnades Allmogen frihet at wid den Riksdag, ſom redan utſkrefwen woro, med ſine beſwär infinna ſig..

Så ſnart deße woro affärdade, ſammankallades menigheten til Gamla Upſala, der Konungen (*) föreſtälde Dale-Allmogens upror, och tilſporde dem, ho de häldre lyda wille, ſin Konung eller deß owänner? Han fick ej rum at föra talet til ſlut, för folkets ropande, de der allmänt betygade, ſin tilgifwenhet, ſamt at blodsbandet emellan dem och de uproriſke, ſkulle intet hindra dem ifrån deras ſkyldighet. Några af de myndigaſte Dalemän utwaldes, at, uti menighetens namn, reſa til Dalarne, och ſtyrka ſine Landsmän ifrån deras upſåt, ſamt tilſäga dem allmänt förföljelſe om de fortforo.

Deße anlände och funno Dalekarlarne uti fulkomlig rörelſe. Wid deras alfwarſamme föreſtälningar

---

(*) Weſtenhielm gör, med ſkäl, den anmärkning uppå Paulinus Gothus uti deß Hiſt. Arct. L. II. p. 221. Spegel uti Kyrko-Hiſt, T. 1. p. 38. ſamt andre, at de ſammanblanda detta Burſpråket med de förre, ſom GUSTAF hölt wid gamla Upſala högar; Ja åfwen, at de orätt föra hit den Diſputation, ſom Olof Petri hade med Gallen i Upſala, och ſäga det Ständerne här woro allmänt förſamlade. Se åfwen Meſſ. Scond. ill. T. V. p. 29.

ningar måſte de wäl fälla modet. Men kunde dock 1527. omöjeligen öfwertygas om annat, än at deras anförare woro en Sturens Son, den de hägna och ſkydda borde. De wille fördenſkul icke under något annat namn än dagtingan gifwa ſig, och föreſkrefwo Konungen wilkor, dem de härdeligen påyrkade. Den eländige Dalejunkaren ſåg ſit föreſtående öde, och huru dyrt han ſkulle umgälla den korta tid, han warit i heder, ſå ſnart han fölle uti Konungens hand. Då han fant det hans män icke längre kunde förſwara honom, föreſtälde han dem at han wäl en annan gång ſkulle, med större eftertryck, komma tilbaka. Han gaf dem frihet at dagtinga med Konungen, dock ſå, at de äfwen ſkulle utwerka honom en ſäker reſa af Riket. De utſkickade fingo fördenſkul inga andra ſwar än deße wilkor:

1:o. Skulle deras Anförare, Sturens Son, njuta ſäker reſa af Riket, at ſöka ſit hemwiſt hwar honom behagade.

2:o. Skulle detta deras företagande förgätas och dem ej tilräknas.

3:o. Skulle intet Lutheri, eller någon ny tro, dem påtwingas.

4:o. Den brokute och ſkurne kläde-drägten, ſom uti Konungens Hof brukades, ſkulle afläggas.

5:o. Skulle de ſom om Fredagarne eller Lördagarne åto kött, brännas eller annars til lifwet ſtraffas.

Gustaf ſwarade, det han ej woro ſinnad at dagtinga med uprors-män. Det förſta och andra af

1527. deras förbeholl blefwo dem bewiljade, men hwad de ſednare angingo, borde ej Bönderne bekymra ſig om Konungars Hof, kläde-drägt eller matredning, icke heller förſtodo de at döma om Gudstjenſten, hwilken Konungen enſam, tillika med Preſterſkapet ſkulle beſörja. At taga menigheten ur den mißtanka, de fattat om Religionens ändring, utfärdades et bref kring Riket (*), hwaruti Konungen underrättade dem om ſakens ſammanhang, och förmanade dem, at ej tro de förtydningar, hwilka ilwiljare hade gjordt öfwer hans anſtalter. Han förſäkrade, det han ingen ny tro wille beſkydda. Han wille framdeles, uppå et allmänt Möte, af förſtändige män, låta ranſaka öfwer de twedrägter, ſom de andelige emellan woro upkomne. De ſtycken, uti hwilka någon ändring behöfdes, angingo intet trones grund, den han wille til ſin död, tillika med underſåtarne förſwara och bekänna. Men om han ſig företogo at göra både ſig och dem ledige ifrån det betſel, ſom Påfwen och Biſkoparne hade kaſtat uppå Riket, emot Guds lag och landets nytta; om han afſkaffade de widſkeppelige inrättningar, ſom de andelige hade updiktat, endaſt at aftwinga den enfaldiga menigheten deß ringa egendom; om han kunde bewiſa det de anſenlige penninge-ſummor, ſom deße ſåledes, under Kyrkans namn, ſamlade, anwändes til intet annat än at underholla trätor, upror och blodige krig emellan de Chriſtna

---

(*) Dat. Upſ. d. 14. Julii 1527.

na Konungar, då gjorde han ej andra ändringar än ſådane, ſom woro för Fäderneslandet och Chriſtenheten högſt nödige. Han föreſtälde dem, huruledes andre Regenter, de der redan låtit föra ſig ur det mörker, uti hwilket Påfwen dem länge hollit, hade intet allenaſt afſkuddat ſig ſlika ok, utan äfwen inmanat den andelige Herren uti fängelſe, der han ännu måſte afbida ſit öde. 1527.

Påfwen ſkämde ganſka mycket ſin ſak derigenom, at han, uti ſin trängſel, wände ſig til Turken, och med honom gjorde et uti de allmänna rörelſerne. GUSTAF förgat intet at bruka detta ſkäl emot Catholikerne, och underrättade flitigt de enfaldige derom, at den Apoſtoliſke Fadrens helighet icke war ſtörre, än at han, då nöden påträngde, kunde ſöka beſkydd hos hela Chriſtenhetens fiende.

De Ewangeliſke hade nu hunnit ſå långt, at de fleſte af kloſtrens förmän woro dem bewågne. Dominicaner-Munkarne, hwilkas ämbete war at predika, woro de enwiſaſte. De hade ofta undfåt Konungens tilſäjelſe at gifwa ſig ur Riket, hwilken de icke efterkommit. Cantzleren Laurentius Andreä och Mäſter Olof gingo fördenſkul, på Konungens befalning, in uti det kloſter ſom deſſe Munkar uti Stockholm innehade, uptecknade noga deras rikedomar, och gaf dem wänligit råd, at med det ſnaraſte gå derifrån, om de wille undwika, at med wåld blifwa utdrefne. Dagen derefter hafwa de öfwergifwit ſit kloſter, och utſpridt ſig kring Staden. Sedan de bortmiſt ſin inkomſt, ſkulle de för-

1527. ſöka, at med betlande ſkaffa ſig underhold; Men Borgerſkapet i Stockholm, ſom redan hade luſt för Ewangeliſka läran, dref dem ifrån ſina dörar. Deras Prior Petrus Oxe och Läſemäſtaren Lars Enger anhöllo fördenſkul hos Borgmäſtaren och Stadſens Råd, at få med något arbete förtjena ſig födan, hwilket dem bewiljades.

Biſkopen i Lindköping, ſom för den Catholſka kyrkan war outtröttelig, hade ofta hos Konungen begärt et förbud emot Lutheri Skrifter. Då han förnam at hans påminnelſer ej wårdades, affärdade han detta förbud, af egen myndighet, uti ſit ſtikt, och föreſtälde den Ewangeliſka läran, ſom hade den ſamma redan af alla andre Magter blifwit förkaſtad. Kättarne, ſade han, hade ſidſt wänt ſig hit til Swea Rike, likaſom ſkulle de här träffa det enfaldigaſte och oförſtåndigaſte folket. Han ſkref, utom des, ſtränga bref til Bröderne uti Wazſtena; men fick af Prioren det ſwar, at man uti Religions werket, des mindre emot Konungen kunde uträtta, ju härdare man honom emotſtodo. Laurentius Andreä hade ſändt dem Lutheri Skrifter at igenomläſa. Til läkedom deremot, förſåg Braſken dem med Keiſer CARL den Femtes förbud emot den Ewangeliſka läran, ſamt den hårda dom, han emot Doctor Luther låtit afkunna, uti hwilken han förklarades fogelfri och biltog öfwer alla Keiſarens länder. Printz Jörans af Meiſen, ſamt andras wederläggningar uppå Lutheri lära, woro äfwen ibland de papper, hwilka han dem tilſände, med befallning at deſſe ſkrifter ſkulle, under måltidsſtunderne, för Munkarne dageligen upläſas. Han ſkref äfwen på nytt til Konungen och bad honom förbjuda Lutheri ſkrifter, ſamt lägga ſtraff wid deras läſande: Men Konungen ſwarade på detta bref med et förbod för Biſkopen at utſprida några förklenlige ſkrifter emot Lutherus, ſamt befalning at förſtöra det Tryckeri, ſom uti Söderköping war uprättadt, emedan det til ſlike papper mißbrukades. Braſken måſte efterkomma Konungens wilja, men lät ſedan i Danmark aftrycka ſine böcker, dem han med lika ſorgfällighet utdelade. 1527.

Den Swenſka uttolkningen af det nya Teſtamentet, ſom de Ewangeliſke, efter Lutheri nyß utgifna Tyſka öfwerſättning hade utarbetat, war nu genom tryck allmän gjord, ſamt läſtes med all flit af lärde och olärde. Folket fingo då tilfälle at ſe hwad ſtort ſkäl de Catholſke hade haft, at afhålla dem ifrån dem Heliga Skrifts ranſakande. Men Johan Magnus, hwilken nu wiſtades i Dantſig, lät ſtraxt igenom en Catholſk Doctor, Petrus Benedicti, öfwerſe den gamla uttolkning af Bibelen, hwilken S. Britta igenom ſin Preſt Magiſter Matthias, hade låtit förfärdiga. Erke-Biſkopens tanka war, at efter menigheten änteligen ſkulle ſe den Heliga Skrift uti Modersmålet, måtte de heldre hafwa den ſådan, ſom den Catholſke läran det fordrade, än at de ſkulle läſa den ſtäld efter Lutheri ſinne. Men denna uttolkning blef dock uti Riket föga aktad och emottagen. Somlige tro det Biſkopen i Lindköping, wid denna öfwerſätt-

1527. ning åfwen haft ſin flit oſpard, ſamt at han ofta ångrat denna möda.

Man berättar at några Dieknar, de der ifrån Upland woro komne til Lindköping, en gång beſpordes af Biſkopen, hwad Lutheranerne predikade uti den Landsändan, ifrån hwilken de komne woro, ſamt huru de ſig om Påfwen, Biſkoparne och Canikerne plägade yttra, hwar til Dieknarna hafwa ſwarat, at de kallade Påfwen Antichriſt och hans Lärare Antichriſti anhang, ſamt at de yrkade, det ingen wore rätt Biſkop och Preſt, den der icke tjente Förſamlingen, predikade Guds rena ord, och lärde menniſkorna at känna ſig ſielfwa. Der wid har Braſken ſagt: Det är icke länge ſedan, då man ſåg Rikſens Föreſtåndare Herr Sten Sture, föra mig på deß högra ſida; och nu ſkola wi utropas för Antichriſti tjenare. Men kunna de ock bewiſa ſin lära? De anföra, ſwarade Dieknarna, Pauli witnesbörd. Detwid har Braſken ſprungit af ſätet, ſlitit kläderne och fallit uti ſå ſtark ifwer, at hwad han talade lyckades i rim. Bättre hade warit, har han ropat, Paulus blifwit bränder, än at han ſkulle warda af hwar man känder. (*)

Gustaf hade ſnart uti twänne års tid, låtit förljuda om et allmänt Möte, wid hwilket de förſtåndigaſte män af Rikſens Adel och Preſterſkap ſig ſkulle ſamla, at med alfwar företaga och afgöra deſſe Religions ſtridigheter. Men Braſken arbetade der emot med högſta flit, och wille gerna det ſa-

ken

(*) Raſmus Ludv. Hiſt. Guſt. I.

ken ſkulle hwila, til des den uti något allmänt Christenhetens Möte blefwo uptagen och ranſakad. Men han wiſte, det Konungen war oföränderlig uti ſine beſlut. Ja han har uti ſin ifwer lagt det dertil; at Påfwen nu fingo njuta frukten deraf, at han icke länge ſedan låtit Pauli Epiſtlar aldeles upbrännas och förkomma, hwilket både Braſken och andre ofta hade påyrkat. Han ſkref til Doctor Peder Galle i Upſala, och berättade, uti beklagande utlåtelſer, detta Konungens beſlut; Och ſom han icke hölt rådeligit, at längre emotſtå Konungens åſtundan, ty upmuntrade han Gallen til behjertenhet, ſamt tilſände honom Doctor Ecchii nyß utgångne bok emot Lutheri lära, at han deraf måtte hämta de wapn, med hwilka denne mannen en ſå farlig fiende, efter hans tanka, hade öfwerwunnit. Och han befarade mäſt, ſade han, det Konungen, med ſin myndighet och egen närwarelſe, ſkulle uppeholla wederparterne wid mod, ſamt ſielf blanda ſig uti deras ſtridigheter, om han funno de Ewangeliſkas ſwaghet. Han ſkref derföre til Konungen, och föreſtälte, at, om icke Konungen wille låta afråda ſig ifrån at ſammankalla det tilämnade Mötet, han til det minſta, täktes låta Preſterne ſins emellan allena ſtrida. Och ſom Konungen i England, ſade han, nyligen hade, med ſkarp penna, angripit Lutheri lära, ty funno Konung GUSTAF uti honom en för ſin höga perſon, anſtändigare tåflare at angripa, om honom ſå fölle behageligit. Biſkopen ökade dermed det obehag Konungen för honom hade fattat, och war denna gång ganſka när den 1527.

1527. ytterſta olycka; men han ſwarade dock lika oförſkräkt til alla tilmålen, och wiſte ſå wäl at reda ſig ur de nät, ſom kaſtades för honom, at Konungen ſjelf måſte förundra ſig öfwer hans tiltagſenhet. Då Konungen förnam, det han hade uti Köpenhamn låtit pränta ſina Skrifter, ſedan Tryckeriet uti Söderköping blifwit öfwer ända kaſtadt, tilſade Konungen honom, at ej låta något uti Tryck utgå, ifrån hwad ort det hälſt wara måtte, ſom icke förut af Konungen ſjelf hade blifwit igenomläſt och gilladt.

Således började nu Gustaf efter handen at uppenbarare angripa det Catholſka bandet, oaktat det hot, ſom honom gjordes ifrån mäſt alla Rikſens kanter. Sjelf tilkände han ſig af Kloſtren, utom Gripsholm, åtſkillige andre ſin ſlägts tilhörigheter, och tilſtadde äfwen andre at följa ſit efterdöme. En af Upſala Stads Inwånare Nils Jerlſon fick ſåledes lof, at börda ifrån Upſala Dom-Kyrka någre bodar, dem Förfädren hade dit förſålt. Inge Priorer eller andre Preſte-Embeten wid Kloſtren eller Förſamlingarne, fingo utom hans wetenſkap och anſtalt beſättas. Han lät uptekna Kyrkors och Kloſters inkomſter, och tog ſjelf inſeendet öfwer deras förwaltande. Biſkopen i Lindköping, ſom ſåg alt detta med grämelſe, företog ſig en gång, at låta förfärdiga en dylik uptekning öfwer Nydala Kloſters egendom, på det han deſto nogare måtte ſe, hwad han i framtiden, då ſakerne, ſom han faſt trodde, fingo annat utſeende, borde af Konungen återfordra. Men Gustaf lät honom ſtraxt förnimma ſit mißtycke deröfwer, ſamt förklarade, uti tydeliga ord, 1527. det han, ſom Swea Rikets Konung, wille allena ſtyra och råda öfwer alt ſit land.

De twiſter, ſom uti Kloſtren emellan Munkarne upkommo, och hwilka Priorerne tilförene warit wane at hemſkjuta til Biſkoparnas Dom, företog ſig Konungen ſielf at ranſaka och afdöma. Då folket derwid bleſwo wane och ſågo hwad beſkydd de hos ſin Konung funno emot ſine Prelaters enwåldige upförande, öfwergåfwo de ſielfkrafde den gamla Rättegångs wana, och hemſkuto ſig gerna under Konungen. Et märkeligit efterdöme deraf timade, wid denna tid, uti Wazſtena, hwilket man i korthet må anföra, at deraf ſe med hwad oförfäradt ſinne denna Konung, midt under de ſtörſta uproren, de modige Biſkoparne handterade.

En yngling wid namn Olof Tyſte och en Köpmans-dotter uti Wazſtena, älſkade hwarannan. Föräldrarne, de der utan twifwel hade ämnat dottren til något förmögnare giftermål, woro deremot. Kärleken ökes ju mer han hindras; och de unge älſkande beſlöto ſins emellan et deſto närmare förtroende, ſamt utſatte, oaktat Föräldrarnas wägrande, dagen, uppå hwilken giftermålet med wigſel ſkulle fullbordas. Men deras ſammanſpråk kunde, ehuru hemligen de dem plågade, icke undfly Föräldrarnas upmärkſamhet, hwilka noga aktade uppå de minſta dottrens företagande. Deße bekymrade och hätſkefulle öfwer dottrens upſåt, kunde intet igenom något hårdare medel, tillika hämnas och förekomma hännas olydnad, än at de låt ikläda hänna Kloſter-

drägt.

1527. drägt. De hade fördenſkul med Abbediſſan uti Wazſtena hemlig underhandling, och då Jungfrun det minſta förmodade, blef hon wåldſamligen införd uti Kloſtret, der hon twärt emot ſin wilja inwigdes. Den nya Syſtren aktades med ſtor ſorgfällighet; Men Friaren ſkaffade ſig dock tilfälle at rådlägga med hänna, och beſlöt at, ehwad det koſta ſkulle, frälſa hänna ifrån et ſå oförtjent fängelſe. Efter någon tids förlop ſaknades Nunnan. Här af börjades et ſtort owäſende, och då ſaken kom under Braſkens ſkärſkådande, lät han upſöka de brotſlige, ſamt dömde dem uti band öfwer ſit hela Stift. Under den tid wågade ſig ingen at umgås med dem eller äta af den mat, wid hwilken de hade rört, emedan de af alla aktades ſom orene hedningar. De woro icke heller ſäkre om ſine lif, då eho ſom dem dräpte, intet ſtraff derföre hade at befara. Uti denna nöd wände de ſig til Konungen, hwilken de hade hört wara af et annat ſinne. Han tog, med ſtor ömkſamhet, up deras klagomål, och gjorde dem, af egen myndighet, frie ifrån bandlyſningen, gillade Giftermålet, och ſtälde Biſkopen, uti et ſträngt bref, under ögonen, det hårda och tyranniſke nit han orättmäteligen uppå dem hade utöfwat. (*)

Man finner här af, huru långt Konungen redan hade ſträkt ſit wälde innom de Andeligas gräntſor, och huru litet de det hindra kunde. Braſkens enda tröſt war nu, at, uti ſine bref til Riks-Hofmäſtaren, öpna ſit hjerta, och fägna ſig öfwer den korta tid han hade öfrig af ſin lefnad. Men den af-

wund-

(*) Raſmus Ludvigſons. Hiſt. Guſt. 1.

kwundſulle och upblåſte Thure Jönſon ſträkte ſina 1527. anlägningar långt widare. Han hölt i hemlighet de uproriſke Dalkarlarne wid mod, och retade dem at ännu uti ſin bitterhet fortfara. Man finner af Braſkens bref til denna Herren, det Prelaten för ſin del, detta upror icke allenaſt ogillade, utan wägrade äfwen at tro de allmänna rykten, hwilka tillade Riks-Hofmäſtaren någon del deruti.

Då ſakerne ännu woro i detta oroliga tilſtånd, nalkades tiden uppå hwilken Ständerne uti Weſterås borde mötas. Det anade Preſterſkapet, at denna Riksdag ſkulle bliſwa dem äfwentyrlig. De rådplägade, hwilket dem wäl nyttigaſt woro, at afholla ſig derifrån, eller komma tilſtädes. Den rådige och oförfärade Konungen, tordes af deras frånwaro icke låta hindra ſig ifrån ſin förſats, men faſt hårdare angripa dem, ſåſom ſturſke emot ſin Öfwerhet. De beſlöto altſå at mangrant infinna ſig, ſamt at alla wåga det yterſta emot Konungens tilbud. De kunde dock omöjeligen föreſtälla ſig, det han, ehuru oförſkräkt han war, ſkulle wåga at gå dem närmare, än den heliga Kyrko-Lagen, uppå hwilken de tröſtade, honom tillåta kunde.

Men Konungen hade hos ſig fattat det oryggelige beſlut, at nu på en gång, och med ſådant eftertryck, kufwa deſſe äregiruge och frodige Prelater, at han ſedan måtte föra ſin ſpira utan den råddhoga, det deras Råder ſkulle, ſom med forne Swea Rikets Konungar woro händt, rycka honom den ſamma ur händerne. Det allmänna betryck, hwar uti de Catholſke, ſnart öfwer hela Europa, ſig denna

tid

1527. tid befunnos, gjorde honom hopp om god framgång. Och ehuru han ſig wäl föreſtälte, det den förrymde Erke-Biſkopen Johan Magnus, ſkulle wara wakſam wid de minſta rörelſer, ſamt, efter yttersta förmåga, ſöka at bibehålla ſig och ſine medbröder, wid deras myndighet och rikedom; dock fant han derjemte, det denna Prelat föga ſkulle kunna uträtta, ſedan han i Rom måſte ſakna den ſtyrka och biträde han ſig förmodat. Ty Påfwen *Adrianus*, af hwilken han hade warit känd och älſkad, war nu död, och *Clemens* den Ottonde, efter mycket kif, kommen til den andeliga myndigheten. Denna Påfwe, gifs allmänt ut för en Son eller Sonſon af *Leo* den tionde; och ſåg ſig ſtundeligen i fara at ſtötas ifrån ſit wälde. Han hade nyligen, af fruktan för Kejſarens tiltagande magt, trädt uti förbund med Konungen af Frankrike, ſamt Republiquerne Venedig, Florence och Schweits, emot denna wäldige Herren, och dermedelſt retat honom, at angripa deß egne länder. Ho är ſom icke wet, huruledes Kejſer Carl den femtes wapn ſegrade äfwen öfwer Påfwelige ſätet, då den helige Fadren, af Seger-Herrens Öfwerſtar, fördes fångſlig til Slottet St. Angelo, och måſte der upfylla all Kejſarens åſtundan, förän han återbekom ſin frihet?

Mer än halft hundrade år före denna tiden, hade Carl Knutſon warit omtänkt, at åſtadkomma den ändring med de Andelige, ſom Gustaf nu wille anſtälla. Ty ſedan Carl, efter mycken ſtrid, hade emottagit regeringen; befalte han ſin Måg Riks-Rådet Eric Gyllenſtierna och Cantzleren Doctor

Clas

1527 Clas Rytting, at underſöka om de gods och rikedomar, hwilka uti de förra tider, bliſwit til det Andelige ſtåndet, ifrån Riket och Adelen, afſöndrade. Detta är den bekante Kong Carls Räfſt. Dock wågade han icke at återtaga något deraf, men förordnade allenaſt, det man med ſådane föräringar, efter den tiden ſparſammare ſkulle omgå. För detta tilbud måſte han erfara detta ſtåndets ytterſta bitterhet, ja äfwen twänne reſor lemna ſin Krona, den han icke utan högſta bekymmer kunde återwinna.

Men det närwarande tilfälle ſyntes för Konung Gustaf önſkeligare, än at det borde förſummas. Riksdagens början war utſatt til den 24 Junii. Den föregående dagen lät Konungen anrätta et präktigt Gäſtebud, dit Biſkoparne tillika med de förnämſte af Stånden wordo budne. De kommo; Man ſkickade ſig til bords, och Preſterne ſtego, efter ſin ſedwana, fram, at intaga de förnämſte rummen. Men ſå ſnart Konungen ſjelf hade ſatt ſig, kallade han Rikſens Råd at ſitta ſig närmaſt; de näſte rummen utmärktes för de förnämſte af Adelen, och näſt dem blefwo Biſkoparne befalte at taga ſine platſer, efter hwilka de ringare af Preſterſkapet, menige Adelen, Borgarne och Bönderne fingo ſine ſäten.

Wid et ſådant dunderſlag kunde Biſkoparne omöjeligen dölja ſin beſtörtenhet. De, hwilka i lång tid warit wane, at gå näſt Konungen, öfwer Rikſens Råd, ja äfwen Rikſens Föreſtåndare, ſågo ſig nu, utom all förmodan, ſtötte, icke allenaſt nedan om Rådet, utan äfwen under Ridderſkapet.

1527. De woro twehugſne, om de ſkulle gå bort, eller ſätta ſig. Det förra hade de hälſt utwalt, men den råddhoga, de woro för Konungens wrede, twingade dem at intaga de utmärkte ſäten. Konungen hade ſin ro, at under måltiden ſe deras wånda. Länge tego de, icke kunnande af bitterhet, föra något tal, förän Konungen ſjelf gaf dem anledning, at begynna ſina klagomål. Här börjades en ſtark täflan om de Andeligas rättigheter; och Biſkoparne fingo denna gång, widkännas mer ſanning, än Konungen, ſom underſtundom af ifwer intogs, ſjelf hade tänkt, at låta dem höra. Beſlutet af både måltid och twiſtighet, blef dock den, at Biſkoparne efter den dagen ſkulle åtnöja ſig med det ſäte, ſom Konungen hade behagat dem inrymma.

De bekymrade Prelaterne trädde den följande dagen, enhälligt tilſamman, uti St. Ægidii kyrka, der de innom lykta dörar, ſig inbördes beklagade. Biſkoparne i Weſterås och Strengnäs, de der ifrån ringa börd til ſin wärdighet woro, af Konungen, befordrade, hade minſta plågan af detta förnedrandet; Men den ſtolte Braſken qwaldes sändeligen. Han förde äfwen ordet i denna ſammankomſt, och föreſtälde detta förakt med de liflige färgor, och den wältalighet ſom ifren honom ingaf. De twänne nämde Biſkopar ſwarade med nedſlagit ſaktmod, det de woro nögde at blifwa ſå ringa och fattige ſom Konungen dem hafwa wille; derwid rördes Braſken, ſprång af ſin ſtol och ropade at om något band funnos, hwarmed ſå många Furſtar tilförena, för ſlike gerningar, blifwit ſtraffade, ſkulle det wiſſerligen drabba uppå Konungen. Med 1527. all ſin nit hade han dock ſtor möda at upmuntra de andre Biſkoparne, hwilka, emedan de kände Konungens ſinne, icke wäl driſtade at göra honom något emot. Men Braſken föreſtälde dem uti hwad fara de ſkulle häfta, deräſt de weko ifrån den ed de hade ſwurit Påfwen. De kunde ej, uti den händelſen, annat wänta, än bandlysning, hwilket woro dem farligare än Konungens föragt. Tiderna ändras, ſade hade, och en ſå förwänd regering äger kort beſtånd. Han underwiſade dem, at de wågade mindre, om de emotſtodo Konungen, än om de ådrogo ſig Påfwens owänſkap. Konungen ſkulle, enär de det fordrade, wara nögd at emottaga förlikning, deräſt han wunno framgång; Men blefwo den Apoſtoliſke myndigheten i Riket återbragt, kunde den helige Fadren aldrig blidkas. Konungen må fördenſkul, fortfor han, icke taga wår heder och egendom med wårt ſamtycke: då wi ej längre förmå at ſtrida deremot, äro wi utan ſkuld.

Preſterne ſworo ſig tilſamman, och bekräftade med många eder, det de aldrig ſkulle wika ifrån Påfwens ſida, eller ſamtycka til den minſta ändring uti Religionen. Här uprättades en förſäkring den alle underſkrefwo, och med Signeten beſtyrkte; hwilken ſkrift de läto hemligen göma under golfwet uti Weſterås Dom-Kyrka, på det de måtte wara ſäkre derom, at den aldrig ſkulle komma för Konungens ögon; ſom icke eller ſkedde för än femton år derefter.

1527. Sedan detta war afgjordt, ſkulle de träda uti Mötes-Salen. Men Braſken hade förut hemligit ſammanſpråk med Riks-Hofmäſtaren Thure Jönſon, hwilken, ſom älſt, anförde Ridderſkapet. Han hade ej ſwårt at winna dennas tilgifwenhet. Riks-Hofmäſtaren förklarade ſig miſsnögd med den owanliga heder han, tillika med Adelen, af Konungen hade åtnjutit; Och ſkönt han efter den ändring, ſom emellan både Stånden war giord, borde wid Riksdagens öpning, förſt ſwara uppå Konungens föreſtälning, dock lofwade han at, twärt emot Konungens anſtalt, uppenbarligen gifwa Braſken den äran tilbaka, ſamt at, ſedan Prelaten anfört ſit ſwar, på Adelens wägnar, i korta ord, det ſamma bifalla.

Ständerne ſamlades uti Kloſtrets ſtora Sal, emedan Slottet, efter den ſiſte ſtormen, icke ännu war förbättradt. Här war en allmän upmärkſamhet och undran öfwer hwad ſom ſkulle hända, då alle ſågo, at uppå en ſådan anſtälning, ſom den föregående dagen hade timat, kunde ej annat följa än något märkeligit. Erke-dieknen Laurentius Andreä, hwilken ännu förwaltade Cantzlers-Ambetet i Konungens Hof, framträdde ändteligen at, på Konungens wägnar, göra föreſtälningen. Han berättade alt hwad förelupit under de ſju år ſom Gustaf hade warit wid Regementet, och de ſkäl, af hwilka han hade låtit ſig beweka, at emottaga det ſå beſwärlige ſom ärerike Konunga-namnet. At Gustaf, deräſt hans kärlek til Fäderneslandet, icke hade wida öfwerwägt den ledſnad, ſom de dryge omſorgerne af ſig kaſtade, ſnart ſkulle anſe den heder, til hwilken han blifwit uphögd, för et twång. Han hade icke förr upfylt ſine Medborgares trogne önſkningar, och upſtigit på thronen, än de ſamme åter, igenom konſter och upror började at arbeta uppå hans ſtörtande. Oſanningar utſpredos om hans Regemente, och, hwad ſom ſwårare war, troddes. Han hade ſträffat anſtiftarne, och åfwen derföre blifwit angrepen. Hwad kunde han, uti ſådane omſtändigheter göra, ſig nyttigare, dem behageligare, än återlemna dem den ſpiran de honom anförtrodt? Sådant hade långt för detta warit hans upſat; Men Rikſens Råd och Stånder hade hindrat honom. De hade ångrat ſine fel; med tårar begärt förlåtelſe; dem bekommit, och åter ſtraxt anſtält nye giller. Hwad ſkulle han annat tro, än det de ſådant gjorde endaſt at inwekla honom deſto mer uti ſine nät? De hörde nu med långt ſtörre begärelſe ilwilſjares förtal. Han fant hos dem en ſenfärdighet, hwilken gjorde honom, den i ſig ſjelf tunga regements bördan ännu olideligare. Det woro förnämligaſt tre ſtycken, ſom hade upwäkt deras nit. Han wille än en gång förklara dem, ehuru ofta det tilförene war ſkedt, och deråſt de ändå woro onögde, wille han under owäldige Domare låta ſaken ſkärſkådas och ſlutas. Han räknade det intet för någon neſa, at låta döma ſine göromål, ty det woro honom långt 1527.

1527. angenämare, at ſe ſine underſåtare med bewis öfwertygade om deras brott, än at med ſwärdet aftwinga dem en kall lydnad. De klagade öfwer nye och tåte utſkylder: Men månne någon penning deraf til hans enſkylte behof anwändes? Woro Rikſens fattiga och gäldbundne tilſtånd dem obekant? Hade de icke ſielfwe wid Riks-dagarne om ſådane utſkylder ſig förenat? Om han, at lindra de fattigas utgifter, hade af kyrkorne och kloſtren, fordrat något ſammanſkott, dels ſom lån, dels ſom friwillig gåfwa, ſå hade åfwen det ſkedt efter Ståndernes minne och tilſtyrkande. De ſkriade om dyr tid, lika ſom ſtodo årswäxten uti Konungens magt. Man hade ju anſtaltat om tilräckelig införſel af ſäd och ſalt? Hungers nöden woro ju redan, genom hans tidiga förſorg, ſtillad? De borde åfwen förſta, at ſå länge de allmänne oroligheter uti Europa påſtodo, måſte ſå wäl Swea Rike ſom de andre Länder, hafwa en dryg känning deraf. Detta ſtodo ej igenom motwilja, inbördes ha och bitter genſträfwoghet at rätta. Här fordrades enighet och en wälwilja för det allmänna, ſom icke ſtadnade uti ord och förklaringar, utan yttrade ſig i gärningen och wärkſtälligheten. At Preſterne förtykte de knektarne hade underſtundom hos dem bliſwit förlagde, härflöto af detta ſtandets oginhet, hwi ket i alla tider hade wetat den konſten at de taga i nyttan, men ej uti beſwäret. Til d

håm

hämnas, hade deſſe utropat Konungen för Kättare, och inſat hos menigheten den tanke, ſom wille han förſtöra Kyrkor, ſamt öfwerända kaſta den Chriſtna Tro. Hans Preſter woro wid handen, at ſielfwe, uti Ständernas närwaro, förklara ſig. Konungen kunde ej annat än öfwerſe med de enfaldiga deras lättſinnighet, då de ſom mognare och förſtändigare woro låto ſig förleda. De måtte fördenſkul wälja ſig en annan Konung, ſom kunde giöra dem tilfylleſt uti all deras åſtundan. Det woro langt ifran honom, at wilja med twång bibehölla ſin myndighet. De behöfde intet at med liſter och wåld rycka honom ſpiran ur händerne: Han wille ſielfkrafd lemna dem den ſamma, ehuru han kunde låta dem ſe ſin ſtyrka. Det Län, ſom de hälſt wille lemna honom, woro nog. Der wille han i ro, fägna ſig öfwer deras lyckſalighet under et annat Hufwud. Inge buller, eller wåldſamheter ſkulle de hafwa af honom at befara. Dock wille han förut uptäcka för menigheten de briſter, ſom rörde hela Rikskroppen, för än hwilka blifwit botade, ingen med deras Regemente kunde ſkatta ſig lyckelig. 1527.

Det förſta, at kronans inkomſter måſte förökas, om den ſkulle ſwara emot de koſtnader hon årligen måſte göra. Konungens Hof, Regementerne, Flottan, Sändebud til främmande Magter, och andre nödwändige utgifter woro langt drygare, än at Rikſens ringa bretſel dertil kunde förſlå.

1527. För det andra måſte lydnad emellan befallande och underhafwande återſtällas. At Konungens ord må äga ſin wigt, och Lagen ſin wördnad. Icke borde hwar och en efterſträfwa, at enwäldigt regera öfwer ſin Jord och egendom: Förholla Tull, ſamt förderfwa Bergswerken, de der woro ibland Rikſens redbaraſte indrägter.

För det tredje måſte Rikſens Adel förhjelpas ur ſin fattigdom, och til des forna heder. Deſſe borde ſkattas för Rikſens prydnad och förmur. Men alt ſedan Konung CARLS Råfſt hade detta ſtändet lefwat i wanmägtighet. Man borde fördenſkull gifwa dem tilbaka den egendom, hwilken deras Förfäder af en blind och inbillad Gudsfruktan, affſöndrat ifrån ſine efterkommande, til Munkars upſtillning.

För det fjerde, borde Rikſens Slott och Fäſten, af hwilka de fördelaktigaſte och bäſte af Biſkoparne innehades, förbättras och til Kronan återlemnas.

För det femte, borde den inbördes bitterheten, ſom ifrån lång tid tilbaka tärde de Adelige huſen, och ifrån dem utſpred ſig ibland de andre Rikſens Ledamöter, aldeles afläggas; och de, hwilka alle lyda en Kong, deltaga i et Fädernesland, bekänna en himla lära, åfwen blifwa wid et ſinne, ſyfta til et ändamål och bruka enahanda medel til des winnande.

Deſſe woro de oundgängelige omſorger, dem en Swea Rikes Regent hade at akta.

Wille underſåtarne med honom aldeles och owågerligen afſluta deße mål, ſå ſkulle han ännu icke trotna wid bördan. Men det, woro ock det endaſte förbehold, med hwilket han wille wara deras Konung. 1527.

Då Cantzleren hade upläſt denna föreſtällning, wände Konungen ſig til Riks-Hofmäſtaren, i den tanka, at han uppå Adelens wägnar ſkulle ſwara. Men Thure Jönſon gjorde ſtraxt, efter aftalet, teckn, til Biſkopen af Lindköping, at allmänt låta ſe det honom borde företrädet. Prelaten ſteg derwid up: Wi andelige, ſade han, måſte bekänna, at wi igenom twänne ſärſkilde eder äro twänne ſärſkilde Hufwuden förpliktade: Påfwen och Swea Rikes Konung. Den förra hafwa wi ſwurit en oryggelig undergifwenhet, ſamt at aldrig tillåta någon ändring uti de mål ſom förminſka hans eller de andeligas rättigheter. Den ſenare hafwa wi ſwurit lydnad uti alt hwad ſom icke rör den förras magt och helighet. Wi kunna ſåledes aldrig ſamtycka til de ändringar hwilka deremot löpa, Konungen må fördenſkul icke onådigt anſe wår motwilja uti de framſatte mål, då de icke ſtå uti wår magt; Ty wi beſitte den egendom, icke ſom wår egen, utan ſom en kyrkans förläning, och hafwa för des förwaltning et hårt anſwar in för den Apoſtoliſke Domſtolen.

Konungen wände ſig åter til Ridderſkapet, på hwilka han litade. Men Riks-Hofmäſtaren ſade ſtraxt, det alle woro af ſamma mening med Bi-

1527. ſkopen af Lindköping, hwilkens wälgrundade tal de allmänt gillade. Wäl, ſwarade Konungen, ſå är ock mit beſlut faſt. Jag afſäger mig edert Regemente, och fordrar allenaſt tilbaka den egendom jag, af mit Fädernes arf, för landet anwändt. Jag reſer ſedan af Riket, och lofwar at aldrig beſwära eder med mit beſök. Han hade wäl förſport, fortfor han, det han med ſin omſorg för Riket, ſkaffat ſig hemlige fiender i landet, de der önſkade at ſe yxan öfwer hans hufwud, ſkönt ingen djerfdes taga uti ſkaftet. Men han hade intet upſtigit på Thronen ſom uppå en Skådeplats. Woro han Konung, ſå wille han ock regera. Han fordrade lydnad; då den felades woro han med namnet icke betjent. At ſtyra et rike der lag är i förakt, der underſåtare taga ſig lof at tadla och beſkria de minſte Regentens göromål; der dyrhet, ſjukdomar och andre tilfällige plågor, ja ſnart rägn och owäder honom tilräknas, at ſtyra et ſådant Rike, ſade han, det kan ej någon djefwul ur afgrunden, än mindre någon människa åſtunda. Wid deſſa ord förwanlades honom anletet, tårar bruſto, emot wiljan, i ögonen, och han gick ut.

Här af förorſakades en beſtört tyſtnad bland menigheten. Efter en ſtund började man at ſins emellan ſakta talas wid. Preſterne ſkockade ſig omkring Braſken, Adelen omkring Riks-Hofmäſtaren. Borgarne och Bönderne ſtodo utan mod och näſtan utan ſanſning. Ändteligen började Cantzleren at tala: Beſinnen, ſade han med hög röſt, at det ſom för händer hafwes är grunden til Fäderneslandets wälfärd eller undergång. Wi hafwa hört Konungens beſlut, låtom oß haſta at taga wårt. Men warom förſigtige och tagom Gud til råda. Här äro allenaſt twänne wägar. At följa wår Nådige Konungs behag, eller at ſöka oß en annan. Men ännu war förbiſtringen ſå ſtark, at man knapt hörde hwad ſom talades. 1527.

Således ſlöts den förſta dagens ſammankomſt. Konungens wänner ſkilde ſig wid de Mißnögdas hop, och wiſade för menigheten, lika ſom någon faſa, at ſynas ibland dem, hwilka driſtat ſig förtörna ſin Regent. De gingo ſtrax up til Slottet, der Konungen wiſtades, och funno honom gladare och ſkämtſammare än någonſin tilförene. Men Thure Jönſon, den der icke tänkte längre än hans ſyn ſträckte ſig, fant med en obeſkrifwelig fägnad den oſtadiga menigheten löpa efter ſig. Nu ſkulle han allena ſtyra ſakerne, och lyſa äfwen öfwer Konungen ſjelf. Hans medhollare förde honom lika ſom i Triumph, hem til hans hus. Han tog ſtolte och myndige ſteg, och på det hans glädje måtte märkas öfweralt, låt han hela wägen ſlå på trummor fram för ſig, at genljudet hördes up til Konungens rum. Ingen, ſade han wid det han gick Slottet förbi, ſkal wäl i år göra mig til någon hedning, Luther eller Kättare. (*)

(*) Meſſen: uti Scond. ill. T. V. p. 38. förråder ſin Catholſka nit, då han ger Thure Jönſon detta witnesbörd: *Quorum formido non mediocriter ordines per-*

1527. Nätten tilbragtes med hemliga rådplägningar; emellan en del af Adelen och Biſkoparne. Men Borgerſkapet hade redan fått riktiga tankar om ſakerne och gingo på Konungens ſida. Den följande dagen ſamlades åter Ständerne. Här blef et häftigt ordakaſtande, faſt utan ordning och med ſtörſta oredighet. Således war halfwa dagen förlorad, utan at något kunde afſlutas, eller med alfwar företagas, då Talmannen för Borgerſkapet tog til orda, och begärade det Adelen med de Andelige, ſkulle för alt hwad heligt wore, beſinna ſakens angelägenhet; företaga den ſamma med eftertryck, och fatta et wiſt ſlut, at de ſåledes måtte reſa hem igen. Många Borgare började derwid at ropa öfwerljudt, det Konungen hade hulpit dem til fred, hans Regemente wore ſå förſigtigt, at alla borde tilſtå det han dem uti klokhet wida öfwergingo. Hwi ſkulle man då öfwergifwa honom? Men de Catholſke Preſterne ſtormade deſto mer, at med ſit ſorl förtaga detta ljudet, ſom ej föll dem behageligit. Borgareſtåndets Talman ropade då med full hals, at deråſt de Myndige icke ſnart afgjorde det ſom ſke ſkulle, woro Borgarne ſinnade, at gifwa Konungen alt hwad han åſtundade. De hade beſlutit at följa Konungens råd, och blifwa beſtåndige uti den Ed de honom ſwurit.

Wo-

---

perturbavit. Excepto tamen viro magnanimo Thurone Johannis, aulæ Magiſtro Regiæ, qui bis minime perterritus, nec quod conjugem haberet Regis amitam, remoratus, ſe acerimum præbuit cleri defenſorem.

1527. Woro någon deremot, och åſtadkommo twedrägt, ſå ſkulle Borgare-ſtåndet af egen bekoſtnad, holla ſin Konung tilhanda alla ſjöſtäderne, ſamt i ſynnerhet Hufwudſtaden, uti twänne års tid. Bönderne ropade nu måſt öfwer alt det ſamma.

Således war ſpetſen bruten och man beſlöt at ſaken igenom omröſtning ſkulle afgöras. Cantzleren med de andre Gustafs förborgade wänner, hade under alt detta hollit ſig tyſte. Nu började de efter hand at tala. Laurentius Andreä wille ſäga något, men Thure Jönſon gaf honom en upſyn at han tyſtnade. Biſkopen af Strengnäs Magnus Sommar ſteg då fram, och begärade ljud. Hans ſtånd, ålder och milda åtbörder, wände allas ögon in på honom, då han började tala lika ſom af någon beſynnerlig ingifwelſe. Han föreſtälde dem deras ömkeliga tilſtånd ſå liſligen at de å nyo häpnade. Huru de nu wore näſtan utan Konung, och lika ſom på nytt utkaſtade til rof för alla regeringslyſtne Printzar. Tidningen af detta uplop, ſkulle ej för wara utſpridt, än man ſkulle ſe de Swenſke ſtränder upfyllas af främmande ſkepp och krigsfolck. Hwar wille man då träffa den, hwilken, med ſamma mandom och förſtånd, kunde möta ſlika fiender, ſom Gustaf det hade gjort. At öfwergifwa honom det woro barnſligare, än at någon ſådan tanke borde upſtiga, än mindre ſamtyckas. Ty huru wille de utlöſa honom. Hwar ſkulle wäl de oräkneliga penninge-Summor tagas, med hwilka hans anwände arf och egendom kunde betalas?

1527. las? Och ſkönt man alt detta ſkaffade, hwar ſkulle man wäl träffa något ämne til kronan? Wi må alle berömma, fortfor han, i det han wände ſig til de andre Biſkoparne, wi må alle berömma Riks-Hofmäſtarens nit för Kyrkan och wåra rättigheter; wi äro honom tack ſkyldige. Men låtom oß beſinna, om, då wi alt förſträngt påyrka wår rätt, wi icke torde ſätta oß uti fara, at miſta altſammans. Nöden ſtiftar och bryter lag. Wi måſte anſe wårt Fäderneſland, icke ſådant ſom det borde wara, rikt och blomſtrande, utan ſådant ſom det är, fattigt och utmattadt. Om fördenſkul ſå föreweter, at wårt ſtånd, har, under deße mattande tider, enſamt kunnat ſpara ſine rikedomar, ſå at wi äga öfwerflöd, då den werldſlige magten der emot lider briſt uti de nödwändigaſte behof, är då icke wår ſkyldighet at meddela wåra häfwor? Alle blefwo af Biſkopens muntra tal upwäkte likaſom ur en ſömn. Ridderſkapet tackade honom, ſom ſå wäl fört dem deras tilſtånd under ögonen, och menigheten ropade, at de icke wille öfwergifwa ſin tapre Konung.

Här ſtodo Preſterne utan hielp och råd. Braſken harmades in uti hjertat, at ſe ſig bedragen af ſin med-broder; men han kunde dock intet mer än harmas. Straxt föreſtälde Adelen, det de Catholſke Preſterne borde inkallas, at, uti allas närwaro, förſwara ſin lära emot ſine wederparter. Braſkens myndighet kunde deremot föga förmå. Mäſter Olof Petri och Doctor Peder Galle, de wanlige kämparne, trädde fördenſkul in uti ringen. Den förſta frågan blef om ſamtalet uppå Latin eller Swenſka ſkulle anſtällas. Swenſkan påſtod Olof Petri, at alla måtte förſtå hwad ſom förehades. Latinen yrkade Gallen, emedan deße ſaker icke tolde något annat ſpråk. Den ena ſwarade fördenſkul på Swenſka til alt hwad den andra på Latin föreſtälde, De tåflade ſåledes ſins emellan, tils menigheten ledſnade at höra det de icke kunde fatta. Här ropades öfweralt, at de ſkulle både bruka Modersmålet. Gallen måſte beqwäma ſig dertil. De ſlöto ej för än ſena aftonen, då Olof Petri ſegrade och ſammankomſten ſkingrades.

En del af Adelen, tillika med Krigsbefälet, Borgerſkapet och Bönderne, gingo ſtraxt up til Konungen, at yttra deras beſtändiga tilgifwenhet. Men Thure Jönſon hade medfölje til ſit hemwiſt, af Preſterne och de af Ridderſkapet, ſom ännu woro mißnögde. Bandet ſpådde ſig undergång. De rådlade uppå det förtroligaſte och bekymmerſammaſte, men här fants ingen annan utwäg öfrig, utom enwisheten. De ſkulle uti det ytterſta yrka ſine påſtåenden: än en gång hota med bandlyſning; men om det icke wille hjelpa, ſkulle man låta beſtå til en annan tid.

Tredje dagens ſammanträde börjades med lika buller ſom de förras. De Catholſke Preſterne hade altid nya ſwårigheter at förebringa, och ſlogo ſå widlyftigt omkring med ſine tal, at dagen hade näſtan fruktlöſt aflupit. Men Borgarne och Bönderne wiſade åter ſin alfwarſamhet. Wi äro

alle

1527. alle af et ſinne, ſade de, och hafwa, igenom wåra bud hos Konungen, förklarat oß willige at följa hans åſtundan. De ſom ännu äro mißnögde måge ſnart förklara ſig, deråſt de ej wilja aktas ſom fiender. Thure Jönſon hafde ſig ſom en urſinnig, och man ſåg i anletet, huru afunden honom inwärtes plågade. Men en af Bandet Magnus Brynteſon, (*) ſteg til Riks-Hofmäſtaren och ſade honom i örat, det han måſte twinga ſig, ſamt ſpara hämden til en annan tid. Han fälde ſåledes ſin ifwer och förklarade ſig willig til enighet, men kunde dock omöjeligen hafwa fördrag med at yttra, det man wäl en annan gång kunde träffa Konungen, deråſt han ej ſkickade ſig til deras behag. (**).

Nu upkom den frågan, huru man ſkulle blidka Konungen, ſamt förmå honom at återſtälla ſig uti deras ſammankomſt. Cantzleren Laurentius Andreå och Mäſter Olof Petri utwaldes ſåſom perſoner dem Konungen hälſt lida kunde, at föra honom deras trägna bön. De trodde, at ſedan de ſtadnat i det ſlut ſom war enligit med Konungens, ſkulle han intet wiſa någon twekan at återtaga Regementet. De utſände föreſtälde honom underſåtarnes ånger, och huru hjerteligen de åſtundade förlåtelſe. Men GUSTAF afhörde deßas långa och omſtändeliga tal med kallſinnighet, och ſedan de hade ſlutat, ſade han uti korta ord: Jag är ledſen wid at wara edert Konung. Buden woro enſtändige,

---

(*) Liljehök.
(**) Meſſ. Sc. ill. T. V. p. 38.

dige, ſamt öfwade ſin wältalighet in til tårar och knäfall, men fingo intet ſwar. 1527.

Denna tidning upwäkte ſå ſtor ångeſt hos Ständerne, ſom förbiſtringen nyligen warit. Nu förſt öpnades dem ögonen, at de kunde rätt ſe wigten af ſin förbrytelſe. De förnummo at det icke warit regerings lyſtnad ſom hade drifwit Konungen uti des göromål, utan en werkelig omtanka för Rikets upkomſt. Ju mer de funno ſin ſkuld, ju ſtörre blef deras ängſlan. De bleknade och blygdes. Knut Anderſon och Biſkopen i Strengnäs, de der äfwen woro räknade ibland Hofwets tilgifne, afſändes andra gången, til Konungen, men återkommo med ſamma ſwar. Derwid blef en allmän rörelſe. Thure Jönſon och Braſken fingo emottaga tuſende förtretade och bittra upſyner. De wille då alle ſtorma til Slottet, at falla Konungen öfwer med ſina tårar. De gingo uti hopar af och til emellan Kloſtret och Slottet bekymrade och willrådige. Efter trägne och täte beſkickningar, ſwarade ändteligen Konungen, det han wille wiſa ſig ibland dem. Detta förordſakade en allmän frögd, och alle wäntade uppå den ſtunden med begärelſe.

GUSTAF lät dem dock längta uti tre dagar. Den fierde dagen begaf han ſig ned til dem, beledſagad af Rikſens Råd, de förnämſta af Adelen och Krigs-Befälet, några af Borgarne och Bönderne, ſamt tolf Lifknektar uti ny drägt och blanka wapen. Uti ſällſkapet ſaknades allenaſt Preſterne. Wid hans annalkande, gingo Ständen ut at emottaga honom. Hans geſtalt, tal och anſeende hade, wid detta til-

fället

1527. fället, fördubblat ſit Majeſtät, och intrykte hos menigheten den höga tanke om hans perſon, at de tykte ſig icke nog undergifwit och ödmjukt kunna omgå med honom. Alle woro bekymrade at utwerka ſig förlåtelſe, och öfwerhopa honom med böner.

Sedan denna hettan war öfwerſtånden, företogs Rikſdagsmålen och afgjordes utan hinder. Här blef handladt för det förſta om de oroligheter, ſom uti Dalarne och annorſtädes kring landet upwuxit, at de med eftertryck ſkulle hämmas, och den med all magt förföljas, ſom ſig driſtade något emot Konungen, uti ord eller gerning at företaga.

För det andra, at Konungens inkomſter ſkulle förökas. Och emedan Biſkoparne hade, ifrån forne tider, med atſkillige ſken under ſig ſlagit Rikſens förnämſta Slott, ſamt mißbrukat ſin myndighet och rikedom til Fäderneslandets förderf, ty ſkulle nu deras inkomſter upteknas, Slotten aterlemnas, och Konungen efter egit behag, ſå inrätta deras hof, at han i framtiden måtte lefwa trygg för deras ſtämplingar. Han förbehölt ſig full myndighet öfwer Kyrkorne och Kloſtren, ſamt deras underhollande och ſtyrſel: at efterſe hwad til deras nödtorft behöfdes, ſamt bruka det ſom öfwerſkredo til Rikſens tjenſt.

För det tredje, ſkulle Adelen äga lof at återtaga ſamt löſa hwad Förfäderne til Kloſtren, af deras arf hade bortgifwit eller förſalt. Dock ſå, at derwid all laglighet borde i akt tagas.

För det fierde, det tal ſom om Religionens ändring kring Riket woro utſpridt, ſkulle qwäfſjas och Landsorterne underrättas derom, at uti Konungens Hof ej annat än Guds ord rent och tydeligen predikades. Man gjorde äfwen åtſkillige Förordningar om Preſternas tilſättande, Söknarnas indelning, ſkriftermål, bandlysning, Preſternas arf, Probſtarnas ämbeten, Preſternas domſtol, och andre dylika mål, hwilka nu til en ſtändig Lag ſtadfäſtes. De trätor, ſom emellan de Andelige upkommo, ſkulle icke mer dragas til Rom. Biſkoparne ſkulle taga ſin fullmagt af Konungen, men ej af Påfwen, och ſåledes undgå at betala kåpan. 1527.

Detta är den bekante Weſterås *Receſſen*, hwilken, uti de följande åren, gaf tilfälle til ſtora oroligheter. Om deſſe oförmodade ändringar upſatte Rikſens Råd, uti ſit namn, en kundgörelſe til alle Landsorter. Folket underrättades derom, at detta icke ſyftade uppå Perſonerne, utan uppå deras Ämbeten, och at de Biſkopar ſamt Preſter, ſom redan uti Stiften och wid Förſamlingarne woro inſatte, ſkulle wid ſine tjenſter bibehollas, ſå länge de den föreſkrefne Lag efterlefde. Ju mindre de ſig inmängde uti werldſlige Regementet, ju bättre kunde de ſköta ſine andelige Kall, de der beſtodo uti Guds ords predikan och ſjälarnas rykt. Konungen ſkulle beſörja det deras nödtorft dem aldrig felade, ſkönt de icke fingo lefwa uti ſådan lätja och öfwerflöd ſom hittil hade ſkedt, til Rikets ej mindre tunga än deras blygd.

1527. Men uti de handlingar, ſom under denna Riksdag utfärdades, fingo Biſkoparne ej, ſom tilförena, ſkryta med prunkande och dryge titlar, framför Rikſens Råd. Hwilket då de förnummo, togo de den utwäg, at enſkildt och för ſig ſjelf upſätta ſine bref, at således undgå det nedre rummet. Dem förekom åfwen det tal, ſom woro Konungen ſinnad, at aldeles ſluta dem ut ifrån Rikſens Råds antal, ibland hwilka de intil den tid warit ſjelſtagne. Fördenſkul wille de förekomma denna harm, och gjorde ſjelfwe en ſådan föreſtälning, at ſedan deras inkomſter minſkades, åſtundade de åfwen förlof ifrån det wigtige Råds-embetet, hwilket med ſtörre pragt och utgift war bebundit, än deras tilſtundande leſnad ſyntes medgifwa. Det war det endaſte mål, uti hwilket Konungen med dem giörde et. De måſte uti en enſkild ſkrift, förklara ſig nögde med alla deſſe ändringar, hwilken de uti ganſka hale utlåtelſer upſatte. Alle deſſe anſtalter föllo dem ſom en dröm före; och det drögde länge innan de kunde komma ſig at tro, det alt detta war i ſanning händt. Den enda tröſt Braſken hade öfrig war, at han ſkulle wäl hinna ſit Slott Munkeboda för än werkſtällandet företogs, der han kunde få beſinna ſig.

Men Gustaf war ej wan at förhala ſine göromål. Så ſnart beſluten blifwit med bref och inſegel beſtyrkte, och alle woro upmärkſamme, hwad dernäſt företagas ſkulle; wände Konungen ſig til Biſkopen i Strengnäs, och fordrade af honom deſs Slott Tynnelsö, hwilket denna, ſom med Konungen war uti godt förſtånd, utan genſträfwoghet

lemkennade, ſamt förklarade ſig nögd, med hwad hemwiſt ſom hälſt Konungen ſielf behagade honom tildöma. En ſådan lydnad priſade Konungen med mildt anlete, och bad honom faſt lita derupå, at den ſkulle tjena honom til fromma. Dernäſt tiltalade han Biſkopen i Skara, hwilken med lika ſkyndſamhet affstod Leckö Slott, det han och företrädarne, uti långa tider, hade innehaft. Denne blef med lika mildhet bemött ſom den förre, och Konungen trodde, det deſſas efterdöme ſkulle påminna Braſken deſs ſkyldighet. Ordningen kom nu til honom, men då Konungen gjorde föreſtälning om Munkeboda, kunde Biſkopen för grämelſe icke få fram något ord. Konungen wäntade en ſtund, för än han åter uprepade ſamma fråga, men Prelaten ſwettades och teg. 1527.

Thure Jönſon ſtod derwid up och bad för ſin wän; at Konungen täktes anſe Biſkopens ålder och många förtjenſter, ſamt tillåta honom at bliſwa orubbad uti Slottet til ſin död. Detta wägrade Konungen med et haſtigt afſlag, och emedan han ſåg deras hemliga tankar, ty fordrade han Borgen för Biſkopen, at han intet ſtämplande emot Konungen ſkulle företaga, ej eller utan Konungens lof, reſa af ſtaden. De förnämſte af Adelen, ſom woro tilſtädes, rördes derwid af medömkſamhet öfwer den gråhårige Biſkopens öde, och erbudo ſig ſtraxt til löftesmän för hans frihet. Straxt befalte GUSTAF ſpratio de raſkaſte Biſkopens ſwänner, de der ſtodo omkring ſin Herre, at träda derifrån uti Konungens tjenſt, det deſſe owägerligen efterkommo. Han til-

ſade

1527 ſade Biſkopen wid lifsſtraff at ej reſa ur ſtaden, utan lof, och afſände en flock krigsfolk til Munkeboda, at taga det uti beſittning.

Swårigheterne woro nu öfwerwundne, och GUSTAF ſåg ſin myndighet, efter åſtundan, utbredd och ſtadfäſtad. De uproriſke Dalekarlar hade äfwen wid denna Riksdag ſina bud, och woro witnen til de ſtora ting hwilka GUSTAF uträttade. Detta födde hos menigheten en blandning af kärlek och fruktan, at de icke ſjelfwe ännu wiſte, om de ſin Herre mer frukta eller älſka ſkulle. Han befalte Dalekarlarne at ofördröjeligen begifwa ſig hem til ſine medbröder; på det de måtte berätta dem hwad de hade ſet; ſamt råda dem, at med ſäkert följe, afſända ſin anförare, den falſke Sturen, hwilken de ännu hos ſig uppehöllo, til Weſterås; der hans ſak, under Ständernas ſammanwaro ſkulle företagas och afdömas. Han gaf dem den ſkriftelige förſäkran; at, deräſt Dale-Junkaren af Fru Chriſtina, Sten Stures Enka, blefwo widkänd, ſkulle Konungen med hans brott öfwerſe, ſamt i annat fall låta honom njuta Swea Rikets Lag til beſkydd.

Ständerne drögde ännu någon tid tilſamman, at med de närwarande Lybſke ſändebud, handla om den ofta nämde ſkulden. Här förehades äfwen den frågan om Wiken ſkulle til Norjet återlemnas eller ej; men blef ſlutit, det denna ort ſkulle dröja under Swenſkt wälde, til deß den Gothländſke twiſtigheten blifwit afſluten.

Ständerne hade uppehollit ſig öfwer tiden, uti Weſterås, at wänta Dale-Junkarens ankomſt;

Men då de förnummo hans förhålande, ſkingrades de. Biſkopen i Lindköping fick lof at reſa til Munkeboda, ſedan Konungens Män det hade intagit. Konungen lät äfwen ofördröjeligen afſända ſine tjenare til alle Kyrkor och Kloſter, at öfwerſe deras ſkrifter, ſamt uptekna deras egendom. Sådane beſök föllo Preſterne ganſka ſällſamme och owanlige. Med de Adelige Godſens återkallande förordnades, at det icke ſkulle ſträcka ſig längre tilbaka, än til Kong Carl den Ottondes Räfſt, på det man ännu måtte minnas och ſäkert weta, huru med ſådane Gods woro tilgångit. Den Ridders-Man, hwilken någon ſådan egendom wille återwinna, borde inför Häradets Domſtol, och i närwaro af de Andeligas fullmägtige, bewiſa ſin börd och rättighet til den ſamma. Domen ſkulle uppå bref och giltige handlingar grundas, ſamt til Konungens bepröfwande hemſtällas, för än han ſattes i werkſtällighet. 1527.

Gustaf hade ſtändigt ſit öga fäſtadt uppå Biſkopen i Lindköping, och wille icke lemna honom rådrum til ſtämplingar. Han reſte ſjelf til Öſter-Göthland. Under reſan ſammankallades alle af Adel och annan menighet, ſom ej warit wid Riksdagen tilſtädes, då Konungen ſjelf dem underrättade om de mål, hwilka der blifwit afhandlade. Braſken fick tidig kunſkap om Gutafs annalkande. Han tedde et annat anlete än det han wid Riksdagen hade låtit ſe; gjorde prägtige anſtalter at emottaga Konungen, men tog för ſin egen perſon et ganſka ringa medfölje, då han reſte emot honom. Et koſtſamt Gäſtabud anrättades på Munkeboda, der

1527. Biſkopen, emot wanligheten och allas förmodan, gjorde ſig glad och ſkämtſam; Lika ſom wille han låta allmänt ſe, det han nu hade fattat andra tankar. Wälplägningen warade i många dagar, och Konungen wiſade ſig intet mindre förnögd. De yttrade ömſom tekn til nära förtrolighet, och alle inbillade ſig at grunden ſkulle nu läggas til Rikets beſtändiga ro. Ändteligen fick man förnimma afſkendet af deßa förnögligheter. Då Biſkopen trodde, det han nog hade öfwertygat Konungen om ſin tilgifwenhet, begärade han, under det Credentzen gingo omkring, at Konungen täktes fria honom ifrån den Borgen, ſom wid Riksdagen af honom blifwit fordrad; Ho ſkulle wara trogen om ej han? Hans Embetes heder ledo, och owännerne togo ſig deraf tilfälle til föragt. Hwad Biſkopen wid Riksdagen med pock icke kunde förmå, det uträttade han nu med få undergifne ord. GUSTAF biföll willigt hans begäran, och gaf honom Förſäkrings-Bref, at, tillika med Stift och Dom-Kyrka, äga deß beſkydd.

Talet föll äfwen til Gothland. Braſken tog ſig då tilfälle at föreſtälla huru nödigt det woro, at den Andelige rätten til denna Ö, i högſta måtto, påyrkades, emedan Konungen deraf kunde hafwa god ſtyrka, uti det anſpråk han gjorde på den ſamma. Här beſlöts derföre det Biſkopen af Lindköping ſkulle företaga en reſa til Gothland, och under det han beſökte Förſamlingarne, igenomleta alla de Handlingar ſom der funnos, med hwilka Swea Rikets rättighet til detta land kunde beſtyrkas. Landet innehades af en Danſk Ståthollare Paul Seſtedt,

ſtedt, ſedan *Norby* måſte det öfwergifwa. Til honom lät Konungen afgå bref, med tilſäjelſe det Braſken, ſåſom landets Biſkop, måtte äga deß handräkning, under det han ſit ämbete förrättade. 1527.

GUSTAF reſte härifrån til Weſter-Göthland, der Adelen af den orolige Thure Jönſon, hwilken uti denna Prowintzen hade hemwiſt och anſeende, woro upretade och mißnögde. Biſkopen i Scara måſte dock afträda ſit Slott, och Weſtgötha Adelen ſammankallades til ſamtal med Konungen. Här fant Konungen idel kallſinnighet och inwärtes owilja. De måſte dock twinga ſig, och emedan GUSTAF hade den ſkäliga mißtanka, at de hade någon del uti Dalekarlarnas upror, ty fingo de befalning at ſända en wid namn Knut Swenſon med ſine bref til denna Landsändan, uti hwilka de rådde Dalekarlarne at lemna ſit förehafwande, och ſöka Konungens nåd, ſå framt de wille undgå hårdare ſtraff.

Emedlertid beredde ſig Braſken til ſin Gothlands reſa, men hade intet mindre i ſinnet, än at lyda GUSTAFS befalning. Sedan han ſåg, med hwad alfwar och ſkyndſamhet Konungen fulfölgde ſina beſlut, wille han intet afwänta den tid, då han ſkulle ſe ſig aldeles drefwen ur ſit Slott och ifrån ſine inkomſter; än hwilket, landsflygt ſyntes honom långt drägeligare. Han inpackade ſin egendom; ſammanletade alt hwad af ſölfwer och penningar fants uti Lindköpings Dom-Kyrka, och förde det neder uppå twänne ſkepp wid Söderköping, hwarifrån han gaf ſig til ſjös, och anlände ſnart til Gothland. De uti Weſterås gjorde ändringar, woro icke ännu på

1527. denna aflägſne ort bekante. Dock wiſtades uti Wisby ſtad några Ewangeliſke Preſter, de der någon tid hade predikat för menigheten, och, med Borgareſkapets bifall, intagit St. Johannis Kyrka. Braſken anſtälde ſin viſitation på det aldra-Catholſkaſte ſätt; och lät föra til ſig ſkänker af ſölfwer, penningar ſamt waror, ifrån alle Förſamligar, ſkönt han ſjelf icke wågade ſig ifrån ſjöſtranden. Den Danſke Ståthollaren war äfwen ganſka nitiſk för den Catholſke Läran, och befordrade på det högſta all Biſkopen åſtundan. De Ewangeliſke Preſterne blefwo bortagade; Men Borgerſkapet kallade dem, efter Braſkens dädanfärd, ſtrax tilbaka. Sedan Biſkopen hunnit at ſamla alt hwad mögeligheten medgaf, af penningar, ſkrifter och afhandlingar, gaf han ſig åter uppå ſin reſa; Men långt ifrån at tänka uppå Embete och Stift, ſtälde han koſan til Staden Dantſig.

Der fant han för ſig Erke-Biſkopen Johan Magnus, hwilken hade legat i denna Stad, och förgäfwes wäntat uppå Creditif ifrån Konung GUSTAF, til den Giftermåls-handel han ſkulle i Poland företaga. Af egit bewåg hade dock Erke-Biſkopen, hos Konungen i Poland och deß dotter Printſeſſan Hedewig, ſå wida fört denna ſak, at Giftermålet med hundrade tuſende Gyllends hemgift, redan war bewiljadt, allenaſt Brudgummen wille förſäkra at ej afwika ifrån den Catholſke Förſamlingen. Prelaterne beklagade inbördes ſine öden, och Johan Magnus afhörde, intet utan ſtörſta häpenhet, Braſkens berättelſe om den förſkräckeliga Riksdagen. De ſkrefwo til Konungen, ſedan de tykte ſig wara utom faran, och föreſtålde honom, hwad dem behagade. Braſken beklagade, at ſtormwåder hade drifwit honom til denna redden, då han war ſtadd uppå hemwågen ifrån Gothland. Af den beſwårlige ſjöreſan och de tiltagande åren, woro han nu ſå bråckelig, at han ej wågade begifwa ſig hem, förån han brukat Låkare. Emedlertid bad han Konungen hägna ſit ſtikt, och lemna tilbaka Munkeboda Slott. Konungen ſkulle på ſamwetet beſinna, med hwad ſkål den uti Weſterås upſatte *Receſſen*, woro företagen och beſlutad. Den hade utom Riket födt af ſig onde rykten, hwilka Biſkopen efter ytterſta förmåga, ſökte at dämpa. Han ſkref åfwen til ſit Stikt, och förmanade Preſterne, at med alfwar emotſtå den Lutherſka Låran, ſamt hos Konungen ſå laga, at deras Biſkop finge ſit Slott och egendom tilbaka. Erke-Biſkopen ſkref åfwen åtſkillige bref til Konungen och Upſala Dom-Capitel. Men de uträttade ringa dermed til ſin nytta. Efter någon tids förlopp, ſwarade Konungen uppå Braſkens bref, at man wål förſtodo Biſkopens urſåkter, och funno hwaruti hans råtta ſiukdom beſtod. At Konungen icke hade wåntat af honom en ſadan otro. Biſkopen ſkulle påminna ſig hwad de på Munkeboda, med hwarannan, hade afſlutit, och afſtå, at med ſine bref, widdre upreta underſatarne emot ſin Öfwerhet. Han lofwade Biſkopen legd, 1527.

på

1527. på det han för Swea Rikes Stånder måtte framföra ſine klagomål, om honom ſå behagade; men bifogade at, i det fall Biſkopen ej ſnart förfogade ſig tilbaka til ſit embete, måſte Konungen förſe Stiktet med en annan dertil ſkickelig Man. Konungen ſkref åfwen til Borgmåſtarne och Rådet i Dantſig och warnade dem, at ej tro de rykten, hwilke deße förrymde Biſkopar om honom utſpredo.

När Prelaterne ſåledes förnummo, det de intet kunde, hwarken igenom hotelſer eller bön, förmå, hafwa de wändt ſig tilbaka til Konung *Sigismund*. i Poland, och tilbudit ſin tjenſt, at ſkaffa honom Swea Rikes Krona, deråſt han wille röra ſig, til den Catholſke lärans förſwar. De ſmickrade honom med den Förwantſkap, ſom war emellan det Polſke och det gamle Swenſke Konungahuſet, och påminte honom derom, at han räknades ibland Kong *Waldemars* afkomma. Men *Sigismund* afſlog ſådane förſlag, emedan han ſåg dels det Prelaterne ringa ſkulle dertil kunna uträtta, dels det Swea Rike waro ifrån Poland aflägsnare, än at han dem båda innehafwa kunde. Fördenſkul, ſedan de någon tid, uti kättja och fattigdom, lefwat i denna ſtad, begaf ſig Erke-Biſkopen til Rom, at hos Påfwen, hwilken åndteligen blifwit ledig fängelſet, ſöka hjelp. Han har åfwen någon tid wiſtats uti Wenedig och hos Cardinalen *Hieronymus Quirinus*, haft ſit uppehold, under det han nyttjade de Documenter, hwilka han af Fäderneslandet med ſig förde, til at ſammanſkrifwa en Hiſtoria om Swea och Götha Riken. Den enda tröſt, 1527. han der af den helige och nödſtälte Fadren kunde få, war den, at han utan afgift, blef wigd til Erke-Biſkop, och bekom et ringa underhold intil ſin Död. Men Braſken tog ſin tilflygt til Linda Kloſter uti Poland, der han ſin återſtående ålder med ſtillhet förnötte, och afled på elloſte året efter ſin flygt.

Gustaf hade afgjort ſine reſor, och war til Stockholm anländ, wid ſlutet af Nowember månad, der han fant för ſig Fridrichs Sändebud. Denne Konung oroades ſtundeligen af råddhoga, för medtäflarens Kong Christjerns anſtalter; hwilken, efter den neſlige flygten ifrån Perleberg, der hans ſamlade krigsmagt ſkingrades, hade begifwit ſig til Brabant, och fåt af Keiſaren, uti ſtaden Lyra, et hus til föråring. Han reſte dock under tiden, allena til ſine Morbröder uti Saxen, ſamt Swågren uti Brandeburg; Men dwaldes kort hos dem hwardera, at icke upwäcka ledſnad med täte och långſame gäſtningar. Under det han ſåledes flöt omkring, willrådig och ſamwetsſwag; drögde han ofta uti Wittenberg, at der afhöra Doctor Lutheri prediſkningar. Hans bekymrade och modfälte ſinne, blef ſnart rördt deraf, och han beſlöt ſå mycket häldre at öfwergifwa den Catholſka läran, ſom han äfwen ſökte, at dermed behaga ſine Morbröder de Saxiſke Hertigarne, de der redan hade förklarat ſig för Lutheri ſida. Således inbillade han ſig, det alle den Ewangeliſka lärans tilhängare, ſkulle med all flit, antaga hans ſak. Men derigenom förlorade han de Swenſke Biſkoparnas Johan Ma-

gni

1527. gni och Braſkens biträde, hwilka, i annor händelſe, utan twiſwel hade hollit ſig til honom. Han ſkref til Staden Dantſig, ſom åfwen nyligen hade emottagit den Ewangeliſke ſanningen, och yttrade ſin fägnad öfwer deras omwändelſe, ſamt upmanade dem, at gripa ſig under armarne, emedan han nu woro deras Religions förwant. Men här fants ingen, ſom wille wiſa ſig mon om hans uphjelpande.

Under det han ſåledes uti lättja och ſamwetsqwal framlefde ſin tid, företog han ſig at göra Proſelyter och omwända folk til den läran han ſielf nyligen antagit. Det förſta förſöket gjorde han med ſin egen Drottning Iſabella, ſamt ſine få tienare, hwilka alle innom kort tid afſworo ſig den Catholſke Förſamlingens gemenſkap. Han reſte til Brandeburg, och omwände i tyſthet Chur-Furſtens Gemål, ſin Syſter Printſeſſan Eliſabeth; men ådrog ſig der medelſt Swågrens bittra hat. Ty denne Printſen hade beſlutat, at med ifwer förfäkta den läran, han med Modersmjölken inſupit; och wredgades ſå hårdeligen, då han förnam ſin Gemål, utom ſin wetenſkap, wara öfwergången til de Lutherſke, at han aktade hänne wärd det ſwåraſte fängelſe. Men då der om anſtaltades, blef Hertiginnan warnad; flydde ifrån Berlin, och haſtade til ſin Swåger Hertigen af Saxen, der hon njöt beſkydd. Igenom denna ſak upkom, emellan deſſe Herrar, en owilja, den der ſnart uti wapneſkifte ſyntes utbriſta; och CHRISTJERN, ſom tänt elden, war hos både anſedd med lika miſſnöje. Då han fördenſkul ſåg ſig, af ſlägt och wänner, föraktad och öfwergifwen, wille han förſöka, at igenom ſin Drottning bewaka dem, emedan detta könet är merendels förſedt med öfwertalande ſkäl, då för mankönet inge flere äro öfrige. 1526

Iſabella lemnade ſin man uti Saxen, och afreſte til Nyrenberg, der hon ſkulle upwäcka den Romerſke Konungen Prints *Ferdinand*, ſom war hännes Bror, til medömkan öfwer tilſtåndet; ſamt förmå honom at biſpringa CHRISTJERN, med folk och penningar. Men hon fant Brodren obewekelig til alle ſine tårar, och måſte åfwen tola förebråelſer, för det hon, någon tid tilförene, hade begåt Herrans Nattward, efter den Lutherſke Förſamlingens bruk. Hon tog et kallt afſked af ſin Bror, och begaf ſig, full af ångeſt, på återreſan. På wägen blef hon ofta angrepen, af Soldate-hopar, ſom tjent hännes Herre. Deſſe pockade uppå gammal ſold, hwilken han dem beröfwat, och ſökte derföre at anholla hänna. Men hon war dock med ſå ſäkert medfölje förſedd, at de måſte wika, ſamt lemna hänne wägen fri til Brabant, der hon efter kort tid, af en tårande ångſlan, ſlöt ſine dagar. Denna Printſeſſan berömmes för mildhet och förſtånd. Det är åfwen til hännes heder anmärkt, at hon altid ſökt afböja ſin Herres wanartiga företagande, ſamt icke trottats, at gifwa honom hälſoſamme Råd, ſkönt hon ſåg huru litet han både hänne och dem, uti wälmagts tiden, wärdade.

CHRISTJERN wille knapt låta tröſta ſig öfwer Iſabellas död; icke ſå mycket af kärlek för ſin Gemål, ſom icke långt mer, för den ſtöd han trodde

ſig,

1527. ſig, igenom detta fall, hafwa förlorat. Hans ſamwete ſade honom, hwad ringa ſkål hånnes anförwanter hade, at holla honom uppe, ſedan blodsbandet blifwit löſt; och han loſwade ſig ej annat af Kejſaren ån förföljelſe. Fördenſkul trodde han ſig icke långe med ſäkerhet kunna lefwa uppå de orter, ſom ſtodo under Swågrens lydnad; och fattade det beſkut, at uti Saxen, hädan efter, med ſina barn, wälja ſig hemwiſt. Men den Brabandſke Senaten, ſom här om ſick tidning, tilſade honom, uppå Kejſarens wägnar, at ej föra med ſig barnen, hwilkas upfoſtran de ſig åtogo, tils de af ſin Öfwerhet förnummo, hwad utwäg han med dem tåga wille. CHRISTJERN drögde fördenſkul, ännu en tid, på denna ort, och ſaknade intet det underhold han, ifrån begynnelſen af ſin flygt, hade af Swågren åtnjutit. Han förde nu alt förſent, et ſtilla lefwerne, och om han tilförene hade wiſat ſig lika ſom utan Religion, ſå gick hans Gudsfruktan nu intil widſkeppelighet och wurmeri. Han hölt ſig dock faſt wid Ewangelii ſanning, til deß han ſporde det Kejſaren blifwit honom gramſe för affallet ifrån den Catholſke Kyrkan. Då ſkyndade han ſig til Augsburg, at begära Keſſarens tilgift, ſamt at åter afſwärja den Lutherſke Läran, hwarigenom han ſamkade ſig de Saxiſke Printſarnas hat, och Swågrens förakt, ſom räknade denna ändring för et tekn af hans lätta ſinne.

De Tyſke Hertigarne och Kejſaren ſjelf ledſnade wid CHRISTJERNS gåſtande, och började at ſöka någon utwäg för honom, på det han icke, uti all

ſin

[illegible]n tid; måtte lefwa dem til tunga. Hertig Albrecht af Meckelnburg föreſlog de tre Riken, ifrån hwilka Tyrannen hade blifwit drefwen, det de tilſammans ſkulle lemna honom och hans Son, uti deras lifstid, en wiß penninge-ſumma til underhold. Men Konung Fridric ſwarade både på ſine och Swea Konungs wägnar, at man icke dertil kunde ſamtycka, emedan Cristjern, ſedan han bekommit penningar, torde fatta högre utſeende, och bruka dem til Rikernas bekrigande. Sedan föreſtäldes, om icke honom något Slott och Län uti Danmark kunde updragas, eller ock at Rikerne ſkulle uti Tyſkland, på hwad aflägſen ort dem behagade, köpa något land, ſom för honom och hans omwårdnad kunde tjena til underhold. Fredric fants icke obenägen til deße ſiſte föreſtälningar; Men då han med Danſke Ständerne derom rådlade, ankom Kejſarens bref uti hwilket han böd Konungen til et Möte uti Lybeck, der han med flere Tyſke Magter ſade ſig wilja på det lämpeligaſte bilägga emellan både Konungarne. 1527.

Wid Pingeſttid år 1526 ſamlades deße Herrar uti Lybeck, der Fredrich ſig äfwen infant. Men hade der åtſkillige föreſtälningar om den Landsflygtige Konungens uphjelpande, men inge af dem woro för de Danſke behagelige. Efter långe rådplägningar, blef ändteligen beſlutit, at Christjerns Son Prinß Johannes, ſkulle efter Fredrichs död, undfå Danmarks krona, med det förbehold, at han aldrig ſkulle draga ſin Far in uti Riket, eller någon af dem, ſom med honom hade öfwergif-

1527. wit Fäderneslandet. CHRISTJERN ſjelf ſkulle öfwen af Danmarks Krona njuta en wiß årlig penninge-Summa til förtäring, men afſade ſig deremot, för egen perſon, all tanke och hog til det Danſke Regementet.

Men denna öfwerenskommelſe blef aldrig werkſtäld. CHRISTJERNS Son war ännu et barn af ſju års ålder, hwilken dock gaf ganſka god förhopning, och åtnjöt uti Keiſer CARLS Hof, all den upfoſtring, ſom i framtiden kunde hafwa gjordt honom til en förſtåndig och ſtor Regent. Han war äfwen den enda ſtöd ſom CHRISTJERN hade öfrig; emedan Keiſaren mycket bekymrade ſig om hans förhjelpande uppå den Danſka Thronen; Men då denne yngling dödde uti blomman af ſin ålder, (*) föll på en gång alt Fadrens hopp.

CHRISTJERN hade dock under denna tiden ſine hemlige ſtämplingar, at upwäcka mißhälligheter innom Danſke Riket, och emellan de Nordiſke Konungarne, i mening at ſjelf kunna bringa ſig til Regementet. Uti Flandern hade han letat ſig en lärd och wältalande Man, Cornelius Scepper, hwilken, med namn af hans Vice-Cantzler, wiſtades uti hans lilla och inſkränkte Hof. Denne företog ſig, at at med en fin och konſtig penna, beſwara alla de beſkylningar, hwilka de Swenſke och Lybſke hade igenom tryck låtit utgå, emot hans Herre, och fullfölgde ſå wäl ſit ämne, at intet derwid felade utom ſanningen.

Af

(*) Ao. 1532.

Af denne Rådgifwaren inhämtade CHRISTJERN all den lilla ſlughet han, til ſine åndamåls winnande, denna tiden förmådde at anwända. Scepper gjorde täta reſor emellan Nyrnberg och Flandern, at handla med den Romerſke Konungen Prints *Ferdinand*, hwilken nu ſyntes något benägnare för CHRISTJERNS föreſtälningar, ſedan han förnummit, det han åter hade gifwit ſig til den Catholſke Förſamlingen. *Ferdinand* lät äfwen intala ſig, at med eftertryck taga Swågrens ſak an, och man handlade i hemlighet, om utwägarne der til. Emedlertid blef en af *Ferdinandi* Ryttmäſtare, Antonius Ryde, utſänd, at, under Köpmans drägt, begifwa ſig in uti Danſka Riket; der han uti alle orter ſkulle wiſtas, och inhämta beſkaffenheterne, ſamt folkens ſinnen. Denne gjorde ſin ſak ſå wäl, at Kong FRIDRICH icke fattade någon mißtanka uppå hans göremål, förän han, af ſine wänner ifrån Tyſkland, blef derom underrättad. Han fick då den uplysning, at Ryttmäſtaren, hwilken noga hade afmät alla fäſtningar uti Danſka Riket, ſamt gjort ſig bekant inwånarenas benägenhet til affall, äfwen ifrån denna ſin nyß utwalde Konung; hade ſtyrkt ſin Herre, at med krigsmagt förſt angripa Holſten, och ſåledes twinga FRIDRICH at akta ſine arfländer; på det man med et annat parti, kunde wid det ſamma, begifwa ſig in uti Danſke Riket, at befrämja deras affall. Den ſamma Ryttmäſtaren ſkulle äfwen afſändas til Swea Rikes Konung, at med honom, i hemlighet, dagtinga om des ſtillaſittande under de tilämnade rörelſer. 1527.

Deße

1527. Deße tidningar bewekte Danſke Konungen, at ſända ſine bud til GUSTAF. Twänne Danſke Herrar, Holger Gergerſon Ulſtand och Axel Ugerup inſumo ſig hos honom, då han ifrån Wäſter-Göthland war återkommen, och föreſtälde *Ferdinandi* upſåt, med tilſäjelſe, at ej träda ifrån det i Malmö gjorde Förbundet. Deße påyrkade äfwen, det Konungarne tillika med alle tre Rikernas Råds-Herrar, ſkulle mötas uppå någon beqwämlig ort, at afgöra de ſtridigheter, ſom ännu ſtodo öpne dem emellan; ſamt at Wiken måtte återlemnas til den Norſke Kronan. Här öfwer förklarade ſig GUSTAF, det han icke ännu hade bekommit någon kundſkap om den Antonius Ryde, hwilken de befruktade. Ej eller woro honom bekante några Kong *Ferdinandi* förrättningar här i Riket. Det Fredsfördrag, ſom emellan Konungarne blifwit fattat, woro han ſinnad, at, på ſin ſida, oryggeligen hålla, hwar om FREDRICH kunde fulleligen wara förſäkrad. Men huru förbundet på de Danſkas ſida blifwit efterlefwat, ſkulle de ſjelfwe beſinna. *Norby* hade ju, twärt emot beſlutet, röfwat uppå de Swenſke ſtranderne, och nödgat GUSTAF at gripa til wapn? Igenom hwilkens förwållande hindrades det til Lybeck utſatte Mötet, der twiſtigheterne om Gothland ſkulle afgöras? Ännu hade icke de Swenſke Herrar, efter Receſſens innehåll, återbekommit de gods dem uti Danmarks Rike woro tilhörige. Man hade af nyß förlupne efterdömen funnit, huru willigt Konungen i Danmark uti ſine länder, beſkyddade alla dem, ſom u detta Riket woro förrymde; ja åfwen at med penningar och folk underſtödja den falſke Sturens nyß började uptog; hwaruti denne Förrådare omöjeligen kunnat fortfara, om han ej, af Konung Gustafs hemlige fiender, bliſwit upmuntrad och hulpen. En ſådan hal wänſkap woro för dem både långt farligare, än uppenbar fiendſkap, och Konung Gustaf ſkulle ſnart trotna wid förtroendet, om det uppå den andra ſidan icke hölles heligare. Til det föreſlagne Mötet woro han ej obenägen, der man, utom annat, åfwen ſkulle afgöra frågan om Wiken, hwilken Danmarks Konung wid alle tilfällen ſå högt påyrkade. 1527.

Ryktet om Christjerns återkomſt hade ſatt en ſå djup och Puniſk rådhoga hos deße Sändebud, ſamt deras Konung, at de woro nu, mera än någonſin tilförena, ſorgfällige om Gustafs tilgifwenhet. De beklagade den orſak han haft til mißnöje, och förbundo ſig willigt til alt hwad han af dem åſtundade. Förän de afreſte, ſände de ſine bud til Erke-Biſkopen uti Trundhem, och de andre Dalejunkarens beſkyddare, ſamt warnade dem, at icke, emot Malmö beſlutet, befatta ſig med hans anläggningar, men ſkyndſammaſt lemna honom uti Kong Gustafs händer. Holger Hergerſon utwerkade ſig Gustafs legdebref, at få til detta Riket taga ſin undanflykt, deråſt Christjern ſkulle anfalla hans Fädernesland. Under det de i Stockholm wiſtades, hörde de, med hwad framgång Swea Rikes Konung hade företagit religions ändringen uppå den nyß ſlutade Riksdag, och woro fördenſkul, wid deras återkomſt til Danmark, uphofsmän för ſin

1527. Konung, at åfwen, efter Gustafs exempel, ſtraxt förſöka det ſamma, hwilket icke ſkedde utan framgång.

Gustaf hade nu ſat ſig uti det ſtånd han åſtundade; friad ifrån de Andeligas twång, och ſå myndig öfwer ſina underſåtares ſinne, at de, ſomlige af kärlek, andre af fruktan, utan genſäjelſe werkſtälde hans befalningar. Nu kunde han fördenſkul med trygghet tänka uppå ſin kröning. Rådet fick, tillika med de förnämſte af Adelen, ſamt några af Ständerne, befalning, at infinna ſig uti Stockholm, wid början af det inſtundande året, då denne angelägenhet ſkulle afgöras. Men här war ingen Erke-Biſkop, icke eller någon annan, hwilken kunde förrätta högtideligheten, med det anſeende ſom fordrades. Fördenſkul befalte han Biſkoparne i Skara, Stregnäs och Åbo, at ſkyndſamt låta inwiga ſig uti deras kall. In til denna tid hade Biſkopswigſlen hollits för et heligare werk, än at den af någon annan, än Påfwen ſjelf eller des fulmägtige, hade kunnat förrättas. De nye Biſkopar woro derföre högeligen bekymrade öfwer hwad utwäg de taga borde, eller ho dem nu wiga ſkulle. Ty ehuru Biſkopen uti Weſterås Petrus Magni hade af Påfwen tagit emot kåpan, förän han reſte ifrån Rom, anſåg han ſig ſjelf ſom alt för ringa, til en ſå ſtor förrätning, beſynnerligen ſom han icke fick tid, at afwakta Påfwens befalning.

Men Gustaf hade wågat långt ſtörre ting. Han lät igenom Cantzleren Laurentius Andreä, tilſäja denna Biſkop, at han ſnart och utan motſtånd, ſkulle inſätta ſine medbröder uti deras embeten. Denne ne befalning tordes wäl Petrus Magni icke wägra, men han tog dock förut, af de nye Biſkoparne i hemlighet, den förſäkran, at de ſjelfwe hos Påfwen ſkulle ſöka ſtadfäſtelſe, ſamt förklara hans oſkuld för det inſteg han, med denna gerning, måſte göra uti den helige Fadrens förrättningar.

De tre Biſkoparne blefwo, år femtonhundrade tjugu otta, den femte Januarii, inwigde uti Strengnäs Domkyrka, af Biſkopen uti Weſterås. Konungen reſte ſedan, med ſamqwämet til Upſala, at låta ſig kröna. Den elfte Januarii, woro Rikſens Råd hos honom ſamlade. GUSTAF befalte dem då at oförſkräkt yttra ſig, om de något funno uti hans Regemente, ſom dem mißhagade. Sådant wille han nu för kröningen weta, at det ſtraxt måtte undanrödjas, och ej i framtiden af ſig föda nye bekymmer. De af Råds-Herrarne, ſom woro nitiſke för den gamla läran, togo derwid tilfälle at föreſtälla, det Konungen ſkulle för alla upror blifwa ſäker, deräſt honom behagade at ej ſå ſträngt, ſom ſkedt woro, werkſtälla de i Weſterås gjorde beſluten. Munkarna borde ej äga den frihet de nyttjade, at löpa ur kloſtren och träda uti äktenſkap: Kött-ätandet på fredagarne borde förbjudas, förutan andre oordenteligheter ſom inritat ſig uti förſamlingen. 1528.

Detta hölt Konungen icke wärdt at beſwara. Men han fick likwäl ſåledes ſe, hos hwilken den gamla illwiljan ännu låg fördold. Rådet ſkingrade ſig, och ſamlades åter den följande dagen, tillika med de närwarande Stånder, uti Erke-Biſkopshuſet.

1528. Derifrån gingo de neder til Domkyrkan. Kronan war förut ſatt uppå altaret, men Äplet bar Riks-Marſken Lars Siggeſon och Holger Carlſon Spiran. Smörjelſen förrättades af Biſkopen i Skara (*) och predikan af Biſkopen i Strengnäs. Efter denna högtidelighet, och ſedan Härholden Mäſter Olof Petri Phaſe utropat GUSTAF för ſmord til Swea Rikets Konung, gick Konungen ifrån altaret och ſatte ſig uppå en utſirad ſtol. Der aflade han eden, hwilken de Andelige med ſtörſta förtörnelſe afhörde, då de förnummo, det alle de puncter, ſom angingo deras förmoner och den Romerſke Kyrkans befredande, woro dels uteſlutne, dels ändrade.

Åtſkillige af Rikſens Adel giordes til Riddare. Deße woro Lars Siggeſon, (1) Jwar och Eric Flemming, Johan Thureſon (2), Thure Ericſon (3) Birger Nilsſon (4), Clas Ericſon (5), Nils Olofſon (6), Knut Anderſon (7), Måns Johanſon (8), Måns Brynteſon (9), Peder Hård, och Benkt Nilſon (10). Alle föllo uppå knä framför Konungens ſtol och undfingo Riddare ſlaget med en flat wärja, öfwer halſen och ſkuldrorne; Hwarefter de aflade Riddare eden. Twänne af deße, Thure Ericſon och Måns Brynteſon, blefwo uti Rådet intagne, och ſedan alle högtideligheter ſåledes blif-

---

(*) Icke af Laurentius Petri ſom Herr Vertot anför; ty Laur. P. war ännu icke Erke-Biſkop.

(1) Sparre.
(2) Roos.
(3) Bielke.
(4) Grip.
(5) Gyllenſtierna.
(6) Winge.
(7) Lillje.
(8) Natt och Dag.
(9) Liljehök.
(10) Ferla.

bliſwit åndade, begåfwo de ſig i ordning tilbaka. 1528.
Främſt gingo Ridderſkapet, twänne uti rad; ſedan Rikſens Råd, hwilka anfördes af Konungens ſwåger Gref Johan til Höja. Öfwer honom bars en prägtig himmel, och ſtraxt efter honom gick Härholden Olof Petri, den der utſtrödde Krönings penningarne ibland menigheten.

De närwarade Ständer blefwo ſpiſade wid Konungens bord uti några dagar. Man påminte ſig nu med blandning af ſorg och glädje, den förſkräckeliga kröning, hwilken otta år tilförene uti Stockholm förehades. Under tornerſpelen wände Öfwerſten Staffen Saſſe och Gudmund Pederſon (*), ſom af Konung Gustaf war ſatt til Höfwidsman på Stockholms Slott, uppå ſig allas upmärkſamhet. Deſſe friade bägge til den afledne Olof Rynnings änka, hwilken hade lofwat ſig til den, ſom uti Riddareſpelet blef den andras öfwerman. (**) De rände ſå ifrigt tilſamman, ſom hade de warit fiender. Saſſen wille nödwändigt winna, emedan han war en utlänning, och upöfwad uti krigs wetenſkapen, men Gudmund upmuntrades, utom belöningen, åfwen af ſine landsmäns heder, den han wille bibeholla. Efter långt täflande måſte den Tyſka Öfwerſten ſtå tilbaka, ſamt lemna både ſeger och Fäſtmö til ſin öfwerman, hwar af Gustaf icke hade ringa nöje.

(*) Slatte.

(**) Palmſkiöld, ſom har denna omſtändigheten, nämner en Anonymi handſkr. krönika om Konung Guſtaf, der han den ſamma tagit.

1528. Gustaf nyttjade alla tilfällen til Rikets förmon och uphjelp. Under luſtbarheterne ſamlade han uti Erke-Biſkops huſet, de förnämſte af Adelens Fruentimmer, med hwilka han under åtſkilligt ſkämt talade om deras giftermål. Rikſens Adel war igenom de långſamme och blodige krigen, trängdt innom et ganſka litet antal. Fördenſkul war den ſorgfällige Konungen ſinnad at uphöja åtſkillige af ſine trognaſte och tilgifnaſte underſåtare til denna wärdighet. Han ſåg förut den inbördes afwund, ſom ſkulle upſtiga emellan den gamle och den nye Adelen, ſamt at de gamle Adels-Fruerne, icke utan harm, ſkulle tilſtådja Giftermål emellan ſine och deſſas barn. Sådane tilbud hade koſtat Kong *Albrecht* des krona, och woro ibland de ſtörſta orſaker, af hwilka Adelen då retades, at, med Drotning Margareta, draga öfwer ſig det oket, ifrån hwilket Gustaf nu hade dem befriat. Men igenom ſin medfödda behagelighet, kunde denne Herren all ting förmå. Han beklagade den ſorg de haft, at ſe ſine Män, Fäder och Bröder, ſå ömnigt ſtupa. Den tröſten de hade öfrig, at ſådant ſkedt til Fäderneslandets tjenſt, woro, ehuru ſmickrande och årerik, dock i framtiden föga tilräckelig. Man ſågo nu de Adelige huſen långt rikare uppå Brudar än Friare; Men om de wille lemna til hans omſorg, ſade han ſmåleende, at wälja Fäſtmän, ſkulle han ſnart träffa ſå månge raſke Riddare ſom de åſtundade. (*)

(*) Raſm. Ludv. Hiſt. Guſt. Mſcr.

GUSTAF gjorde på detta ſättet åtſkillige Giftermål, och månge af de närwarande Fröknar blefwo ſtraxt förlofwade med unge Adelsmän. Dock woro några egenſinnige af de gamle Slägterne, de det häldre togo den förtwiflade utwägen at dö ogifte. 1528.

Efter kröningen företogos åter Rikſens angelägenheter. Konungen utnämde Lödeſö Stad til mötesplats för ſig och Danmarks Konung. Han afgjorde åtſkillige klagomål, ſom, ſedan Weſterås beſlut börjat werkſtällas, emellan Preſterne och Allmogen woro upwuxne. Han utfärdade ſine förklaringar öfwer *Receſſen*, och utnämde tydeligare, än tilförena war ſkedt, hwaruti Preſternas inkomſter ſkulle beſtå. Här uprepades äfwen och allmänt pålyſtes, den frihet Adelen ägde, at återbörda ſine Gods ifrån de Andelige m. m. Men förgäfwes wäntade Konungen uppå Dalejunkarens ankomſt.

I Dalarne hade de tilbaka reſte Riksdags-Män föga uträttat. Ty då de för Allmogen beſkrefwo utgången af Riksdagen uti Weſterås, ſamt Biſkoparnas öde, förbittrades deras ſinnen än mer. Den falſke Sturen uppehölt ſig ſtändigt hos dem, och war rik uppå nye föreſtälningar, med hwilka han dem förwillade. Trenne Kyrkoherdar, Sten i Orſa, Lars i Tuna och Olof uti Malång, föllo honom til, ſå ſnart de förnumo de ändringar hwilka uti Kyrkowäſendet woro gjorde. En ſtor del af dem ſom blifwit drefne ur ſine kloſter, och icke ägde något hemwiſt, hade begifwit ſig up til denna Landsändan. Andre, ſom icke welat beqwäma ſig at emottaga den Ewangeliſke läran, hade tagit ſamma wäg. Hela

1528. landet war ſåledes upfylt med Preſter och annat folk. Gråhårige Män och qwinnor med ſmå barn på armarne, gingo huswille emellan bergsrefworne, och klagade öfwer Konungen. Häraf ökades Dalekarlarnes nit, ſom efter ſine gamle Förfäders efterdömmen, trodde ſig enſamme wara ſkapade at beſkydda flygtingar, och frelſa ſine landsmän, der någon inwärtes nöd dem trykte. Dalejunkaren begaf ſig, med ſtark Lifwakt, in uti Wermeland, at förmå detta land til affall. Han angrep och ſköflade, wid förſta inſteget, alla dem ſom ſtodo honom emot. Men Wermlänningarne, de der icke ännu hos ſig afgjort, om de ſkulle röra ſig eller ej, emottogo detta öfwerwåld med ſådant eftertryck, at Jöns måſte fälla modet. Han föregaf det han ej wille ſträngt framfara med Wermlänningarne, ſom hade warit hans Fars trognaſte underſåtare. Den tid wore hart för handen, ſade han, på hwilken de wänligare ſkulle taga honom emot. Emedlertid fattade han dock råddhoga för Konungens wapn, och begaf ſig in uti Norſke Riket til ſine medhollare.

I Dalarne lät han utſprida, det Konung Gustaf blifwit hästigt död, ſamt at den Tyſke Grefwen, Johan af Höja, ſträfwade efter kronan. Med ſamma rykte blef äfwen Norſke Riket innom kort upfylt. Men ſå ſnart de Danſke ſändebuden ifrån Swea Rike til Danmark återkomne woro, och hade underrättat Fredrich om Gustafs tilſtånd, ſamt med hwad otolighet han anſåga det biträde de Norſke Herrar gjorde uprorsſtiftaren, lät Fredrich tilſäja Doctor Lunge och Erke-Biſkop Olof, at de ſparſamſammare ſkull blanda ſig uti Sunnanwäders göromål, på det icke Gustaf, måtte få tilfälle til owänſkap. Oaktat denna åtwarning, hade dock Vincentius Lunge nog förmätenhet, at uti bref til Konung Gustaf, uppenbarligen påſtå, det Jöns i ſanning wore Sturens Son, ſamt at han ſielf ofta ſedt honom i Danmark, under modrens fängenſkap. Som urſäkt, lade han dertil, at han icke kunnat neka denna Sturen ſin wänſkap och biträde, emedan man icke annat wetat än at Konung Gustaf blifwit död; uti hwilken händelſe han trodde, det en Son af Riks-föreſtåndaren Sten Sture, wore mera berättigad til Regementet, än någon utländſk Grefwe. Denne driſtige anläggaren hade äfwen tilſagt Jemtländningarne, at ej betala til Upſala Dom-kyrka de wanlige utſkylder, ſå länge deras Erke-Biſkop *Guſtaf Trolle* icke woro wid åmbetet. 1528.

Men Dalejunkaren uppehölt ſig hos ſin Brud, och behöfde all ſin liſtighet, at hos hänne förtaga de mißtankar hon redan börjat fatta om hans perſon. Han ſkref et långt Bref til Dalarne, hwaruti han på det alragrofwaſte ſökte at förklena Konungen, och illa uttyda alla des gerningar. Brefwet började han med Jag Nils Sture, Högmächtig Herres, Herr Stens fordom Sweriges Riks-Föreſtåndares ächta och rätta Son, helſar eder alla ſom bygga och bo i Sillers Dalar, Öſter och Wäſter Dalar och Bergslagen kärliga med Gud och Eric Konung. Han liknade Gustaf wid Christjern, och föreſtälde hans Regemente ſå mycket ſkadeligare,

eme-

1528. emedan kyrkan ſamt religionen af honom bliſwit angrepne. Dalekarlarne, ſade han, woro de ſamma, hwilka han endaſt hade at tilſkriſwa ſin lycka, men ſå ſnart han bliſwit hulpen, hade han platt förgätit ſine wälgerningsmän, och ſnarare med förföljelſer än annan tilbörlig tackſamhet dem anſedt. Sedan han nu wore död, och en utländſk Herre, hans Swåger Grefwen af Höja, traktade efter Regementet, kunde Sturen ej annat förmoda, än at hans redelige Lands-Män, af glädje at hafwa ſluppit ur twånget, ſkulle påminna ſig de ſtora tjenſter, ſom hans Far dem hade gjort, och i afſeende uppå de ſamma, göra Sonen til Swea Rikes-Föreſtåndare. Han hade uti ſin Fars Regering det mönſter hwarefter han ſig wille rätta, och Peder Grym, hwilken ſtändigt warit det Sturiſka huſet tilgifwen, ſkulle hjelpa honom at med deras biſtånd emotſtå den nämde Grefwens företagande. Alle dem, ſom wille wåga ſig at följa honom, förſäkrade han om tre års frihet ifrån alle utſkylder, och förbant ſig med höga förpliktelſer til tackſamhet. (*)

Man ſkulle aldrig tro, at en ſå oſan och til alla deß omſtändigheter updiktad ſak, ſkulle uti ſå ſtarka och öfwertalande ordaſätt kunna föreſtällas. Uphofsmannens onda ſamwete lyſer dock klart derunder, at han ſå ofta och med ſå bekymmerſamma ord uprepar det han och ingen annan wore Sturens Son. Den Ädle, ſäger han i detta bref, Högmächtige, fromme Riddarens Herr Sten Stures Chriſteliga, mil-

---

(*) Skrifwit Öſtwandt, Torsdagen efter Pauli omwänd. A. 1528.

milda, lyckſaliga Regemente, den ſtund han 1528.
Sweriges Föreſtåndare war, J alla med ſtor wördning, lof och pris, rönt hafwa. Hwilken ſom hafwer låtit en åchta och rått Son efter ſig, den år jag och ingen annan; Herr Stens Son nåſt Guds hjelp, Sweriges Rikes endaſte tröſt och tilflykt. Mig hafwen J långe, för min Faders uprichtiga, milda Regemente ſkuld, ganſka i hjertat kår haft. Jag achtar at tråda, utan all twifwel, uti min goda Faders fotſpor: ty keſer och korer mig alla endråchteligen för Swea Rikes Föreſtåndare, ſå framt J någor tid, et frålſt Rike hafwa, och eder wålfård förſwara wele. Upſåtter med mig och Peder Grym edra hop, edert lif och blod, der hafwe J ſtort lof, pris och åra af. Låter eder icke mera ſkråma, eller förföra, ån ſom edere goda Förfåder och trofaſte Föråldrar för eder gjordt hafwa. Deras kroppar åro döde, dock ſtår deras åhrliga namn, rykte och pris til ewig tid. Hwad dwålje J då långre? hwad beråde J? hwad ſtå J? Se J icke ett råttfårdigt krig för ögonen, för edra egna perſoners hals och Fådernes Rikets båſta ſkuld. Tager mod och hjerta til eder, warer endråchteligen och ſamteligen ſtåendes, alfwarligen och manneligen bi, med den ſom för edert lif, hals och wålfård ſig wåga wil, och frelſa både eder och ſit Fådernesland af alt Tyrannie, ochriſteligit utlåndſkt wålde, macht, ſkada, förderf. Til wilket Gud och *Sancte* ERIC Konung, ſom Sweriges Rikes *Patroner* år, un-

ne

1528. ne eder nåde, lycka och framgång, efter eders egen önſkan, wilja och begär.

Ibland andra ſmådeſkriffter ſom denna tid lupo emellan de enfaldigas händer, läſtes äfwen detta bref öfweralt. Dalejunkarens medhollare läto ſamla bönderne uppå Kyrkowallarne tilſamman, och fylde ſtundeligen deras öron af deß innehold. Man kan häraf ſe huru noga den bofwen hade öfwerläſt menighetens ſwagheter, och huru wäl han wiſte at anföra ſådant, ſom kunde röra dem. Men hans ſlutſats war dock illa grundad; ty ehuru de enfaldige i förſtone läto förleda ſig at gå in med honom i hans aſſikter, ſå länge den förſta hettan warade, och för än de fingo öfwertygas om ſanningen; ſå kunde dock en ſådan grof oſanning icke länge blifwa trodd, och den deruppå bygde anläggning ej annat, än äga kort beſtånd.

Brefwet upläſtes wid början af Februarii månad, uti gräntze-Socknarne, och gjorde hos Allmogen det intryck, at de näſtan allmänt reſte ſig, ſamt gjorde med de Norſke, ſåſom ſine ſkyds-gudar, en ſå nära wänſkap, at de äfwen, utom Gustafs wetenſkap, uparbetade en lands-wäg emellan fjellen, öfwer den Norſke gräntzen, för krigsfolkets beqwämlighet, hwilket Doctor Vincentius Lunge och Erke-Biſkopen i Trundhem dem til biſtånd ſända ſkulle.

Brefwet upſnäppades af Konungens männer, och läſtes. Gustaf hade hit tils tagit de lindrigaſte ſteg at ſtyra Dale-Allmogen; men då han förnam det wänlige föreſtälningar ej wunno rum, måſte han gripa til ſwärdet. Adelsfanan ſamlades uti Weſterås,

ſterås, uppå St. Sigfreds dag. Råds-Herrarne woro åfwen befalte at der infinna ſig. En kundgörelſe ſändes up til Dalarne, om Konungens ankomſt, med befallning, det alle Bönder ſkulle möta honom den näſta Onsdag, wid Tuna kyrka. GUSTAF munſtrade hela krigsmagten, hwilken beſteg ſig til fjorton tuſende man, och ihlade up til Dalarne. Uppå den utſatte platzen fant han menigheten. De fingo befalning at ſöka något fält, der de kunde ſtälla ſig uti en hop. Då det ſkedde, låt Konungen ſit manſkap omränna dem. Några fältſtycken woro medbragte, hwilkas gap man wände emot menigheten, ſamt hölt dem ſtändigt färdige til eld. In uti Ringen ſatt GUSTAF ſjelf, med blänkande wapn, ſamt omgifwen af ſit Råd; och här blef ingen anſtalt förgäten, ſom kunde tjena til ſkrämſel för de öſtyrige. 1528.

Konungens Secreterare uplåſte et bref, af menige Rikſens Ständer underſkrifwit, det Dalekarlarne förklarades för Rikſens fiender, och tilſades, deråſt de ej wiſade en ſnar bättring, at all Rikſens menighet, ſom bodde nedan om Dalarne, ſkulle lik en man anfalla dem, och rota dem aldeles ut ur ſin gemenſkap. Sträxt ſteg den nye Råds-Herren Måns Brynteſon fram och föreſtälde dem deras brott. Der ankommer allenaſt uppå eder utlåtelſe, ſade han, då han wiſade dem öpningen af Canonerne, om deſſe ſkolla gå löſt eller ej. Derwid började Bönderne at begära Nåd. Och ſom icke alle woro lika delaktige uti Föräderiet, ty blefwo Bergs-männerne tillika med några flere Soknar, ifrån hopen afſkilde. Deſſe, då de gladdes at ſe ſig

1528. frälſte, nämde de willigt alle Hufwud-Män, och dem de hade hört förtala Konungen. Här brukades ingen widlöftighet: De brotſlige blefwo på platſen ranſakade, dömde och afſtraffade.

Då bönderne ſågo medbrödrens blod, ſwartnade det dem för ögonen, och ångſten tog dem ſå ſtarkt, at de började ſkälfwa. De föllo uppå knä och krupo fram til Konungen, at anholla om förlåtelſe. Aldrig ſkulle de någon ſin mer tro förrädare; aldrig börja, eller deltaga uti något upror. Medömkan öfwer den oförſtåndige hopen, intog honom, då han ſåg deras ångſlan. Dock wiſade han ſig orörlig, och befalte Härads-Höfdingarne fortfara. Men dödsångſlan, ſom der wid än lifligare målades uti några hundrade bleka anleten, öfwerwant honom änteligen, och twingade honom at gifwa dem förſkoning. De ſworo en ny trohets-Ed, och ſkrefwo en warning til ſine grannar Helſingarne, dit Konungen ſedan togade.

Gustaf låt åfwen förſamla denna menigheten, tillika med Ångermanlänningarne och Medelpa-boerne, uti Delsbo preſtegård. Men behöfde icke med dem ſå ſkarpt förfara, emedan de redan blifwit om förloppet uti Tuna underrättade. De fingo en ſträng åtwaring. Någre wordo fångſlade, hwilka dock löſte ſig med penningar: Och Konungen företog ſig ſedan ſådane ſaker, ſom rörde detta landets Husholdning. Han öfwerſåg och ſtadfäſte deras gamla Priwilegier, ſamt förordnade om Preſternas embeten efter Weſterås beſlutet, och utgaf en enſkild ſtadga öfwer deße ärender, ſom efter denna landorts ſedwanor lämpas ſkulle.

Han war nu den Norſka Gräntzen ſå når med ſin Krigsmagt, at han med ringa möda kunnat hemſöka de Norſke, om icke hans egen upriktighet för Konung FRIDRICH hade legat honom i wägen. Dock ſkref han til Erke-Biſkopen i Trundhem, förän han lämnade orten, och lät honom förſtå hwad han ſkulle kunna uträtta, om honom behagade. Här af injagades en ſtor förſkräckelſe hos de Norſke Herrar, hwilka ej höllo rådeligit, at längre hyſa den förmente Sturen innom ſine gränzor. Men långt ifrån at ſända honom til Konungen, låto de föra honom öfwer ifrån Marſtrand til Tyſkland, at der flyta omkring tils någon behagligare tid. Doctor Vincentius Lunge ſwarade uppå Konungens bref med mycken ſtolthet. Han förſäkrade ännu, at den Ynglingen, ſom hos dem nyligen hade wiſtats, war Sturens Son, och ägde de egenſkaper, at Konungen icke borde wägra honom ſin nåd, ſamt tilgift för det han, mera af ädelmod, än ondt ſinne hade wågat. Ja Vincentius påſtod äfwen, at Konungen ſkulle lemna denne Sturens Son frihet, at igenom ſine Fogdar anſtalta om de Arfwe-gods, ſom, efter Fadrens död, honom borde tilfalla, på det han under ſine reſor i Tyſkland, der han nu wiſtädes, motte njuta ſin egendom til underhold. 1528.

Häraf kunde GUSTAF ſluta, det de ſammanſworne icke ännu gåfwo ſin ſak aldeles förlorad. Dalejunkaren ſtälde ſin reſa, med en Borgare Herman Engelman, til Roſtock, der han hos Vincentii wänner ſig Ridderligen uppehölt. Och emedan denna ſtaden war af det Hanſiſke bandet, ty föreſtäl-

1528. de han ſig, at Rådet icke ſkulle obenågit emottaga honom, då de woro wißnögde med Gustafs Regemente, och de inſkränkningar han redan börjat göra med deras handels friheter. Han gaf ſig fördenſkul an uti Rådet, för en Son af Swenſke Riks-Föreſtåndaren Sten Sture, uprepade de diktade oförrätter han af Gustaf lidit, och åſkade deras beſkydd emot den förföljelſe ſom honom föreſtod.

Men Rådet uti Roſtock kundgjorde Konung Gustaf Dalejunkarens ankomſt och ärende; antingen emedan de mißtrodde honom at kunna utföra ſina förſlager, eller af rådhoga, at draga öfwer ſig den alſwarſamma Konungens owänſkap. Straxt ſände Gustaf ſin Tyſka Secreterare Wolf Gyler til Roſtock, at anklaga Förrådaren. Konungen af Danmark, hade åfwen, wid detta tilfället ſine bud tilſtädes, at afhöra hans bekännelſe, och, ſom han föregaf, underſöka om några Danſke eller Norſke Herrar warit uti detta upror inweklade. Gyler ſkal efter ſin hemkomſt ofta hafwa förſäkrat det Fridrich ſjelf, icke warit fri ifrån nära deltagande deruti, ehuru okunnig han ſig ock ſtälla wille. Han har nämt åtſkillige af den Danſke Senaten, utom de bekänte Norſke Herrarne, men inge Swenſke namn blefwo uppenbarade.

Dock wordo Thure Jönſon och åtſkillige af den Swenſke Senaten, de der igenom allmänt rykte omtaltes, at i löndom ſpela med Dalekarkarne, högeligen bekymrade, då de förnummo, det Dalejunkaren ſkulle ſtällas under ranſakning; emedan de icke twiflade det de wid et ſådant tilfälle torde namngifwas, och uti Förräderiet inwecklas. Det träffade dock för dem ganſka lyckeligen, at Konungen befalte Gyler, det han allenaſt ſkulle anklaga drängen för den hustjufnad han begick, hos ſine forna Husbönder, och aldeles gå förbi de uproriſke ſtämplingarne. Man anſåg til äfwentyrs Regerings lyſtnad ſom alt för högſint fel för ſå nedrig börd, til hwilken tjufnad ſyntes faſt anſtändigare, och trodde at Majeſtätet derigenom ledo, om en Stall-dräng ſkulle dömas ſåſom den der traktat derefter. Det är wiſt, at inge andre klagomål, emot honom, in för Rådet i Roſtock, anfördes, än öfwer den ſtöld af fyratio marker penningar han hos Knut Anderſon gjorde, ſamt at ingen annan gerning nämdes uti hans dom. Efter Gylers påſtående och uti hans närwaro, miſte denna märkwärdige Uslingen ſit hufwud. Wid ſamma tid blefwo äfwen **Peder Grym**, **Peder Weſt-Göthe**, ſamt något tilförena en Preſt, Lars Siggeſon, den der hade warit hans Secreterare, ifrån Norjet til GUSTAF öfwerſände och ſtraffade. 1528

Konungen hade efter deſſe mödoſamma förrättningar, någon tid en fredlig och ſtilla Regering. Han anwände den at uphjelpa Gräntze-Fäſtningarne och Slotten. Kuſta-Slott uti Finland, lät han aldeles förſtöra, emedan det

1528 warit in til Åbo Slott alt för när belägit. Han låt efterſe ſine inkomſter och underſöka ſielf, af gamle Handlingar, om de Cronans tilhörigheter, hwilka tid efter annan, derifrån blifwit afſöndrade. Under Konungens wiſtande uti Dalarne och Helſingeland, hade de Ewangeliſke Preſterne ſig företagit, faſt icke utom Konungens minne, at förſtöra St. Clarä Kloſter beläget uppå Stockholms Norre-Malm. Detta hade för des beqwämlighet altid tjent Fienderne ſom en tilflykt, då de warit för handen. Andre lägga der til at St. Jacobi, och St. Mariä Magdalenä Kyrkor ſkola uudergåt ſamma öden. (*) En ſtor bild af Riddaren St. Jöran, hwilken den äldre Sturen, med mycken omkoſtnad, hade låtit upſätta främſt uti St. Nicolai kyrka i Stockholm, til tackſamhet för den ſeger han want emot Ryßarne, låt Konungen flytta ifrån Choret, nederſt til den Wänſtra Kyrko-dören, at ſåledes betaga den blinda menigheten, en widſkeppelig wördnad, den de ſtändigt yttrade för detta Beläte.

Detta kunde folket någorlunda öfwertala ſig at tola. Men för deras öron föll det olideligit, at höra Guds Lof och Pris förkunnas uppå et Tungomål ſom de nödgades förſtå. GUSTAF hade uppå åtſkillige orter låtit förſöka, at införa den Swenſka Meßan, men erfor derwid ſådan upreſning och buller, at han måſte der med innehålla. Dock wille han uti Stockholm göra början,

---

(*) Meſſ. Sc. ill. T. V. p. 40.

jån, och föreſtälde fördenſkul Senaten, om man icke uti denna Stadens Förſamlingar, kunde aflyſa den Latinſke Meßan, ſamt låta Guds-tjenſten uppå Modersmålet förrättas. Der woro delade meningar emellan Råds-Herrarne, åfwen uti denna frågan; men twenne lade ſig med beſynnerlig ifwer up der emot. At icke låta märka enſidighet, dömde Konungen det Meßan ſkulle, efter Preſternas behag, ömſom på både ſpråken ſjungas: och want ſåledes, at den Latinſke Gudstjenſten ſjelf-krafd, efter hand förſwan, ſedan menighetens öron blifwit wände wid den ſenare. 1528.

Dominicanerne uti Stockholm, hade redan öfwergifwit ſit Kloſter, hwilket då Bröderne uti Weſterås fingo förnimma, följde de ſamma efterdöme. Deras Prior Nils Anderſon, ehuru otrogen han hade wiſt ſig emot Konungen uti Sunnanwåders upror, lämpade han ſig nu efter tiden, och ſtyrkte ſjelf ſine bröder dertil. Han fick i belöning Dom-Probſte ämbetet wid Weſterås Domkyrka, uti den döde Mäſter-Knuts ſtälle. De ſom dugelige woro af Munkarne, fingo Förſamlingar uppå Landet. Deße, ſom de woro uti den läran, hwilken de mera för affigt än af öfwertygelſe hade antagit, föga underrättade; ty blandade de tilſamman den nya läran med den gamla, och uträttade dermed ſå mycket, at de enfaldige icke ſjelfwe blefwo warſe, huru de småningom inſöpo Lutheri ſatſer, för hwilka de annars hyſte rådhoga. Här til bidrog åfwen den

1528. flitige Olof Petri, med des nitiſka penna, då han på Modersmålet, åtſkillige ſmå böcker affattade. Man ſåg kort derefter dem, ſom warit den Catholſke Lärans ifrigaſte Förſäktare wända ſig til de Ewangeliſke. Dominicaner Munken Clas Hwit, hwilken i begynnelſen ſatte ſig up emot Olof Petri, då han i Strengnäs predikade, gick nu willigt ur Calmare Kloſter, ſine medbröder til efterdöme de der alle följde honom. Munkarne i Arboga gjordes ſammaledes. Ja ryktet häraf ſträkte ſig til Danmark, der Preſterne äfwen wid ſamma tid, ſattes uti rörelſe. Men Gustaf ſkyndade ſig til Lödeſö.

Dagen war för handen, uppå hwilken mötet i denna Staden ſkulle begynnas. Konungarne Gustaf och Fridrich hade kommit öfwerens at der uti egne perſoner ſammanträda. Den förre war nyligen, til den utſatte platzen, ankommen, då den ſenares ſändebud ſig infunno, med wanlige urſäkter ifrån ſin Herre. De föregåfwo, at ſedan rörelſerne uti Geldern börjat ſkrida til ſlut, hade deras Konung ſkäl at frukta, det wapnen torde wändas emot hans Hertigdöme. För den orſak nödgades han holla ſig beredd. Fem Danſke Råds-Herrar, woro med fulmagter förſedde, at på ſin Konungs wägnar, handla med Konung Gustaf. De öfwerlemnade Konungen ſin Herres ſwar uppå de klagomål ſom för någon tid ſedan blefwo til Fridrich öfwerſände. Han betygade uti deſſe bref, hwad *Norby* angingo, go, det han ej kunde wara anſwarig för en uproriſk underſåtes gerningar. Wid mötet i Lybeck hade han efterkommit ſin plikt, och dit ſänt ſine bud, hwilka uppå GUSTAFS Legater, långe och förgåfwes wäntade. Han fordrade derföre af Swea Rikes Konung, de et hundrade tuſende Gyllens böter, ſom Malmö Fördraget den brotſlige pålade. Den Swenſke Adelen ſkulle återfå den egendom, de innom Danmarks gräntzor beſitta borde; hwilken wälwilja man af Swea Rikes Konung wäntade tilbaka. Om några Swenſke misdådare ſig uti hans Rike undanſtungit, ſkulle de upſökas, och til GUSTAF öfwerſändas. Han ſkulle åfwen förehålla de Norſke Herrar det de beſkyddat Dalejunkaren. Om Gothland ſkulle man widare ranſaka. Wiken återfordrades. Här anfördes åfwen åtſkillige klagomol om öfwerwåld, ſom af Swenſke Underſåtare, uti Danmark, och på den Norſke Gräntzen, blifwit föröfwade. I ſynnerhet wordo twänne Swenſke Adels-Män, Johan Ericſon och Eric Thureſon namngifne: de der hade ihjälſlagit och röfwat mycket folk uppå de allmänna wägarne. m.m. 1528.

GUSTAF emottog FRIDRICHS urſäkter med wänlighet, och ſwarade anſtändigt dertil. Hwad Wiken angingo, woro alla påminnelſer om des återſtällande fåfänge, ſå länge twiſtigheten om Gothland icke afgjordes. Han utnämde

1528. fördenſkul ſex Herrar af Swenſke Senaten, de der ſkulle tilſamman med Danſke ſändebuden afſluta alle deße mål, hwilka nödwändigt borde afgöras för än fredswerket med alſwar kunde företagas. Deße woro, Thure Jönſon, Lars Siggeſon, Holger Carlſon, Eric Flemming, Måns Brynteſon, Peder Hård. Men de Danſke wille icke begifwa ſig til detta ſammanträde, hwilket de ſade ſträcka ſig widare, än den befalning de af ſin Monark hade undfåt. Saken ſtadnade ſåledes innom onyttigt uprepande af ſamma tal på båda ſidor. Men ſkönt Konung GUSTAF klart ſåg, det FRIDRICH intet annat påſyſtade än tidens utdrägt; lät han dock beqwäma ſig, at upſkjuta de framſatte mål, til en annan tid, och ſamtykte ändteligen fredens ſtadfäſtelſe uti deße wilkor.

1:0. Om CHRISTJERN ſig företogo, at bekriga någotdera af deße tre riken, ſkulle ſtrax den ena Konungen hjelpa den andra, med 600 wälruſtade ſoldater, tillika med ſkepp, byßor, krut, wärjor och andre förnödenheter, ſamt koſt til twänne månader. Men däreſt deras hjelp längre åſtundades, ſkulle de ſedan den tiden, underhollas af den ſidan, ſom hjelpen åtnjöto.

2:0 Likaledes ſkulle Konungarna wid et ſådant tilfälle, utfärda til hwar annans tjenſt, twåhundrade ryttare, med fulla wapen; men den ſidan ſkulle dock beſtå deras underhold ſom hjelpen behöfde. 1528.

3:o Deße hjelptroppar kunde brukas ſå långt in uti Danmarks eller Swea riken, ſom nödwändigheten fordrade.

4:o Om någon annan fiende, wille någotdera af deße Riken antaſta, ſkulle den ſamma ifrån alla hamnar wara uteſluten, och icke af någondera hwarken underſtödjas, herbergeras eller upmuntras.

5:o Däreſt omſtändigheterne, under påſtående krig, blefwo ſå ſwåre, at den nämde hjelpe Summa icke förſlogo, ſkulle owägerligen, ſå mycket manſkap affändas, ſom görligit woro, och nöden fordrade.

Detta förbund blef uti Lödeſö utgifwit den femtonde Auguſti. Då de Danſke ſändebuden aflade hos Konungen deras affkeds beſök, blef dem en lång ſkrift i händer gifwen, upfylt med klagomål öfwer tilfogade oförrätter dem Konung Fridric borde förklara och förlika. Det angelägnaſte beſtod dock deruti, at Erkebiſkopen af Trundhem och Doctor Vincentius Lunge måtte tilhollas, at betala Swea Rikes Konung, den omkoſtnad deße Herrar, med ſine ſtämplingar ha-

1528. ſter, och ſåledes icke kunde deraf påſtå någo del, dock wäxte hans afwund härwid til dubbe och han ſwor i ſit ſinne, at ej för aflåta, än ha hade ſtörtat antingen ſig eller Konungen, ſom e ter deſſe förrättningar, reſte tilbaka til Hufwu ſtaden, at beſörja Religions wärket.

De Lutherſke woro kring hela Riket utſpridde, men ſom den ſtörre delen af Förſamlingarne upå landet, ännu regerade af Catholſke Lärare, ty ſporde man öfweralt, en blandning af Lutherſke och Catholſke Ceremonier. GUSTAF wille hafwa en likhet uti Gudstjenſten öfwer alt ſit Rike. Han tilſamman kallade i det afſeende et allmänt Concilium, til Örebro. Han hade ofta tilförene warit ſinnad, at företaga et ſådant möte, men Preſterne lade ſig då med beſynnerlig ifwer up der emot, och woro honom alt in til denna tiden hinderlige.

1529. Nu ſamlade de ändteligen, uti Örebro, wid början af år femton hundrade tjugu nie. Här woro tilſtädes, utom Biſkoparne, fulmägtigade Preſter ifrån de förnämſte Förſamlingarne i Riket. Cantzleren Laurentius Andreä, ſom äfwen war Erke-Diekne i Upſala, präſiderade på Konungens wägnar. Men ehuru han ſig bemödade, at på en gång ſkaffa ur wägen alle Catholſke Ceremonier, fant han dock rådeligaſt, at lämpa ſig efter dem, uti åtſkillige ſtycken. Han

tordes

rdes knapt nämna Doctor Lutherus, (*) än 1529.
mindre lägga hans lära til någon grund, uti de ſaker, hwilka för händer hades. At den Heliga Skrift ſkulle med flit läſas, och af Predik-ſkolarne förklaras, det jakades. Men at Lutheri uttolkning ſkulle uti Riket införas, dertil wille de fleſte ej ſamtycka. Man ſkulle förſe Munkarne, med den i Påfwiſke Förſamlingen brukelige Latinſke öfwerſättning, af den Heliga Skrift, hwilken almänt den Heliga Kyrko-läraren Hieronymus tilägnas. Antalet af de många Helgedagarne, ſkulle inſkränkas, dock måſte de Lutherſke ännu tola, det Rikſens och Kyrkornas Patroners Högtider icke fingo aflyſas.

Då Laurentius Andreä ſåg det han omöjeligen ſkulle denna gång kunna röra de Ceremonier, hwilka lupo måſt uti menighetens ögon, och dem de wid ſin Gudstjenſt alt för uppenbart ſakna måſte; tog han den utwäg, at öfwer dem göra ſine uttydningar. Wigwatnet ſkulle få brukas, men icke fördenſkul, ſom togo de

bort

(*) Herr Vertot ſäger med ſå mycket mindre grund, at Preſterne uti detta Concilio, tagit den Augsburgiſka Bekännelſen för grund til ſine göromål, ſom den ej i Tyſkland emottogs för än 1530. och i Swea-Rike ej för än uti Upſala Concilio år 1593.

1529. bort ſynderna, hwilket Chriſti blod allena kan åſtad komma, utan allenaſt ſom en påminnelſe af wårt Döpelſes förbund. Beläten ſkulle uti kyrkorne bliſwa qwarſtående, icke at tilbedja och dyrka, utan til templets prydnad, och ſom et minne af de Helige männiſkor, hwilkas namn de boro. Palm ſkulle ſå inwigas, men icke til den ändan, ſom fingo han der igenom någon ſådan kraft, at man beſynnerlige ting igenom honom kunde förmå; utan ſom en påminnelſe af den ärewördning, hwilken folket gjorde wår Frälſare, då han for up til Jeruſalem. m. m. Preſterne förmanades at flitigt underwiſa ſin åhörare i deſſe ſtycken, och låra dem, at ej låta någon widſkeppelighet loda wid de Ceremonier, ſom uti Förſamlingen brukades. Mötes beſlute underſkrefs af alla närwarande och beſeglades Dominica quaſimodogeniti A. 1529.

Så ſnart Olof Petri war til Stockholm, ifrån detta Concilium återkommen, ſammanſatte han en Swenſk Hand-bok efter Ewangeliſkt ſätt, der många af de Påfwelige Ceremonier woro uteſlutne, men åtſkillige qwarbeholdne, för menin hetens ſkull. Preſterne funno dock en ganſka sto

ſwårig

1529. ſwårighet wid, at nytja den ſamma Hand-bok; beſynnerligen för qwinfolken, de der omöjeligen kunde lida, at bönerne för de döda aflades, och trodde det deras barn ej wordo wäl döpte, då man ej lade dem ſalt i munnen, ſamt förteg de förſkräckelige beſwärjelſer, ſom warit wanlige. At undwika upror, måſte Konungen, ännu tilſäja Preſterne, det de ſkulle foga ſig efter folket, och icke gifwa dem tilfälle til mißnöje, der med, at de altförſtrångt pådrefwo ſådane ting, ſom dock til Trones ſtadfäſtande föga bidrogo.

Ände på den Förre Delen.

Förtekning

på Böcker, ſom hos Prof. *J. Lundblad* nyligen äro trykte och hos honom til utſatte priſer finnas til ſalu.

A B C böker för hwart hundrade, 32 ſk. Styckewis 1 ſk.

Amuſemens des jeunes Etudians, pour aprendre le françois. Lund 791. 8. - - - 10 ſk.

Andelig Natward (Guds Nåderikes) eller upbyggelige betraktelſer öfwer Pſalm. Davids 22. v. 27. De Elände ſkola äta at de måtte wärda. Öfwerſ. 2 upl. Lund 791. 8. à 2 Rd. 4 ſk. hundradet. annars 1 ſk. 6 r.

Baſtholm (Chriſt.) Betragtelſer öfwer Gud, menniſkan och naturen, eller deſs ſå kallade Philoſophie för olärde. 791. 8. 20 ſk.

Det ſiſta Ewangelium af Jeſu Nådefulla mun, föreſtält uti en Predikan på 26 Sönd. efter Trin. af en Evangeliſk Lärare H. B. jemte Bihang af A. S*****s, tankar öfwer deſſe Jeſu ord: Jag är Wägen, Sanningen och Lifwet, ingen kan komma til Fadren utan genom mig, Joh. 14. 6. Öfwerſ. Lund 791. 8. 1 ſk. 6 r.

Falk (Magn.) Predikan på 1 Sönd. i Faſtan: om wälſignelſen för oſs af wår Herres freſtelſes nöd. ibid. 791. 8. 3 ſk.

Fäderneslandets Hiſtoria för begynnare, jemte bifogad Genealogiſk Tabell öfwer Guſtavianſke Konungarne. 2 uplag. fortſatt til närwarande tid. ibid. 791. 8. - - - 10 ſk.

Gellerts (Chr. Fr.) und *Rabeners* Briefe, uplagde för dem ſom wela lära tyſka ſpråket. Lund 791. 8. - - 20 ſk.

Guſtaf (Konung) den Förſtes Hiſtoria, 1 Delen af Biſkop Olof Celſius, 3die uplagan. Lund 792. - 28 ſk.
2dra Delen under tryck. Prænumeration - 20 ſk.

Hylander (And. Profeſſor) Predikan på 10 Sönd. efter Trinit. Den wälſignade Sanning, at Gud altid och alleſtädes haft menniſkan kär. ibid. 791. 8. - - 2 ſk.

Jörlin (Engelb.) Swenſka Frukt-Trågården, ſamt oculer- och ympnings-konſten, med kopparſt. 2 upl. ibid. 790. 8. 4 ſk.

Lundblad (Joh.) Oratio pro Pace, Carmine heroico. ib. 790, 8. 5 ſk.

Lutheri (M.) lilla Catechês. ib. 791. 12. för 100 Exempl. 1 Rdlr. enſkilt 1 ſk.

Setterlin (And. Mag. Doc.) Trigonemetria plana, med et kopparſtick. ibid. 791. 8. - - 4 ſk.

Tabula Rhetorica. fol. Pat. - - -- 1 ſk.

Wilda Träns och Buſkars plantering (underrättelſe om) grundad på naturen och förfarenheten, författad af Prof. Doct. Joh. Leche. ny uplaga, ibid. 791. 8. - - 3 ſk.

Werthers förſta och ſiſta ſtunder för Lotta, andra ökta uplagan. ibid. 791. 8. - - - 8 ſk.

D.R. Ladds

JAN 13 1997